

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали
студентської науково-практичної інтернет-
конференції

6-7 травня 2015 р.

м. Івано-Франківськ, Україна - 2015

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи:

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. – Івано-Франківськ, 2015.
– 245 с.

Випуск присвячено 75-річчю заснування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Друкується за рішенням кафедри теорії та методики початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 12 від 5 травня 2015 р

Редакційна колегія:

Антонова Олена Євгенівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Житомирського державного університету

Земба Беата Анна доктор кафедри соціальної педагогіки та реабілітації Жешівського університету (Польща)

Іванюк Ганна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Кіліченко Оксана Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Коваль Людмила Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету

Комар Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Кондратюк Світлана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Мартиненко Світлана Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти і методик викладання гуманітарних дисциплін Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Тарасенко Галина Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського

Ткаченко Ольга Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Хімчук Ліліана Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Хрущ Василь Дем'янович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Шапошнікова Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики початкового навчання Київського національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку учнів початкової школи

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Батерук І., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Глійчук Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Проголосивши людину найвищою цінністю, наша держава стала на шлях втілення у педагогічну теорію та практику гуманістичних ідей, ефективним способом реалізації яких є орієнтація загальноосвітнього закладу на розвиток творчих здібностей підростаючого покоління. Як зазначено, у Національній доктрині розвитку освіти, головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування поколінь, здатних навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства [4]. Це вимагає переходу від директивної до особистісно зорієнтованої моделі навчання й виховання, що націлює на пошук нових шляхів і засобів розвитку внутрішніх можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів та творчих здібностей.

У світлі означених вимог великої ваги набуває початкова школа, в якій закладаються основи для розвитку творчих здібностей учнів. [5, 28]. Зауважимо, що молодші школярі найчастіше не створюють щось зовсім нове, але відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Великий внесок у дослідження проблем творчих здібностей внесли Л. Божович, Г. Бунш, Дж. Гілфорд, В. Дружинін, О. Леонтьєв, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, О. Тихомиров, П. Якобсон, Л. Яценко та ін. Становлення творчої особистості у процесі навчальної діяльності досліджують І. Волощук, Н. Волошина, І. Головка, А. Дусавицький, Б. Ільюк, В. Костюк, І. Матюша, М. Махмутов, Л. Момот, О. Музика, Л. Шелестовата ін. Проблемою розвитку творчих здібностей молодших школярів займаються Н. Бібік, Г. Касьянова, Н. Ляшова, С. Пальчевський, К. Приходченко, В. Рогозіна, І. Теплицький, В. Тименко та ін.

Метою статті є виявити і теоретично обґрунтувати сутність та особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у навчальному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Виклад основного матеріалу. Розвиток творчих здібностей молодших школярів найбільш інтенсивно відбувається у навчальному процесі початкової школи. Важливими передумовами для цього є використання наочності, насиченість уроків дидактичними іграми, незвичні способи постановки завдань, створення ситуацій успіху, організація групової співпраці, перевага практичних методів навчання над іншими, поетапне керування процесом творчого пошуку, різноманітність і варіативність роботи з дітьми на заняттях тощо. Новизна обстановки, незвичайний початок роботи, красиві і різноманітні матеріали, цікаві завдання, можливість вибору – ось що допомагає не допустити в дитячу творчу діяльність одноманітність і нудьгу, забезпечує жвавість і безпосередність дитячого сприйняття та діяльності. Важливо, щоб вчитель організовував навчання так, щоб діти, з одного боку, могли застосувати засвоєні раніше знання, навички, вміння, з іншого – шукали нові рішення, творчі підходи. Саме це викликає у молодших школярів позитивні емоції, радісне здивування, бажання творчо працювати [1, 7].

Важливу роль у розвитку творчих здібностей учнів відіграє дидактична гра, яка спонукає до виконання більшої кількості різних задач, сприяє більш свідомому, ґрунтовному засвоєнню знань, умінь і навичок. Так, застосування ігор на уроках математики допомагає вчителю урізноманітнити навчальну діяльність молодших школярів, переключити їх увагу, сприяє розвитку творчого мислення. Це можуть бути ігри типу “Будь уважний”, “Знайди помилку”, “Навпаки”, “Знайди пару” і т.д. [7, 21]

Розвиток творчих здібностей молодших школярів відбувається і на уроках української мови та літературного читання. У співпраці з учителем та виходячи з навчальної ситуації діти вигадують кінцівки казок, складають короткі оповідання за власними спостереженнями, ігрові вірші, виконують завдання на завершення, створення та вдосконалення творчих продуктів в усній та письмовій формі. Учні працюють над переказами, творами, байками, казками, віршами, а також над малими фольклорними жанрами (загадки, прислів'я,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

приказки, скоромовки тощо). Зокрема, ефективному розвитку творчих здібностей сприяють такі завдання: “Домисліть події, які могли б відбуватися з героями казки”; “Коллективно складіть кінцівку до казки”; “Складіть твір-мініатюру на основі власних спостережень у природі”; “Складіть байку на задану тему”; “Складіть скоромовку за поданими римами”; “Складіть загадку про предмет”; “Складіть вірш на запропоновану тематику” і т.п. [3, 68].

Важливо відзначити, що для підвищення ефективності виконання учнями творчих завдань, вчителю необхідно дотримуватися певних вимог, серед яких: а) створювати позитивну мотивацію літературно-творчої діяльності учнів за допомогою: привабливої тематики творів (“Незвичайна пригода в лісі”, “Як їжачок осіннім лісом мандрував”, “Свято весняних квітів” і т.п.); доступної та цікавої для молодших школярів форми літературної творчості – казки, сценарії, поетичні замальовки, жартівливі віршики, лічилки, верлібри, твори-описи у формі листів до певного адресата, до казкового персонажа (“Лист африканській дівчинці про зиму”, “Лист Діду Морозу про літо” і т.п.); оприлюднення результатів дитячої літературної творчості (друкування у класній та шкільній стінгазеті, випуск літературних журналів; інсценізації, драматизації, читання за ролями власних творів, організація літературних вечорів тощо); б) ознайомлювати учнів з прийомами літературної творчості (зокрема, із прийомами створення казок, байок, оповідань, творів, загадок, віршів і т.д.); в) удосконалювати творчі продукти у співпраці з учителем [8, 14].

Завдяки художньо-творчій діяльності розвиток творчих здібностей молодших школярів здійснюється на уроках трудового навчання та образотворчого мистецтва. Спільним для цих уроків є продукт праці (малюнок або виріб), який учень виконує на уроці. І особливу радість дитина отримує саме від того, що їй вдалося зробити. Так, на уроках трудового навчання учні виготовляють вироби із паперу, вирізають витинанки (серветки в квадраті, серветки в крузі, сніжинки, декоративну витинанку “Дерево життя” і т.п.); [6, 213].

Для розвитку творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва доцільно створювати різні цікаві ситуації та використовувати нестандартні техніки малювання, серед яких плямографія, графографія, виготовлення штампиків, монотипія на склі, монотипія “близнята”. Завдяки їх використанню учні можуть малювати пальчиками, долонями, ватними паличками, відбивати малюнки на склі або роздувати їх солом’яною паличкою. Вони створюють атмосферу розкнутості та відкритості, сприяють розвитку самостійності дітей, забезпечують емоційно-позитивне ставлення до зображувальної діяльності, результат якої не може бути поганим чи хорошим, адже робота кожної дитини індивідуальна, неповторна [2, 14].

Висновки. Таким чином, розвиток творчих здібностей молодших школярів передбачає впровадження у навчально-виховний процес гуманістичного принципу організації освіти, коли в центрі знаходиться особистість учня з його потребами, інтересами і можливостями. Тому сучасна школа має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації кожної особистості, розкриття її природних задатків, здатності до свободи, відповідальності та творчості.

1. Балій-Харченко Л. Розвиток творчих здібностей учнів / Л. Балій-Харченко // Початкова освіта. – 2009. – № 3. – С. 3-12.
2. Казакова Р. Г. Малювання з молодшими школярами : нетрадиційні техніки, планування, конспекти занять / Р. Г. Казакова, Т. І. Сайганова, Є. М. Сєдова. – К. : Наука, 2005. – 97 с.
3. Коновальчук М. В. Програма з розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів / М. В. Коновальчук. – Чернігів : Світ творчості, 2009. – 78 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
5. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке / В. Рогозина // Воспитание школьников. – 2007. – № 4. – С. 28-30.
6. Хорунжий В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання / В. І. Хорунжий. – Тернопіль : Астон, 2005. – 252 с.
7. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі / П. Щербань // Початкова школа – 2007. – № 9. – С. 18-21.
8. Явоненко М. В. Педагогічні умови розвитку літературної творчості молодших школярів / М. В. Явоненко // Початкова школа. – 2008. – № 9. – С. 13-16.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Башко Р., студентка V курсу Коломийського інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

Актуальність проблеми. В умовах сучасного суспільства, коли у нашому житті з’являються такі негативні явища, низький рівень культури населення, постає проблема виховання культури поведінки. Недаремно питання виховання культури поведінки виходить на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина незалежної української держави. Це також зазначено в законі України “Про освіту” [1, с.4].

Над цією проблемою працювали такі педагоги, як В. Білоусова, А. Богданова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, та ін. Формування культури поведінки школярів досліджували сучасні педагоги й психологи Т. Куниця, І. Сіданич, Е. Слесик, Г. Товканець. Водночас аналіз теорії та практики засвідчив, що в працях, присвячених культурі, корекції поведінки дітей шкільного віку недостатньою мірою досліджуються компоненти культури поведінки школярів.

Головна функція виховання полягає в тому, щоб сформувати в молодого покоління моральну свідомість, стійку моральну поведінку й моральні почуття в контексті сучасного способу життя; сформувати активну життєву позицію кожної людини, яка звикла керуватися у своїх вчинках, діях, відносинах почуттям громадського обов’язку.

Виховання культури поведінки слід розглядати як важливу соціальну, педагогічну й психологічну проблему, від успішного розв’язання якої залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних якостей, глибокої інтелігентності й справжнього духовного багатства. Поняття “культура поведінки” можна визначити як сукупність корисних для суспільства постійних форм повсякденної поведінки у побуті, у спілкуванні, в різноманітних видах діяльності. Культура поведінки не зводиться до формального дотримання етикету. Вона тісно пов’язана з моральними почуттями та, в свою чергу підкріплює їх [2, с. 6].

Культура поведінки – це сукупність форм повсякденної поведінки людини, в яких знаходить зовнішнє вираження, моральні та естетичні норми цієї поведінки [3, с.134]. Це сприйняті способи спілкування, звернення до навколишнього світу, а також певні манери. У культурної людини знання етичних принципів, моральних норм суспільства, перетворюються у внутрішні переконання [4, с. 30].

У системі роботи з виховання культури спілкування значне місце займає формування тактовності. Тактовність – це почуття міри, вміння особи поводитися, дотримуючись відповідних норм. Тактовність виявляється в умінні не переходити певної межі в офіційних і особистих стосунках. Багато правил етикету передбачають тактовну поведінку. Важливими рисами культурної людини є скромність і простота, їх наявність робить спілкування з людиною приємним і легким. Скромна людина не може поводитися вульгарно, у її вчинках відсутні театральність. Скромність вимагає самокритичного й вимогливого ставлення до себе, до своєї поведінки.

Культура спілкування обов’язково має на увазі культу мови. Російський письменник О. Горький вважав турботу про чистоту мови важливим знаряддям боротьби за загальну культуру людства. Один із аспектів цього широкого питання – виховання культури мовного спілкування. Слово, сказане людині, може окрилити її, а може зіпсувати їй настрій на цілий день, стати причиною тяжких переживань. До того ж по мові часто судять про вихованість особи, про її розвиток, грамотність, начитаність.

У молодшому шкільному віці необхідно прищеплювати дітям звичку постійно вживати слова ввічливості: дякую, вибачте, будьте ласкаві, прошу і т. ін. Слід також вести непримиренну боротьбу з трафаретними, шаблонними виразами, із словами-паразитами, що засмічують і збіднюють мову. Культура мовлення передбачає не лише красу та багатство мови, а й правильну вимову, інтонацію, відповідний тон. Різкий, підвищений тон, невиразні інтонації є виявом низької культури, недостатнього виховання.

Ставлення до людей у процесі спілкування виявляється не тільки в словах, а й жестах, міміці, манері стояти, сидіти, тримати руки тощо. Поза, рух, жести й міміка можуть свідчити про вихованість, внутрішню дисциплінованість, коректність або, навпаки, про розв’язність, розхлябаність, відсутність культури. Крім того, жест, міміка, хода відіграють значну роль у зовнішній привабливості особи. Як правило, людину прикрашає зібраність, яка відчувається у манері триматися, пружна, легка хода, пряма постава, привітний, усміхнений вираз обличчя.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Нерідко образливими, непристойними можуть бути не тільки слова, а й жести та міміка. Ось чому виховання культури поведінки передбачає формування культури жестів і рухів, роз'яснення того, які рухи, жести, міміка вважаються некрасивими.

Сім'я відіграє значну роль і в формуванні культури організації вільного часу. Вільний час є багатством особи, яке використовується нею для розвитку своїх сутнісних сил. Важливим завданням школи є підвищення культури дозвілля в сім'ї, прищеплення дітям уміння правильно й змістовно організовувати свій вільний час. Необхідно виховувати в учнів та їх батьків інтерес до літератури і мистецтва, бажання відвідувати театри, музеї, картинні галереї тощо. Важливо, щоб батьки усвідомили, що в розвитку захоплень і інтересів дітей істотну роль відіграє їх особистий приклад. Батьки мають практикувати сімейні заняття спортом, туризмом, садівництвом, квітникарством, філателією, сімейні читання вголос, колективний перегляд телепередач та ін. Такі захоплення наповнюють вільний час корисними справами і глибоким змістом, допомагають розширенню загальної культури людини.

Культура побуту насамперед передбачає чистоту, охайність. До цього слід привчати школярів. Кожна річ повинна мати своє місце. Житло має бути завжди чисто прибране, провітрене. Робочий куточок учня, іграшки малюків слід тримати в порядку. До наведення чистоти необхідно постійно залучати дітей, закріплювати за ними певні ділянки роботи, ускладнювати її в міру змужніння школярів.

У початковій школі діти повинні засвоїти досить великий обсяг знань про основні правила культурної поведінки і привчитися усвідомлено виконувати їх. Конкретних правил пристойності і поведінки багато, познайомити школярів із усіма важко, так навряд чи це потрібно. У роботі з дітьми треба вчити їхньому виконанню правил поведінки в різних ситуаціях, з якими найчастіше вони зустрічаються: у школі, на вулиці, у громадських місцях. При цьому конкретні правила обов'язково будуть повторюватися. Це необхідно для того, щоб дитина навчилася виконувати те саме правило в різних умовах. Варто пам'ятати, що для молодшого школяра перенос знань з однієї ситуації в іншу не завжди простий. Наприклад, дитина знає, що в школі треба вітатися з усіма дорослими, а не тільки зі своєю

Отже, поняття "культура поведінки" можна визначити як сукупність корисних для суспільства постійних форм повсякденної поведінки у побуті, у спілкуванні, в різноманітних видах діяльності. Культура поведінки не зводиться до формального дотримання етикету. Культура поведінки молодших школярів відображає моральні вимоги суспільства до школярів та засвоєння положень, що спрямовують, регулюють і контролюють вчинки та дії учнів. Вивчені школярами правила трансформуються у вихованість особистості школяра.

1. Бикова, Г. М. Азбука для неповнолітніх / Г. М. Бикова. - К. : Мол. гвардія, 1985. - 461 с.
2. Персіанська, Е. Культура поведінки на уроках / Е. Персіанська. - К. : Рідна школа, 2007. - №7. - с.23-25
3. Петерина, С. Воспитание культуры поведения у детей / С. Петерина. - М. Просвещение, 1986. - 96 с.
4. Скрипченко, О. В., Лисянська, Т. М., Скрипченко, Л. О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів пед. навч. закладів. - К. : Либидь, 2000. - 245 с.

МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ТА ІДЕАЛИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бенза С, студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Русин Г. А. кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. На всіх етапах розвитку суспільства мораль, як і право, політика, традиції, звичаї є важливим регулятором людської поведінки, людських відносин, а моральність (моральна практика) — одним із критеріїв оцінки чеснот людини. Мораль (лат. *moralis* — моральний, від *mos* (*moris*) — звичай, воля, закон, властивість) — система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей; форма суспільної свідомості.

Питання про моральний розвиток особистості на сьогоднішній день дуже актуальне. Алкоголізм, наркоманія, захоплююча своїми сітями молоде покоління, вплив деструктивних сект, зростання дитячої злочинності, бездуховність, знецінення сім'ї як осередку суспільства, втрата моральних орієнтирів є тривожним сигналом. Розуміння норм моралі зникає все стрімкіше, не дивлячись на те, що в нашому суспільстві вона має існувати безперервно, щоб забезпечувати людей можливістю будувати відносини з навколишнім середовищем, відповідно і самовдосконалюватися. Ще німецький філософ Іммануїл Кант зазначав:

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

«Мораль є вчення не про те. Як ми повинні зробити себе щасливими, а про те, як ми повинні стати гідними щастя». Тож постає питання, які моральні орієнтири сьогодні обирає для себе молоде покоління.

Мета статті – з'ясувати, якими нормами моралі, цінностями та моральними ідеалами послуговується сьогодні молоде покоління у початковій школі та принципи їх закладання.

Аналіз попередніх досліджень. Проблеми змісту морального виховання, системи моральних цінностей відображено в дослідженнях філософів, педагогів минувшини (митрополит Іларіон, Нестор Літописець, князь Володимир Мономах), вітчизняних гуманістів українського Відродження (Г. Ващенко, О. Духнович, М. Костомаров, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, К. Ушинський, П. Юркевич), радянської доби (А. Макаренко, В. Сухомлинський) та сьогодення (О. Богданова, О. Вишневський, І. Дубровіна, І. Зязюн, В. Кузь, І. Мар'єнко, А. Сиротенко, О. Сухомлинська, Г. Троцько, Г. Шевченко, С. Ярмусь та ін.).

Основний зміст статті. Мораль – це суспільне поняття, що означає норми правильної поведінки в суспільстві, якої вчать з дитинства в середовищі сімейного виховання. Мораль являє собою систему поглядів, норм, уявлень, оціночних суджень, регулюючих діяльність людини; своєрідна форма суспільної свідомості.

Моральність – це суб'єктивне відображення зовнішньої моралі; сукупність правил та норм, які закарбувалися в свідомості людини. Ці два поняття – «мораль» і «моральність» – характеризують людину і формують її внутрішню сутність та думку про неї в інших членів суспільства, залежно від рівня їх сформованості та обраних пріоритетів у житті.

Крім прямих норм поведінки, мораль містить у собі ідеали, цінності, категорії (найбільш загальні, фундаментальні поняття).

Кожна людина в поняття «цінність» вкладає своє суб'єктивне бачення. Якщо про це запитати декількох людей, то кожен відповість по-різному і неоднозначно. Кожна людина кожну річ бачить по-іншому. Цінності змінюються тоді, коли і змінюється світогляд людини, змінюються її переконання, а можливо навіть і тоді, коли людина стає на нову сходинку свого життя. Якщо ж моральні цінності змінюються разом з людиною, то, апriorі, змінюються вони і з плином часу. Вчені вважають ХХІ століття періодом кризи моралі сучасної молоді. Існує так зване «золоте правило», тобто своєрідний поріг моральної зрілості. Воно зобов'язує застосовувати до власних вчинків ту саму мірку, якою міряємо діяння інших людей.

Для кожного українця святыми були символи його країни: калина, мова, вишитий рушник, золотий колосок, що тягнеться до неба. Все це і зараз повинно бути символами миру, згоди, доброти, милосердя, людяності. Але кожен третій сучасний українець не вважає, що це цінності, які потрібно берегти [2]. Людство збідніло, навіть якщо не дивитись на матеріальні блага деяких людей. Світ засіює меркантильність, жадібність та дріб'язливість. Найгірше те, що в основі цього лежить неправильно сформовані норми морально – етичної поведінки у період як раннього дитинства, так і молодшого шкільного віку.

Зважаючи на це, можна зробити висновок, що наші моральні принципи та певні ідеали починають формуватися саме в період молодшого шкільного віку в момент, коли дитина переходить у більш широкий і, водночас, невідомий для неї світ. Це відбувається під впливом багатьох чинників, таких як: Сукупність думок та світоглядів однолітків, однокласників; Виховний вплив вчителя(вчителів); Власна позиція учня, що перебуває під впливом навчального матеріалу й різноманітних виховних ресурсів, та еволюціонує разом із рівнем сформованості особистості учня тощо.

Отже, якщо проаналізувати ту сукупність чинників, під впливом яких формується свідомість дитини, то можна зрозуміти, як і на яких підставах у неї відбувається процес вибору власних моральних принципів та ідеалів для наслідування. Тож для перевірки даної гіпотези було проведено дослідження серед учнів третього класу Івано – Франківської загальноосвітньої школи № 22. Дітям було запропоновано зробити малюнки на тему «Ідеальна людина». При наступному аналізі дитячих малюнків було визначено декілька специфічних особливостей.

По – перше, не дивлячись на той факт, що малюнок було задано зробити вдома, у спокійній обстановці, майже у 25 % малюнків прослідковувалось емоційне виснаження або ж навпаки, емоційне напруження автора. Це говорить про те, що деяким дітям складно сформулювати уявлення про свій ідеал та передати його через конкретне зображення. Також причиною може бути й інший фактор: психо – фізіологічний. Тобто саме психологічні

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

особливості дитини впливають на характер зображення. Це може бути як її настрої, так і особливості темпераменту. А фізіологічний бік може пояснити причину прояву втомленості та виснаження автора. Наприклад виснажливий для організму спосіб життя тощо.

По – друге, серед дітей, які виконували поставлене перед ними завдання, були і ті, хто не зрозумів його і тому на малюнку зобразили людину чи людей у звичайних життєвих ситуаціях. Можливо це можна пояснити тим, що діти ще не мають конкретного уявлення про ідеальну людину або ж не мають певного взірця для наслідування. Однак навіть з таких малюнків можна зробити висновки про життєві цінності дітей, адже на малюнках за часту вони зображають те, що бачили чи чули раніше самі, або ж те, що вважають невід'ємним у своєму житті. З цього відсотку малюнків можна зробити наступні висновки: для сучасних дітей великою цінністю є друзі та пошуки себе та свого місця у світі загалом. Ці діти ще не визначилися у тому, що для них найцінніше, однак вони точно знають, що хочуть оберегти зараз. Принаймні вони вважають, що саме так мають чинити.

Щодо інших малюнків, у яких було точно визначено їх мету та сюжет, тут можна зробити кілька загальних висновків:

1. У більшості малюнків діти зображували «ідеальну людину» у середовищі, а не портретно, що характеризує їх розуміння людини як істоти суспільної.

2. Приблизно 95 % дітей на малюнку зобразили саме дитячі фігури, а не дорослі. Тобто поки що термін «Ідеальна людина» вони не бачать через можна сказати «призму дорослості».

3. Втішним є той факт, що майже 90 % дітей через малюнки показали, що взірцевими рисами для них є трудолюбство, повага до природи, до старших, тяга до освіченості тощо.

Отже, з усього вищесказаного можна зробити висновок про те, що сучасні моральні цінності та ідеали дітей молодшого шкільного віку базуються на тому ж, на чому в свій час вони формувалися і в нашого покоління. Однак вагомою відмінністю між нашим поколінням і сучасним – сьогодні діти все менше і менше згадують про принципи моральної правильності у життєдіяльності, що пов'язано із масовою комп'ютеризацією, через яку дитина фактично розчиняється у віртуальному світі, в якому якраз їй і не має потреби звертатися до морально – етичних норм.

1. Кот Т. О. Формування морально – етичних суджень учнів на уроках читання в початковій школі: дис. ... канд. наук:13.00.02/ Кот Тамара Олексіївна. – Херсон., 2008.

2. Моральні цінності сучасної молоді [Електронний ресурс] <http://ipkr.nau.edu.ua/uk/molod-i-zakon/297-stanislavsky>

3. Данилевська О. М. Етика: підруч. [для 6 – го кл загальноосвіт. навч. закл.] / О. М. Данилевська, О. І. Пометун. – К.: Генеза, 2006. – 192 с.: іл.

4. Бех І. Д. Виховання як духовно – моральне удосконалення особистості/ І. Д. Бех// Рідна школа. – 2014. - № 4-5. – С. 21 – 26.

5. Заболотська С. Умови становлення моральних форм поведінки на етапі дошкільного дитинства/ С. Заболотська// Психологія особистості. – 2011. - №1(2). – С. 245-253.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бережна Ю., студентка II курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник : Копчук-Кашецька М.С., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Перед сучасною школою ставляться завдання, спрямовані на розвиток зацікавленості школярів читанням. Щоб досягти цієї мети, необхідно створити для дитини сприятливі умови, забезпечити кваліфіковане керівництво навчанням, основою якого є знання особливостей процесу читання, володіння ефективними методами й прийомами його застосування.

Аналіз наукових досліджень. У сучасній початковій школі проблема формування інтересу школярів-читачів висвітлена до певної міри частково. Окремі важливі аспекти цієї проблеми відображені в наукових працях вітчизняних учених О.Савченко, Н.Скрипченко, М.Наумчук, Г.Ткачук, О.Джежелей, а також С.І.Дорошенко, О.Я.Савченко, І.П.Гудзик, М.С.Вашуленко, В.О.Мартиненко. У роботах цих авторів визначаються першооснови літературної освіти в початковій школі, обґрунтовуються основні вимоги до позакласного читання, розглядаються взаємозв'язки класного й позакласного читання, розробляється зміст

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

читацьких умінь. Однак розвиток читацьких інтересів в умовах використання інформаційних засобів навчання все ж залишається предметом спеціального дослідження.

Мета статті. Розкрити особливості формування читацьких інтересів у молодших школярів на уроках читання.

Виклад основного матеріалу. Уміння школяра читати у початковій школі розглядається удвох взаємопов'язаних і взаємозалежних аспектах: формування техніки читання (сприймання графічної моделі слова і її звукового відтворення) та розуміння прочитаного.

Для розвитку інтересу читання в учнів корисними є завдання на перечитування та переглядання тексту з різною метою: знаходження у тексті та обведення заданого слова, слова за заданим номером рядка, порядковим номером у рядку; імені героя; заданого речення, абзацу, частини тексту, рядка, розділового знака; лічба букв або слів у рядку, рядків або рядків чи абзаців у текстах, заданих розділових знаків у тексті тощо.

Окремий важливий блок становлять завдання, пов'язані з персонажами, сюжетом, композицією твору, усвідомленням його жанрової специфіки. Зокрема, це завдання на визначення дійових осіб; співвіднесення імен героїв з їхнім зображенням; добір із персонажів тих, які зустрічаються у тексті (портрети персонажів або імена) або виокремлення із їхнього ряду зайвих; розрізнення у тексті та обведення діалогів, мови автора і дійових осіб; впізнавання героя за описом зовнішності, характеристикою; добір рис характеру персонажів (із запропонованих або самостійно); виокремлення, оцінювання, порівняння їхніх учинків; виконання завдань, побудованих з урахуванням жанрових особливостей твору та ін. [2].

Існують два різновиди навчального читання – це читання вголос і мовчки. В 1 класі традиційно для нашої школи дітей спочатку вчать читати вголос. Читання вголос має значні переваги. Воно дає змогу вчителю керувати діяльністю школяра, зацікавити його і вчасно допомагати на перших кроках, коли дитина вчиться читати склади різних типів та зливати їх у слова. Читання вголос сприяє виробленню навички літературної вимови, формує вміння правильно інтонувати речення тощо.

Важливою характеристикою читання вголос є його швидкість. Школярів треба вчити читати вголос з такою швидкістю, яка б відповідала ситуації, певному комунікативному завданню.

Для першокласників, у яких навичка читання ще не сформована, стає проблема набуття елементарної техніки читання (правильність вимови, швидкість) — це досить складний процес, який забирає в дітей багато сил і часу. І доки учень не навчиться читати швидко і свідомо, думати і співчувати під час читання, цей процес не принесе йому радості та задоволення. Але, як свідчить практика, формуванню певних навичок сприяє виконання багаторазових тренувальних вправ, які не приваблюють своєю монотонністю й одноманітністю. На кожному уроці слід вводити вправи на швидкість читання. Їх застосовують як засіб вдосконалення артикуляційних навичок, чіткості й правильності вимови. Мета запропонованої системи вправ — знайти такі способи відпрацювання навичок читання, які б діти виконували із задоволенням і цікавістю.

Існують вправи, які спрямовані на вдосконалення техніки читання вголос:

- Вправи на постановку дихання та розвиток артикуляції або мовна розминка.
- вправи на подолання регресій.
- Вправи. Ігри на розширення кута зору та розвиток антиципації.

Вдосконалення розуміння прочитаного:

- Вправи та ігри на розуміння слів у тексті.
- Вправи на розуміння речень у тексті. (
- Вправи на розуміння цілого тексту.[3].

Проаналізувавши психологічні особливості молодших школярів, яким притаманне конкретно — образне (наочне) мислення, ми дійшли висновку, що для формування інтересу до читання необхідна ефективніша форма ознайомлення учнів із навчальним матеріалом, тобто мультимедійна та інтернет.

Мультимедійним уроком слід вважати предмети інформаційного циклу, які проводяться, як правило, в комп'ютерному класі.

На уроках класного та позакласного читання мультимедіа дає змогу організувати навчальний матеріал з урахуванням ілюстративно-описового та схематичного способів навчальної діяльності.

1. Ілюстративно-описовий передбачає показ портретів письменників, пейзажів, подій під час розповіді вчителя.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

2. Схематичний (репродуктивний) націлений на конструювання структурно-логічних схем. Наприклад, з'єднати половинки прислів'їв та знайти ті з них, що розкривають головну думку тексту.

Отже, мультимедійні продукти не відповідають за якість і результативність уроку, на якому формуються читацькі інтереси, але сприяють його якості та результативності, дозволяють урізноманітнити процес сприймання інформації, роблять урок більш яскравим і насиченим. Але найважливішим у процесі організації уроку був і залишається вчитель [1].

Перевага організації ігрового навчання в структурі уроку читання полягає в системності використання літературних ігор, змістом яких є початкові літературознавчі поняття та явища, у проблемно-пошуковому підході до їх засвоєння у процесі аналізу літературного твору, у ході літературно творчої ігрової діяльності молодших школярів на уроці читання.

І насамкінець варто зауважити, що стійкий інтерес до читання формується тоді, коли школярі прагнуть працювати з книжкою самостійно і в той же час систематично. Їх треба навчити:

- читати книжку обов'язково з олівцем;
- читати швидко, але неквапливо;
- прочитавши, подумати, що нового дізналися, що хочете запам'ятати, розповісти;
- виписати «цікавинку» до зошита або читацького щоденника;
- використовувати прочитане у власному мовленні, під час написання творчих робіт.

Оцінюючи знання і вміння дітей на уроках позакласного читання, варто враховувати:

- 1) цілеспрямований і оптимальний самостійний добір книжок для уроку;
- 2) повноту, точність, емоційність суджень про прочитане;
- 3) вміння включати у відповідь цитування, виразне читання, показ ілюстрацій тощо;
- 4) глибину висновків [4].

Отже, необхідною і обов'язковою роботою на кожному уроці є спеціальні вправи, що мають на меті зацікавити, розвинути техніки читання та розуміння прочитаного.

Висновок. Ефективним засобом навчання повинні стати текстові матеріали, які дають змогу виявити ступінь сформованості різних складових навички читання: розуміння слова, речення, цілого тексту; правильність, виразність читання вголос тощо. Згадуючи про мультимедійні продукти, можна сказати, що вони не відповідають за якість і результативність уроку, на якому формуються читацькі інтереси, але сприяють його якості та результативності, дозволяють урізноманітнити процес сприймання інформації, роблять урок більш яскравим і насиченим. Але найважливішим у процесі організації уроку був і залишається вчитель.

1. Компаній О. Формування читацьких інтересів молодших школярів із використанням мультимедіа та інтернету / О. Компаній // Початкова школа. – 2013. – №3. – С. 17-19.
2. Шевчук Л. Особливості змісту та впровадження курсу за вибором «Добро. Читаємо. Розуміємо. Творимо» / Л. Шевчук // Початкова школа. – 2012. – №11. – С. 15-18.
3. Кортун І. Розвиток навички читання в 1 класі / І. Кортун // Початкова школа. – 2013. – №9. – С. 14-16.
4. Трунова В. Види уроків позакласного читання в 3-4 класах і методика їх проведення / В. Трунова // Початкова школа. – 2013. №10. – С.7-10.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Бігун І., студентка 2 курсу спеціальності «Початкова освіта»,
Навчально-науковий інститут післядипломної освіти і дистанційного навчання
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Проблема підготовки зростаючої особистості, починаючи зі школи I ступеня, до пошуку та здобуття наукової інформації, вміння вчитися, формування інтелектуальної компетентності для успішної адаптації в соціумі сьогодні є надзвичайно актуальною, адже теперішні учні виявляють пасивність до навчання та, захопившись Інтернетом та розвагами, здебільшого не хочуть вчитися, про що свідчить низький рівень їх пізнавальної активності, відсутність розуміння мудрості як особливої цінності людини. Проблема розумового виховання учнів – одна з найактуальніших в сучасній педагогічній

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

науці. Її дослідженням займалось чимало науковців – О. Антонова, Л. Виготський, В. Давидов, Т. Ільїна, О. Киричук, Г. Костюк, І. Підласий, С. Рубінштейн, О. Савченко, Л. Занков, В. Паламарчук, І. Харламов та ін.

Мета статті – обґрунтувати ефективні педагогічні засоби розумового виховання учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Основною базою для розумового виховання більшість дослідників вважають навчальні предмети, різні форми позакласної і позашкільної роботи, які є продовженням навчальної діяльності. Багатогранність організаційно-педагогічних форм, спрямованих на вдосконалення розумового виховання учнів, становить три основні групи (за С. Карпенчук): форми роботи, спрямовані на виховання свідомого ставлення школярів до учіння, раціональну організацію їхньої навчальної праці, озброєння навичками самостійного набуття знань; форми навчально-освітньої діяльності, спрямовані на розвиток творчих здібностей, пізнавальної активності учнів; форми навчально-освітньої діяльності, спрямовані на розвиток індивідуальних інтересів, здібностей, нахилів [4, с. 66–67]. Як зазначає С. Гончаренко, розумове виховання здійснюється безперервно: під час цілеспрямованого навчання, гри, праці, розв'язання життєвих ситуацій, спілкування з дорослими і ровесниками, при сприйманні й усвідомленні матеріалу, що надходить через засоби масової інформації [3, с. 290].

На основі аналізу головних завдань розумового виховання в початковій школі та аналізу педагогічної літератури, нами визначено засоби і форми, які сприяють успішному: а) накопиченню знань; б) формуванню інтелектуальних навичок і умінь; в) становленню світогляду особистості молодшого школяра; г) розвитку його пізнавальних інтересів; д) виробленню навичок розумової праці та її культури; е) оволодінню основними мислительними операціями. До таких шляхів і засобів відносять: навчально-пізнавальну діяльність (розвиваюче навчання); форми, спрямовані на формування пізнавального інтересу; методи формування світогляду особистості; проблемні ситуації як засоби підвищення активно-пізнавальної діяльності учнів; способи стимулювання мотивації навчання.

На основі вивчення психолого-педагогічних джерел нами окреслено питання впровадження розвивального навчання (Л. Занков) як ефективного засобу розумового виховання учнів:

1) організація навчання на високому рівні складності, що характеризується не тільки і не стільки тим, що він перевищує “середню норму”, але, насамперед, тим, що він розкриває духовні сили дитини, дає їм простір і спрямованість;

2) швидкі темпи вивчення програмного матеріалу, який забезпечує неперервне збагачення школярів новими знаннями, тобто неперервність і послідовне розширення меж пізнання;

3) пріоритетність теоретичних знань у початковому навчанні, коли на передній план виступає пізнавальна сторона учіння, розвиток операцій мислення (аналіз, синтез, узагальнення). Теоретичні знання при цьому виражаються не тільки поняттями, термінами, визначеннями, але й характеристиками законів і залежностей;

4) принцип усвідомленого засвоєння учнями навчального матеріалу, засобів застосування знань на практиці, тобто практична орієнтованість матеріалу.

Вагоме значення у підвищенні ефективності розвивального навчання, стимулюванні учнів до навчання відіграє розвиток навчального інтересу. В психолого-педагогічній літературі відомі кілька способів формування пізнавального інтересу. Розглянемо деякі з них, за О. Антоновою [1]:

1) **розкриття значення знань.** Перший урок з нового предмета, яким він повинен бути? На першому уроці варто образно дати зрозуміти учням значення предмета – показати, яке місце займає ця наука серед інших наук у житті людини. Школярі з інтересом вивчатимуть предмет лише тоді, коли розуміють саму сутність і значення виучуваного матеріалу;

2) **цікавість матеріалу.** Кожна наука має багатий матеріал, який сприяє активізації інтересу. Введення цікавого матеріалу дозволяє показати дітям, як багато цікавого можуть пізнати вони у школі, з книжок, скільки невідомого ховає в собі царство знань, як небагато учні ще знають;

3) **створення проблемних ситуацій.** Значні можливості для розвитку інтересу учнів до навчального предмета мають уроки, на яких вчителі різноманітні засоби спонукання учнів до навчання. Вони пояснюють нову тему так, щоб залучити якнайбільше учнів класу

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

до активної розумової праці. Створення проблемних ситуацій, визначення навчальних проблем, проблемних запитань, вправ – загальноновизнані шляхи активізації пізнавальної діяльності учнів;

4) **ефект парадоксальності, подиву.** Сприяє розвитку інтересу в учнів до виучуваного матеріалу. Особливо, якщо він підсилюється використанням науково-популярної та художньої літератури.;

5) **навчальні дискусії.** Крайці вчителі велику увагу приділяють дискусіям, на які виносять проблеми та питання, що потребують аргументованих відповідей, обґрунтування своєї точки зору з позиції науки, практики та вдумливого державного підходу. Систематичне введення таких завдань у зміст уроку сприяє розвитку інтересу учнів до навчання, формує у них критично-оцінююче ставлення до пояснень негативних явищ і фактів;

6) **пізнавальні ігри.** Намагаючись “перемогти” пасивність учнів на уроках, вчителі часто використовують ігрові ситуації.

Вдумливого, дбайливого ставлення до мови, оволодіння словом вимагають українські народні прислів'я: “Слово може врятувати людину, слово може і вбити”. Залучення дитини до світу мови відбувається і через пісні, насамперед, колискові. У пісні поєднано низку народних мотивів, зокрема патріотичного характеру, що стимулюють дитину до мислення. Взагалі для українських народних пісень характерні висока художня досконалість, влучність епітетів і метафор, милозвучність, вони закладають надійний фундамент для вироблення мовного слуху дитини; тонко розкривають поняття про явища навколишнього світу, всіляко заохочують її до самостійної розумової діяльності. О.Б. Будник акцентує на потребі глибокого вивчення й використання в навчально-виховному процесі елементів народної творчості на засадах педагогічних інновацій, так званого «осучасненого» народознавства [2].

Висновки. Важливим завданням вчителя початкових класів щодо розумового виховання учнів є розвиток їхнього мислення, стимулювання пізнавальних інтересів і здібностей, що здійснюється безперервно: під час цілеспрямованого навчання, гри, праці, розв'язання життєвих ситуацій, спілкування з дорослими і ровесниками, у процесі сприймання й усвідомлення матеріалу засобів масової інформації тощо. Водночас ефективними педагогічними засобами розумового розвитку школяра слугують пізнавальні ігри, навчальні дискусії, проблемні ситуації, творчі завдання, а також методичні прийоми, з допомогою яких здійснюється зацікавлення навчально-пізнавальною інформацією.

1. Антонова О.Є., Дубасенюк О.А. Розумове виховання. Робота класного керівника з розвитку пізнавальних інтересів у школярів / О.Є. Антонова, О.А. Дубасенюк // Практикум з педагогіки / за ред. О.А. Дубасенюк та А.В. Іванченка. – К. : ІСДО, 1996. – С. 222–224.
2. Будник О. Б. Формування народознавчої компетенції учнів початкової школи: інноваційні педагогічні технології / О. Будник // Етнопедагогічна складова процесу формування компетентності молодших школярів : навч.-метод. посіб. / [В. І. Кононенко, Л. Е. Орбан-Лембрик, О. Б. Будник та ін.] ; за ред. О. Будник. – Київ – Івано-Франківськ, 2009. – С. 108–149.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання / С.Г. Карпенчук. – К. : Вища шк., 1997. – С. 62–69.
5. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – Київ, 1996. – 150 с.

ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ

Богдан Н.В. студентка V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Іванюк Г. І., доктор педагогічних наук, доцент

Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

У сучасному глобалізованому світі простежуються тенденції як стирання міжкультурних, міжнаціональних відмінностей, так і актуалізація національної домінанти. Події, що мають місце в Україні, актуалізували проблему виховання дітей і молоді в руслі міжнаціонального спілкування.

З огляду на гостроту проблематики звернемося до витоків: міжнаціональне спілкування ґрунтується на знанні національної та загальнолюдської культури; його можна розглядати в структурі національного виховання особистості. Національне виховання розглядаємо як створену впродовж віків самим народом систему поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, покликаних формувати світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації молоді; передавати їй соціальний досвід, надбання попередніх поколінь. Науково

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

обґрунтоване, правильно організоване національне виховання відображає історичний поступ народу, перспективи його розвитку й формує підґрунтя для здорового міжнаціонального спілкування.

Основним орієнтиром у системі виховання будь-якого народу є, вироблений ним виховний ідеал. Його розглядають як особливе уявлення про виховання людини (Г. Ващенко, К. Ушинський). Це уявлення народ втілює у своїх піснях, літературі, казках і переказах; у народній педагогіці. "Ідеальна людина" завжди наділена найкращими якостями душі народу.

Сучасні науковці розглядають окремі аспекти означеної проблематики. З огляду на тему статті, важливим є з'ясування сутності культури міжнаціонального спілкування, як системи прогресивних принципів, що стали загальнонаціональними нормами й використовуються представниками різних націй і народностей у процесі їх спілкування (Т. Атрощенко, В. Заслуженюк, В. Присакар).

Міжнаціональне спілкування немає особистісних сенсів без сприйняття учнем загальнолюдських, морально-етичних та естетичних цінностей, вважає Г. Іванюк [3, с. 27-28]. З раннього дитинства треба прививати дитині моральні цінності через народні національно-культурні традиції, звичаї, рідну мову, народну творчість. А основа духовності людини – пізнання здобутків рідного народу його цінностей, традицій, культури. На території України проживають представники багатьох національностей і від їхнього відношення до України залежить її репутація у світі. Тому треба формувати у підростаючого

покоління значущість внесків кожного етносу до скарбниці українського народу і виховувати культуру міжнаціонального спілкування.

Нами з'ясовано стан означеної проблеми в практиці загальноосвітнього навчального закладу № 85 (з російською мовою навчання). Учні 1-4 класів відповідали на питання анкети: "Хто Ви за національністю?", "Чи вважаєте себе українцем?", "Чи хотіли б ви жити за кордоном?", "Як Ви ставитесь до представників інших національностей, які мешкають в Україні?" та інші.

Результати анкетування показали, що переважна більшість дітей (98%) позитивно ставиться до людей інших національностей, які населяють Україну. Свої відповіді діти обґрунтовували тим, що: 1) всі люди рівні і не має різниці якої людина національності; 2) потрібно жити в мирі незалежно від різної національності людей; 3) вони самі є представниками національних груп; 4) більшість родичів іншої національності.

Результати анкетування дає підстави вважати, що в учнів 3-4 класів вищий рівень патріотичної рефлексії ніж в учнів 1-2 класів.

Культурні відмінності, які визначають належність людини до тієї чи іншої групи, стають найбільш реальною проявою різноманіття цінностей та точок зору. Ці розрізнення відображені у смаках людей, їх перевагах та відносинах, стилі життя та поглядах на світ, вони є продуктом еволюції кожного народу та його відношення до свого оточення та обставин життя з метою задовольнити потреби, однакові для всіх груп, для всіх народів.

У руслі означеної проблеми важливим є розуміння сутності міжкультурних відносин. На території України проживають представники багатьох сусідніх і не сусідніх народів. Кожен з них є носієм різної мови, культури та етнічних відмінностей. Міжкультурне спілкування сприяє збагаченню культур, визнання значущості кожного народу. Людині притаманне прагнення до нового, тому міжкультурна взаємодія зумовлює як інтерес до нового так і, розуміння поваги та інтересу до національних здобутків. Як засвідчує практика сучасних загальноосвітніх шкіл міста Києва, означена проблема актуалізується в сучасному урбанізованому місті.

Виховання культури міжнаціонального спілкування краще починати з початкової школи, коли дитина тільки починає усвідомлювати власне сприйняття України та відбувається творення свідомої особистості з активною громадянською позицією.

Залучення до національних традицій українського народу особливо значимо в початковій школі. Потрібно в дитині виховувати любов до держави, в якій вона проживає в незалежності від її національності, для гармонійного поєднання національних культур. Важливим в вихованні є прищеплення любові до різних культур.

Для передачі національних цінностей, традицій які відображають погляди та віросповідання певного народу, свої механізми та установи, які здійснюють різні функції кожен народ має свою систему освіти.

Кожний народ має право створювати і розвивати свою систему виховання, яка відповідає його характерним рисам. В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

система виховання, що ґрунтувалася на національних рисах і самобутності українського народу, але тривалий час вона нехтувалася і заборонялась.

Виховання культури міжнаціонального виховання учнів у початковій школі відбувається на уроках української мови, літературного читання, математики, навчання грамоти, природознавства та ін., на яких вчитель включає систему завдань та вправ. Плануючи урок, вчитель обирає тексти, в яких міститься яскраві приклади прояву патріотизму, зразків учинків представників різних культур у вирішенні життєво важливих проблем сучасної України; презентації української культури в світовому просторі.

Міжнаціональне виховання молодших школярів на уроках української, іноземної мов, літературного читання, математики. Підручники з української мови для початкових класів містять чимало вправ, включають завдання, що сприяють вихованню міжнаціональної культури спілкування.

Виховання любові до своєї Батьківщини, гордості за неї можна проводити, використовуючи тексти, що містять відомості про Україну, про її столицю, загадки, приказки, прислів'я, лічилки, фразеологізми, що допомагають активізувати думки дітей, викликаючи у них пізнавальний інтерес до своєї Батьківщини, країни проживання.

Учитель початкових класів на уроках літературного читання розвиває пізнавальну активність дітей, прагнення якомога глибше пізнавати свій народ, свої національні корені, формує стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнавати його глибше. Міжнаціональне виховання школярів можна здійснювати за допомогою загадок, приказок, віршів, народних ігор, творів, казки, епос.

На уроках математики міжнаціональне виховання можна на всіх етапах уроку. Розпочати урок можна з гасла, що уособлює культуру іншого народу, також можна провести каліграфічну хвилинку зорієнтовану на вивчення елементів цієї культури. На етапі актуалізації опорних знань можна провести народну гру. На етапі повідомлення теми і мети уроку, вчитель може запросити гостей – героїв з українських та казок інших народів. На етапі вивчення нового матеріалу, можна запропонувати задачі, ребуси, що містять культурологічну змістову складову.

Резюмуючи, можна говорити про те, що у вихованні учнів початкової школи культури міжнаціонального спілкування мають бути включені всі аспекти національних культур: національні традиції та звичаї народів, народна побутова культура, повсякденна поведінка і невербальна мова, національні особливості мислення представників тієї чи іншої культури, художня культура країни.

1. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – № 4. – С. 11-14.
2. Вишневський О. Основні засади концепції українського виховання / О. Вишневський // Матер. наук.-практ. конф. "Національне виховання молоді в навчальних закладах. – Львів, 1994. - С. 9-13.
3. Іванюк Г.І. В чому полягає розуміння виховного ідеалу національної школи / Г.І. Іванюк, О.А. Масляницька // Практична педагогіка виховання. – 2000. – Вид-во: «Плай», Київ-Івано-Франківськ – С. 27-28.

УСНІ ОБЧИСЛЕННЯ – ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Босик О., студентка V курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"*

Провідна роль математики полягає у розвитку логічного мислення, формуванні алгоритмічного мислення, вихованні навичок розумової праці (планування, пошук раціональних шляхів, критичність) Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти освітньої галузі "Математика", фундаментом курсу математики початкових класів є вивчення чисел. Учні ознайомлюються з основними одиницями величин, вчаться переходити від одних до інших. Важливою ж передумовою ефективного засвоєння математичних знань є сформованість у молодших школярів навичок усних обчислень.

Усні обчислення є однією з ефективних форм організації колективної та індивідуальної роботи учнів на уроках математики. Вони розвивають у школярів уважність, спостережливість, ініціативу, викликають інтерес до роботи. За їх допомогою вчитель встановлює на уроці оперативний і ефективний зворотній зв'язок, який дозволяє своєчасно контролювати процес оволодіння учнями знаннями і вміннями [3].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Проблемі ефективного використання усних обчислень присвячені праці М. Богдановича, І. Гословської, С. Скворцової, Я. Король, О. Сиромля та ін..

Опанування навичок усних обчислень має велике освітнє, виховне і практичне значення. Вони допомагають засвоїти багато питань теорії арифметичних дій (властивості дій, зв'язок між результатами і компонентами дій, зміна результатів дій залежно від зміни одного з компонентів тощо). Також вони допомагають кращому засвоєнню прийомів письмових обчислень, оскільки містять у собі елементи усних обчислень [1]. Практичне значення їх у тому, що швидкість і правильність обчислень потрібні в житті, особливо тоді, коли дії не можна виконати письмово. Усні обчислення сприяють розвитку мислення учнів, їхньої кмітливості, математичної зіркості та спостережливості.

Робота над нумерацією та арифметичними діями будується в початковому курсі концентрично. Принцип "концентричності" переважно стосується нумерації і арифметичних дій. Інші питання програми вивчаються за лінійним принципом. У початкових класах великого значення набуває робота з формування навичок усних обчислень ще й тому, що протягом чотирьох років навчання учні повинні не тільки свідомо засвоїти прийоми усних обчислень, а й набути міцних обчислювальних навичок. Опанування навичок усних обчислень має велике освітнє, виховне і практичне значення. Вони допомагають засвоїти багато питань теорії арифметичних дій (властивості дій, зв'язок між результатами і компонентами дій, зміна результатів дій залежно від зміни одного з компонентів тощо).

Усні обчислення допомагають кращому засвоєнню прийомів письмових обчислень, оскільки містять у собі елементи усних обчислень. Практичне значення їх у тому, що швидкість і правильність обчислень потрібні в житті, особливо тоді, коли дії не можна виконати письмово. Усні обчислення сприяють розвитку мислення учнів, їхньої кмітливості, математичної зіркості та спостережливості.

Прийоми усних обчислень ґрунтуються на знанні нумерації, основних властивостей дій, на зведенні обчислень до більш простих, результати яких або містяться в таблицях дій, або легко можуть бути одержані із табличних результатів [4].

Усні обчислення під час формування обчислювальної навички проходять ряд стадій: від докладних записів рішень і пояснень, до скорочення записів, до автоматизованої або добре освоєної дії. Разом з обчислювальною навичкою формується і навичка самоконтролю у виконанні арифметичних дій. Така навичка формується повною мірою за наявності цілеспрямованих дій учителя по орієнтації молодших школярів на контрольні дії [2].

Вправи з усних обчислень мають пронизувати увесь урок. Їх можна поєднувати з перевіркою домашніх завдань, закріпленням вивченого матеріалу, опитуванням учнів. Поряд з цим у практиці роботи вчителів є хороша традиція: на кожному уроці спеціально відводити 5-7 хв для усних обчислень, проводити так звану усну лічбу. Матеріал для цього етапу уроку вчитель запозичує з підручника, а також із спеціальних збірників усних задач і вправ.

Виховуючи любов до усних вправ, вчитель допомагає учням активно працювати з навчальним матеріалом, пробуджує у них прагнення удосконалювати способи обчислень і розв'язування задач, менш раціональні замінювати досконалішими та економнішими. А це – важлива умова свідомого засвоєння матеріалу. Спрямованість розумової діяльності на пошук раціональних шляхів розв'язання проблеми свідчить про варіативність мислення [3].

Розв'язуючи певну задачу, обчислюючи вираз, учень повинен уважно розглянути умову завдання, зуміти помітити всі його особливості і в кожному конкретному випадку обрати ті шляхи, які простіше й швидше приводять до мети. Таким чином, при виконанні усних обчислень можна говорити про критичність мислення, тобто уміння оцінити запропоновані варіанти розв'язання і обрати більш раціональний підхід до виконання даного завдання.

Усні вправи також сприяють розвитку мовлення учнів, якщо з самого початку навчання вводити в тексти завдань і використовувати при обговоренні вправ математичні терміни. Навички правильного, точного і лаконічного мовлення, що формуються на уроках математики, позитивно впливають на загальну мовленнєву культуру. Важливо, щоб вчитель сам слідував за своїм мовленням і формулював завдання ясно, чітко, лаконічно і послідовно.

Навички усних обчислень формують у процесі виконання учнями різних вправ. Розглянемо їх основні види:

1. Знаходження значень математичних виразів.
2. Порівняння математичних виразів.
3. Розв'язування рівнянь.

4. Розв'язування задач.
5. Математичні вирази.

Отже, усні обчислення є однією з ефективних форм організації колективної та індивідуальної роботи учнів на уроках математики. Вони розвивають у школярів уважність, спостережливість, ініціативу, викликають інтерес до роботи. За їх допомогою вчитель встановлює на уроці оперативний і ефективний зворотній зв'язок, який дозволяє своєчасно контролювати процес оволодіння учнями знаннями і вміннями. Виконуючи усні вправи, учні початкових класів не тільки вдосконалюють обчислювальні навички, вони закріплюють теоретичний матеріал тренують увагу, підвищують мовну культуру. Головна мета усного обчислення — засвоєння таблиць арифметичних дій, формування обчислювальних навичок.

1. Богданович М.В. Методика вивчення нумерації і арифметичних дій у початковій школі. – К.: Освіта, 1991. – 336 с.
2. Гословська І.Г., Скворцова С.О. Формування позитивної мотивації навчання в молодих школярів на уроках математики //Наука і освіта. – 2000. – №6. – с.18–24.
3. Король Я.А. Організація навчальної діяльності учнів на уроках математики // Поч. шк. – 1986. – № 1. – С. 59–64.
4. Сиромля О.І. Виховання любові до математики // Поч. шк. – 1986. – № 3. – С. 62 – 64.

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИКИ

Візнович Я., студент IV курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність проблеми. Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття» визначає формування особистісних рис громадянина України, що включає в себе національну самосвідомість, розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту як головну мету виховання молоді на сучасному етапі. Головним завданням сучасного освітнього процесу є розвиток особистості учня, становлення системи цінностей: особистісних, загальнолюдських, професійних тощо.

Серед предметів, що вивчаються в загальноосвітній школі, чи не найвищий виховний та розвивальний потенціал має мистецтво з притаманним йому впливом на свідомість і підсвідомість особистості, на інтелектуальну та емоційну сфери, моральне і фізичне здоров'я людини. Метою музичної освіти є формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду та емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва.

Аналіз літературних джерел. Виховання має пронизуватися високою духовністю, людяністю, гуманістичною і творчою спрямованістю навчально-виховного процесу, доброзичливістю й чуйністю у ставленні до дитини. Так, К. Ушинський застерігав, що «погано спрямоване виховання негативно впливає на моральний та розумовий розвиток». Ефективним засобом формування духовної особистості є музичне мистецтво.

Так відповідно до концепції Д. Кабалевського, проблема сприйняття музики не пов'язується з жодним окремим видом діяльності. Підхід до музичного сприймання як основи музичної освіти учнів виводить на перший план завдання аналізу й інтерпретації музичних творів. Емоційне сприйняття музики, роздуми про неї, втілення образного змісту у виконанні створюють можливість оволодівати прийомами порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації різних явищ музичного мистецтва.

Так, розгляду проблем музичного виховання на уроці музичного мистецтва, впливу музичного мистецтва на розвиток особистості, її духовний світ присвячена значна кількість праць в різних галузях музичної педагогіки таких науковців як О. Апраксина, З. Бервецький, Н. Ветлугіна, Е. Жак-Далькроз, Д. Кабалевський, З. Кодай, М. Леонтович, Р. Марченко, К. Орф, О. Ростовський, Л. Хлебнікова.

Мета статті – виокремити роль і значення вивчення музики на уроках у початковій школі у процесі розвитку молодших школярів.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Основний виклад матеріалу. Духовно-моральне виховання – організація психолого-педагогічних умов духовного розвитку особистості, які забезпечують рефлексію своїх почуттів, мисленневих образів, ціннісних орієнтацій при побудові відносин зі світом за принципом творення позитивно нового [1]. Урок музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі спрямований на пізнання навколишнього світу засобами музичного мистецтва та розуміння учнями зв'язків музики з іншими видами мистецтва, з природним і культурним середовищем життєдіяльності людини. Музичне мистецтво виступає водночас і носієм високих духовних цінностей, і засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів. Проте практика показує, що іноді учні, які закінчили початкову школу, не знають і двох народних пісень від початку до кінця, а якщо і знають, то не співають. А тому на часі – нові проблеми перед музичною освітою в школі, породжені вимогами соціально-культурної ситуації. Фундаментальні зрушення в системі ціннісних орієнтацій пов'язані з економічними кризами. Екологічні катастрофи, в тому числі, надмірне забруднення шкідливими для здоров'я дітей шумами, які руйнівні діють на психіку дітей та багато іншого - все це позначається на духовному розвитку школярів і на їх психічному здоров'ї. Загалом все це слугує виникненню духовної деградації.

Поняття «моральність» включає внутрішні, духовні якості, якими керується людина, етичні норми правила поведінки, що визначаються цими якостями [2]. Під духовно-моральним вихованням, розуміємо процес сприяння духовно-моральному становленню людини, формуванню у неї: моральних почуттів (совісті, віри, відповідальності, патріотизму); морального обличчя (терпіння, милосердя); моральної позиції (прояву самовідданої любові, готовності до подолання життєвих випробувань); моральної поведінки (готовності служіння людям і Вітчизні, слухняності, доброї волі) [1].

Великий педагог Ян Амос Коменський стверджував, що «щасливий розвиток сягає в ранні роки», а Жан Жак Руссо наголошував, що «кожний подальший вихователь матиме менше впливу на дитину, аніж попередній». Аристотель проводив суворий відбір ладів і музичних інструментів, як-от: лади етичні (вплив на моральні властивості людини), практичні (зухвалі, воля до дій) і ентузіастські (що призводять до стану піднесення): "Адже навіть одна мелодія без супроводу її словами, містить в собі естетичні властивості. Тим часом, як ні фарби, ні запахи, ні смакові відчуття нічого подібного в собі не укладають"[5].

Розвиваючи духовність дитини, вчитель має допомогти їй зорієнтуватися в світі музики, вибрати твори, що сприятимуть розвитку і збагаченню культури почуттів учнів, розвитку їх музичного та естетичного смаків [3; 4]. Програма орієнтує вчителя на інтеграцію мистецтв, що дає змогу розкрити складний світ людських почуттів, переживань, характерів, передати найтонші відтінки настрою людини, поглиблює художнє сприймання, посилює емоційний вплив, збагачує життєві й художні асоціації за допомогою різних видів мистецтв.

Отже, вище означене дає підстави зробити *висновок*, що засобами музики учитель здатен впливати на найбільш тонкі грані особистості школяра – його серце, душу, почуття, емоції. Музика допоможе дітям духовно пізнавати світ, розвивати здібності, творити.

1. Бех І.Д. Інваріанти особистісно орієнтованого підходу до виховання дитини / І.Д.Бех // Початкова школа. – 2001. - № 2. – С. 3 – 7.
2. Колесніков М.П. Проблема сутності ціннісних орієнтацій у наукових дослідженнях Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. – Зб. наук. праць. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2010. – № 5.
3. Музичне мистецтво. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1 – 4 класи. - К.: «Освіта», 2012. – С. 212 – 244.
4. Музичне мистецтво. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5 – 8 класи. – К.: «Ірпінь», 2005. – С. 3 – 59.
5. Освіта: Україна XXI століття. Державна національна програма збірник нормативно-правових актів з питань загальної середньої освіти. Т.1. – К. – 2010. – С.3 – 42.

СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ – ПРОВІДНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Гелега Г., студентка V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник : Кліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Потреба сучасного суспільства в гармонійному розвитку особи пред'являє нові вимоги до системи освіти. Сучасні умови характеризуються гуманізацією освітнього процесу, зверненням до особи дитини, розвитку кращих її якостей. Реалізація цього завдання об'єктивно вимагає якісно нового підходу до навчання і виховання дітей. Навчання має бути таким, що розвиває, збагачує школяра знаннями і способами розумової діяльності, формує здібності. Перед теоретиками і практиками поставлено завдання – вдосконалення учіння школярів, як провідного виду їх діяльності, дидактичних засобів в цілях підвищення активності дітей в учбовому процесі.

Кожен учитель хоче, щоб його учні добре навчалися, з інтересом і бажанням ходили до школи. У цьому зацікавлені і батьки учнів. Але часом учителям і батькам доводиться з жалем констатувати: «не хоче вчитися», «міг би добре навчатися, але немає бажання». Це свідчить про те, що в учня не сформувалися потреби в знаннях, немає інтересу до навчання. Як показують педагогічні дослідження і наші спостереження, у дітей початкової школи вже майже з перших днів зникає інтерес до навчання.

Аналіз останніх досліджень. У вирішенні цього питання значну наукову цінність має звернення вчених практиків до корисного досвіду визначення методів стимулювання навчальної діяльності, який було накопичено у вітчизняні педагогічні думці.

Так, В. Сухомлинський зазначив: «найважливіші інструменти нашого впливу на духовний світ школяра – слово вчителя, краса навколишнього світу й мистецтва, створення обставин, в яких найяскравіше виражаються почуття, весь діапазон людських відносин» [6].

М. Монтесорі в праці «Допоможи мені зробити це самому» говорить, що вчитель, який керує розумовою діяльністю учнів, спрямовує її, залучаючи до діяльності через пізнання світу і себе в ньому, – реалізує важливий принцип гуманної педагогіки [3].

Дослідження видатних вітчизняних педагогів (М. Данилова, Ю. Бабанського, О. Савченко, Т. Шамової, Г. Щукіної, О. Киричука, Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинського) розкрили важливість різних способів стимулювання навчальної діяльності учнів.

Мета статті – визначити особливості мотивації та стимулювання учнів до навчання в початковій школі.

Основний зміст статті. О. Савченко стверджує, що: «першочерговим для вчителя має бути прагнення домогтися, щоб усі учні неодноразово пережили почуття справжнього успіху», наголошуючи, що «як сонце потрібне всьому живому, так і розвитку мотивації учіння потрібні стимулююче середовище і цілеспрямований вплив через систему педагогічних прийомів» [5].

В підручнику педагогіка Н. Мойсеюк відзначає: «стимулювати навчально-пізнавальну активність учнів у сучасному розумінні означає спонукати їх до активної навчально-пізнавальної діяльності, підштовхувати до неї, заохочувати. Оскільки зовнішні фактори виступають реальною спонукальною причиною діяльності лише за умови зустрічі потреби із ситуацією свого задоволення, то стимулювання передбачає спеціальні зусилля педагога, спрямовані на сприймання, осмислення учнями об'єктивного значення зовнішніх факторів, набуття ним особистих смислів» [2].

Зокрема С. Когут відзначає що: «Я за такі уроки, коли вчитель індивідуалізує свою працю і стимулює пошук, коли він стає керівником навчально-пізнавального процесу... Спираючись не тільки на учнівське знання, а й на активність школярів. Я за такі уроки, коли вчитель, є патріотом не тільки свого предмета, а й постійно здійснює між предметні зв'язки і вимагає не просто відтворення знань, а їхнього сприйняття на причинно-наслідковому рівні. Такий учитель стимулює і організовує розумову діяльність учнів шляхом порівнянь, зіставлень, протиставлень, знаходження аналогій, інших способів розв'язання проблемних ситуацій для успішної реалізації сучасних навчальних програм загалом. Учитель справді на такому уроці може бути корисним» [1].

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що немає єдиної точки зору на дане питання. В ряді досліджень стверджується, що поведінка людини може набирати тієї чи іншої форми в залежності від оточуючого середовища, до того ж стимули в цьому процесі виступають як зовнішні спонукаючі фактори, а мотив – як внутрішні. На думку К. Платонова, стимул – це

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

вплив зовнішнього світу, який створює духовну потребу, формує моральну мету або мотив діяльності людини. Мотиви трактуються як внутрішні збудники діяльності людини, думка, почуття, в яких проявляється соціальна суть особистості. [4].

Термін «мотив» - походить від французького слова «motif», що в буквальному значенні слова означає «спонукання».

На основі наших досліджень ми дійшли висновку, що для організації навчання, яке б стимулювало думку школяра, викликало задоволення від подолання труднощів, розвивало самостійність й ініціативу в здобутті нових знань, сприяло самоствердженню особистості дитини в системі колективних взаємин, необхідно дотримуватися таких умов:

а) забезпечення максимальної відповідальності змісту програмного матеріалу розумовому розвитку учнів, правильно співвідносити елементи нового й строго в змісті навчальної інформації, використовувати додаткові відомості на уроках, тощо;

б) застосування різноманітних за своїм функціональним змістом видів навчальної діяльності, організація на уроці роботи творчого характеру, в процесі якої створюються сприятливі умови для виявлення активності, ініціативи й самостійності школярів;

в) організація на уроках колективної діяльності (взаємного навчання), в ході якої учні включаються в багатопланову безпосередню взаємодію один з одним, що активно допомагає самоствердженню дитини в класному колективі.

Отже метод стимулювання навчальної діяльності молодших школярів має великі виховні можливості. Він сприяє підготовці підростаючого покоління до життя, формуванню умінь самостійно поповнювати знання, творчо розв'язувати навчальні завдання. Особливо цінним у стимулюванні навчальної діяльності молодших школярів є такі методи стимулювання навчального матеріалу, як метод емоційного стимулювання створення ситуації успіху в навчанні, заохочення.

Висновок. Таким чином, використання методів стимулювання навчальної діяльності має забезпечити розвиток та саморозвиток особистості учня, виходячи з його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання предметної діяльності.

1. Когут, С. Його величність урок / С. Когут, М. Рашкевич // Історія та правознавство : Науково-методичний журнал. - 2010. - № 32. - вкладка. - С. 10-14.
2. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навчальний посібник / Н.Є.Мойсеюк - 3-є вид., доповнене.- К. : [б. и.], 2001.- 608с.
3. Монтессори М. Значение среды в воспитании / М. Монтессори // Частная школа. - 1995. - №4.-С.122 - 127.
- 4.Платонов К.К. Структура и развитие личности. / К.К. Платонов. - М. : Педагогика, 1986.-256 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів вищих навчальних закладів / О. Я. Савченко. - К. : Грамота, 2012. - 504 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5-ти тт. - Т. 1. - Київ: Радянська школа, 1976. - 654 с.

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МОВНО-МОВЛЕННЄВИХ ВПРАВ

Григоренко Т., магістрант напряму підготовки «Початкова освіта»

Науковий керівник: Дубовик С.Г., кандидат педагогічних наук, доцент

Педагогічний інститут Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми. Сучасний розвиток педагогічної науки, соціально-економічні перетворення та реформування системи вищої освіти зумовлюють потребу внесення системних змін у підготовку майбутніх учителів початкової школи, здатних виявляти високий професіоналізм у нових умовах, бути конкурентоздатними. Відтак особливої значущості набуває проблема формування мовленнєвої культури вчителя початкової школи, яку необхідно вдосконалювати на етапі професійного становлення, у період навчання у вищому навчальному закладі.

Показником високої культури мовлення вчителя початкової школи є обсяг активного словникового запасу, різноманітність лексико-граматичних форм і конструкцій, точність, лаконічність, чистота, багатство, комунікативна доцільність тощо. Тому одним із важливих напрямів підготовки вчителя початкової школи є вдосконалення культури мовлення студентів, формування мовленнєвих умінь і навичок майбутніх фахівців в умовах багатомовного середовища. Адже «досконале володіння українською літературною мовою є одним із засобів успішної професійної діяльності вчителя» [2, с. 47].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Сучасна лінгводидактика вищої школи спрямована на формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи, створення таких умов на лекційно-практичних заняттях, які сприяли б «підвищенню культури мовлення, збагаченню словникового запасу майбутніх фахівців, формували б уміння грамотно висловлюватися, взаємодіяти з співрозмовником, впливати на нього» [1, с. 86]. Саме тому до визначених основних складових професійної компетентності слід додати ще й лексичну.

Формування в майбутніх учителів початкової школи професійної комунікативної компетентності в комплексі з лексичною сприятиме розвитку важливих умінь і навичок, а саме: уміння спілкуватися, працювати зі словниками, текстами, спостерігати, виокремлювати суттєві ознаки предметів і явищ, добирати матеріал до виступу, вести бесіду, дискусію, формулювати запитання на уроках, у позакласній діяльності, уживати слова у певному контексті як особливої форми відображення діяльності.

До причин, що визначають актуальність даного дослідження, слід віднести й соціальну ситуацію, зокрема в загальноосвітній школі, коли мовлення стає одним із найбільш мобільних чинників, спроможних впливати на учня. А це спонукає до створення і реалізації науково обґрунтованої педагогічної системи, яка дає можливість забезпечити переведення існуючої загальнопедагогічної системи у якісно новий стан, оптимізувати зміст організації й управління процесом формування професійного мовлення.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним проблемам вивчення української лексики в загальноосвітніх навчальних закладах присвятили роботи А. Арсірій, Л. Лисиченко, А. Мановицька, Л. Марченко, В. Новоселова, І. Олійник, Л. Симоненкова, Т. Симоненкова, М. Шевчук та ін. Особливо великого значення роботі над словом надавали і надають у своїх наукових працях О. Біляєв, З. Бакум, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Караман, О. Караман, О. Копусь, Л. Мацько, В. Мельничайко, М. Пентиліук, М. Плющ, О. Хорошковська.

Питання принципів відбору лексичного матеріалу для використання молодшими школярами в усному і писемному мовленні порушуються у працях А. Богущ, А. Каніщенко, Т. Коршун, Я. Коршунової, Л. Кутенко, С. Олійника, С. Омельчука, Т. Торчинської. У дисертаційних дослідженнях Н. Голуб, Т. Грубої, В. Каліш, Н. Мордовцевої, І. Магрицької, А. Надолинської студіюється проблема формування лексичних умінь і навичок школярів, удосконалення їхнього мовлення як бази для розвитку пізнавальної активності шляхом роботи над словом як основною мовленнєвою одиницею.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів формування лексичних умінь студентів, у розкритті необхідності формування культури мовлення як однієї з найважливіших складників загальної культури майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу статті. Основними складовими професійної комунікативної компетентності майбутніх педагогів є «чотири компетенції: лінгвістична (сукупність знань про структуру мовної системи, а також уміння оперувати цими знаннями у процесі професійної діяльності: аналізувати, зіставляти, групувати факти мови, використовувати методи відповідного лінгвістичного аспекту); предметна компетенція (наявність професійних знань у системі філологічних дисциплін, а також уміння застосовувати їх під час комунікації); прагматична компетенція (оволодіння потенціалом дидактичного дискурсу); технологічна компетенція (уміння чітко й виразно висловлювати думку, знання законів техніки мовлення; постановка дихання, розвиток голосу, нормативної дикції)» [5, с. 109].

Достатній рівень лексичної компетентності вчителя початкової школи передбачає наявність у нього двох основних груп умінь.

По-перше: *комунікативних умінь*: встановлювати контакт з учнями; підтримувати розмову; будувати висловлювання в різних стилях і жанрах; уміння зацікавлювати учнів у процесі опанування навчального предмета; вести бесіду, розповідати; уміння переконувати, доводити, захоплювати ідеями, задумами.

По-друге, *професійно-комунікативних умінь*: знання дидактичної та лінгвістичної термінології; особистісна настанова на аналіз змістової правильності мовлення та виявлення і виправлення помилок у власному і чужому мовленні; уміння редагувати власне і чуже мовлення; нормативно та відповідно до ситуації спілкування послуговуватися фактичними жанрами мовлення [3].

Для успішної реалізації завдань щодо формування в майбутніх учителів початкової школи лексичних умінь доцільно застосовувати комплексні мовно-мовленнєві вправи, які мають відповідати певним вимогам: зміст завдань підпорядковується передусім

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

комунікативним цілям навчання, формує мовленнєві уміння; актуалізація лінгвістичних знань і умінь зумовлюється безпосередньо ситуацією мовлення, яка моделюється при виконанні комплексного завдання; ядром комплексного завдання є робота зі словом як об'єктом лінгвістики, одиницею мовної системи, з одного боку, і елементом образного, художнього мислення, компонентом тексту, зв'язного висловлювання, іншого; неодмінною складовою комплексного завдання є проблемне питання або задача, внутрішня логічно-змістова суперечність яких стимулює процес мислення, активізує пізнавальну діяльність; зміст лінгвістичного матеріалу (фонетичного, словотвірного, морфологічного, синтаксичного) може варіюватися залежно від теми заняття, обов'язковим залишається інтегрований характер тих мовних і мовленнєвих умінь, на розвиток яких воно спрямоване; формування загально-навчальних умінь, зокрема умінь послуговуватися словниками і довідниками, здійснюється в комплексному завданні у взаємозв'язку з розвитком спеціальних лінгвістичних умінь і навичок, серед яких першочергове місце посідають нормативні, пов'язані з культурою мовлення студентів; зміст текстів, відібраних для опрацювання, має стати опорою для продукування власних висловлювань, а також формування особистісних переконань, прилучення до культурних надбань рідного народу [1].

Висновки. Багатство й різноманітність мовлення учителя – джерело збагачення мови учня. Мовлення учителя повинно відзначатися виразністю, правильністю, чистотою, лаконізмом. Мовленнєві уміння вчителя є об'єктивною ознакою його готовності до професійної діяльності. У системі мовних засобів лексика є основною складовою, що становить смислові змістові зв'язки, один із провідних компонентів мовленнєвого спілкування. Лексичні норми сучасної української літературної мови охоплюють семантичну точність, чистоту мовлення, правильність слововживань.

Виходячи з того, що лексичні вміння є органічним компонентом у структурі всіх видів педагогічної діяльності, постає необхідність розкриття оптимальних можливостей навчально-виховного процесу у вищій школі, а також механізмів актуалізації спрямованості студентів на оволодіння професійною мовленнєвою культурою.

1. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академія, 2006. – 256 с.
2. Загальна психологія : підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
3. Кочан І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови / І. М. Кочан, Н. М. Захлюпана. – [2-ге вид., виправл. і доповн.]. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 306 с.
4. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах : підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / [кол. авт.: М. І. Пентилок, А. Г. Гелетова, С. О. Караман та ін. ; за ред. М. І. Пентилок]. – К. : Ленвіт, 2000. – 267 с.
5. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., доповн. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 421 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕГРАЦІЇ

Гут Х., студентка V курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

Розбудова державності в Україні зумовила нові тенденції розвитку освіти. Епоха, що настала – епоха змін, інновацій, інтелекту – диктує свої умови життя, висуває нові вимоги до людини. Якісно нові зміни у суспільстві переконують, що найбільшою цінністю є неповторна людська особистість з її схильностями, уподобаннями, обдаруваннями. [6, с.17].

Завдання вчителя у розвитку здібностей обдарованих учнів – допомогти їм реалізувати свої індивідуальні якості, не загубитися в масі інших, сприяти переорієнтації їхнього репродуктивного мислення на творче індивідуальне конструювання [2, с.38]. На думку психологів, шість років – найсприятливіший вік для інтелектуального й соціального розвитку особистості [7, с.47].

Питання використання інтеграції на уроках у початковій школі представлені у працях М. Вітько, С. Логачевська, Т. Логачевська, А. Мельник, О.Оберемко, О. Онищенко [1, с.25].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Вивчення математики в початкових класах здійснюється через систему задач і практичних робіт. Оволодіти математикою означає навчитися розв'язувати задачі, при чому не лише стандартні, а й такі, що вимагають певної незалежності мислення, творчих пошуків, оригінальності, винахідливості. Навчальні математичні задачі можна умовно поділити на стандартні й **нестандартні (творчі)**. На відміну від стандартних, **творчою або пошуковою називають вправу**, приступаючи до виконання якої, учні не знають заздалегідь ні способу її розв'язання, ні того, на якому навчальному матеріалі ґрунтується розв'язання. У роботі з **нестандартними** завданнями домінує пізнавальна гра. Працюючи разом з дітьми, класовод допомагає їм не лише розширювати і збагачувати знання, а й удосконалювати пізнавальні дії, вчить помічати незвичне в очевидному, формує навички вибору дій.

Враховуючи сказане, можна визначити такі групи творчих вправ:

- завдання, що пов'язані з важливими поняттями і методами математики (вправи на використання елементів теорії множин та поняття відношення, задачі комбінаторного та ймовірнісного характеру, вправи для формування найпростіших топологічних уявлень, логічні задачі, цікаві вправи, пов'язані з ідеями інформатики та “обчислювальної машини”);
- завдання з елементами дослідження. Зокрема, це вправи зі словами: порівняйте, виділіть головне, покажіть, обґрунтуйте, доведіть, узагальніть та ін.;
- завдання, виконуючи які, учні “відкривають” нові для себе зв'язки, залежності, закономірності й переконуються у їх справедливості (вправи на здійснення простих висновків, класифікацій та групувань предметів);
- практичні завдання і вправи на використання різних тверджень (оптимізаційні задачі; вправи політехнічного спрямування; графічні вправи діаграми; таблиці, шкали, схеми, графіки; вправи геометричного змісту; вправи на маніпулювання предметами);
- самостійно складені учнями вправи: спочатку за аналогією, пізніше – за даною умовою;
- вправи на кмітливість в яких вимагається розв'язувати приклади різними способами, записувати числа кількома даними цифрами, знаходити помилку у розв'язанні тощо. (завдання з логічним навантаженням, математичні ребуси, кросворди);
- цікаві вправи та ігри (вправи, які вражають швидкістю і легкістю обчислень, оригінальними і часом несподіваними результатами; логічні ігри, задачі-вірші, задачі казки, задачі-загадки, задачі-жарти, математичні веселики тощо) [4, с.7].

Залучаючи творчі вправи, бажано зважати на такі рекомендації:

- на уроці додаткові вправи слід комбінувати з програмними (стандартними) так, щоб попереднє завдання готувало учнів до виконання наступного і щоб ця робота ґрунтувалася на використанні життєвого досвіду дитини;
- особливу увагу слід приділити розкриттю сюжету нестандартної вправи, добиватися, щоб діти усвідомили кінцеву мету завдання;
- шестилітки мають спочатку виконувати творчі вправи за зразками, а потім – самостійно;
- не обов'язково, щоб учень розв'язав додаткову задачу самостійно, важливо створювати такі ситуації, щоб він подумав над задачею, спробував її розв'язати;
- при розв'язанні творчих вправ слід всебічно реалізувати принцип диференційованого підходу;
- під час самостійного розв'язування творчих вправ не варто обмежувати дітей у виборі способів їх розв'язування;
- не слід підказувати хід розв'язування, значно важливіше правильно спрямувати думку учня, головне – не кінцевий результат, а сам процес розв'язування;
- потрібно практикувати повторне розв'язування нестандартних задач.

Практично на будь-якому уроці можна знайти кілька хвилин, щоб повправляти розум дітей у гнучкості й швидкості мислительних процесів [4, с.9].

Результати досліджень американських психологів свідчать про те, що 20% інтелекту формується у перший рік життя, 50% – до чотирьох років, 10% – до восьми років і 90% – до тридцяти років життя. Тому з цього можна зробити такі висновки, що особливо творчого підходу потребують шестилітки. Творча праця з найменшими – запорука успіхів в подальшому.

У розробках уроків потрібно враховувати не тільки зміст навчального матеріалу, а й вікові особливості учнів, рівень їхньої підготовленості, пізнавальної самостійності [5, с.50].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

У шкільному віці одним з ефективних способів розвитку здібностей до математики є рішення школярами нестандартних логічних задач. Крім того, розв'язування проблемних задач здатне прищепити інтерес дитини до вивчення "класичної" математики.

1. Вашуленко М. С., Бібік Н., Кочина Л. Програма інтегрованого курсу навчання грамоти, математика, навколишній світ / М.С. Вашуленко, Н.Бібік, Л.Кочина // Початкова школа. – 2001. – №8. – с.24–30.
2. Вітко М. А. Ігровий комплекс для розвитку творчого мислення/ М.А. Вітко// Обдарована дитина. – 2011. – №4. – с.38–47.
3. Логачевська С., Логачевська Т. Математичний гурток у першому класі /С.Логачевська, Т.Логачевська // Початкова школа. – 2014. – №1. – С. 25–29.
4. Мельник А.О. Розвиток творчих можливостей учнів початкових класів на уроках математики /А.О. Мельник // Обдарована дитина. – 2013. – №9. – С.6–11.
5. Мостовенко І. Виховання обдарованої дитини в початкових класах/ І. Мостовенко//Початкова школа. – 2014. – №3. – С.49–50.
6. Оберемко О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики/О.Оберемко// Початкова школа. – 2013. - №11. – С.17–19.
7. Онищенко О. Навчальні ігри на уроках математики / О.Онищенко//Початкова школа. – 2012. – №6. – С.47–49.
8. Бондаренко Л. І. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів на уроках математики/Л.І.Бондаренко: [Електронний ресурс]: режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/rozvitok-tvorchikh-zdibnostei-uchniv-pochatkovikh-.html>

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

Данчук С., студентка II курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: **Копчук-Кашицька М.С.**, кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Протягом багатьох років проблема формування духовної культури учнів привертала до себе пильну увагу представників самих різних областей наукового знання - філософії, педагогіки, психології, музичної педагогіки. Загальновизнано, що одним з ефективних засобів формування духовної культури школярів є мистецтво, зокрема музика. Вона являє собою і передачу з покоління в покоління духовного світу, прилучає до традицій. Тому музичний репертуар, досліджуваний дітьми, у великій мірі забезпечує виконання завдань виховання і розвитку духовної культури школярів.

Ми солідарні з думкою Бахтізіної Д. І., що музика як складова частина духовної культури суспільства є показником його духовного здоров'я. [1, 17]

Аналіз досліджень. Великий внесок у вирішення питання формування духовної культури внесли вчені - психологи - Л. С. Виготський, В.В. Давидова, Б. М. Теплов. Психологами було доведено, що різна музика по-різному впливає на стан людини.

Важливе значення в дослідженні мають: теорія естетичного виховання (Б. Т. Лихачов), теоретичні положення про духовно-естетичний потенціал мистецтва (Е. Т. Ардашкірова, Д. І. Бахтізіна, Л. Ч. Загітова). У визначенні перспектив духовного виховання я спиралася на праці з музичної педагогіки О. А. Апраксиной, Е. Б. Абдулліна, Н. А. Ветлугиной, Н. Л. Гродзенской. Представляють глибокий інтерес дослідження ролі національної музичної культури в духовному формуванні особистості людини Л. П. Атанова, Н. В. Ахмеджанова, Н. Г. Ямалетдіновой, А. С. Зіннуровой та ін

До цих пір не втратили своєї актуальності ідеї видатних педагогів-просвітителів минулого: М. Акмулли, М. Бікчуріна, М. Уметбаєва, В. Ф. Одоєвського, та ін.

Формування духовних якостей особистості засобами мистецтва неможливо здійснити без врахування національно-регіонального компонента школярів. У вирішенні цього питання я спиралася на дослідження вчених етнопсихологів - В. Г. Крисько, Е. А. Саракуєва, Л. М. Кашаповой.

Метою роботи є: теоретично обґрунтувати та перевірити педагогічні умови прилучення молодших школярів до духовних цінностей на уроках музики.

Основний зміст. Для визначення теоретичних засад формування духовності учнів, необхідно розкрити сутність поняття «духовність». Тлумачення цього слова багатозначне і залежить від сфери застосування. Цим словом позначають дві речі, дуже різні, хоча і тісно пов'язані між собою.

Духовність - властивість природи самої людини, це щось унікальне, виключне, найважливіше, що відрізняє людину від інших самих високорозвинених живих істот, це те,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

що навіть важко визначити словами. *Дух* - це мислення, і свідомість, і воля людська, що становить особливість людини. Без духовності не можна нести жертви і здійснювати подвиги. Відмінна риса духовної людини - це його врівноваженість і цілісність, щирість, повна гармонія з самим собою і світом, в якому живе така особистість. Я припускаю, що духовність відкриває нам доступ до любові, совісті, почуття обов'язку, до правосвідомості та державності, до мистецтва, науки і релігії, вказує, що є в житті головним і найбільш цінним. Духовні знання не лише ведуть до певного виду діяльності. Вони висвітлюють загальну картину світу, загальні закони розвитку природи і суспільства, завдяки чому виробляється науковий підхід до розуміння явищ. Мистецтво і музика допомагають глибше пізнати і зрозуміти життя, розвивають творчу активність. Таким чином, можна коротко дати відповідь - духовність це любов, доброта, краса, творчість, знання і світло, що несе людина, яка володіє цією якістю душі.

Особлива роль у роботі з учнями належить дитячій музиці, яка на практиці завжди розглядалася як ядро духовного виховання. Тим більше це відноситься до дитячої національної музики, що має давні традиції. Виразні засоби національної музики сприяють розвитку моральних почуттів, глибокого осмислення духовних уявлень таких як, дружба, співпраця, взаємоповага, взаємозбагачення. Тому звернення до традицій дитячої національної музики сприяє здійсненню плідного духовного виховання учнів. Природна сторона людини розвивається і змінюється протягом всього його життя. Лише в процесі виховання і навчання, громадського життя і діяльності, засвоєння знань і умінь у людини на основі задатків формується духовна культура.

Першочергове завдання вчителя музики – це донести до учнів моральне сприйняття, духовне споглядання творів, його відчуття та емоційну реакцію. Тому прослуховування чи перегляд музично-драматичних, вокальних чи інструментальних творів це і є виховання музичної культури та прищеплювання інтересу мистецтва. Саме до цього й повинен прагнути вчитель музики.

Усе починається з дитинства: перші кроки, перші слова, перші знання про мир. І тому, як світ зустрине маленьку людину, можливо, залежить і уся її подальша доля. У спогадах учнів шкільні роки назавжди мають бути світлими, добрими, яскравими. Адже, воістину, цей час безтурботний, веселий, щасливий.

Вчитель має вчити школярів орієнтуватися у світі музики, прищепити їм смак і прилучати до вищих духовних цінностей, навчити пізнавати світ образу і формувати образ світу засобами мистецтва, спілкування з мистецтвом музики, зрозуміти себе, своє місце у світі.

Вивчення жартівливих пісень сприяє розвитку творчого мислення, артистизму. Формуванню в учнів понять про добро і зло, виробленню вміння відчувати характер людини і її прагнення, сприяє прийом інсценізації пісень.

Висновок. З усіх навчальних дисциплін єдиною, яка по-справжньому виховує духовно-моральний початок є музика, оскільки вона розвиває як розум, так і почуття. Для правильної організації духовно-морального виховання засобами музики треба від початку чітко уявити собі цілі й можливості такого виховання. Насамперед, необхідно постійно піклуватися про інтереси дітей, прагнення, щоб кожен отримував повноцінні музичні знання створені задля духовно-морального розвитку у своїй у школі та після закінчення.

Сьогодні музика повинна вийти за межі одного навчального предмета, проникнути глибше в педагогічний процес, у шкільне життя. Музика повинна жити в школі. Музика – мистецтво, тісно пов'язане із життям. «Життя – коротке, мистецтво – вічне!» (Гіпократ).

1. Амонашвілі Ш.А. Школа життя.-М.:Видавництво будинок Шалви Амонашвілі. 1998.-80с.

2. Актуальні питання морального і естетичного виховання: 36 статей / Відп.ред.Е.В.Бурмакін.-Томськ: Вид-во (надалі – БКІ), 1962.-600с.

3. Музичне мистецтво. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи. К.: «Освіта», 2012. – С.212-244.

4. Хоружа Л., Киричок В. Духовно-моральне виховання школярів в Україні: досвід та шляхи вдосконалення / Л. Хоружа, В. Киричок // Рідна школа. – 2013. - №4-5. – С.26-31.

ПРИНЦИПИ ЕТНОЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Дарвай В., студентка 5 курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Нинішнє суспільство комерціалізується, набуває поширення масова апатія, бідніе художньо-естетична сфера дітей, котрі надають перевагу дешевим комп'ютерним технологіям і дворовим компаніям, часто перетворюючи свій душевний світ на сурогат матеріальних статків. Не випадково Національна доктрина розвитку освіти орієнтує педагогів усіх рівнів на «виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу», «збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій», «естетичне виховання».

Свідченням того, що держава сьогодні приділяє значну увагу питанням естетичного розвитку особистості, є стратегічне завдання початкової освіти, що передбачає формування в учнів «міжпредметних естетичних компетентностей», що включають «здатність орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва. Предметними мистецькими компетентностями, у тому числі музичними, образотворчими, хореографічними, театральними, екранними, є здатність до пізнавальної і практичної діяльності у певному виді мистецтва» [2].

Аналіз досліджень з проблеми. Проблема виховання елементів естетичної культури у дітей знайшла своє відображення в численних наукових публікаціях. Окремі аспекти формування естетико-етичних цінностей особистості (І. Бех, В. Болотіна, М. Боришевський, О. Вишневський, О. Докукіна, О. Кононко), провідні ідеї естетичного виховання дітей в українській родині (О. Будник, Р. Скульський, В. Скуратівський, М. Стельмахович, В. Струманський) були й залишаються предметом активного обговорення на сторінках педагогічних видань. Сучасні вчені (Є. Антонович, Н. Бутенко, І. Зязюн, В. Москалець, О. Отич) визначають проблему естетизації навчально-виховного процесу, чільне місце в якому належить засобам українського народознавства – декоративно-ужитковому, пісенному, кобзарському та інших видах народного мистецтва.

Мета статті: на основі пріоритетних завдань етноестетичного виховання виокремити принципи його реалізації в сучасній початковій школі.

Виклад основного матеріалу. У сучасній теорії мистецтвознавства проходить становлення нова галузь естетичної науки – *етноестетика*, що передбачає ретельне врахування національного стилю в сучасному українському мистецтві. У зв'язку з цим, вважаємо актуальним введення цього поняття в зміст сучасного виховання в початковій школі з тим, щоб сприяти забезпеченню реалізації культуротворчої функції школи щодо збагачення учнів елементами мистецької освіти в педагогічному процесі.

Деякі вчені, наприклад С. Литвин-Кіндратюк та Г. Білавич, практичну реалізацію етноестетики в школі вбачають у формуванні високої *художньо-естетичної культури особистості*. Вона передбачає єдність і органічний зв'язок виявів художньо-естетичної активності особистості у всьому їх розмаїтті. Автори стверджують, що «для осмислення сутності художньо-естетичної культури з перспективою її подальшого моделювання і формування на теренах психолого-педагогічного програмування вкрай необхідною є детальна система естетичних категорій і понять» [3, с. 10–11].

Естетичне ставлення людини до оточуючого світу формується і розвивається упродовж усього життя, але, як зазначають учені, Г. Васянович, Б. Неменський, В. Сухомлинський, О. Федій та інші, формування естетичних відношень найбільш ефективно відбувається в дошкільному і молодшому шкільному віці. З-поміж важливих завдань естетичного виховання виокремлюють наступні: розвивати у дітей естетичне сприйняття, естетичні почуття, тобто здатність одержувати особливу духовну насолоду, радість від сприйняття краси об'єктивної реальності чи її відображенні в мистецтві; формувати естетичні оцінки: вчити дітей оцінювати прочитане, побачене; виділяти найбільш вдалі за змістом і формами твори мистецтва; розвивати творчі здібності учнів; формувати потребу постійно спілкуватись з творами мистецтва, розвивати сферу захоплень, спрямувати їх на естетичне відношення до природи тощо [1].

В основу організації системи етноестетичного виховання покладено низку важливих принципів. Так, дорослі і діти постійно взаємодіють з естетичними явищами в духовному

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

житті, повсякденній праці, побуті і міжособистісному спілкуванні, що пов'язане з народним світосприйняттям, ментальністю українців. І тому *всезагальність і обов'язковість* етноестетичного виховання і розвитку всіх дітей є вихідним принципом організації системи естетичного виховання. Оскільки не може бути всебічно і гармонійно розвиненої особистості без естетичної грамотності, ідеалів, естетичного розвитку і художньої освіченості на народній основі тощо.

На організацію системи етноестетичного виховання впливає також *принцип комплексного підходу до виховання*. Різні види народного мистецтва взаємодіють між собою і комплексно впливають на дитину. Таку взаємодію можна прослідкувати на прикладі міжпредметних зв'язків в викладанні читання, музики, образотворчого мистецтва. Комплексність етноестетичного виховання відбувається також за рахунок розкриття краси науки, праці, фізичної культури, естетики відносин і народного побуту.

Естетичні явища народного побуту й високого мистецтва органічно пов'язані з життям, що перетворюється, формують естетичні ставлення до довкілля. Саме тому етноестетичне виховання повинно відбуватись з урахування *принципу органічного зв'язку всієї художньо-естетичної діяльності з життям*, практикою оновлення суспільства, з процесом формування світогляду і моральності школярів.

Важливим принципом етноестетичного виховання є *принцип естетики всього дитячого життя*, що потребує організації діяльності, спілкування школярів за законами краси. Важливим є залучення всіх дітей до активної діяльності із створення і охорони краси власного життя, тому що краса, в створенні якої приймає участь дитина, здається йому особливо привабливою.

Органічний взаємозв'язок естетичного і загального становлення особистості дитини обумовлює необхідність *принципу єдності художнього й загального розвитку дітей*. Художньо-естетична діяльність молодших учнів забезпечує інтенсивний розвиток їхньої уяви, емоційної сфери, образної і логічної пам'яті, мови, мислення. Своєю чергою в процесі занять мистецтвом діти активізують всі розумові сили і здібності в навчальній, ігровій та інших видах діяльності.

Принцип культуровідповідності – це органічний зв'язок з історією народу, його мовою, культурними традиціями, народним мистецтвом, забезпечення духовної єдності поколінь. Суть цього принципу полягає у відповідності змісту та рівня виховання набуткам національної та загальнонародської культури.

Принцип органічної єдності національних і загальнонародських, місцевих цінностей у етноестетичному вихованні учнів. Його реалізація передбачає творче і доцільне використання у виховному процесі, поруч з національними надбаннями, культурних цінностей інших народів, насамперед тих вартостей, які набули статусу загальнонародських.

У процесі етноестетичного виховання змістом духовного життя, засобом художнього розвитку, індивідуальної і колективної творчості, самовираження дітей стають народні танці, хоровий спів, гра на народних музичних інструментах, написання пісень, віршів, розповідей тощо. Тому, на нашу думку, дієвість етноестетичного виховання залежить від дотримання *принципу художньо-творчої діяльності й самодіяльності школярів*.

Не менш важливим принципом, покладеним в основу системи етноестетичного виховання, є *принцип урахування вікових психолого-педагогічних особливостей дітей*.

Звичайно, що дієве місце належить *принципу етнізації виховання учнів*, що передбачає ретельне врахування регіональних особливостей краю, здобутків матеріальної та духовної культури, зокрема народного мистецтва рідної етнографічної групи, у навчанні й вихованні молодших учнів. Спостереження науковців і практичний досвід педагогів доводить, що успіх етноестетичного виховання школярів значною мірою залежить від того, в якій мірі вдається реалізувати всю сукупність принципів його організації.

Висновок. Етноестетичне виховання учнів здійснюється практично у всіх видах діяльності, де відбувається виявлення наявного естетичного елемента й перетворення його в етнопедагогічний засіб виховання. Етноестетичне виховання в школі починається з початкових класів в процесі вивчення мови, доступних літературно-фольклорних творів, а також на уроках музики, образотворчого мистецтва, природознавства. Основний напрям цієї роботи полягає в практичному ознайомленні учнів з різними видами народного мистецтва, привчання їх до естетичного сприйняття і найпростіших естетичних суджень.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

1. Будник О. Розкриття цінностей української народної пісні в контексті ознайомлення молодших учнів з мистецтвом / Олена Будник // Етнопедагогічна складова процесу формування компетентності молодших школярів : навчально-методичний посібник / за ред. О. Будник. – Київ–Івано-Франківськ, 2009. – С. 368–377.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. Затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/
3. Литвин-Кіндратюк С. Д., Білавич Г. В. Формування художньо-естетичної культури школярів засобами народознавства / С. Д. Литвин-Кіндратюк, Г. В. Білавич. – Івано-Франківськ : Плай, 1998. – 120 с.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА НА УРОЦІ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Дзудило Л., студентка V курсу магістрант Педагогічного інституту

Науковий керівник: Копчук-Кашицька М.С., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Сьогодні одним із головних завдань, що стоять перед сучасною школою, є формування таких особистостей, які б засвоїли кращі зразки моральних цінностей та активно втілювали їх у житті. Моральні цінності дають можливість людині оцінювати дійсність та орієнтуватися в ній. Найбільш сензитивним періодом для формування цінностей є саме молодший шкільний вік. У зв'язку з цим, питання формування моральних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства на уроці літературного читання є актуальним і потребує нагального вивчення.

Аналіз останніх досліджень. У дослідженнях філософів, психологів і педагогів безпосередньо чи опосередковано розкриваються різноманітні аспекти формування морально-етичних цінностей у дітей засобами народознавства.

Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми належить філософам Г. Гегелю, А. Камо, Я. Коллару, Ж. Сартру, К. Ясперсу. Психологічні основи формування морально-етичних цінностей у дітей в процесі осягнення досвіду народу розкриваються у працях І. Беха, М. Боришевського, О. Дробницького, В. Москальця. Педагогічні основи виховання у дітей морально-етичних цінностей українського народу досліджуються в роботах О. Вишневського, В. Костіва, В. Оржеховської, Л. Повалій, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, Б. Ступарика, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Чорної, П. Щербаня. Методика виховання дітей на народних звичаях і традиціях розкрита в дослідженнях Г. Майбороди, Т. Мацейків, В. Постоного, Є. Сявакко, на думку яких морально-етичні цінності українського народу визначають зміст сучасного виховання, а вибір доцільних форм і методів дозволяє сформувати у дітей відповідні моральні якості. Специфіка формування народознавчих уявлень у дітей, моделювання народознавства у навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів та підготовки майбутніх вчителів до народознавчої роботи розкрито у дисертаційних дослідженнях О. Макаренко, О. Маленицької, Р. Осипець, Л. Плетецької, З. Сергійчук, Г. Шах та ін. [1, с. 3 – 4].

Метою статті є дослідження засобів українського народознавства та визначення оптимальних шляхів їх використання на уроці літературного читання з метою формування моральних цінностей молодших школярів.

Основний зміст статті.

Українська дослідниця Гордійчук Оксана Євгенівна зазначає: «Етнопедагогічний зміст морального виховання учнів визначено потребами та вимогами суспільства, рівнем його моральності і побудовано на основі принципів народної та загальнолюдської моралі. Народні уявлення про мораль і моральне виховання молодого покоління, моральне виховання учнів початкової школи засобами етнопедагогіки стали об'єктом психолого-педагогічної науки».

Засобами народознавства є: рідна мова, історія, національна символіка, краєзнавство, родовід, національний фольклор, національне мистецтво, народний календар [2, с. 6 – 9].

Дослідниця Усачова Галина Михайлівна наголошує на необхідності поступово знайомити дітей з різними галузями української народної культури, з народними традиціями, обрядами, звичаями, із зразками пісенного, музичного фольклору, культурою поведінки. Адже у народних піснях, приказках, прислів'ях, казках, у зразках художньої народної творчості закодовані моральні цінності [8, с. 11].

Особливе значення у формуванні моральних цінностей у молодших класах мають уроки читання, як класного, так і позакласного [9, с. 8].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Формування моральних цінностей молодших школярів українськими прислів'ями та приказками розглянемо на прикладі уроку, під час якого вивчається вірш Степана Жупанина «Наталчина пригода» (2 клас).

На етапі пояснення нового матеріалу пропонуємо вчителю здійснити мотивацію навчальної діяльності за допомогою прийому розгадування «Цікавого кросворду». Наводимо зразок бесіди.

«Ми продовжуємо вивчати таємниці поетичної скриньки. Сьогоднішній урок присвячений українському поетові Степанові Жупанину. Будемо виразно читати його вірш «Наталчина пригода». Щоб дізнатися, про яке почуття розповідається у творі, відгадайте кросворд. Учень чи учениця, який називає правильну відповідь, іде до дошки і записує її в перший горизонтальний рядочок, другий учень (учениця) – у другий рядочок, і так до останнього рядка. Ви готові? (Так!).

Дітки, яке слово ми отримали? (Співчуття). Отож, саме це почуття описане у вірші, який вивчатимемо на сьогоднішньому уроці».

Для підготовки учнів до сприймання твору пропонуємо наступний можливий варіант бесіди.

«Чи бували у вашому житті випадки, коли ви відчували себе засмученими і безпорадними? Від кого у такі моменти очікуєте допомоги? (Від батьків, бабусі, дідуся, сестри, брата, вчительки, друзів...). Але не завжди, коли трапляється нещастя, поруч є близькі і рідні люди. Про одну з таких пригод розповідає Степан Жупанин у вірші, з яким ми ознайомимось сьогодні».

Із вірша малята дізнаються про Наталочку, яка ліпила сніжки і загубила рукавички. Їй допомагає хлопчик Вова. Він віддає дівчинці свої рукавички, щоб вона зігріла змерзлі ручки.

На етапі закріплення знань, умінь і навичок з метою аналізу фактичного змісту тексту вчитель може провести наступну бесіду.

«Яка пригода трапилася з Наталкою? Хто допоміг дівчинці? Як саме?» [6, с. 28]. Автор вірша не вказує, чи Наталка і Вова були однокласниками, чи просто дітьми, що грались спільно у дворі. Отож, хлопчик є лише перестрічним знайомим, який допоміг у нещасті. Як ви думаєте, чому Вова так зробив? Як називаємо таке почуття, коли одна людина не є байдужою до горя іншої? Я вам підкажу: це слово ми розгадали у кросворді. (Співчуття). Щоб ви відчували, якби ви були на місці Наталки? Які слова повторюються у вірші? («Ой, невесело Наталці!») Як ви гадаєте, чи змінився настрій дівчинки?» [6, с. 29].

Після цього доцільно провести роботу з українськими прислів'ями та ілюстраціями до них. Тематичні мультимедійні ілюстрації вчителю варто підготувати заздалегідь.

«Розгляньте зображення (Мультимедійні зображення «Малі подружки»). Які б назви ви дали цій світлинці? («Дружба», «Малі подружки»...). Українське прислів'я стверджує: «Нема кращого друга, як вірна подруга» [7, с. 151].

А ще, український народ вважає, що «Дружба – найбільший скарб» [7, с. 150]. Розгляньте зображення (Мультимедійні зображення «Друзі»). Як ви гадаєте, які почуття переповнюють дітей?

Згадаймо українське прислів'я «Вони так любляться, як пес з котом» [7, с. 149]. Справді, часто ці тварини не можуть «потоваришувати». Однак справжня дружба допомагає долати перешкоди, і не має значення, хто ти, навіть якщо ти – кіт, а твій друг – пес.

Розгляньте зображення (Мультимедійне зображення «Співчуття»). Маленький котик загубився серед високої трави. Дівчинка знайшла його. Як ви вважаєте, які почуття її переповнюють? Українське прислів'я повчаче: «Поділене горе – то півгоря» [7, с. 153].

Для формування моральних цінностей молодших школярів українськими фразеологізмами вчитель може запропонувати школярам послухати цікаве оповідання повчального характеру, у якому вжиті фразеологізми. Наприклад, оповідання «Думати головою» [4, с. 5 – 6].

Далі доцільно провести коротку бесіду.

«Малята, це повчальне оповіданнячко допомогло нам ще раз зрозуміти, як важливо дотримуватися правил життя серед людей. Які ж ми зробимо висновки? (Треба поважати людей, що навколо тебе, не порушувати їхній спокій, бути ввічливими)» [4, с. 6].

Для формування моральних цінностей можна також запропонувати оповідання «Закарбувати собі на носі».

Ця пригода трапилася з трьома друзями – Вітьком, Сашком та Сергієм. Вони живуть у невеличкому місті, кожний – у гарному будинку, навколо якого розбито сад. Але

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Після ознайомлення з твором вчителю варто провести бесіду з метою перевірки засвоєння учнями виховного значення оповідання.

«А як ви гадаєте, діти? Чи згодні ви із Сергієм? (Так. Брати чуже, тобто красти, не можна ніколи і ні за яких обставин)» [4, с. 5].

Із метою формування моральних цінностей молодших школярів українськими казками пропонуємо на уроці літературного читання проводити гру «Якби я був у казці». За умовами цієї гри дітям пропонується прочитати українську казку, у якій порушується певне моральне питання. Після цього школярі аналізують вчинки героїв та наслідки, до яких привели ці вчинки. Учні уявляють, що вони зробили б вони на місці героя, якби потрапили у казку. Наприклад: *«Якби я був у казці «Рукавичка» Кабанчиком, то не намагався б пролізти у переповнену рукавичку. Адже у ній вже нема місця! Тоді б рукавичка не розірвалася на шматки, і для звірів, що знайшли у ній прихисток, була б тепла хатка...».*

Вчитель може зацікавити дітей до аналізу казки також цікавим її продовженням. Наприклад: *«Якби Іван Малкович грав із нами гру «Якби я був у казці», то він також змінив би вчинки героїв. Поглянемо, як це йому вдалося».*

Після цього доцільно запропонувати короткий відеоролик – мультфільм за мотивами казки Івана Малковича «Різдвяна рукавичка» [5].

Висновок. Сензитивним періодом для формування цінностей є саме молодший шкільний вік. Загальносвітова наукова думка схиляється до того, що в процесі формування моральних цінностей варто враховувати національні особливості виховання, педагогічні традиції, засоби народознавства, що склалися впродовж віків. Найбільше можливостей використання засобів народознавства дає сучасному українському вчителю урок літературного читання. Формування моральних цінностей молодших школярів українськими прислів'ями та приказками пропонуємо здійснювати за допомогою прийому розгадування «Цікавого кросворду», а також використовуючи у бесідах тематичні мультимедійні зображення, підібрані за змістом українських прислів'їв. На уроці літературного читання вчитель також має можливість використовувати повчальні оповідання, в яких вживаються українські фразеологізми. Формуючи моральні цінності за допомогою казки, доцільно використовувати гру «Якби я був у казці», а також мультфільми за мотивами українських казок.

1. Генік М. Формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія та методика виховання / М. Генік. – К., 2008. – 18 с.
2. Гордійчук О. Моральне виховання молодших школярів засобами етнопедагогіки: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія та методика виховання / О. Гордійчук. – Тернопіль, 2008. – 20 с.
3. Лебідь І. Національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І. Лебідь. – К., 2002. – 21 с.
4. Майданюк А. Закарбувати собі на носі / А. Майданюк // Джміль. – 2012. – №2. – С. 4 – 6.
5. Мультфільм «Різдвяна рукавичка» (українська народна казка в обробці Івана Малковича) [Електронний ресурс] // Проект «Казка з татом». – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=GruCki9VHbE>
6. Науменко В. О. Літературне читання: укр. мова для загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою: підруч. для 2-го кл. / В. О. Науменко. – К.: Генеза, 2012. – С. 28 – 29.
7. Українські прислів'я, приказки та загадки / Упоряд. та передм. Н. Соїко. – К.: Школа, 2001. – С. 148 – 153.
8. Усачова Г. Розвиток основ гуманістичного світогляду молодших школярів засобами українського національного виховання: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.06 – теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності / Г. Усачова. – К., 2006. – 19 с.
9. Штихалюк О. Формування моральних ставлень молодших школярів у навчально-виховному процесі школи та сім'ї: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія та методика виховання / О. Штихалюк. – К., 2001. – 20 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Дробаха І., студентка спеціальності «Початкова освіта»
Науковий керівник: Комар О. А., доктор педагогічних наук, професор
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Погляди на природу і сутність математичних здібностей висловлювалися багатьма науковцями, математиками та методистами початкової школи як зарубіжними так і вітчизняними. Основним питанням в дослідженнях математичних здібностей молодших школярів була і залишається проблема сутності цього складного психологічного утворення.

На основі аналізу філософської, довідкової, психолого-педагогічної та методичної літератури нами математичні здібності трактовано як здатність утворити на математичному матеріалі узагальнені, згорнуті, гнучкі і обернені асоціації та їх системи. Більшість вчених, серед яких Ж. Адамар, М. Б. Балк, Г. П. Бевз, Г. Вейль, Б. В. Гнеденко, В. О. Гусєв, Г. В. Дорофєєв, А. М. Колмогоров, В. А. Крутецький, Л. Д. Кудрявцев, А. Пуанкаре З. І. Слєпкань, Д. Пойа, О. Я. Хінчин та ін. виділяють наступні основні компоненти математичних здібностей: просторовий, логічний, числовий і символічний, які складають «ядро» математичного мислення. Щодо питання про типологію математичних здібностей, то найбільш розповсюдженою в психології є типологія математичних талантів, яка базується на протиставленні дискурсивного, розгорнутого в усіх своїх ланках процесу мислення, інтуїтивному процесу мислення.

В. А. Крутецький наводить таку схему структури математичних здібностей учнів шкільного віку, яка розглядається у відповідності з етапами розв'язування задач: за одержанням математичних відомостей – здатність до формалізованого сприйняття математичного матеріалу; за способами опрацювання математичних відомостей – здатність до логічного мислення в галузі кількісних та просторових відношень, числової та знакової символіки; здатність до швидкого та широкого узагальнення математичних об'єктів, відношень, дій; здатність мислити згорнутими структурами; гнучкість процесів мислення в математичній діяльності; прагнення до простоти, економності та раціональності розв'язання; здатність до швидкої перебудови процесу мислення, переключення ходу думки з прямого на зворотній; за зберіганням математичних відомостей – математична пам'ять; загальний синтетичний компонент – математична спрямованість розуму.

Встановлено, що математичні здібності є підструктурою загальної математичної наукової спрямованості особистості на науковий пошук, відкриття закономірностей, вміння знаходити нестандартні або нові методи розв'язання задач. Математично спрямована наукова діяльність особистості пов'язана з розвитком аналітико-синтетичної діяльності, вмінням людини знаходити нові факти і узагальнювати їх, виявляти причинно-наслідкові залежності, робити висновки. Структурними психологічними компонентами математичних здібностей є креативна спрямованість особистості, дивергентний спосіб мислення, досить високий рівень інтелекту та мотиваційно-вольова забезпеченість математичної діяльності людини.

При плануванні процесу розвитку математичних здібностей необхідно враховувати вікові періоди, коли умови для розвитку математичних здібностей будуть найбільш оптимальними. Відтак молодший шкільний вік характерний (на основі робіт Л. С. Виготського та В. А. Крутецького): формалізованим сприйняттям математичного матеріалу. Діти починають цікавитися не просто окремими величинами, а саме відношенням величин. Виділяючи відношення, більш сильні учні починають диференціювати дані; узагальненням математичного матеріалу. В молодшому шкільному віці спостерігається відносно простий вид узагальнення – вміння підвести частинний випадок під загальне правило, а пізніше формується узагальнення індуктивного характеру – від частинного до невідомого загального; згорнутість мислення. Вказаний компонент математичних здібностей проявляється при розв'язуванні задач, учні здатні до переробки математичної інформації, тобто розмірковують вже згорнутими структурами; гнучкість та критичність мислення. Здібні до математики учні демонструють гнучкість процесу мислення в ході пошуку інших шляхів розв'язування задачі (частіше за проханням вчителя), отож перебудова сформованих способів мислення здійснюється зазвичай швидко; прагнення до раціоналізації. Якщо для учнів із середніми здібностями мета полягає в тому, щоб розв'язати задачу, то для здібних до математики вона полягає ще і в тому, щоб розв'язати її найбільш економним способом. Після першого розв'язання задачі зазвичай починаються творчі пошуки, направлені на

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

дослідження та покращення знайденого способу, з метою знайти найбільш економний і раціональний. Учні проявляють свої дослідницькі якості.

Таким чином, математичні здібності не є єдиним утворенням, а мають складну структуру. Успішність математичної діяльності залежить не від окремо взятої здібності, а від комплексу здібностей. Однак не слід забувати, що кожен учень володіє математичними здібностями тільки в деякій мірі. Оцінити та розвинути ці здібності – не легка задача педагогів. Розвинути математичні здібності для вчителів початкової школи буде означати: озброїти дитину способом математичної діяльності, дати йому в руки ключ – принцип виконання роботи, створити умови для виконання і розвитку його математичних здібностей. Відповідно до діяльнісного підходу, кожен із компонентів математичних здібностей має здатність до розвитку завдяки організації математичної діяльності. З іншого боку, успішність і продуктивність математичної діяльності значною мірою залежать від рівня розвитку особистісних психічних новоутворень – математичних здібностей. Важливу роль у цьому складному процесі відіграють соціальні чинники, мотиваційний та ціннісний компоненти суб'єкта діяльності. А математичні здібності є багаторівневим динамічним психологічним утворенням, яке забезпечує успішність молодших школярів у математичній та дослідницькій діяльності.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

Дряшкаба А., студентка V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник : Копчук-Кашицька М.С., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Освіта – стратегічна основа розвитку особистості, суспільства, нації й держави, запорука майбутнього, найбільш масштабна і людиноємна сфера суспільства, його політичної, соціально-економічної, культурної й наукової організації. Вона є засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави та на міжнародній арені. За цих умов освіта спрямована на втілення в життя української національної ідеї.

Система освіти має забезпечувати:

збереження і продовження української культурно-історичної традиції, виховання шанобливого ставлення до державних святинь, української мови і культури, історії і культури народів, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних відношень;

виховання людини демократичного світогляду і культури, яка дотримується прав і свобод особистості, з повагою ставиться до традицій народів і культур світу, національного, релігійного, мовного вибору особистості, виховання культури миру і міжособистісних відношень та інші.

Ці принципи необхідні для найповнішого розкриття природних схильностей дитини і розвитку її здібностей, виявлення етно-психологічних особливостей та національного і морального виховання особистості. Однак сучасна етнокультурна ситуація в Україні далека від тієї, яка потрібна для повноцінного духовного та інтелектуального відродження народу.

Аналіз наукових досліджень.

Проблема морального виховання привертала й привертає увагу багатьох вчених: психологів, педагогів та методистів. Зокрема, розробкою питань морального виховання займалися такі провідні вчені: В. Гнатюк, В. Лозова, В. Сухомлинський, Г. Троцько, М. Стельмахович, В. Ковальчук, О. Матвієнко, С. Карпенчук, С. Сявакко, Р.Скульський та інші.

Мета статті: визначити шляхи формування моральних якостей в учнів молодшого шкільного віку засобами українських народних традицій.

Основний зміст статті. Слово "мораль" прийшло з Франції (morale – моральний), а до Франції – з Давнього Риму (moralis – моральний). У словнику В.Даля визначається як "правила для волі та совісті"

Проблема морального виховання привертала й привертає увагу багатьох вчених: психологів, педагогів та методистів. Саме тому і існує так багато поглядів на визначення поняття "моральне виховання". Розглянемо декілька з них.

С.У. Гончаренко дає таке визначення: "Моральне виховання — один з найважливіших видів виховання, полягає у цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття і навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Моральне виховання здійснюється на національному ґрунті шляхом засвоєння національних норм і традицій, багатой духовної культури народу, тих моральних норм і якостей, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві, узгодження дій і вчинків людей" [2, с.216].

Дещо інше визначення дає С.Г.Карпенчук: "Моральне виховання учнів – це вивчення теоретичних основ моралі, формування в них моральних уявлень, організація досвіду їхньої поведінки і діяльності, які відповідають вимогам моралі нашого суспільства" .

В "Абетці морального виховання" за редакцією І.О.Каїрова, О.С.Богданової ми зустрічаємо ще одне визначення поняття "моральне виховання". Моральне виховання – це найважливіший бік формування і розвитку особистості дитини, який передбачає становлення її відносин з батьками, оточуючими, з колективом, суспільством, до своїх обов'язків і до самої себе.

Проаналізувавши всі визначення поняття "моральне виховання" ми вважаємо, що моральне виховання молодших школярів – одна з найважливіших задач початкової школи. Моральне виховання – це цілеспрямований процес організації та стимулювання різнобічної діяльності учнів, їх спілкування, спрямований на оволодіння школярами моральною культурою, яка визначає ставлення до навколишнього світу [5, с. 103].

О.М. Доукіна у журналі "Початкова школа" перелічує складові частини змісту виховання. Це — виховання любові до рідної землі, народу, його культури та мови; братерського ставлення до інших народів, осуду національної та расової неприязні. Виховання гуманних почуттів, доброзичливого ставлення до людей, потреби надавати їм безкорисливу посильну допомогу. Формування свідомої дисципліни, відповідального ставлення до колективної праці, бережливого – до її результатів [3, с. 53-55].

Народ і виховання – ці два поняття взаємопов'язані, вони не існують одне без одного. Адже так повелося в історії людства, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Саме так створюється історія матеріальної і духовної культури нації, народу, формується його самосвідомість. Народ завжди виступає вихователем молодшого покоління, а виховання при цьому набуває народного характеру. Тільки народне виховання, зауважував К.Д.Ушинський, є живим органом в історичному процесі народного розвитку, таке виховання набуває надзвичайної впливової сили на формування національного характеру, національної психології людини [1,143].

Перлини виховної мудрості народу, невичерпна своєрідна скарбниця форм і засобів народного виховання становлять золотий фонд народної педагогіки, одного з чинників колективної народної творчості[4, с. 125].

В сучасній педагогічній літературі існують різні підходи щодо тлумачення цього наукового поняття. Розглянувши всі визначення поняття "народна педагогіка", ми прийшли до висновку, що народна педагогіка – це сукупність накопичених та перевірених практикою знань, умінь та навичок, що передаються від покоління до покоління переважно в усній формі як продукт історичного й соціального досвіду народу.

Пам'ятки народної педагогіки зберігаються в казках, легендах, епосах, прислів'ях, приказках, які створив сам народ, відбиваються в національних звичаях, традиціях, передбачають цілеспрямоване виховання та навчання молоді на кращих ідеалах народу.

Поряд з терміном "народна педагогіка" вживається термін "етнопедагогіка". Поняття "народна педагогіка" і "етнопедагогіка" сумісні, оскільки народна педагогіка знаходить конкретний вияв в етнопедагогіці – в педагогічних традиціях того чи іншого народу. Іншими словами кажучи, етнопедагогіка – це народна педагогіка певної етнічної спільності [4, с.82].

Проаналізувавши наукову літературу ми визначили, що у сучасній Україні до державних символів належать: герб, прапор, гімн.

Крім державних символів існують ще й народні символи України. Їх ще називають оберегами. Це батьківська хата, матирина пісня, святий хліб, вишитий рушник, червона калина, зажурена верба, хрещатий барвінок, дивовижна писанка, вірний своєму краю лелека та інші.

Багато традицій та обрядів пов'язано з народними іграми, які створені народом так само, як казки, приказки, загадки. Вони передаються з покоління в покоління. В їх змісті відбито національну психологію кожного народу.

Ігри та забави становлять чималий розділ народної педагогіки й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, мовленнєвий, математичний, природничий, пізнавальний, розважальний тощо. Народні ігри супроводжують свята та національні обряди,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

у їх змісті відбиті сезонні явища, звичаї, пов'язані з хліборобською та землеробською працею.

Народні ігри – це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи [4, с. 106].

Іграшки – це галузь українського народного мистецтва.

Народні керамічні, дерев'яні та плетені іграшки були переважно побічним промислом у системі основного виробництва - гончарства, художньої деревообробки чи плетіння виробів. За традицією, де виготовляли побутові речі на продаж, там, водночас, створювали їхні маленькі моделі, що відрізнялися від справжніх хіба що масштабом.

Висновок. Отже формування морального виховання у початковій школі на засадах народних традицій та обрядів має здійснюватися з раннього дитинства. Дитина дістає уявлення про такі моральні норми як "добро" і "зло", "щастя", "обов'язок", "чесність" тощо. Згодом, батьки та вчителі поширюють вже набуті знання дитини про моральні норми та вчать її розуміти ці норми, впроваджувати в життя, спілкування. На їм приходять українські народні традиції та обряди, на основі яких дитина краще за все розуміє сутність норм моралі та поведінки.

1. Вудвуд Л.Ф., Вудвуд І.М. З батьківської криниці. Українське народознавство / Вудвуд Л.Ф., Вудвуд І.М. / За заг. ред. А.П. Загнітка. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 2000. – 256 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / Гончаренко С.У. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Докукіна О.М. Підготовка батьків до морального виховання дітей / Докукіна О.М. // Початкова школа. – 1990. – № 3. – С. 53–55.
4. Ковальчук О.В. Українське народознавство. / Ковальчук О.В. Книга для вчителя. – К.: Освіта, 1992. – 176 с.
5. Матвієнко О.В. Основи морального виховання особистості молодшого школяра. / Матвієнко О.В. – К.: Стило, 1999. – 154 с.
6. Пересунько О.О. Виховання любові до рідної мови через народні традиції. / Пересунько О.О. // Початкова школа. – 1990. – № 6. – С. 15–20.
7. Стельмахович М.Г. Етнопедагогічні основи вивчення народознавства в школі. / Стельмахович М.Г. // Початкова школа. – 1990. – № 12. – С. 2–8.

ШЛЯХИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ХАРАКТЕРИСТИКА, ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Загребельська В., студентка ІV курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. В час зміни ідеалів, коли відбувається стрімка переоцінка цінностей, найменш стійкою стає моральна основа зростаючого покоління. Тому сьогодні особливо гостро постає проблема виховання художньо-естетичної культури особистості. Так, в останні роки спостерігається акцентування уваги на питання теорії і практики художньо-естетичного виховання як важливого засобу формування ставлення до дійсності, морального і розумового виховання, як умови формування всебічно розвинутої, духовно багатой особистості.

Аналіз літературних джерел. В 60–80 роках ХХ століття філософами естетиками, педагогами, психологами, мистецтвознавцями активно розроблялись загальні питання теорії художньо-естетичного виховання (Б. М. Теплов, І. А. Зязюн, Д. М. Джола, А. Б. Щербо, В. Шацька), естетичного виховання засобами дійсності і різних видів мистецтва (Д. Б. Кабалевський, Б. М. Неменський, В. О. Сухомлинський, О. Н. Рудницька), специфіки естетичного виховання молоді на різних вікових рівнях (А. Верем'єв, К. В. Гавриловець, М. А. Верб.). Ці напрацювання є основою і сьогоднішніх концепцій художньо-естетичного виховання.

Розвивати особистість та естетичну культуру, – відзначають багато письменників, педагогів, діячів культури (Д. Б. Кабалевський, А. С. Макаренко, Б. М. Неменський, В. А. Сухомлинський, К. Д. Ушинський), – особливо важливо в найбільш придатному для цього молодшому шкільному віці. Відчуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в дитини особливі емоційні психічні стани, викликає безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, розвиває мислення, пам'ять, волю та інші психічні процеси.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Мета статті – виокремити роль естетичного виховання у формуванні естетичних смаків молодших школярів, підвищення їх загального культурного рівня, прищеплення умінь і навичок творити красу і її споглядати та ін.

Основний виклад матеріалу. Мета художньо-естетичного виховання полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні [2, 40]. Загальна мета конкретизується в основних завданнях, які повинна розв'язувати сучасна початкова ланка освіти, а саме: збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості; виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, світоглядних уявлень і ціннісних художніх орієнтацій, розуміння учнями зв'язків мистецтва з природним і предметним середовищем, життєдіяльністю людини, зокрема сучасною технікою, засобами масової інформації; виховання здатності сприймати та інтерпретувати художні твори, висловлювати особистісне ставлення до них, аргументуючи свої думки та оцінки; розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формування художньої компетентності;

формування системи знань та уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтв; виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні, формування навичок художньої самоосвіти та самовиховання.

Так, художньо-естетичне виховання спрямоване на формування здатності сприймати дитиною прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, на розвиток естетичних почуттів, суджень, смаків, умінь, творчих здібностей, потреби брати участь у створенні прекрасного в житті і художній творчості [5]. Художня культура особистості складається в залежності від ступеня і характеру освоєння нею цінностей мистецтва. Глибоке розуміння особистістю творів мистецтва являється основою її творчого естетичного світовідчуття, впливає на життєдіяльність, способи самоствердження та самореалізації [3, 60].

Важливо, що на базі конкретних естетичних знань сприйняття, почуття ідеалів, суджень і понять формується естетичний смак, під яким розуміємо стійке емоційно-оцінне ставлення людини до прекрасного, що носить вибіркового характеру. У відповідності з особливостями розвитку і виховання у кожної людини формується свій особистий смак в тій чи іншій галузі. Так з'являється естетична діяльність, в результатах якої естетичне ставлення до світу знаходить своє предметне втілення, свою матеріалізацію. Тому художньо-естетична діяльність - важливий компонент змісту естетичної культури особистості [4, 46].

Серед різних видів мистецтва особлива виховна роль належить музичному вихованню, яке знайомить з музичною культурою різних народів, сприяє збагаченню знаннями законів музичного мистецтва, формуванню смаку, музичних здібностей, виробленню навичок і умінь, які дозволятимуть школярам бути активними слухачами, вмільми виконавцями. Музика впливає на формування моральних і естетичних смаків та ідеалів особистості [1, 20].

Образотворче мистецтво дозволяє не тільки знайомити школярів зі специфічним видом мистецтва, яке має свої засоби, мову, але й включає учнів у художню діяльність з урахуванням їх віку і особливостей розвитку. Все це можливо за умови правильного застосування принципів художньо-естетичного виховання у школі та сім'ї, а саме: принцип поєднання загальнолюдського, національного і регіонального компонентів художньо-естетичного виховання; взаємозв'язку художньо-естетичного виховання з соціокультурним середовищем; природо відповідності та культуро відповідності та ін.

Висновки. Отже, у художньо-естетичному вихованні молодших школярів беруть участь школа, сім'я і суспільство, в якому ця дитина зростає. Школа навчає дітей за допомогою своїх, вироблених за багато років, методів і форм. Сім'я є найважливішою у вихованні естетичних смаків дитини, бо авторитет гарних батьків не може зрівнятися ні з чийм іншим. Суспільство має свій безпосередній вплив на формування та розвиток дитини. Тому батькам і школі, найпершим вихователям дитини, треба слідкувати за тим, щоб дитина обирала для себе розумних, чемних і ввічливих товаришів; виховувати гарний смак і добрі манери за допомогою художньо-естетичних засобів. І тільки тоді дитина буде в безпеці, бо не буде зв'язуватись з поганою компанією, яка не вписуватиметься в її оточення і уявлення про дружні відносини.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

1. Бейзеров В. Педагогічні умови художньо-творчого виховання дітей молодшого віку засобами традиційних форм українського музикування в позашкільний час/В.Бейзеров//Рідна школа. - 2006. - №2. – С.20.
2. Бекетова Ю.В. Музично-естетичне виховання молодших школярів у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського /Ю.В.Бекетова// Педагогіка та психологія: Збірник наукових праць / За заг. ред. акад. І.Ф.Прокопенка, чл. - кор.В.І.Лозової. – Х.: ХДПУ, 1999. – Вип.10. – Ч. 2. – С. 39 – 43.
3. Гіптерз З. Мистецтво як засіб художньо-естетичного виховання /З.Гіптерз// Рідна школа. - 2001. - № 9. – С.60 – 63.
4. Горобець Н. Формування естетичних почуттів у молодших школярів засобами мистецтва/Н.Горобець//Рідна школа. - 1999. - №11. – С. 46.
5. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: навчальний посібник /В.І.Лозова/ Харк. держ. пед. ун-т ім.Г.С.Сковороди. – 2 – е вид., випр. і доп. – Харків: “ОВС”, 2002. – 400 с.
6. Макаренко А.С. Методика виховної роботи/А.С.Макаренко. – К.: Знання, 1990. – 353 с.
7. Рева В. Естетичне виховання школярів у процесі сприйняття музики /В.Рева// Мистецтво та освіта. - 1999. - № 1 – С. 4 – 8.
8. Рудічева Н. Питання музично – естетичного виховання молоді у спадщині вітчизняних педагогів/Н.Рудічева//Засоби навчання та науково – дослідницькі роботи: Збірник наукових праць – Х.: ХНПУ, 2005. – Вип. 23. – С. 116 – 124.
9. Сирітка Г. Виховання естетичних поглядів молодших школярів/Г.Сирітка // Початкова освіта. - 2002. - № 13 – С. 8.
10. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1981. – 379 с.
11. Яновська Н. Мистецтво навчання або навчання через мистецтво/Н.Яновська // Початкова школа. - 2005. - № 9. – С. 47 – 49.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Загрійчук М., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Ілійчук Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Постановка проблеми. Наше суспільство все більше зв'язане тенетами глобалізації і модернізації. Внаслідок цього відбувається знецінення моральних цінностей людини. Частина народних надбань, на яких виховувалось не одне покоління людей, вже безнадійно втрачено. Тому сьогодні з метою відродження втрачених у минулому національних духовних та моральних цінностей постала необхідність звернутися до народних витоків, на яких виховувалося не одне покоління українців. Саме народні засоби виховання мають великі можливості у формуванні ціннісних установок, моральної позиції і почуттів дітей, вихованні любові до своєї рідної землі, поваги до традицій, звичаїв та обрядів народу.

Виховання в народній педагогіці розглядається як перша суспільна необхідність (“Камінь шліфують, а людину виховують”). Народна мудрість говорить: “Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерева, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей”. Той, хто вміє виховати високоморальну особистість, здавна вважається найкращим майстром на землі – таку думку стверджує народна мудрість [1, 75]. На цьому наголошував видатний педагог М. Стельмахович, вважаючи народну педагогіку “сумлінною сімейною будівницею, невтомною піклувальницею людської моралі” [9, 134].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми морального виховання та формування моральної культури молодших школярів у процесі використання засобів народної педагогіки досліджували класики педагогічної думки (О. Духнович, М. Стельмахович В. Сухомлинський, К. Ушинський), сучасні педагоги (І. Бабій, Н. Басюк, Ю. Підборський, Л. Навозняк, М. Фіцула), методисти (Т. Сандрович, С. Іващенко, Н. Пустовіт, А. Залізник). Плідну роботу в галузі використання засобів народної педагогіки ведуть М. Євтух, А. Кочубей, В. Кузьмін, А. Марушкевич, О. Семенов, Р. Скульський, В. Скуратівський, М. Стельмахович, З. Сергійчук, Т. Поніманська, Н. Рогальська, Ю. Руденко та ін.

Метою статті є виявити і теоретично обґрунтувати зміст та особливості використання засобів народної педагогіки у процесі морального виховання учнів молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Необхідним у моральному вихованні молодших школярів

є використання у шкільній практиці різноманітних засобів народної педагогіки, які сприяють формуванню моральної культури особистості, усвідомленню сутності понять “добро” і “зло”, що по-різному змушує учня замислюватись над своєю поведінкою по відношенні до своїх однолітків, батьків, оточуючих. Так, неабияку роль у формуванні моральних рис особистості відіграють малі фольклорні жанри, серед яких народні пісні, забавлянки, лічилки, дражнилки, мирилки, загадки, прислів'я, приказки, небилиці, скоромовки. У них акумулювалася мудрість народу, його багатовіковий досвід, думи і сподівання. Зокрема, прислів'я і приказки підносять такі якості, як чесність, правдивість, відданість у дружбі. У них відбилися всі сторони життя народу, його погляди на природу, людей, значення всіх явищ життя (“Як не мудри, а совість не перемудриш”, “Тримайся за правду, щоб за тебе трималися добрі люди”) [4, 85].

Широко використовується серед учнів молодшого шкільного віку такий жанр дитячого фольклору, як мирилки – невеличкі пісеньки розраховані на те, щоб забути недавню сварку, відновити товариські стосунки. Мирилки, це саме те, що вносить у бурхливе дитяче життя мирне начало, знижують напруження, викликане конфліктними ситуаціями, формує вияви моральних почуттів [4, 188]: “Ти не плач, не плач, не плач і скоріш мені пробач, і на мене ти не сердься, бо у тебе добре серце. Будемо завжди дружити і ніколи не сваритись!”. Інтерес дитини захоплюють також забавлянки, які являють собою віршовані казочки з елементами сюжетності й оповідальності. Вони побудовані уже не на фізичних рухах чи елементах гри, а захоплюють змістом тексту, наприклад, “Пішла кия по водицю”. Інколи вони можуть виконуватися як пісеньки на прості мелодії [6, 190].

У дитячому фольклорі набув поширення такий жанр, як небилиці, в яких розповідаються неправдоподібні історії, і це зміцнює у дітей розуміння того, що справді може бути в житті, а що вигадане. Наприклад, одна з таких небилиць: “Пішов я трусить груші на вербах. Струсив, попадали карасі, понесли на базар, продали десяток меду, набрав на свиту, пошив чоботи тай досі ношу їх”. Вона сприяє формуванню у школярів правдомовності та щирості, що є невід’ємними складовими морального виховання [6, 189]. Свою моральну значущість у свідомість учнів доносить і лічилка – здавна придуманий для дітей спосіб здійснення об’єктивної справедливості, який дає змогу збагнути, що поступати по-відношенню до своїх однолітків, друзів потрібно чесно, допомагає засвоїти норми моралі та поведінки у дитячому колективі: “Раз, два, три, чотири, п’ять, стали в колі ми кружлять. Покружляли, розійшлися, ні на кого не дивися” [4, 30].

Важливу роль у формуванні моральної культури молодших школярів відіграють дражнили, основний закон побудови яких – це порушення звичного порядку речей, визнаної норми поведінки конкретної дитини. Дражнилка схильна до перебільшення і зменшення, настирливого повторення, у ній висміюють і засуджують погані схильності і вчинки дитини. Дражнилка вчить дітей помічати погане, несправедливе і непривабливе, розвиває чутливість до різних ситуацій в житті, виховує в учнів моральну справедливість, а разом з тим, формує моральні цінності, почуття та норми поведінки в дитячому колективі [2, 72].

Великі потенційні можливості у формуванні моральної культури молодших школярів відіграє казка, читаючи чи слухаючи яку, діти ніби переживають всі ті почуття, що і герої казок, пропускаючи через себе їх зміст, черпають основи моралі, любов до ближнього, стоять на чіткій межі розподіленості добра та зла, правди та кривди. Через ставлення до героїв казки дитина обирає свій неповторний комплекс життєвих цілей, ідеалів, формує надсвідомість [3, 35]. Казка, допомагає вчителю розбудити, відкрити серце дитини. У ній добро і зло йдуть поруч, але добро завжди перемагає. Діти бачать, що в людині можуть бути погані і гарні якості. Тому їм необхідно допомогти зрозуміти одну просту істину: “Учиняй з іншими так, як хочеш, щоб учиняли з тобою” [5, 32].

Особливого значення у вихованні моральних цінностей молодших школярів відіграють народні пісні. Наприклад, колискова пісня, співаючи яку, мати передає дитині всю свою любов, переживання, почуття. Це саме той, засіб, за допомогою якого в дитини з’являються перші уявлення про світ, тому дуже важливим є наспівування колискових пісень, оскільки, від того і залежать перші прояви любові [8, 130].

Незмінна роль у генезисі моральної свідомості належить народним іграм, які сприяють моральному розвитку дитини не менше, ніж взаємодія із соціальним середовищем. Під час правильно організованої гри успішно розвиваються такі моральні риси, як колективізм, відповідальність, чесність, культура поведінки особистості в соціальному оточенні [2, 72].

Важливими засобами морального виховання є народні традиції, звичаї та обряди. Вони об’єднують минуле і майбутнє народу, старші й молодші покоління, інтегрують людей у

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

високорозвинену сучасну націю – це та висока поезія, без якої душа дитини не може повноцінно сформуватися, розкритися, дати багаті плоди доброти, людинолюбства, розуміння складних проблем людського суспільства. [7, 73].

Висновки. Отже, засоби народної педагогіки мають неабиякий потенціал для розвитку моральних якостей та цінностей молодших школярів. Тільки нам, сьогодні – студентам, а завтра – вчителям, потрібно усвідомити цю значущість, та навчитись правильно використовувати у своїй майбутній діяльності. Тож завжди пам'ятаймо, що “Виховання – велика справа: воно вирішує долю людини”.

1. Бабій І. Народна педагогіка про виховання підростаючого покоління / І. Бабій // Рідна школа. – 2008. – № 11. – С. 74-77.
2. Гаврилюк І. Мандрівка в народну гру / І. Гаврилюк // Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2012. – № 4. – С. 71-73.
3. Гагарін М. І. Особливості української народної казки як засобу морального виховання молодших школярів / М. І. Гагарін // Вісник Черкаського університету. Сер. Педагогіка. – Черкаси : ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2010. – Вип.183. – С.34-39.
4. Довженко Г. В. Український дитячий фольклор / Г. В. Довженко. – К. : Наукова думка, 1981. – 171 с.
5. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка / Л. Ф. Дунаєвська. – К. : Вища школа, 1987. – 127 с.
6. Навозняк Л. Л. Можливості фольклору у розв'язанні проблем морального виховання молодших школярів / Л. Л. Навозняк // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2011. – № 39. – С. 186-192.
7. Підборський Ю. Г. Моральне виховання школярів на українських народних традиціях / Ю. Г. Підборський, Н. О. Репа // Педагогіка і психологія. – 2006. – № 1. – С. 71-76.
8. Стельмахович М. Г. Виховні цінності традиційної української родини / М. Г. Стельмахович // Цінності освіти і виховання : науково-методичний збірник. – К., 1997. – С. 129-132.
9. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зварич Н., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Оліяр М.П., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти початкова школа перейшла на нову структуру і зміст. З середини 90-х років ХХ століття відбувається переорієнтація мовної освіти на забезпечення комунікативної компетенції учнів, що знаходить вияв як у Державному стандарті, так і в нових концепціях і програмах вивчення мови. Зокрема, у «Навчально-виховній концепції вивчення української (державної) мови» обґрунтовується необхідність переорієнтації змісту освіти на комунікативно-практичну мету [3, с. 29]. У «Концепції навчання української мови в школах України» [1, с. 17] зазначено, що процес навчання мови повинен здійснюватися на основі комунікативно- діяльнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Починаючи з 70-х років ХХ століття в лінгводидактиці утверджується категорія комунікативності. Сучасна методична наука пропонує спрямувати процес навчання школярів рідної мови на розвиток у них мовленнєвих умінь і навичок та формування комунікативної компетенції шляхом залучення до навчально-мовленнєвої діяльності, вирішення комунікативних завдань. На перебудові шкільного курсу мови з урахуванням комунікативно-діяльнісного підходу до її вивчення наполягають сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені-методисти О.М.Біляєв, Д.М. Богоявленський, М.С.Вашуленко, В.І. Капінос, О.Ю.Купалова, Т.О.Ладиженська, А.К. Маркова, В.Я.Мельничайко, Л.М. Симоненкова, Л.В.Скуратівський, А.Є.Супрун, О.В. Текучов, Л.П.Федоренко та ін. На комунікативну спрямованість уроків рідної мови й мовлення вказують А.Й.Багмут, Л.О.Варзацька, Н.А.Гац, В.Т.Рамзаєва, М.В.Сокирко, Г.Ф.Потоцька, Г.Т.Шелехова.

Однак у практиці роботи багатьох учителів продовжують переважати методи і технології навчання молодших школярів мови, які не забезпечують належного розвитку їх комунікативних умінь.

Тому метою статті є з'ясувати роль проектної технології у формуванні комунікативних умінь першокласників.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема мовленнєвого розвитку молодших школярів хвилювала методистів, починаючи ще з ХІХ століття. Зокрема, К.Д.Ушинський зазначав, що «навчання дітей вітчизняної мови має три мети: по-перше, розвинути в дітях ту природжену здібність, яку називають даром слова; по-друге, ввести дітей у свідоме володіння скарбами рідної мови; і по-третє, домогтися засвоєння дітьми логіки цієї мови, тобто її граматичних законів у їх логічній системі» [5, с. 112].

У кінці 90-х років з'явилися перші наукові публікації українських методистів, у яких порушується проблема навчання молодших школярів української (рідної) мови на основі комунікативного підходу. Зокрема, М.І.Пентиліук критично оцінювала чинну шкільну практику навчання, в процесі якої діти, засвоївши словниковий склад мови, фонетичну і граматичну системи, не здатні були використовувати ці знання для комунікативної діяльності, яка залишалася на низькому рівні. Методист зазначала, що спосіб вирішення зазначеної проблеми полягає у «практичній комунікативній спрямованості навчання, яка передбачає не лише кількісні переваги практики над лінгвістичною теорією, а, насамперед, навчання спілкуватися, створення таких умов на уроці, які б спонукали дітей висловлюватися, розмовляти з однокласниками рідною мовою» [4, с. 11].

У Державному стандарті початкової освіти та чинній програмі з курсу української мови для 1-4 класів визначено комунікативну лінію як одну з провідних у навчанні рідної мови [2]. В основі вивчення курсу рідної мови лежить функціональний підхід, який передбачає таке співвідношення мовної теорії та мовленнєвої практики, за якої пріоритетним є рівномірний та паралельний розвиток в учнів усіх видів мовленнєвої діяльності, як репродуктивних – слухання, розуміння (аудіювання), читання, так і продуктивних – говоріння (діалогічного, монологічного мовлення), письма.

Одним з найважливіших завдань є формування комунікативних умінь першокласників. Навчання комунікативного мовлення повинно здійснюватися в процесі спілкування, природного або штучно створеного вчителем. У нашій практиці роботи з учнями 1 класу ефективною виявилася проектна технологія, яка формує в дітей мотивацію до пізнавальної діяльності, націлює вихованців на пошук нових знань, допомагає сформувати комунікативний досвід, необхідний для вирішення навчальних і життєвих проблем.

Чимало відомих учених відзначають особливу роль проектування на початковому етапі навчання дитини в школі. Такі вчені, як Л. Божович, Л.Виготський, Д.Ельконін, В. Давидов, О.Леонт'єв, зазначають, що прихід дитини до школи створює нову соціальну ситуацію розвитку, сутність якої полягає у висуванні нових вимог суспільства до особистості, зміні її соціальної позиції, а також ставленні учня до своєї нової ролі. Тому необхідно використовувати такі методи, прийоми, технології, які б полегшували входження дітей у шкільне життя і одночасно максимально сприяли їх успішному навчанню.

Умовами ефективного реалізації творчого проектування першокласників, як показав наш досвід, є: а) педагогічні умови: визначення загальної мети групової роботи, належна організація навчального простору, формування навчальних груп; знайомство з правилами навчального співробітництва, вироблення системи оцінювання, що закріплює комунікативні вміння і навички, формування готовності до інтерактивного навчання, розвиток навичок взаємодії в навчально-виховних ситуаціях, оптимізація системи оцінювання процесу і результатів спільної діяльності, підвищення пізнавальної активності, формування колективу; б) психологічні умови: формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії, прийняття моральних норм і правил спілкування та виконання завдань: особистісної готовності до роботи в групі, усвідомлення прав і обов'язків члена групи, вироблення навичок міжособистісної взаємодії.

Всі етапи проектної діяльності учнів початкових класів повинні ретельно контролюватися вчителями, бо і теоретичних, і практичних знань та умінь у молодших школярів ще мало. Проекти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалі. Але все ж таки вчителі мають чудову можливість залучити до пошукової, творчої діяльності практично всіх учнів, і в першу чергу - дітей з підвищеною навчальною мотивацією.

Теми учнівських проектів дуже різноманітні, і в початкових класах їх не слід регламентувати, визначати та виділяти більш значущі. В одних випадках вчитель може підвести дітей до вибору теми, яка пов'язана з навчальним змістом предмету, що вивчається, в інших - теми можуть бути запропоновані самими учнями. А частіше за все тема проекту - колективний вибір вчителя й учнів.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Робота над проектом у початкових класах не повинна бути вимушеною або надто зарегламентованою. Адже результат може бути негативним: і без того перевантажена дитина, яка має багато обов'язків, може цю діяльність зненавидіти, і такого не може допускати вчитель. Але певні вимоги до даної роботи в початковій школі висувуються (структурування змістової частини проекту, прагматична спрямованість на результат).

У ході захисту проектів учні вчать чітко і переконливо викладати інформацію, захищати свою точку зору, ставити питання, слухати один одного. Отже, участь у проектній діяльності допомагає маленьким школярам набувати ключової комунікативної компетентності, без якої їм не обійтись ні в навчанні.

Висновки. Формування комунікативних умінь першокласників доцільно здійснювати комплексно. Вирішення цього питання можливе в процесі проектної діяльності, коли використовуються різні методи, які тісно пов'язані між собою, взаємно доповнюють один одного. Проектну технологію можна застосувати у початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Вона дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, адаптувати матеріал, що вивчається, до реальних життєвих ситуацій, а головне - робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним.

1. Біляєв О.М., Скуратівський Л.В., Симоненкова Л.М., Шелехова Г.Т. Концепція навчання української мови в школах України / О.М.Біляєв, Л.В.Скуратівський, Л.М.Симоненкова, Г.Т.Шелехова // Дивослово. - 1996. - №1. - С. 16-21.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/17911/
3. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови / С.Єрмоленко, Л.Мацько // Дивослово. - 1994. - №7. - С. 28-33.
4. Пентилюк М.І. Основні аспекти навчання рідної мови / М.І.Пентилюк // Початкова школа. - 1997. - № 4. - С.10-12.
5. Ушинський К.Д. Твори у 6-ти томах. Т.1. / Відп. ред. Костюк Г.С., Чавдаров С.Х. - К.: Радянська школа, 1954. - 453 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Іванців І., студентка II курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник : Копчук-Кашецька М.С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Природне середовище було, є і буде незмінним партнером людини в її повсякденному житті. Ми черпаємо із скриньки природи всі наші багатства. Природа, її краса і велич залишаються нашим головним скарбом. Нашою святинею, яка не підвладна часові.

В останні десятиріччя вплив людини на природу став дуже великим, і що головне, практично не контрольованим, незворотнім і майже не прогнозованим.

Формування у підростаючого покоління нової культури ставлення до природного середовища — одне з найважливіших завдань сьогодення. Для досягнення цивілізованого підходу до процесів взаємодії суспільства природи необхідні два важливих чинники — екологічна політика та екологічне виховання яке повинно починатися з найменших членів суспільства-дітей. Розв'язанню проблем екологічної кризи допоможе тільки екологічно вихована людина. Суспільству сьогодні потрібні екологічно виховані, екологічно грамотні і культурні люди [1, с.239].

Аналіз наукових досліджень. Низкою дослідників (Е.І. Залкінд, П.Г. Саморукова, Н.Ф. Яришева) нагромаджений педагогічний досвід з проблем формування екологічної культури молодших школярів, вироблені окремі підходи до закономірностей ознайомлення дітей з природою, формування ставлення до природи (Б.Г. Грецова, М.К. Ібрагімова, З.П. Плохій, Г.С.Марочко), вивчення взаємозв'язків у природі (С.М. Ніколаєва, Є.Ф. Терентьева, А.І. Хайдурова), виявлення ролі пізнавальної діяльності в формуванні екологічної культури (Н.І. Ветрова, В.І. Логінова, Л.М. Манєвцева, А.К. Матвеева). Ученими (І.Г. Суравєгіна, В.М.Синкевич, Г.П. Волошина) розкрито зміст екологічного виховання молодших школярів у позакласній роботі, в процесі вивчення мови й літератури.[1, с.240]

Мета. Проаналізувати як здійснюється процес екологічного виховання молодших школярів.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Основний зміст. Екологічне виховання молодших школярів є надзвичайно важливим елементом охорони природи, вони покликані формувати у людини активну природоохоронну позицію і бути основою в процесі оволодіння екологічними знаннями, умінням та навичками.

Комплекс екологічних цінностей зумовлює безперервний процес екологізації освіти і виховання, який повинен розпочинатися з моральних устоїв у родині, а надалі здійснюватися через громадські організації, навчальні заклади, суспільні, державні та недержавні організації. В останні десятиліття в нашій державі створюються "державні природоохоронні заклади, які активно займаються проблемами екологічної освіти та виховання. До них передовсім відносяться такі установи, як заповідники, національні природні парки, ландшафтні парки, природничі музеї та зовсім недавно створені лісівничо-просвітницькі екологічні центри. Такі організації є місцем проведення формальної і неформальної екологічної освіти, а також самостійно організовують і проводять освітньо-виховну діяльність.

Метою освітньо-виховної діяльності організацій природо-заповідного фонду України є формування нових етичних стосунків людини з природою, сприяння сталому розвитку суспільства та природи, формування екологічної свідомості та екологічної культури всіх верств населення, виховання розуміння сучасних екологічних і природоохоронних проблем та сприяння їх вирішенню.

Під екологічним вихованням розуміють цілеспрямований систематичний процес формування відповідального ставлення до навколишнього природного середовища в усіх видах суспільно-трудова діяльності і спілкування з природою. Основу екологічного виховання, яке спрямоване на формування відповідального відношення до довкілля, становить виховання підрастаючого покоління в гармонійному співіснуванні з природою, психологічній готовності до збереження природних багатств та формуванні екологічно-орієнтованої свідомості молодих громадян.

Сучасні тенденції освітнього процесу в Україні свідчать, що обидва підходи, поєднуючись, можуть існувати одночасно, перш за все у загальноосвітній школі. Перший напрям передбачає виділення екологічного компонента в усіх навчальних дисциплінах на міжпредметній основі, другий напрям — введення спеціального предмета екологічного змісту в старшій школі, що забезпечить можливість інтегрувати різні аспекти екологічних знань і реалізувати комплексне розкриття проблем екології. У школах з поглибленим вивченням окремих предметів історико-гуманітарного, математичного чи інших неприродничих циклів може мати місце мультидисциплінарний підхід до змісту екологічної освіти. Національний характер змісту екологічної освіти та виховання відображає один із напрямів міжнародної стратегії дій у галузі освіти з проблем охорони довкілля і виражається у широкому й активному залученні здобутків етнопедагогіки, використанні трудових народних традицій, елементів календарної обрядовості, фольклору з метою виховання в учнів шанобливого ставлення до природи.

Шкільний етап — дуже важлива ланка неперервної екологічної освіти. Він ґрунтується на позитивному емоційному досвіді спілкування з природою, розвиваючи початкові уявлення про світ; закладені у дошкільний період. В той же час шкільна екологічна освіта є базою для її подальшого розвитку і поглиблення у ПТУ, технікумах, вузах на основі наступності.

Завданнями екологічного виховання є:

- прищеплення учням інтересу до навчальних та наукових досліджень;
- розвиток дослідницької складової у світогляді учнів;
- використання місцевих матеріалів та формування вміння приймати рішення і активно діяти по збереженню довкілля.

Робота з екологічного виховання ведеться на уроках “ Природознавства ” у молодших класах. Де на цих уроках відбувається розв’язування різних

ситуаційних задач, пов’язаних з забрудненням навколишнього середовища, підводить учнів до свідомого і відповідального ставлення до природи. Учні усвідомлюють що платою за негативні вдіяні вчинки проти природи буде їхнє власне здоров’я.

Цікавою формою екологічного виховання є класні години і виховні заходи. На них обговорюються питання стану навколишнього середовища та збереження природоохоронних багатств, ознайомлення з основними проблемами, що пов’язані зі станом дітей нашої області.

Висновки. У результаті теоретичного дослідження проблем формування екологічної свідомості учнів у навчально-виховному процесі початкової школи, узагальнення передового

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

досвіду педагогів, здійснення елементів експериментальної роботи доведено, що ефективність виховання екологічної культури учнів молодших класів значно підвищується, якщо зміст екологічного виховання відповідатиме програмовим можливостям навчальних предметів, враховуватиме особливості і проблеми місцевого регіону та етнопедагогічні надбання природоохоронних традицій українського народу. При цьому організація діяльності школярів у об'єднаннях за місцем проживання повинна ґрунтуватись на застосуванні у комплексі адекватних молодшому шкільному віку, форм і методів, засобів екологічного виховання.

1. Луцан Н. Формування екологічної компетентності дітей гірського регіону / Н. Луцан // Гірська школа українських Карпат. — 2008 — 2009. — № 4 — 5. — С. 239 — 241.
2. Калущий І. Використання школою можливостей державних природозаповідних закладів для формування природоохоронної свідомості та екологічного виховання учнів гірських шкіл / І. Калущий // Гірська школа українських Карпат. — 2008 — 2009. — № 4 — 5. — С. 235 — 238.
3. Степанова Л., Сав'юк Г. Екологічне виховання учнів — необхідна складова збереження природи Карпат / Л. Степанова, Г. Сав'юк // Гірська школа українських Карпат. — 2008 — 2009. — № 4 — 5. — С. 242 — 243.
4. Лазарева С. Екологічне та природоохоронне виховання учнів гірських шкіл — запорука збереження та сталого розвитку Карпат / С. Лазарева // Гірська школа українських Карпат. — 2008 — 2009. — № 4 — 5. — С. 244 — 247.
5. Максимович О., Максимович О. Формування екологічної культури учнів гірських шкіл в умовах раціонального природокористування / О. Максимович, О. Максимович // Гірська школа українських Карпат. — 2008 — 2009. — № 4 — 5. — С. 252 — 255.
6. Максимович О., Максимович О. Зміст екологічної освіти й виховання учнів гірських шкіл у системі збереження традицій раціонального природокористування / О. Максимович, О. Максимович // Гірська школа українських Карпат. — 2007. — № 3 — 4. — С. 135 — 139.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЕВО-СИТУАТИВНИХ ВПРАВ

*Кикоть Н., магістрант напряму підготовки «Початкова освіта» Педагогічного інституту
Науковий керівник: Дубовик С.Г., кандидат педагогічних наук, доцент
Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка*

Постановка проблеми. Актуальними питаннями сьогодення є посилення уваги до мовної освіти в країні, необхідність формування особистості, яка відзначалася б свідомим ставленням до рідної мови, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу.

Спілкування є однією з найфундаментальніших, найвищих особистих і соціальних потреб людини, котра включається в нього з моменту свого народження. **Головна особливість спілкування** – взаємодія. Процес спілкування охоплює соціальну взаємодію членів суспільства – їх спільну діяльність, інтеракцію і власне комунікацію. Упорядкованість досягається за допомогою правил і норм, які регулюють характер спілкування залежно від його мети і засобів. Спілкуючись, люди мають враховувати соціальні норми, звичаї, традиції, що існують у даному суспільстві, колективі [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Термін “спілкування” вживають переважно для характеристики міжособистісних стосунків, передачі форм культури і спільного досвіду, взаємодії, взаєморозуміння, взаємовпливу людей (О.Я.Гойхман, О.І.Даниленко, А.М.Емірова, Т.К.Чмут). Сталі форми спілкування пов'язані з умовами спілкування людей і утворюються в процесі закріплення виражальних засобів відповідно до певної мовленнєвої ситуації [5, с. 10].

Культура спілкування є частиною загальної духовної культури особистості. А невміння правильно спілкуватись, відповідно, свідчить про бездуховність людини. У період становлення України як самостійної держави проблема культури спілкування набуває, як ніколи, важливого значення. З огляду на це визначальною стає для нашого суспільства проблема вміння спілкуватись як на офіційному, діловому, так і на чисто побутовому рівнях [3, с.12].

Проблемі розвитку мовлення у навчально-виховному процесі надавали великого значення відомі педагоги Я. Коменський, К. Ушинський, вчені-методисти Л. Айдарова, Л.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Варзацька, М. Вашуленко, Н. Грипас, І. Зязюн, В. Каліш, В. Мельничайко, М. Пентилюк, Г. Сагач, І. Синиця, М.Стельмахович, О.Хорошковська, Г. Шелехова та ін.

Науковому розв'язанню питань, пов'язаних із вихованням у молодших школярів культури спілкування, сприяли дослідження Р. Шулігіної, В.Киричок, А. Єланської, О. Казарцевої, Т. Кошманової, В. Матвєєва, А.Панова, І. Бежа, В. Малахова, Я. Радевича-Винницького, Н.Формановської, І. Цимбалюка, М. Білоус, О. Миронюк, С. Богдан, М.Стельмаховича, Н. Бугай, Б. Буяльського, А. Оверчук, Є. Чак, у яких висвітлюються теоретичні й методичні аспекти формування гуманістичних відносин у системі спілкування учнівської молоді, а також роль культури взаємин між людьми у світлі вимог народної педагогіки.

На нашу думку, саме використання мовленнєво-ситуативних вправ є тим засобом, який дозволяє розв'язати це найважливіше завдання, враховуючи запити сучасного школяра. Застосування мовленнєво-ситуативних вправ на уроках української мови сприятиме формуванню в учнів початкової школи культури спілкування, збагаченню їхнього мовлення словами ввічливості.

Мета статті полягає у висвітленні теоретичних аспектів культури спілкування, у розкритті необхідності формування культури спілкування як однієї з найважливіших складників загальної культури молодших школярів.

Виклад основного матеріалу статті. Культура спілкування – живий організм, що розвивається та пов'язаний із економічним і духовним життям суспільства, живо відгукується на ті зміни, які відбуваються в суспільній свідомості внаслідок життєвих реалій. Але є в ній і практично незмінні компоненти, які не залежать від правил поведінки і стереотипів, що існують в тому або іншому суспільстві. Ці компоненти – духовність і спрямованість на саморозкриття й самореалізацію особистості. Культура спілкування – показник взаємостосунків особистості та суспільства, що цю особистість оточує. Отже, формуючи культуру спілкування в учнів початкової школи можна впливати на становлення його особистості.

Культура спілкування – це вміння встановлювати зворотний зв'язок, відгукнутися на думки, почуття, турботи й проблеми іншої людини. Власне, будь-який прояв людської культури, як і культура загалом, може бути розглянутий як культура спілкування, оскільки за своєю сутністю культура є інтрасуб'єктивною [4, с. 25].

Водночас про культуру спілкування нерідко говорять і в особливому значенні – так само як про культуру праці, культуру дозвілля, культуру побуту тощо. У такому випадку під культурою спілкування розуміють передусім наявні в суспільстві і в людському житті форми розвитку спілкування як такого, форми його структурування й ціннісно-сислової організації, а також їхню реалізацію безпосередньо в стосунках між людьми. Моральний аспект культури спілкування при цьому охоплює, природно, такі форми останньої, котрі мають морально-етичний характер, тобто певні цінності, норми, звичаї, традиції та інші способи регуляції поведінки, що визначають власне моральну структуру міжсуб'єктних відносин і забезпечують їхню реалізацію.

Культура спілкування між людьми ґрунтується на дотриманні загальних правил поведінки, відомих під словом «етикет». Етикет належить до загальнолюдських норм моралі. Це слово у перекладі з французької означає «ярлик», «церемоніал». За словами французького філософа Вольтера, етикет — це «розум для тих, хто його не має». Призначення етикету — захист честі й гідності людей у спілкуванні.

У культурі спілкування є два взаємопов'язаних аспекти: зовнішній, ритуальний, «етикетний» і внутрішній, соціально-психологічний.

Ритуальний, «етикетний» аспект культури спілкування називають «зовнішньою культурою». Вона відображується у виконанні загальноприйнятих ритуалів спілкування, правил етикету, диктуючих, що і як належить робити під час спілкування. Характер цих відношень утворює другий, більш глибокий прошарок культури спілкування – її соціально-психологічний аспект («внутрішня культура») [2, с. 16].

Існують окремі загальні норми людських стосунків, що склалися історично і стали загальноприйнятими у сучасному суспільстві. Вони не завжди і не усіма у дійсності виконуються, але поведінка у відповідності з ними вважається бажаною і очікується від людей. До основних норм «внутрішньої культури» відносяться наступні вимоги: чини (дій) у ставленні до інших так, як ти хотів би щоб вони діяли у відношенні до тебе (це так зване «золоте правило моральності»); виконуй свої обіцянки, домовленості і зобов'язання; будь добродійним, намагайся в міру можливості робити добро людям, виконувати їх прохання.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Формуючи культуру спілкування учнів початкової школи засобами мовленнєво-ситуативних вправ, учителі повинні розвивати в них такі морально-психологічні якості як: уважність, чуйність, вміння бачити моральну сторону своїх і чужих дій і вчинків, витримку, врахування інтересів співрозмовників, володіння собою, повагу до співрозмовників і самоповагу, здатність стримувати негативні емоції, вміння слухати іншу людину, передбачати можливі наслідки своїх слів, дій, вчинків.

Культура і мистецтво спілкування не самоціль, а дорогоцінний здобуток людини. Це засіб духовного розвитку і вдосконалення особистості, яка прагне до відчуття власної гідності. Набуття людиною навичок культури спілкування розв'яже чимало проблем міжособистісних, міжнаціональних взаємостосунків.

Висновки. Отже, здійснений у статті аналіз проблеми дозволяє зробити висновок про те, що в основі комунікативної компетентності молодшого школяра є його культура спілкування, що ґрунтується на загальній культурі особистості, моральних поглядах, переконаннях. Від їх стійкості та міцності залежить рівень культури спілкування, уміння правильно її використовувати в різних ситуаціях спілкування, повсякденному житті.

Високий рівень розвитку культури спілкування є передумовою формування духовної культури, досягнення успіху в подальшому зростанні, збагачення власної культури спілкування і розвитку комунікативних якостей. Культура спілкування становить основу загальної культури учня початкової школи, яка забезпечує якість освіти, адекватну вимогам сучасності.

1. Грехнев В.С. Культура педагогического общения / В.С. Грехнев. – М. : 1990. – 144 с.
2. Етика ділового спілкування : навчальний посібник для вузів / за ред. Т.Б. Гриценко, Т.Д. Іщенко, Т.Ф. Мельничук. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 344 с.
3. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьев. – М. : КомКнига, 2007. – 216 с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посібник / Я. Радевич-Винницький. – К. : Знання, 2006. – 291с.
5. Чмут Т.К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування: навч. посіб. / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Вікар. – 2003. – С. 132-142.

СИСТЕМА АНАЛІТИЧНИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ

Коваль Н., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Воробець О. Д., кандидат філологічних наук, викладач
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

У початкових класах школярі набувають певних умінь роботи з художнім текстом. Звичайно, усі ці вміння знаходяться ще в первинному стані, тому легко нівелюються. Проте саме вони повинні стати фундаментом для подальшого формування в учнів навичок системно працювати з текстом. Необхідно, щоб учителі поступово ускладнювали зміст навчання у 4 – 5 класах, особливу увагу приділяючи особистісній значущості для школярів цього віку тих чи тих знань, з урахуванням їхніх пізнавальних інтересів, зацікавлень й можливостей.

Аналітична робота над твором допомагає учневі повніше осмислити й усвідомити його художній зміст, виявити конкретно-історичне та загальнолюдське значення зображеного світобачення письменником, сформувані морально-естетичні ідеали, освоїти методологічні принципи оцінки явищ словесного мистецтва, піднести на вищий рівень культуру його сприймання. Кожен літературний твір має розкриватись як своєрідна художня неповторність. Будучи засобом пізнання художньої літератури, теоретико-літературні знання допомагають учням вдумливо читати, слідкуючи за детальними компонентами тексту, зокрема описами й авторськими відступами, що формулюють системність умінь аналізувати текст.

Проблематикою аналізу художніх текстів на уроках читання займалися Л. І. Айдарова, Л. В. Занков, Г. О. Люблінська, Н. Д. Молдавська, О. І. Нікіфорова, Г. А. Цукерман, П. М. Якобсон та ін. Так, Н.Д. Молдавська визначила критерії й окреслила характеристики вікових рівнів літературного розвитку учнів, репрезентувавши можливості й шляхи удосконалення методів роботи вчителя. П. М. Якобсон і Г. О. Люблінська, розглядаючи проблему сприймання художньої літератури, звертали увагу на психологічні особливості процесу сприймання, його механізми й умови більш глибокого, вірного й тонкого сприймання літератури [4, с. 27].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Останнім часом усе активніше для літературного розвитку школярів пропонуються пізнавальні задачі (В. Н. Паламарчук, Л. Р. Панчук, Л. А. Рибак); актуалізується проблема формування в учнів аналітичних умінь (Г. В. Левицька, В. Н. Паламарчук), яка ще не ставала предметом наукових досліджень і недостатньо висвітлена у фаховій літературі.

Мета статті – обґрунтувати практичні основи розвитку формування аналітичних умінь учнів на уроках літературного читання у початковій школі.

Основний зміст статті. Уміння – це майстерність, що виникає на підґрунті вже вироблених навичок і широкого кола знань; заснована на знаннях і навичках готовність людини успішно виконувати певну діяльність [2, с. 124].

Аналіз художнього твору – це емоційно-логічна операція, що передбачає певну послідовність розумових дій, спрямованих на визначення образних елементів тексту, усвідомлення їх змісту, форми та емоційно-сислової ролі в тексті, встановлення емоційно-логічних зв'язків між ними й осягнення всього твору як художнього явища. Метою аналізу художнього твору визначаємо формування в учнів поняття про його зміст і форму, їхню взаємодію; вироблення загальної здатності до інтерпретації прочитаного через усвідомлення відносно стійких одиниць процедури різних типів аналізу [5, с. 15].

Перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення неможливий без конкретної зміни змісту. Замість традиційних уявлень, що мають наочну основу, повинні сформуватися поняття, змістом яких виступають не зовнішні, конкретні, наочні ознаки предметів та їх відношення, а внутрішні, найбільш суттєві якості предметів та явищ, а також співвідношення між ними. Експериментальні розвідки свідчать, що разом із формуванням нових, більш високих форм мислення відбуваються зміни у розвитку всіх інших психічних процесів, особливо у сприйманні та пам'яті [13, с. 45].

Привчання молодших школярів до художньої літератури як до мистецтва, розвиток учнів засобами художньої літератури – одна з важливих і складних проблем сучасної школи.

Експериментальна робота включає такі етапи:

1) вибір контрольного і експериментального класу та визначення початкового рівня розвитку аналітичних умінь, пізнавальної активності молодших школярів в експериментальному та контрольному класі;

2) проведення в експериментальному класі педагогічного експерименту з метою виявлення дієвості сформованих прийомів і засобів розвитку аналітичних умінь у молодших школярів під час включення в навчальний процес цікавих дидактичних та розвиваючих завдань;

3) визначення рівня розвитку показників аналітичних умінь дітей експериментального і контрольного класу в ході та після завершення експериментальної роботи;

4) науково-педагогічний аналіз одержаних результатів.

Якщо аналіз художнього твору проводити з врахуванням особливостей сприйняття його молодшими школярами, то ефективність засвоєння змісту художнього твору учнями стане більш ефективним. Нами був проведений педагогічний експеримент у 2-А і 2-Б класах ЗОШ №11 м. Івано-Франківськ. Контингент дітей обох класів підбирався приблизно однаковим як за кількістю дітей, так і за їх успішністю.

Вирівнювання змісту навчального матеріалу досягається тим, що навчання у контрольному та експериментальному класах проводимо за одними і тими ж темами. Вчителі-класоводи мають приблизно однаковий стаж роботи. Щоб здійснити диференціацію завдань, які сприяють формуванню аналітичних умінь, беремо до уваги рівень навчальних досягнень обох класів, який визначається за традиційними критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів.

У 2-А класі навчається 32 учні (14 хлопчиків і 18 дівчаток), з них 4 дітей мають високий рівень знань, 23 – достатній, 5 – середній, початковий – 0.

У 2-Б класі навчається 35 учнів (15 хлопчиків і 20 дівчаток), з них 5 дітей мають високий рівень знань, 25 – достатній, 5 – середній, початковий – 0.

Дослідження проводимо у три етапи. На першому етапі визначаємо наявний рівень сприймання, спостереження за характером активності учнів і роботою учителя. На другому етапі – проведення уроків із використанням експериментально-розроблених вправ. На третьому етапі – перевірка ефективності розроблених вправ, формування рекомендацій щодо кращого сприймання твору для його аналізу.

У ході констатувальної частини дослідження побачили, що вчителі недостатньо враховують індивідуальні і вікові особливості сприймання дітей. Вони викладають предмет за однією схемою: прочитати текст, переказати, скласти план, відповісти на запитання в кінці

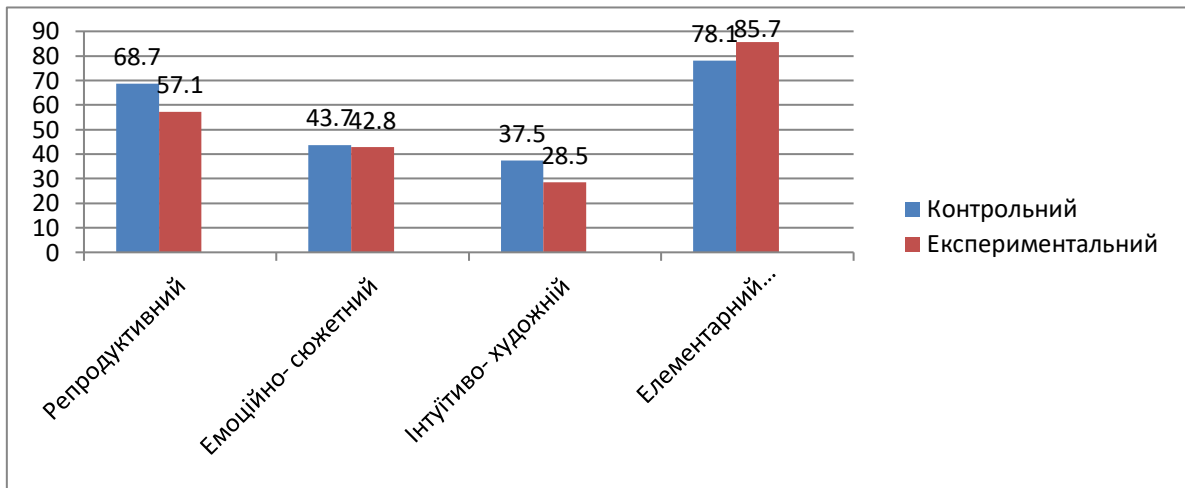
Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

твору, інколи використовують читання в особах. В результаті: дітям не цікаво, нудно виконувати одні і ті ж завдання на кожному уроці. Для того, щоб учні засвоїли ефективно зміст уроку чи всю систему уроків читання, вчителів потрібно на протязі академічної години використовувати вправи, пізнавальні завдання, які створюють умови для кращого розуміння тексту, засвоєння навчального матеріалу.

Презентовану систему вправ можна використовувати на уроках читання в початкових класах для розвитку психічних процесів і кращого засвоєння творів через врахування особливостей сприймання молодших школярів під час аналізу художніх творів.

Перед проведенням експерименту (використання спеціальних вправ на уроках літературного читання), ми провели усне опитування у контрольному і експериментальному класах для встановлення рівня сприймання в учнів других класів. Результати опитування виділені в діаграмі у процентному відношенні відповідно до кількості учнів, що брали участь у дослідженні.

Висновок. Аналіз твору повинен бути комплексним роздумом вчителя та учнів уголос, що згодом стане основою для розвитку проблем 'самостійний розбір', 'аналіз прочитаного'. У психолого-педагогічній літературі зустрічається кілька підходів до аналізу художнього твору: стилістичний аналіз (аналіз використання автором мовних засобів для показу свого відношення до написаного), проблемний аналіз (аналіз ситуацій, вчинків героїв), аналіз розвитку дій, аналіз художніх образів [8, с. 13]. Та, незважаючи на цю різноманітність, лише єдність цих підходів дає можливість учням початкової школи правильно сприймати текст у цілому.

Проведене дослідження підтвердило наявність в учнів початкової школи чотирьох рівнів сприймання і розуміння художньої літератури: репродуктивний, емоційно-сюжетний, інтуїтивно-художній, елементарний усвідомлено-художній (цілісно-аналітичний), які вказують на прогресування учнів у сприйманні художніх творів у залежності від тих прийомів, що використовував учитель на уроці.

Для повноцінного сприймання художнього тексту школярів навчають помічати й розуміти його особливості, визначати засоби виразності – метафори, епітети, порівняння, емоційну спрямованість, вбачати позицію автора в інтерпретованій картині світу.

1. Костюк Г. С. Вікова психологія / Г. С. Костюк. – К. : Педагогіка, 1999. – 269 с.
2. Костюк Г. С. Психологія: Підручник для педагогічних вузів / Г. С. Костюк. – К. : Початкова школа, 1998. – 571 с.
3. Люблінська Г. О. Дитяча психологія / Г. О. Люблінська. – К. : Вища школа, 1994. – 354 с.
4. Маштолер О. Художні описи та оповідання школярів / О. Маштолер // Початкова школа. – 1998. – № 4. – С. 7–9.
5. Науменко В. О. Робота над художнім твором на уроках читання / В. О. Науменко // Початкова школа. – 1995. – № 6. – С. 12–18.
6. Пархоменко Н. О. Методика роботи над словом, текстом на уроках читання / Н. О. Пархоменко // Початкова школа. – 1997. – № 7. – С. 44–48.
7. Худаш Л. С. Підвищення ефективності уроку з літератури / Л. С. Худаш. – К. : Педагогіка. – 1994. – С. 45–57.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОПЕДЕВТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Костюк В., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Степанова Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний Університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку цивілізації, що характеризується переходом до постіндустріального, інформаційного суспільства, вимагає суттєвих змін парадигм освіти та актуалізує проблеми трудової підготовки молоді.

У нормативно-правових освітнянських документах виділено як одну з найактуальніших у суспільстві проблему підготовки підростаючого покоління до свідомого й адекватного професійного самовизначення, до майбутньої творчої й продуктивної праці.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою професійної орієнтації займалися багато вчених. Розробці теоретико-методологічних засад цієї проблеми присвячено роботи Батишева С., Гільбуха Ю., Костюка Г., Моляко В., Платонова К., Симоненка В., Полякова В., Савченко В., Чередниченко Г. та ін.

Вчені-психологи розробили діагностичні методики вивчення особистості школярів з метою надання індивідуальної допомоги у виборі професії (Шадриков В., Воронін Н., Забродін Ю.). Клімов Є. досліджував теоретичні та методичні основи профконсультації молоді, створив банк професіокарт. Історичні аспекти проблеми вибору фаху і підготовки до його здійснення підростаючим поколінням досліджували Аванесов В., Афанасьєва Т., Вихрущ А., Рак В.

У минулі десятиріччя широко досліджувався вибір учнями спеціальностей робітничої та сільськогосподарської сфери, нині чільне місце посідає проблема вибору підприємницького напрямку (Мадзігон В., Мельников С., Тименко М.).

Мета статті: виявлення та експериментальна перевірка психолого-педагогічних умов ефективності пропедевтичної роботи з професійної орієнтації молодших школярів.

Основний зміст статті. Як зазначено у Законі України "Про освіту" «Метою освіти є забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями». Нині в Україні налічується понад 7800 назв професій. Можливості для професійного вибору досить широкі. Проте рівень профорієнтаційної роботи загальноосвітніх навчально-виховних закладів потребує вдосконалення.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень, співставлення різних точок зору вчених ми прийшли до висновку, що професійна орієнтація у широкому розумінні – це науково-обґрунтована система соціально-економічних, психолого-педагогічних, виробничо-технічних і медичних заходів, спрямованих на надання реальної допомоги молоді в професійному самовизначенні відповідно з особистими нахилами, здібностями, покликанням і урахуванням суспільних потреб. Вона об'єднує в собі такі компоненти, як професійна інформація, професійна консультація, професійна діагностика, професійний відбір та професійна адаптація.

Переважає більшість науковців вважає, що з усіх структурних компонентів професійної орієнтації в початковій школі (1-4 класах) здійснюється її перший етап – професійна інформація (професійна освіта, професійна просвіта). Лише окремі автори науково-методичних публікацій пропонують вже з перших років навчання дітей у школі вводити елементи профдіагностики, звичайно адекватними молодшому шкільному віку методами і засобами. Як наслідок, говорити про повноцінну роботу з професійної орієнтації молодших школярів є некоректно. Мова тут може йти лише про пропедевтику профорієнтації учнів.

Під терміном "пропедевтика професійної орієнтації" ми розуміємо діяльність учителя початкових класів, яка спрямована на формування у дітей доступних уявлень про працю дорослих, про професії і виробництво з метою підготовки молодших школярів до свідомого вибору професії. Найважливіше завдання в початкових класах полягає не у виборі майбутньої професії, а в тому, щоб прищепити дітям працьовитість, повагу до людей праці, бажання трудитися, зорієнтувати у світі професій.

У початковій школі провідна роль належить *професійній інформації*, що передбачає ознайомлення учнів з різними професіями, суттю трудової діяльності в галузі кожної з них, вимогами цих професій до людини.

Державний стандарт початкової освіти, навчальні програми з багатьох предметів орієнтують вчителя на ознайомлення учнів з професіями усіх типів:

людина-природа, людина-техніка, людина-художній образ, людина-людина, людина-

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

знакові системи.

У першому класі дітям слід надати елементарну профінформацію про зовнішні атрибути професії. В другому класі учні знайомляться з предметами і засобами професійної діяльності. В третьому класі вони дізнаються про мету і умови праці з різних напрямів професійної діяльності. В четвертому класі молодші школярі вже мають знати кваліфікаційні якості працівників.

Аналіз профорієнтаційного змісту програм і підручників для початкової школи, їх педагогічних можливостей з питань пропедевтики профорієнтації дає підстави стверджувати про різні потенційні можливості навчальних дисциплін у початковій школі щодо профорієнтаційного потенціалу. Однак кожна з навчальних дисциплін безпосередньо чи опосередковано може впливати на формування уявлень учнів початкових класів про світ професій. Тому все залежить від володіння методикою пропедевтики профорієнтації молодших школярів, від таланту, досвіду вчителя, його уміння організувати роботу в даному напрямі.

У педагогічному арсеналі класоводів з цих питань переважають екскурсії на виробничі об'єкти, зустрічі з людьми різних професій, оформлення стендів "Професії наших батьків", де розміщені їх фотографії на робочих місцях та твори дітей відповідної тематики, написані на уроках мови. Вчителі практикують завдання на розробку емблем професій, організують рольові ігри, конкурси, змагання, вікторини, естафети тощо.

Для виявлення умов ефективності пропедевтичної роботи з профорієнтації молодших школярів нами була здійснена дослідницько-експериментальна робота, базою якої слугувала Колодрібська ЗОШ 1-3 ступенів Заліщицького району Тернопільської області.

На етапі констатуючого експерименту на початку навчального року в молодших класах було проведено анкетування, яке дало наступні результати.

В перших-других класах професії своїх батьків не знають 7% учнів, а в третіх-четвертих – лише 4,3%. «Не впевнені у відповіді» або не точно назвали професію: в перших-других класах – 8%, а в третіх-четвертих – 7,5%.

Вже в молодшій школі діти мають певні пріоритети, обирають для себе улюблену професію. Наприклад, в перших-других класах найпопулярнішою серед дітей є професія вчителя. Її в майбутньому вирішили обрати 15% учнів. Наступний за популярністю лікар – 13%. Професія мільйонера завоювала прихильність тільки в 7% дітей. Далі по спадній будуть названі професії, що становлять 5 і менше відсотків: перукар, художник, співак, далекобійник, футболіст, льотчик, президент, продавець, музикант, гонщик, таксист, дизайнер, бізнесмен, солдат, тренер, психолог, директор, модель, вихователь, мультиплікатор. До цих професій в третіх-четвертих класах додалися професії телеведучого, дослідника, начальника банку, банкіра, візажиста, каскадера, інженера, бізнес леді, баскетболіста і тенісистки тощо. Серед домінуючих професій на першому місці футболіст, на другому – вчителька, на третьому – лікар. 21,5%; 11,8%; 7,5% – відповідно.

Анкетування вчителів засвідчило, що більшість з них досі вважають проблему пропедевтики профорієнтації неактуальною, не приділяють їй достатньої уваги. Тільки 30% відсотків вчителів розглядають його як питання середньої значимості.

Методика нашої експериментальної роботи передбачала порівняння ефективності використання комплексів педагогічних засобів, виявлення найбільш ефективних із них. Учні двох класів однієї паралелі засвоювали один і той самий навчальний матеріал, але для організації їх діяльності при цьому використовувались різні форми пропедевтичної профорієнтаційної роботи, їх поєднання у комплекси. Після проведення серії заходів ми продовжили контроль засвоєння тих елементів змісту, на які було направлено навчання.

Якісний і кількісний аналіз матеріалів підсумкового зрізу експерименту засвідчив, що кращі результати у пропедевтичній роботі з профорієнтації молодших школярів дають такі комплекси форм і методів педагогічного впливу, які поєднують екскурсії на виробничі об'єкти, зустрічі з людьми різних професій та ігрові форми організації творчої трудової діяльності учнів у цілісній системі навчального-виховного процесу початкової школи.

Висновок. Проведене дослідження дало змогу експериментально підтвердити та ствердити, що важливими дидактичними умовами, які забезпечують ефективність використання профорієнтаційного матеріалу у навчально-виховному процесі початкової ланки освіти є: урізноманітнення форм і методів пропедевтики професійної орієнтації, творчий підхід учителя початкових класів до вирішення проблеми; здійснення пропедевтики профорієнтації в привабливій для дітей молодшого шкільного віку ігровій формі.

1. Балл. Г. Сутність і структура професійної орієнтації/ Г. Балл. – К.: Абрис, 2013. – 235 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

*Костюк О., студентка IV курсу навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: Рудницька Н. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Особливої актуальності на сучасному етапі розбудови нашої держави набувають проблеми формування творчої особистості. Підвищення інтелектуального потенціалу нації і її розвиток творчої особистості є однією з найактуальніших цілей освіти. З цією метою мають бути створені максимально сприятливі умови для прояву та розвитку творчих здібностей і таланту дитини, для самовизначення і самореалізації.

У «Концепції національного виховання дітей та молоді у системі національної освіти» визначені пріоритетні напрями та шляхи забезпечення можливостей постійного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Реальна потреба суспільства в інтенсивному розвитку інтелектуального потенціалу кожної людини, а саме розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики. І найважливіша роль у цьому належить школі, навчання в якій має бути підпорядковане ідеї розвитку творчих здібностей учнів початкових класів. Школа має навчити кожного вихованця самостійно мислити, діяти в нестандартних умовах, вирішувати найрізноманітніші завдання.

Проблемі розвитку творчих здібностей присвячено чимало праць видатних вчених і науковців. Зокрема, у психологічному ракурсі розглядалися деякі аспекти у працях Л.Виготського, Г.Костюка, Т.Кудрявцева, Л.Леонтьєва, А.Пономарьова, П.Якобсона та інших. Педагогічні та дидактичні аспекти розвитку творчих здібностей висвітлено в працях Г.Альштулера, П.Аутова, М.Левітова, В.Сидоренка, М.Сказіна, Ю.Столярова, Д.О.Тхоржевського та інших. Методичні підходи до розвитку творчих здібностей і технічної творчості досліджені у наукових працях В.Алексєєва, Г.Буша, В.Качнева, В.Моляко, А.Осборна та інших. Однак деякі аспекти цієї проблеми все ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, формування й розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках математики.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці психолого-педагогічних умов розвитку творчих здібностей в учнів молодшого шкільного віку на уроках математики.

Вивчаючи математичні здібності В. А. Крутецький дійшов висновку, що "мозок деяких людей своєрідно орієнтований (настроений) на виокремлення з навколишнього світу подразників типу просторових і числових відношень та символів і на оптимальну роботу саме з такими подразниками". Тому "звичайним математиком можна стати, а видатним, талановитим математиком треба народитися" [2, с. 98-194].

Зазначимо, що математичні здібності — це здатність утворювати на математичному матеріалі узагальнені, згорнуті, гнучкі й обернені асоціації та їх системи. До складових математичних здібностей слід віднести:

- здатність до формалізації математичного матеріалу, відокремлення форми від змісту, абстрагування від реальних ситуацій і їх кількісних відношень та просторових форм; оперування структурами відношень і зв'язків;
 - здатність до узагальнення матеріалу;
 - здатність до оперування числовою і знаковою символікою;
 - здатність до логічних міркувань, пов'язаних з потребою доводити, робити висновки;
- здатність до скорочення процесу міркувань;
- здатність до переходу від прямого до оберненого ходу думки;
 - гнучкість мислення незалежно від впливу шаблонів.

Ефективність роботи щодо розвитку творчих здібностей на уроках математики в учнів початкових класів значно підвищується при дотриманні таких психолого-педагогічних умов:

- створення емоційної, доброзичливої атмосфери у процесі виконання учнями будь-яких творчих завдань;
- здійснення організації діяльності учнів з розв'язання творчих завдань з опорою на їхні інтереси, потреби, потенційні можливості, здібності тощо (відсутність шаблонності).

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

- вирішення творчих завдань через пробудження в кожного школяра дослідницької активності, поглиблення інтересу до творчої діяльності, спонукання до успішних дій та досягнення поставленої мети (мотивація) [5, с. 62-65].

Рівень творчості дітей молодшого шкільного віку, як правило залежить від тих навичок, яких дитина набула в іграх, спілкуванні з оточуючими, продуктивних видах діяльності. Під час шкільного навчання творчість і творче мислення для більшості дітей змінюється шаблонним вивченням навчальних предметів. Однак зазначені обмеження не позбавляють дитину творчості, вони лише дещо її стимулюють [4, с. 2-10].

Потенційна творчість, як свідчать психологічні дослідження, притаманна кожній дитині. Таким чином, завдання вчителя – створювати умови, за яких схильність дітей до нового, нестандартного, бажання самостійно вирішувати поставлені завдання можуть дістати розвитку. Загалом, у дітей молодшого шкільного віку творча потреба реалізується у двох напрямках: у розвитку інтересу до пізнання та ігровій діяльності [3, с. 32].

Так, учитель може використовувати на уроках математики систему запитань, створюючи різного роду проблемні ситуації або вносячи творчі елементи, завдяки чому учні початкових класів можуть активізувати розумову діяльність, зробити «відкриття».

Щоб розвинути творчі здібності учнів початкових класів на уроках математики, потрібно поступово та систематично залучати до самостійної пізнавальної діяльності, щоб забезпечити співпрацю між учнями та учителем, традиційного уроку недостатньо. Нестандартні уроки руйнують застигли штампи в організації навчально-виховного процесу в школі, сприяють оптимальному розвитку і вихованню учнів. Учнів стомлює одноманітність, нетворча робота. Вони більше втомлюються на нецікавих уроках, ніж на уроках, наповнених напруженим, цікавим змістом. Саме тому вчитель повинен уміло використовувати інтонаційні засоби мови, стежити за її гучністю та інтенсивністю, чергувати різноманітні методи навчання, використовувати гру, створювати ситуації зайнятості та емоційного переживання. Гігієна розумової праці пропонує також вміле поєднання логічних міркувань з науковими образами, постійний перехід від простого матеріалу до складнішого, що забезпечує нормальне функціонування кори головного мозку, віддаляє прояви стомленості [1, С. 85-88].

Для цілеспрямованого і постійного розвитку творчих можливостей молодших школярів необхідно, щоб методи, форми та засоби навчання відповідали цілям і задачам навчально-творчої діяльності. Розвитком творчих здібностей молодших школярів на уроках математики необхідно керувати.

У процесі дослідно-експериментальної роботи ддля визначення рівня розвитку творчих здібностей в учнів молодшого шкільного віку на уроках математики нами було проведено дослідження, яке виконувалося на базі Житомирської ЗОШ №30 I-III ступенів у 4 А класі. Всього дослідженням було охоплено 20 учнів навчального закладу (поділені на дві групи: експериментальну та контрольну). Зокрема, проведена діагностика рівня розвитку творчих здібностей молодшого шкільного віку в експериментальній і в контрольній групах. Окрім того, проводилися заняття з математики з використанням розробленого комплексу вправ для розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках математики.

Для діагностики ми будемо використовувати тест Гілфорда. У нашому дослідженні ми опираємося на наступні фактори, встановлені в дослідженнях Гілфорда: швидкість, гнучкість, оригінальність, точність.

У результаті діагностики ми виявили на низькому (репродуктивно-наслідувальному) рівні розвитку пізнавальних інтересів перебувало 38% дітей. Діти цієї групи не виявляли ініціативності і самостійності в процесі виконання завдань, втрачали до них інтерес при труднощах і виявляли негативні емоції (прикрість, роздратування); потребували поетапного пояснення умов виконання завдання, допомоги дорослого. На середньому (пошуково-виконавчому) рівні пізнавальних інтересів виявилось 58% дітей. Ця група характеризувалася більшим ступенем самостійності у рішенні завдань і пошуку способу їх виконання. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, діти не втрачали емоційного ставлення до нього, а зверталися за допомогою до вчителя, ставили запитання для уточнення умов виконання та отримавши підказку, виконували завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до даної діяльності і про бажання шукати способи розв'язання задачі, але спільно з дорослим. Найменша кількість дітей 4% перебували на високому (пошуково-продуктивному) рівні пізнавальних інтересів. Дана підгрупа відрізнялася проявом ініціативності, самостійності, інтересу і бажання вирішувати пізнавальні завдання. У випадку ускладнень діти не

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

відволікалися, виявляли завзятість і наполегливість у досягненні результату, яке приносило їм задоволення, радість і гордість за досягнення.

У результаті проведеної роботи на констатуючому етапі експерименту було встановлено, 30% всіх досліджуваних мають низький рівень сформованості пізнавальний інтересів. Ці діти не виявляють ініціативності і самостійності в процесі виконання завдань, втрачають до них інтерес при труднощах; потребують поетапного пояснення умов виконання завдання. Зазначимо, що 57% досліджуваних показали середній рівень. Такі учні, відчуваючи труднощі у вирішенні завдання, не втрачають емоційного ставлення, задають запитання для уточнення умов її виконання та отримавши підказку, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до даної діяльності про бажання шукати шляхи вирішення завдання, але спільно з дорослим. Лише 13% дітей мають високий рівень сформованості пізнавальних інтересів. У випадку ускладнень діти не відволікаються, виявляють завзятість і наполегливість у досягненні результату, яке приносить їм задоволення, радість і гордість за досягнення.

Отримані результати дозволяють зробити висновок, що більшість досліджуваних мають низький та середній рівні пізнавальних інтересів, що говорить про необхідність їх розвитку.

У ході цілеспрямованої роботи на заняттях визначених програмою у більшості дітей відзначено зростання творчої активності, розширення і поглиблення творчих здібностей, бажання і здатності вчитися і творити. З'ясовано, що 8% дітей мають низький рівень розвитку творчих здібностей, 40% - середній; а 52% - високий.

Отже, здійснивши теоретичний аналіз основ розвитку творчих здібностей в учнів початкових класів на уроках математики ми підтвердили, що творчі здібності та творча обдарованість є характерною ознакою творчої особистості, спрямованої реалізувати свій творчий потенціал за власною ініціативою і вибором відповідних засобів. Виховання активної життєвої позиції молодшого школяра органічно пов'язане з формуванням його мислення, що є основою розвитку творчих здібностей учнів початкових класів на уроках математики, розвитком та удосконаленням усіх якостей розуму.

1. Блонський І. Д. Вікова та педагогічна психологія. – М., 1994. – 262с.
2. Костюк Г. С. Про роль спадковості, середовища і виховання в психічному розвитку дитини. Розвиток і виховання // Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1999. – С. 98–194.
3. Нечипорук Н. І., Томе О. П. Розвивальні ігри. – Харків: Основа, 2007. – 136 с.
4. Савенко А. І. Современные концепции одаренности / А. И. Савенко // Обдарована дитина. – К.: 2001. – №6. – С. 2-10.
5. Якобсон П. М. Емоційне життя школяра // Якобсон П.М. Психологія мотивації. – М.: 1998. – 280 с.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Курищук О., студентка V курсу Коломийського інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"*

Традиційно освіта розглядалася як засвоєння учнями певної суми знань, умінь, навичок, зумовлених Державними стандартами та програмами з того чи іншого предмету. Але ринок праці висуває сьогодні вимоги не стільки до рівня теоретичних знань потенційного працівника, скільки до його рівня відповідальності, професійної компетентності і комунікабельності, які він може продемонструвати. Тому, щоб бути успішною людиною в сучасному світі, недостатньо володіти певною сумою знань у тій чи іншій галузі. Важливо, щоб дитина, не була пасивним об'єктом впливу, а могла самостійно знайти потрібну інформацію, обмінятися думками щодо певної проблеми з іншими людьми, брати участь у дискусії, знаходити аргументи і контраргументи, виконувати різноманітні ролі.

Головний критерій якісної освіти – рівень освіченості випускника, який є:

- людиною, спроможною жити в гармонії з собою, природою, іншими людьми, суспільством;
- людиною, яка має смак до життя, прагнення до його вдосконалення, розвинутий емоційний інтелект;
- креативною особистістю з критичним мисленням й імунітетом до технологій

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

маніпулювання свідомістю;

– конкурентоспроможною особистістю у глобальному вимірі [2].

Компетентний випускник початкової школи – учень, який має високий рівень мотивації, характеризується високою навчальною й соціальною активністю, готовністю до самостійної розумової діяльності.

Реалізувати всі ці завдання можна за умови, що навчально-виховний процес в школі буде спрямовано на розвиток активності, самостійності, творчих можливостей кожного школяра, оскільки суспільство потребує особистостей, здатних свідомо діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін.

Дослідження, проведені психологами Гарвардського університету, показали, що успіх на 85% залежить від особистісних якостей, правильного вибору лінії поведінки, і лише на 15% визначається наявними знаннями.

Таким чином, необхідність переорієнтації акцентів в освіті із засвоєння фактів на оволодіння способами взаємодії зі світом, продукування різних варіантів вирішення проблеми та вибір найоптимальнішого шляху досягнення прогнозованого результату призводить до осмислення необхідності змінити характер навчального процесу та способів діяльності учнів [5, с. 1–5].

З точки зору компетентісно зорієнтованого підходу до організації навчально-виховного процесу, зміст математичної освіти має бути спрямований на досягнення таких цілей:

- інтелектуальний розвиток учнів, формування видів мислення, характерних для математичної діяльності і необхідних людині для повноцінного життя у суспільстві;
- оволодіння прийомами математичної діяльності, які необхідні у вивченні суміжних предметів для продовження навчання та у практичній діяльності;
- формування уявлень про математику як форму опису і метод пізнання дійсності;
- виховання учнів у процесі навчання математики;
- формування позитивного ставлення та інтересу до математики [1, с. 7-8].

Предметна математична компетентність – це вміння бачити та застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, вміння будувати математичну модель, досліджувати її методами математики, інтерпретувати отримані результати, оцінювати похибку обчислень.

Напрями набуття предметної математичної компетентності:

- будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ;
- володіти необхідною оперативною інформацією для розуміння постановки математичної задачі;
- володіти технікою обчислень;
- уміти проектувати і здійснювати алгоритмічну та евристичну діяльність на математичному матеріалі;
- уміти працювати з формулами;
- уміти будувати і читати графіки функціональних залежностей, досліджувати їхні властивості;
- уміти класифікувати і конструювати геометричні фігури на площині і у просторі;
- уміти оцінювати шанси настання тих чи інших подій, міру ризику під час того чи іншого рішення, обирати оптимальний варіант [4, с. 18– 20].

Універсального методу навчання, який би гарантував учневі набуття математичної компетентності, не існує. С. Раков вважає, що їх набуттю сприяє дослідницький підхід у навчанні – підхід, за якого ідеями досліджень проникнуті всі форми навчальної роботи – лекції, практичні заняття, лабораторні заняття, індивідуальна та самостійна робота. Дослідницький підхід у навчанні реалізується через дослідницьку діяльність і навчальні дослідження [3, с. 2–7].

Математика не існує у безповітряному просторі, математичні поняття, аксіоми, теореми мають своїм витокom реальність і своєю метою мають дослідження реальності за допомогою математичного моделювання.

Викладання математики має відбивати діалектику пізнання дійсності і побудови самих математичних теорій на основі практики.

Саме тому свою роботу вчитель математики здійснює відповідно до вимог сьогодення, тому актуальним буде формування математичних компетентностей школярів на основі принципів історизму та прикладної спрямованості.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Головне завдання вчителя – розвиток здібностей і навичок учнів, підвищення престижу знань, формування математичних компетентностей, вміле використання випускниками школи набутих у процесі навчання вмінь і практичних навичок у повсякденному житті. Вчитель повинен знайти шлях до особистості учнів через звернення до їх життєвого досвіду, через підбір задач прикладного змісту, через використання історичного матеріалу, що викликає інтерес учнів до предмета, формує у них певні компетентності.

1. Калугіна О. Р. Шляхи формування предметної компетенції на уроках математики / О. Калугіна // “Освітняниця”. – № 1. – 2008. – 310 с.
2. Обговорення Національної стратегії розвитку шкільної освіти в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.vsim.org/2011/reformuvannja-natsionalnoji-systemy-osvity-2/>
3. Раков С. Формування математичних компетентностей випускника школи як місія математичної освіти / С. Раков // Математика в школах України. – №5. – 2007. – 40 с.
4. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання / Ірина Вікторівна Родигіна. – Х.: Вид. група “Основа”, 2008. – 112 с.
5. Савченко О.Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися / О. Я. Савченко // Початкова школа. – №8. – 2007. – 63 с.

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ГРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Лабенська Н.В., Студентка 6 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Бондаренко Г. Л., кандидат педагогічних наук, доцент

Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми. Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти одним із стратегічних завдань початкової школи є формування освіченої, творчої особистості, здатної діяти в нових соціально-економічних умовах. Розв’язання цього завдання передбачає оновлення змісту й тактики здійснення навчального процесу, спрямованої на розвиток особистості молодших школярів, їх креативності. Тому зараз все більше уваги приділяється питанням творчого розвитку молодших школярів, де головним завданням виступає розвиток їх творчих здібностей, зокрема засобами театралізованої гри.

Аналіз останніх джерел. Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості молодшого школяра представлені в дослідженнях вітчизняних учених: Б. Ананьєва, В. Андреева, Ю. Бабанського, І. Беха, Н. Бібик, Д. Богоявленської, Г. Бондаренка, В. Загв’язінського, Н. Кузьміної, В. Науменко, О. Савченко, Г. Сіліної, С. Сисоевої, Н. Лейтес та в роботах зарубіжних учених: Г. Айзенка, А. Маслоу, К. Роджерса, Д. Шеренберга та ін. Психологічні основи творчості, механізм творчого мислення, уява, фантазія, інтуїція у творчому процесі розкриваються у працях відомих психологів Л. Виготського, О. Леонтьєва, В. Моляко, С. Рубінштейна та ін. У наукових працях В. Біблера, Л. Виготського, Л. Масол, А. Матюшкіна, Б. Неменського, Г. Падалки, Л. Руденко, О. Рудницької та ін. підкреслюється, що мистецтво збагачує свідомість учнів прикладами високого гуманізму, формує стійку систему цінностей у процесі творчої діяльності і породжує прагнення до творчої самореалізації. З погляду вчених-мистецтвознавців В. Верховинця, Л. Когана, З. Жовчак творчі здібності розвиваються у процесі поєднання музики з різними видами мистецтва, в можливості імпровізувати, створювати щось нове.

Виклад основного матеріалу. У молодшому шкільному віці важлива роль належить самовираженню дітей через власну художньо-творчу діяльність. Враховуючи психофізіологічні особливості школярів цього віку – необхідно залучати їх до творчої діяльності в театральному та інших видах мистецтва.

Театралізовані ігри як різновид сюжетно-рольових ігор зберігають їх типові ознаки: зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольові та організаційні дії та стосунки. На відміну від сюжетно-рольових, театралізовані ігри розвиваються за заздалегідь підготовленим сценарієм, в основі якого – зміст пісні, вірша, казки, оповідання. Готовий сюжет мовби веде за собою гру. Всі існуючі нині практичні рекомендації до театралізованих ігор зводяться в основному до розроблення сценаріїв за літературними творами. Молодших школярів залучають до показу спектаклів, але їхня творчість полягає в особистому емоційному вираженні ролі, яку вони розігрують. Дітям корисно знати різні варіанти розвитку кожної теми. Творчому і самостійному розвитку теми, пошуку різних варіантів її вирішення сприяє і

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

розумна комбінація в одній грі зображувальних засобів, властивих іншим іграм. Це дозволяє дітям використовувати всі відомі їм способи зображення.

Театралізовані ігри синтезують розвивальний потенціал ігрової та мистецької діяльності. З погляду сучасних вчених-мистецтвознавців, театралізована гра, гра уяви, гра-фантазування – це вид дитячих ігор, специфічний вид дитячої діяльності, що займає проміжне місце між власне грою, з одного боку, і дитячою творчістю, з другого.

У педагогічній літературі зафіксовано багато спроб систематизувати театралізовані ігри. Нам імпонує за чіткістю класифікація Л.Артемової, яка розрізняє театралізовані ігри залежно від провідних засобів емоційної виразності, за допомогою яких розігрують певний сюжет, тему. Всі ігри автор поділила на дві основні групи: режисерські ігри та ігри-драматизації [1, с.36-38].

До режисерських Л. Артемова відносить настільний, тіньовий театр, театр на фланелеграфі. Тут дитина чи дорослий самі не є дійовими особами, вони створюють сцени, ведуть роль іграшкового персонажа – об'ємного чи площинного. Пантоміма дитини тут обмежена, адже вона діє з нерухомою або малорухомою фігурою чи іграшкою. Ігри-драматизації ґрунтуються на власних діях виконавця ролі, який при цьому може використовувати ляльки чи персонажі, одягнуті на пальці. Дитина чи дорослий можуть грати самі у цьому випадку, переважно використовуючи свої засоби виразності – інтонацію, міміку, жести.

У своїй роботі ми використовували ігри-драматизації. В них молодший школяр найбільше може виявити свої творчі здібності. Беручи участь у цих іграх учень ніби входить в образ, перевтілюється в нього, живе його життям. У такій грі присутній атрибут – ознака персонажа, який характеризує його типові якості. Створити ж образ вона повинна сама за допомогою імпровізації, міміки, жестів, рухів, голосу.

Театралізовані ігри потребують режисерування та проказування реплік. Тут необхідні й виразні інтонації, типові для визначеного образу, які характеризують його вчинки і поведінку, і відповідна міміка, що доповнює гру голосу. Зображення поведінки героя у гри-драматизації ускладнюється. Пантоміма стає тут провідним зображувальним засобом. Образ народжується з дій персонажів, міміки, інтонації та змісту реплік. Це дає простір для творчого перетворення знайомого сюжету.

Щоб розвивати і виховувати дітей, необхідна правильна організація театралізованих ігор. Основними вимогами є: змістовність і різноманітність тематики; постійне включення театралізованих ігор в усі форми організації педагогічного процесу, що робить їх такими ж необхідними для дітей, як і сюжетно-рольові ігри; максимальна активність дітей на всіх етапах підготовки і проведення ігор; співробітництво дітей одне з одним і з дорослими на всіх етапах організації гри.

Послідовність і ускладнення змісту тем і сюжетів, вибраних для ігор визначаються змістом і вимогами програми навчання. Творчий розвиток теми починається з підготовки сценарію гри за сюжетом твору: чи то казки, загадки чи пісні. Далі передбачається імпровізація дітей на обрану тему. Самостійність дитячої гри більшою мірою залежить від того, чи знають вони зміст твору. Авторський текст дуже важливо зберегти таким, яким його почули діти під час першого прослуховування. Але вчити текст із учнями до початку гри не рекомендується. Така підготовка зменшує творчість дітей, їхню самостійність в організації та веденні гри.

Передати характер персонажа допомагає музика. Мелодією можна спонукати дітей до імітації рухів різних персонажів. Дітей потрібно заохочувати до пошуків власних способів показу. Кожна гра потребує своїх засобів виразності і творчих знахідок. Завдання вчителя – знайти нові, більш цікаві удосконалені.

Важливим фактором розвитку дитини стає художньо-ігрове моделювання змісту уроків, що передбачає використання різних ігрових форм: театралізованих (пантоміма, імітація, інсценізація), хореографічних (пластичне інтонування, танцювальні пісні-ігри, хореографічні фантазії). Такі методи і прийоми збагачують і доповнюють композицію уроку, і якщо його сценарій розроблено з відповідною методичною доцільністю, вони створюють ситуації, коли вчитель може активізувати учнів згідно з їхніми творчим здібностям і можливостям.

Театралізовані ігри передбачають діалогічне мовлення (адже основою театру є драматургія), елементарну акторську діяльність учнів (театр починається тоді, коли виникають актори і глядачі), інші театральні атрибути (костюми, реквізит тощо). Вони передбачають обов'язкове перевтілення у реальних чи уявних персонажів, героїв казок,

пісень, загадок, мультфільмів, допускають вигадання нових неіснуючих фантастичних дійових осіб. При організації з учнями ігор цього типу треба пам'ятати, що тут, як і в театральній виставі, в єдиному цілому взаємодіють література, живопис, танок, декоративне мистецтво та музика.

Педагогічне керівництво театральною діяльністю молодших школярів включає такі складові: організаційно-процесуальне забезпечення (розробка ідеї, теми, сценарію, загальної драматургії уроку з художньо-ігровим компонентом, організація процесу ігрового навчання, форми й методи оцінки результатів); емоційно-психологічне забезпечення (створення сприятливого психологічного клімату, творчої атмосфери); матеріально-предметне забезпечення (підготовка художньо-дидактичних матеріалів, створення відповідного середовища, наприклад, організація простору класу для рухливої гри, оформлення уявної сцени).

Висновки. Отже, ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодшого школяра виступає театралізована гра – постановки пісень, казок, загадок, дитячих опер з елементами імпровізації. Важливі психологічні передумови розвитку творчих здібностей учнів початкових класів розвиваються в різних формах імпровізації. На уроках можна надавати учням можливість імпровізувати маленькі сцени з казок у ролях і вправи у формі ігор і мімічних сцен. Вони розвивають творчу уяву учнів, збагачують їх естетичний досвід, сприяють поглибленню інтересу до мистецтва.

1. Артемова Л. В. Театр і гра / Л. В. Артемова. – К. : Томіріс, 2002. – 292 с.
2. Макуха Ж. Театральні сходи / Ж. Макуха // Початкова освіта. – 2004. – №18. – С.29-32.
3. Самсоненко Л. М. Театральна педагогіка в початковій школі як засіб формування життєвої компетентності / Л. М. Самсоненко // Початкова освіта. – 2009. - № 5-7. – С. 94-96.

ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Лехенко Р., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Волошина Г.П., кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Формування національної свідомості передбачає формування ставлення до природи, а також до інших аспектів середовища. Одним із значущих напрямів вивчення національної самосвідомості є визначення позиції самої людини до дистанції, яку вона вважає оптимальною для взаємин з іншими людьми.

Отже, національна самосвідомість формується значною кількістю чинників, що визначають її змістову особливість, функції та практичну ефективність. Умовно основні чинники, які формують національну самосвідомість, можна поділити на три великі групи: 1) об'єктивні; 2) практично-духовні; 3) ідеальні. До *об'єктивних* чинників належить комплекс суспільно-історичних реалій, які визначають спосіб життя народу. Відмінність між національною свідомістю різних націй, а в багатьох випадках – повна протилежність об'єктивних умов життя, формує і відповідне специфічне бачення цінностей, проблем, ідеалів, завдань, принципів життєдіяльності та інших складових компонентів національної самосвідомості.

Конкретизуючи це соціальне замовлення, варто підкреслити, що на державному рівні визначено такі положення сучасного національного виховання учнів:

1. Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднувального фактора у суспільному розвитку, спрямованому на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

2. Сучасне виховання в Україні має забезпечувати залучення молоді до світової культури і загальнолюдських цінностей. За своїм змістом, формами й методами національне виховання спирається на кращі надбання національної, світової та народної педагогіки.

3. Національне виховання має суспільний характер. До нього причетні сім'я, суспільство, найближче соціальне оточення, школа. Процес виховання органічно поєднується з процесом навчання молоді, опануванням основами наук, багатством національної і світової культури.

4. Ідеалом виховання є високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що має глибоку громадянську відповідальність, високі духовні якості, родинні й

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

патріотичні почуття, знання надбань світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Якість реалізації відповідного соціального замовлення залежить від багатьох чинників. Одним із найважливіших є ефективність викладання української мови й народознавства.

Вивчення української мови й народознавства в школі має навчальне, розвивальне й виховне значення. У процесі навчання діти долучаються до багатой культурі українського народу, оскільки мають змогу внутрішньо сприйняти мудрість народних казок, загадок, прислів'їв, приказок, звичаїв та обрядів, поезику творів видатних українських письменників. Уроки української мови і народознавства сприяють вихованню всебічно розвиненої людини.

Крім того, на уроках української мови й народознавства учні зміцнюють, розвивають свої вміння та навички аналізувати, синтезувати, порівнювати, робити висновки.

1. Бех І. Д. Виховання особистості : навч. – метод. посіб. : у 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід : теоретико - технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 341 с.
2. Вишневецький О. Орієнтири національного виховання / О. Вишневецький // Рідна школа. – 1994. —№ 5. – с. 42–46.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Лютик О.І., Студентка 5 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Гійчук Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиріч істотно погіршився екологічний стан довкілля, розширилася зона господарської діяльності людини та зменшився ареал існування тваринного та рослинного світу. Екологічні проблеми, досягши планетарного масштабу, утворюють нову соціальну реальність, розв'язання яких залежить першочергово від рівня екологічної культури населення.

Екологічне виховання починається з сім'ї, продовжується в дошкільному та шкільному віці. Останнім часом досить часто в учнівському середовищі доводиться спостерігати прояви черствості, байдужості до природного середовища та невміння поводити себе серед природи. Усе це – надзвичайно сприятливий ґрунт для формування у підростаючого покоління егоїзму, негативного ставлення до природи та безвідповідальності за свої вчинки, які приносять їй шкоду. Тому важливим завданням сучасної школи є формування у молодших школярів екологічної культури, важливим засобом досягнення якого є засоби усної народної творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні положення екологічного виховання особистості вивчали О. Біда, А. Волкова, О. Варакута, Л. Іщенко, Н. Коваль, О. Лабенко, С. Лебідь, Н. Лисенко, І. Матрусов, О. Мащенко, Р. Науменко, Л. Печко, О. Пруцакова, Г. Пустовіт, І. Родигіна, М. Соннова, А. Степанюк, І. Суравегіна, В. Сухомлинський, О. Химинець, В. Ягупов та ін. Різні аспекти використання усної народної творчості у вихованні підростаючих поколінь розкрито у працях О. Барабаш, А. Богуш, О. Вишневецького, С. Горбенко, Г. Довженок, М. Євтуха, П. Ігнатенка, Л. Калуської, В. Ликова, А. Марушкевич, Ю. Підборського, О. Романченко, Ю. Руденка, Н. Сивачук, Р. Скульського, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, Є. Сявавко, В. Чайки, П. Щербаня та ін.

Метою статті є виявити і теоретично обґрунтувати зміст та особливості використання засобів усної народної творчості у процесі екологічного виховання учнів загальноосвітньої школи І ступеня.

Виклад основного матеріалу. Усна народна творчість – неоціненне багатство кожного народу, вироблений століттями погляд на життя, суспільство, природу, показник його здібностей і таланту. Вона є важливим засобом екологічного виховання молодших школярів та являє собою узагальнений і систематизований досвід попередніх поколінь, що відображає сутність їхнього життя. Звідси екологічне виховання учнів засобами усної народної творчості як систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у молодших школярів культури взаємодії з природою, покликана нагромаджувати, систематизувати, використовувати екологічні знання, виховувати любов до природи, спонукати берегти і примножувати її, формувати вміння і навички діяльності людини в природі за допомогою фольклорного матеріалу [1, 132].

До засобів усної народної творчості, які сприяють екологічному вихованню дітей належать забавлянки, лічилки, дражнилки, потішки, пестушки, мирилки, скоромовки, загадки, прислів'я, приказки, небилиці, народні казки та пісні. Так, відкривають перед дитиною світ природи пестушки (“Печу-печу хліб”) і забавлянки – невеликі віршики, які промовляють дитині перед тим, як кладуть спати. Їхнє призначення – заспокоїти дитину, вплинути на її психічний стан, щоб вона швидше заснула, а також виховувати любов до природи. Тексти забавлянок вчили дітей бути добрими й чуйними з тваринами: котиком, зозулею, горобчиком, зайчиком: “Ой ти, коте-рябку, та вимітай хатку. А ти, котку сірий, та вимітай сіни. А ти, котку-котарю, та вимітай кошару” [3, 4].

Велике значення для виховання бережливого ставлення до природи, зокрема до тварин, має специфічний жанр дитячої календарної поезії ладканки – пісні-примовки, які співають під час першого вигону худоби на пасовище. Ладканки уміщують такі виховні моменти: по-перше, це вказівка на практичне значення домашніх тварин в житті людини, по-друге, зображення в образній формі піклування про тварин [5, 38]. Для ладканок характерне одухотворення образів природи та словесне наставляння дітей на доброзичливе ставлення до явищ природи, представників рослинного і тваринного світу.

Окрасою усної народної творчості є загадки про природу. Вони можуть бути використані для того, щоб зосередити увагу дітей на понятті, яке вивчається або закріплюється із метою уточнення, конкретизації знань про об'єкти і явища природи, їх призначення: “Мене просять, чекають, а як покажусь – угікають” (Дош). У загадках підкреслюється корисність тих чи інших видів флори і фауни – соловейко співає “як артист”, “трак – друг ланів”, звеличується природа – весна “пробуджує поля”, “заквітчує гаї”; ромашки – “сестрички із золотими очима та білими віями”. Часто у народних загадках вказано на те, яку користь людині приносять тварини чи рослини: “Вірно людям я служу, їм дерева стережу, дзьоб міцний і гострий маю, шкідників ним здобуваю” (Дятел). В деяких загадках мова йде про залежність рослин від зовнішніх умов, змінюються умови – зникають одні рослини і з'являються інші, наприклад: “Я найперша зацвітаю синім цвітом серед гаю, відгадайте, що за квітка, бо мене не стане влітку” (Пролісок) [3, 5].

Багато спільного із загадками мають прислів'я та приказки. Їх об'єднує насамперед метафоричність, що ґрунтується на спостереженнях за природою та побутом, а також стислість і чіткість викладу. Вони тісно пов'язані зі щоденним життям і побутом людини, є узагальненою пам'яттю народу, висновками з життєвого досвіду, який дає право формувати погляди на природу, етику, мораль. Наприклад: “З природою живи у дружбі, то й буде вона тобі у службі”, “Зруйнував гніздо пташине – не буде в тебе ні дітей, ні родини”, “Зіпсував воду – не буде честі твоєму роду”. У прислів'ях, “як у дзеркалі відтворені всі сторони життя народу: домашня, родинна, рільнича, лісна, громадська, його потреби, звички, погляди на природу, на значення всіх явищ життя” [2, 9]. Вони не тільки відображають різні об'єкти діяльності людини, а й дають свою оцінку, живуть разом із народом, радіють його успіхам, захищають і стверджують добро, карають зло.

Ще одним важливим жанром народної творчості є прикмети, які відіграють велику роль у виховному процесі, і з дитинства входять у свідомість, розвивають спостережливість, образне мислення, сприйняття кольорової гами навколишньої природи: “Червоне вечірне небо – чекай дощу”, “Сухий квітень – голодний рік”, “Весна багата на квіти, а хліба в осені позичає”, “Ясний місяць дощу не бачить”, “Як травень дощі сіє – жито половіє”, “Трапляється такий год, що на день по сім погод”, “Як у травні дощ не впаде, то і золотий плуг не виоре”, “Не радій великому посіву, а радій гарному врожаю” [6, 23].

Фольклорні жанри обов'язково включають в себе народну казку, яка захоплює молодших школярів яскравими поетичними образами героїв, викликає у них позитивні емоції, закріплює світле, радісне сприймання природи. У казках завжди можна знайти ідею взаємодопомоги людини і природи, про що свідчать назви багатьох з них: “Як пес хазяїна від смерті спас”, “Як лисиця зробила людину багатую”, “Справедливий вуж” [4, 23]. Народ намагався прищепити дітям любов до природи через підкреслення її краси. Сонце обов'язково в народному фольклорі “ясне” і “добре”, зорі – “ясні”. Часто тварин називають “королями” і “панамі”. Оскільки народні казки виникли у результаті тривалих спостережень за життям і поведінкою різноманітних представників фауни, то багато з них прямо повчають учнів бережливо ставитися до живих істот (“Чудо-груша”, “Півник і котик”).

Ефективно впливають на екологічне виховання молодших школярів легенди – народні оповіді про події чи явища, оповиті казковістю, фантастикою. Зокрема, такими є легенди про походження рослин (про калину, материнку, підсніжник), чому лелеки живуть біля людей та

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

ін.

Висновки. Таким чином, усна народна творчість має великі можливості у екологічному вихованні молодших школярів. Забезпечуючи тісний зв'язок шкільного навчання з життям, фольклор розкриває естетичну цінність природи, визначає необхідність її охорони і збереження, а його використання у навчально-виховному процесі початкової школи дає право пишатися високим рівнем культури українського народу [7, 12].

1. Волкова С. Український фольклор у контексті формування морально-ціннісних орієнтацій особистості / С. Волкова // Педагогічні науки. Збірник наукових праць. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2003. – С. 132-136.
2. Кучинський М. Роль усної народної творчості у розвитку молодших школярів / М. Кучинський // Початкова школа. – 1993. – № 1. – С. 8-13.
3. Половинко Г. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів / Г. Половинко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – № 16. – С. 4-5.
4. Різник Л. Народні традиції ставлення до природи як метод екологічного виховання / Л. Різник // Початкова школа. – 1998. – № 7. – С. 23-24.
5. Руденко Л. Народні традиції в екологічному вихованні учнів / Л. Руденко // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С. 38-39.
6. Скутіна В. За традиціями української народної педагогіки / В. Скутіна // Початкова школа. – 1993. – № 7. – С. 22-24.
7. Хоменко Л. Виховують народні традиції / Л. Хоменко // Рідна школа. – 1999. – № 10. – С. 12-15.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Макара І., студентка В курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Качак Т. Б., кандидат філологічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Одним із головних завдань навчання в початковій школі є формування в молодших школярів читацьких умінь, формування читацької самостійності. Читання – одна із сходинок до самореалізації особистості. Самостійне читання – засіб самоосвіти і пізнання, духовної і естетичної культури.

Мета статті: окреслити особливості формування читацької самостійності молодшого школяра; заакцентувати на нових ефективних аспектах.

Вагомим внеском обґрунтованості забезпечення і методів різнобічного читання молоді у шкільництві стали дослідження вітчизняних учених П. Мазуркевича, М. Волошиної, Є. Пасічника, Б. Степанишина О. Савченко, М. Наумчук, Г. Підлужної, Г. Ткачук та інших. У працях тих авторів визначаються першооснови літературної освіти у початковій школі, обґрунтовуються основні вимоги до позакласного читання, розглядаються шляхи удосконалення уроків класного і різнобічного читання дітей.

Науковці окреслюють зміст понять: читацька самостійність, читацькі інтереси, читацька діяльність та наголошують на методичних аспектах формування читацької самостійності в учнів початкової школи. Самостійне дитяче читання – це добровільне, індивідуальне, усвідомлення читання дитини без посередньої допомоги вчителя, бібліотекаря, дорослих. Самостійне дитяче читання є як свідченням сформованої бібліотечно-бібліографічної компетенції учня, так і ознакою його літературної освіченості. Читацька діяльність, як зазначає Г. П. Ткачук, «знаходить своє об'єктивне вираження до книжки взагалі і в умінні думати над книжкою під час вибору, під час читання першої фрази і першого слова, це творче осмислення прочитаного після того, коли книжка закрита» [4, 87]. У початковій школі вчитель керує читацькою діяльністю учнів і саме від нього безпосереднього залежить формування у молодших школярів основ читацької самостійності. Читацька самостійність – особистісна якість дитини-читача, яка виражається у внутрішній потребі і стійкому вмінні свідомо вибирати, читати книжки і усвідомлювати прочитане.

У процесі залучення дітей молодшого шкільного віку до читання ми маємо підготувати вдумливого читача, який буде емоційно включеним до процесу навчання, спроможний до діалогу з автором художнього твору, до активного обговорення проблем, що торкнулися його душі у процесі читання. А це можливо завдяки врахуванню кількох основних положень, вибираючи книги для читання: 1) книга має бути цікавою читачу; 2) у книжці мають діяти герої ровесники (з якими школярі можуть ототожнювати себе, брати приклад, у процесі читання, захоплюватися переживати); 3) сюжет книги має захоплювати і не втомлювати; 4)

книга має бути пізнавальною і розважальною водночас; 5) книга має спонукати читача до діалогу, уяви, емоцій.

З метою удосконалення розвитку самостійного дитячого читання та підвищення рівня літературної освіти варто звернути увагу на уроки позакласного читання. Як зазначає Т. Б. Качак: «Спостерігаючи за проведенням уроків позакласного читання вчителями у початкових школах, зауважуємо, що вони типові і побудовані на традиційній роботі із прочитаним текстом; відсутній єдиний і системний підхід до організації і проведення знань з позакласного читання; рідко проводяться, бібліотечні, авторські, інтегровані та інші типи уроків із використання новітніх технологій навчання. Незважаючи на часту організацію книжкових виставок, читання-розглядання книжок, написання творчих робіт, вчителі не використовують різноманітні літературні ігри, конкурси, інсценізації тощо» [2, 101].

Разом із традиційними методами формування читацької самостійності пропонуємо звернути увагу на окремі аспекти вирішення поставленої проблеми. Особливої уваги потребує **коло дитячого читання**. Введення у шкільну програму творів сучасних авторів, які дають відповіді на питання, які хвилюють сучасну дитину, показують світ, який її оточує, дитину ровесника і сучасного читача, значно більше впливає на читача, ніж класика. Цікава прочитана книга може бути хорошим стимулом до активної читацької діяльності. Другим важливим моментом є **обговорення прочитаного**, у процесі якого учні не тільки висловлюють свої думки, дають оцінку вчинкам героя, а й вчать логічно і практично мислити, спілкуватись дискутувати відстоювати свою думку. Аналіз конспектів уроків з літературного та позакласного читання, спостереження за проведенням уроків вчителями засвідчують, що найчастіше обговорення прочитаного тексту проводиться у формі бесіди. Використовуються елементи проблемно-тематичного, образного та лінгвістичного аналізу художнього тексту. Недостатня увага приділяється висловлюванням власних міркувань учнями, особистих думок та емоцій під час прочитаного тексту. Ефективними, на нашу думку, будуть дискусії, обговорення прочитаної книжки в колі, а також участь у презентаціях сучасних книжок, інших заходах (конкурсах, вікторинах, квестах) запропонованих бібліотекою. Важливу роль у процесі формування самостійного читача відіграє обговорення прочитаних книжок вдома з батьками. Сімейне читання зараз популяризується громадськими організаціями, бібліотеками.

Третім аспектом роботи у процесі формування читацької самостійності вважаємо **ведення читацьких щоденників**. Система читацького щоденника працює шпаргалкою, яку можна буде використати, щоб змусити працювати довготривалу пам'ять. Найпростішою схемою заповнення такого щоденника можна назвати «Список прочитаного». У ньому можна просто перераховувати всі ті твори, які прочитано, і давати короткий коментар. При такому методі не завжди можна бути впевненим у тому, що через деякий час пригадається зміст книги. Проблема використання читацьких щоденників у практиці педагогів у сучасній початковій школі не нова. Не всі науковці акцентують увагу на тому що щоденник читача є обов'язковим атрибутом учня у процесі реалізації змісту і завдань літературної освіти. Звідси впливає те, що у початковій школі педагоги-практики не використовують читацький щоденник (немає традиції ведення щоденника).

Українське видавництво дитячої та культурної літератури «Грані-Т» проводило конкурс «Найкращий читацький щоденник 2013 року», який виявився ефективною практикою залучення до процесу формування читацької самостійності учня не тільки школи, а й сім'ї, бібліотекарів.

Кожен учень має навчитися вести **щоденник читача**. І важливим є не тільки запис назви книги, чи творів, а й вміння давати прочитану коректну характеристику, висловлювати свої судження і думки. Така робота спонукає до написання своєрідного есе, у якому розділі над прочитаним переплітається із життєвим досвідом дитини, а разом з тим є проявом її творчості. Спілкування з дитячою книжкою має принести радість, задоволення, допомогти дитині пізнати світ і себе, усвідомлювати своє "Я", свої потреби, інтереси. А це можливо тоді, коли читання – свідомий процес, особиста потреба дитини, а не примус вчителя чи батьків.

Отже, читацька самостійність – це інтегрована якість, яка характеризується наявністю у читача мотивів, що спонукають його звертатися до книжок, і сумою знань, що дозволяють йому реалізувати ці мотиви з найменшою затратою часу та зусиль у зв'язку з громадською й особистою потребою. Аналіз методики формування дитячого самостійного читання у молодшому шкільному віці, дають підстави стверджувати, що проблема актуальна. Діти знайомляться з новими творами, у них зростає інтерес до їх змісту, розширюється читацький

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

кругозір, посилюється бажання самостійно працювати з ними. Важливу роль у процесі формування читацької самостійності відіграє також обговорення прочитаного та ведення читацького щоденника. Перспективним є глибокий аналіз формування читацької самостійності у практиці вчителів сучасної початкової школи.

1. Іванова Л. І. Формування читацької самостійності учнів початкових класів/ Л.І. Іванова. – Рівне: ІМЦ, 1995.
2. Качак Т. Б. Література для дітей і дитячого читання у контексті сучасної літературної освіти: літературознавчі та науково-методичні статті, рецензії/ Т. Б. Качак. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2013. - 132 с.
3. Коваль Г. П. Методика читання : навчальний посібник / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова, Т. Б. Суржук. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2010. — 280 с.
4. Ткачук Г. П. Методика позакласного читання у початкових класах: Навчально – методичний посібник / Г.П. Ткачук. – Кам'янець – Подільський: ФОП Сисин О.В., 2010. – 264 с.

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ПОВЕДІНКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Малкович М., студентка IV курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник : Цюняк О.П., викладач кафедри ТМПО

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Характерною ознакою нашого часу став стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, які суттєво перебудовують практику повсякденного життя людини. Комп'ютери так глибоко проникли в усі сфери життя, що існування без цієї розумної машини складно собі уявити. Сучасна дитина виростає у світі, що кардинально відрізняється від того, в якому проходили дитячі роки її батьків. Сьогодні комп'ютерні класи є у школах і дитячих садках. За допомогою комп'ютерних програм здійснюється навчання і розвиток молодого покоління.

Віковий кордон зустрічі з комп'ютером, його оволодінням нестримно знижується. З простими ігровими комп'ютерними пристроями дитина взаємодіє вже з 3–4 років. Сьогодні молодші школярі багато часу проводять за комп'ютером, граючи в ігри, що мають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток їхньої особистості та поведінку. Головне питання, що хвилює вчених, педагогів і батьків, – це наскільки корисні чи шкідливі для молодшого школяра комп'ютерні ігри, які можуть бути наслідки від захоплення ними. Пошук відповіді на дане питання є важливим і актуальним на сучасному етапі розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній та зарубіжній науці існує достатня кількість робіт, в яких вивчаються причини, види, властивості та особливості впливу комп'ютерної гри на молодшого школяра (А. Адлер, К. Абульханова-Славська, А. Асмолов, Д. Берковиц, А. Басс, Л. Божович, Дж. Доллард, І. Кон, В. Ковальов, А. Маслоу, А. Реан, Т. Румянцева, Л. Семенюк, та інші).

Мета статті – з'ясувати особливості впливу комп'ютерних ігор на поведінку дітей молодшого шкільного віку.

Основний зміст статті. Комп'ютерний світ схожий із світом, в якому ми живемо. Він може бути різноманітним: і добрим, і жорстоким.

Перша комп'ютерна гра «Зоряні війни» вийшла у 1962 році. Її завдання полягало в тому, щоб протистояти астероїдам і нападам ворожих космічних кораблів. Згодом було створено багато інших ігор. Це пригодницькі ігри, ігри-головоломки, стратегічні ігри та ігри «екшн». Багато ігор імітують різні види спорту. Чимало з них здобули високу оцінку громадськості, оскільки вони дуже цікаві й допомагають у навчанні школярів. Однак ігри «екшн», як і ті, що їх називають «шутерами» (стрілялками), часто критикують через їхній агресивний характер. Зазвичай, мета цих ігор – вибрати зброю і знищити всіх ворогів: людей та інших істот.

Низка сучасних ігор акцентує увагу на насильстві та агресії. У грі «Автоармагедон» гравець пройде усі рівні тоді, коли переїде або уб'є 33 тисячі чоловік. Жертв можна не лише чавити колесами, забризкуючи їхньою кров'ю вітрове скло, їх можна поставити на коліна й змусити просити помилування або ж довести до самогубства. Чи шкідлива така імітація насильства? Так! Під час таких ігор підвищується агресивність гравців. Насильство, зображене в комп'ютерних іграх, може бути ще небезпечнішим, ніж телевізійне, оскільки гравець відчуває себе в ролі персонажів, що чинять насильство.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Однією з найпопулярніших ігор є «Doom». Мета гри – вижити під час розрухи Землі в Космосі, подолавши різноманітних монстрів, злих духів, прибульців. Під час таких ігор підвищується агресивність гравців. Адже, дитина, граючи в ігри насильницького характеру, відчуває себе в ролі персонажа, що чинить насильство, вбиває, причиняє біль та страждання іншим.

Телебачення робить дітей спостерігачами жорстокості, а комп'ютерні ігри – учасниками. Багато школярів зізнаються, що нерідко грають в ігри довше, ніж планували. А це негативно позначається на навчанні. Вчені виявили, що комп'ютерні ігри стимулюють лише певну частину дитячого мозку, тому школярі повинні більше читати, писати й займатися математикою. До того ж їм корисно більше спілкуватися з друзями, однолітками.

Стає дедалі популярнішим он-лайнний вид комп'ютерної гри. Її персонажами керує не комп'ютер, а гравці, які через Інтернет одночасно беруть участь у грі. Їх можуть бути тисячі. Популярність таких забав пояснюється можливістю поспілкуватися з іншими. Гравці «розмовляють» один з одним і відчувають себе частиною всесвітньої родини.

Надмірне захоплення комп'ютерними іграми може призвести до психічних захворювань, а також до погіршення зору, здоров'я тощо. Адже, вони захоплюють учнів у «віртуальне життя», тим самим відокремлюючи їх від нормального, реального. Гра сприяє перенесенню до так званого «ігрового світу», в якому школяр може почуватись комфортно, без суджень з боку дорослих і необхідності щось змінювати у собі. Досить часто він копіює дії ігрового персонажа, переносячи їх у коло спілкування з однолітками, батьками та вчителями. Захоплення, породжені комп'ютерними іграми, призвели до появи нового терміну – «комп'ютерна залежність». Школярі готові просиджувати, не відходячи від комп'ютера, годинами і навіть днями. Ця залежність призводить до того, що вони прогують школу, стають замкнутими, не спілкуються з однолітками. Крім того, вважається, що ігри з елементами насильства і жорстокості впливають на формування у них агресивної поведінки.

Психолог Е. Фромм відзначає, що один із його пацієнтів, який страждав на «комп'ютерну залежність», стверджував: «Коли я встаю з-за комп'ютера і виходжу на вулицю, мені не вистачає зброї, яка є в моїй грі. Без неї я відчуваю себе беззахисним, тому намагаюся швидше прийти додому і знову грати».[5]

Зокрема, такі дослідники як А. Волочков, Б. Вяткін, А. Бандура говорять про те, що при розумному підході, користь від дитячих комп'ютерних ігор може бути явною: вони допомагають розслабитися, розвивають у дітей швидкість реакції і логічне мислення, дають можливість виплеснути енергію. Йдеться про розвиваючі ігри. Розвиваючі комп'ютерні ігри роблять позитивний вплив на цілий ряд психічних процесів дитини. За їхньою допомогою школярі вчаться: мислити логічно, запам'ятовувати досить великі обсяги інформації, розвивати дрібну моторику рук і очей, образне і просторове мислення, бути зібраним і уважним у потрібні моменти.

Граючи в розвиваючі ігри, учні вчаться продумувати свої дії, замислюватися над тим, до чого вони приведуть, тобто робити приблизні прогнози, засвоювати і узагальнювати велику кількість інформації. Важливо також, що за допомогою логічних ігор вони вчаться шукати різні шляхи вирішення завдання і швидше освоюють основні поняття.

Дослідниця Т. Шишова вказує на позитивних аспектах комп'ютерної гри: «Слід орієнтувати дитину на творчість! На творчість, особливо – із застосуванням комп'ютера. Нехай «розумний ящик» стане лише зручним інструментом на вирішення творчих завдань, як різець до рук скульптора. Адже комп'ютер справді дає людині широкі можливості. Наприклад, діти можуть робити комп'ютерні мультики. Програми «loqomigu» і «Amazinganimation» вводять дітей у світ комп'ютерної графіки, дозволяють створити, й, головне, оживити свій власний світ».[2,с.4-8]

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, зазначимо, що використання комп'ютерних ігор для навчання та відпочинку набувають світової популярності. Але потрібно суворо регламентувати час проведення молодших школярів за комп'ютером. Надмірне захоплення комп'ютерними іграми не лише спричиняє соціальну дезадаптацію, відставання у навчанні та стрес, а й шкодить фізичному та психічному здоров'ю.

З іншого боку, розвивальні комп'ютерні ігри приносять і користь, допомагають школярам у розвитку багатьох навичок. Потрібно навчити учнів свідомо і творчо підходити до інформаційного простору, щоб це було корисно здоров'ю та сприяло б формуванню ефективних стратегій мислення, підвищенню самооцінки, упевненості у своїх силах.

1. Варченко В.І. Веселка в комп'ютері / В.І.Варченко/ Початкова школа. – 2007. – №10. – С. 292-297.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

2. Ветрова І.Г., Вербунко В.А. Використання комп'ютера у навчанні молодших школярів і його вплив на формування їхньої психіки // Комп'ютер у школі та сім'ї – 2001 – № 2. – С.22 – 25.
3. Чекстере О.Ю. Вплив комп'ютерних ігор на поведінку і взаємини дітей / Оксана Чекстере // Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання/ за ред С.Д.Максименка, М.Л. Смульсон. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009, – Т.8. - Вип.6 - С.290-299.
4. Петрунько О.В. Діти і медіа : соціалізація в агресивному медіа середовищі : монографія / О.В. Петрунько. – Полтава: ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2010. – 480 с.
5. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М.: ВЛАДОС, 1994. – 354 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марченко Ю., студентка III курс спеціальності « Початкова освіта»

Науковий керівник: Мірошніченко Л.В. викладач вищої категорії, викладач-методист

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради «Лебединське

педагогічне училище імені А.С.Макаренка»

Головний екзаменатор наших учнів – життя. Наскільки вони будуть адаптованими до соціального середовища, здатними оперативно приймати правильне рішення в нестандартних ситуаціях, вмітимуть аналізувати і контролювати власну діяльність, залежить насамперед від школи. [2].

Сьогодні соціуму необхідні учні і випускники, готові змінюватися і пристосовуватися до нових потреб життя, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя. А це значною мірою залежить не від отриманих знань, умінь і навичок, а від деяких додаткових якостей, для позначення яких і використовуються поняття компетенція і компетентність, що найповніше відповідають сучасному розумінню мети освіти.

Одним із основних напрямів компетентісно орієнтованого навчання є формування мовленнєвої компетентності школярів, яка полягає у здатності слухати, сприймати й відтворювати інформацію, читати і розуміти текст, вести діалог, брати участь у дискусіях, переконувати і відстоювати свою точку зору, висловлювати власні думки, міркування, погляди в усній і письмовій формах.

Для забезпечення зазначеної компетентності базовою навчальною програмою з української мови для 1-4 класів (розділ «Мовленнєва діяльність») визначено зміст навчального матеріалу і державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Програма націлює на те, що основну увагу в навчанні української мови слід приділяти розвитку в молодших школярів навичок чотирьох видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання і письма.[1].

В основі формування мовленнєвої компетентності молодших школярів лежить вміння слухати і розуміти усне мовлення. Тому, починаючи з 1 класу на уроках навчання грамоти, а в 2-4 класах на уроках української мови, передбачена робота над формуванням аудіативних умінь. Учням пропонуються завдання на сприймання різних мовних одиниць (звуків, слів, словосполучень, речень, текстів), усвідомлення значень окремих елементів тексту (слів, словосполучень, речень), а також розуміння тексту (його теми, фактичного змісту, основної думки, окремих особливостей побудови, стилю).

Добираючи вправи з аудіювання, необхідно дбати про те, щоб вони були пов'язані з іншими завданнями уроку. Наприклад, ознайомлюючи першокласників з новим звуком і буквою, яка його позначає, доцільно запропонувати визначити місце цього звука в конкретних словах (на початку, в середині, у кінці слова), розпізнати нову букву серед вивчених раніше літер і т.ін

Найефективнішим способом перевірки розуміння тексту є запитання за його змістом з кількома варіантами відповіді на кожне з них, серед яких треба вибрати правильну.

Важливе місце у формуванні мовленнєвої компетентності учнів початкових класів відводиться розвитку навичок усного діалогічного і монологічного мовлення (говоріння). Робота над діалогом передбачає два етапи: 1) відтворення, розігрування діалогу із прослуханого чи прочитаного тексту; 2) складання діалогу за ситуативним малюнком, словесно описаною ситуацією, опорою на допоміжний матеріал, а також самостійно, дотримуючись правил етикету, культури спілкування.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Методика роботи над розвитком діалогічного мовлення передбачає врахування психологічної структури цього виду мовленнєвої діяльності, яка включає такі складові: мотив, мету, засіб (мова) і кінцевий результат (очікувана реакція співрозмовника).

Необхідним для створення діалогу є мотив, бажання висловити ту чи іншу думку, що реалізується по-різному залежно від ситуації мовлення. Тому навчальний процес слід будувати так, щоб у дітей виникала потреба щось повідомити, з'ясувати певні питання, висловити ставлення до проблеми, що розглядається.

Вступаючи в діалог співрозмовники мають знати, яка мета їхнього спілкування, що вони хочуть з'ясувати в ході розмови. Важливою умовою досягнення мети діалогу є досконале володіння його учасниками мовою як засобом спілкування. Діалог вимагає чіткого формулювання запитань, точних і лаконічних відповідей, ввічливого звернення до співрозмовника, толерантного і коректного висловлювання зауважень, заперечень, порад тощо.

У процесі формування діалогічного мовлення велика увага приділяється засвоєнню школярами формул мовленнєвого етикету – ввічливих слів, які вживаються під час вітання, прощання, прохання тощо. Учні початкової школи повинні запам'ятати найуживаніші формули етикету, знати, за яких обставин кожна з них уживається, а також правильно й доречно використовувати їх у власному мовленні.

Формування усного монологічного мовлення має здійснюватися шляхом: 1) переказування прочитаних чи прослуханих текстів; 2) побудови власних висловлювань на основі побаченого, пережитого.

Монолог зазвичай адресований не одній людині, а багатьом. Відповідно, автор повинен побудувати його так, щоб він був зрозумілий будь-якому слухачеві. Тому до монологічного мовлення висуваються високі вимоги. Воно має характеризуватися такими ознаками, як: змістовність, логічність, точність, багатство мовних засобів, виразність, чистота, правильність.[3].

Одним із найважливіших видів мовленнєвої діяльності в початковій школі є читання. У 2-4 класах йому відведено окремі уроки. Однак на уроках мови читання також повинно бути предметом навчальної діяльності, специфіка якої полягає в зосередженні уваги учнів на: 1) правильному вимовлянні слів відповідно до орфоепічних літературних норм та усвідомленні їх лексичного значення; 2) інтонуванні речень, різних за структурою і метою висловлювання; 3) змістовому поділі речень за допомогою пауз, мелодики тощо.

Розвиток писемного мовлення молодших школярів полягає у формуванні умінь записувати свої думки, враження, спостереження за подіями оточуючої дійсності. Цей процес передбачено здійснювати за такими напрямками: 1) написання докладних і вибіркового переказів прочитаних чи сприйнятих на слух текстів; 2) побудова власних письмових висловлювань (розповідей, описів, міркувань) на близькі і зрозумілі теми; 3) створення висловлювань з безпосередньою комунікативною метою (лист, оголошення, привітання, запрошення, інструкцію і т.ін.)

Цінність докладного переказу як прийому розвитку мовленнєвої компетентності полягає в тому, що він сприяє збагаченню й активізації словникового запасу школярів, формує вміння правильно використовувати виражальні засоби мови, сприяє виробленню правописних навичок. Дослівне відтворення прослуханого чи прочитаного тексту сприяє також зосередженню уваги, розвитку пам'яті й мислення учнів.

Отже, різноманітні методи, прийоми, форми навчання не повинні бути самоціллю. Їх добір і використання слід підпорядковувати змісту й меті навчального предмета, у нашому випадку – формуванню в молодших школярів мовленнєвої компетентності. [4]

Таким чином, можна зробити висновок, що формування мовленнєвої компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови вимагає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності. Ефективним з таких позицій є інтерактивне навчання, організація якого передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, які сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти// Початкова освіта. – 2011. - № 18
2. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі // Початкова освіта. – 2009. - №32
3. Пономарьова К.Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови.// Початкова школа. – 2010. - №12
4. Початкова освіта. Методичний порадник. Випуск 34. – 2009. – № 40 (520).

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Матвеева Ю., студентка II курсу факультету іноземних мов

*Науковий керівник: Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника»*

*«У природі немає дитини безталанної, ні на що не здатної.
Кожному можемо дати щастя творення, кожного треба
вивести в люди...» В. Сухомлинський*

Актуальність проблеми. Розбудова державності в Україні зумовила нові тенденції щодо розвитку освіти. З'явилася нагальна потреба суспільства у творчих, діяльних обдарованих, інтелектуально й духовно розвинених громадянах. А тому центром концепції розвитку навчальних закладів сьогодні є творча особистість. Загалом основним завданням шкільної практики є допомогти реалізувати дітям індивідуальні якості, розвинути їх творчий потенціал, який стане у пригоді оточуючим, суспільству.

Особливе місце у процесі вияву та розвитку обдаровань відіграє саме початкова школа – той період у житті дитини, коли вона починає нове самостійне життя. Характерні особливості молодшого шкільного віку засвідчують про те, що саме у цьому віці дитина здатна яскраво фантазувати та уявляти, прагнути до пізнання чи створення чогось нового, не маючи при цьому жодних рамок і обмежень. Роль учителя, з одного боку, полягає у тому, щоб своєчасно розпізнати ту особистість, яка виявляє ознаки несхожості, обдарованості. Проте, з іншого – якомога більше залучати кожного учня до різних видів діяльності на уроках, в позаурочний час з метою їх розвитку. Завдання педагога полягає у тому, щоб навчити вихованця у будь-якій ситуації робити оптимальний вибір. Воно ускладнюється тим, що саме сьогодні індивідуальність вихованця потребує особливої уваги, позаяк освітній процес протікає в епоху демократичних змін і перетворень, здійснення вимог прав людини, підготовки всебічно розвинутої талановитої особистості.

За такого підходу розуміємо, що сучасний учень – громадянин нової України зовсім не схожий на його ровесників, що сиділи за партами ще двадцять – тридцять років тому. Діти, які народилися у ХХІ столітті, прагнуть бути в усьому першими, кращими; намагаються про все знати; здатні мислити нестандартно; володіють низкою здібностей, які з легкістю розвивають при правильному підході з боку наставника. І якщо раніше йшлося про те, що людина повинна знати окрім рідної, одну іноземну мову, то сьогодні актуалізуємо питання плуралінгвізму – нового напрямку розвитку мовної політики, що передбачає вивчення низки іноземних мов.

Слід зазначити, що останнім часом в Україні створюються досить сприятливі соціально-економічні умови для ефективного вивчення іноземної мови на всіх рівнях. Так, зокрема, в багатьох загальноосвітніх навчальних закладах вивчення другої іноземної мови починається саме з початкової школи.

Мета статті – виявити характерні особливості впливу іноземної мови на розвиток інтелекту молодшого школяра; виокремити її роль і значення у загальному культурному, духовному, морально-етичному розвитку особистості.

Аналіз літературних джерел з означеної проблеми засвідчує, що питання розвитку школярів неодноразово піднімалися у низці досліджень відомих педагогів минулого, як-от: Аристотель, Платон, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці. В дослідженнях сучасних психологів та педагогів, І. Беха, Ю. Бабанського, Л. Виготського, Л. Занкова, І. Зязюна, О. Савченко та інших розкриті основні процеси та рушійні сили розумового розвитку особистості. Автори доводили, що розвиток інтелекту особистості є процесом неперервним, який потребує залучення дитини до різних видів діяльності (навчальної, ігрової, пізнавальної тощо).

Основний виклад матеріалу. Загальновідомо, скільки мов знає особистість, стільки разів вона людина. Вивчення мови слугує не лише опануванню новою інформацією, закріпленню нових знань, формуванню умінь і навичок письма, а й є необхідною умовою загального розвитку. Важливо, на сучасному етапі становлення цілісного комплексу відносин між Україною та європейськими державами опанування однієї (чи кількох) іноземних мов набуває особливого значення передовсім як засіб життєдіяльності людини. Оскільки мовою спілкуються в усіх сферах життя, актуальним стає питання саме практичного оволодіння іноземною мовою для послуговування нею на професійному рівні

[1]. У нашому випадку розглядаємо вивчення іноземної мови як важливу умову розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Мова – засіб самовираження людини, відображення її внутрішнього світу; без мислення мова буде позбавлена будь-якого змісту і значення. У мові вбачаємо єдині властиві кожній людині та мовній спільноті спосіб і можливість сприймати і осмислювати світ. Слово служить посередником між людьми і встановлює між ними розумний зв'язок, призначаючи кожному окремо роль посередника між новим сприйняттям і попереднім запасом думки, що знаходиться поза свідомістю. Варто зазначити, що сила людської думки не в тому, що слово викликає у свідомості колишнє сприйняття (адже це можливо і без слів), а в тому, як саме воно змушує людину користуватись скарбами свого минулого. Так, приміром, розглядаючи процес розвитку слова, О.Потебня досліджує процес змін його складових елементів, вважаючи, що слово є продуктом не лише індивідуальної свідомості [4]. Для того, щоб певна сукупність звуків стала явищем мови, необхідно впровадження цих звуків в соціальному житті, позаяк «суспільство переує початку мови». Думка проявляється через мову і кожен акт мовлення є творчим процесом, у якому не повторюється вже готова істина, а народжується нова. За такого підходу стає зрозумілою важлива роль вивчення іноземної мови у процесі розвитку особистості школяра. Так, приміром, сучасні школярі прагнуть досягти більш високого рівня володіння іноземною мовою, починаючи сприймати її як ефективний засіб отримання новітньої інформації з іншомовних джерел (аудіо-, відео-, друкованих, засобів масової інформації і звичайно ж – всесвітньої мережі INTERNET). Загалом учні розуміють, що вивчення іноземної мови дозволяє як самостійно поповнювати й розширювати власні знання, так і здійснювати навчальну діяльність в цілому [3].

Слід зазначити, що вивчення іноземної мови в початкових класах має на меті:

- 1) розвиток комунікативних здібностей;
- 2) розвиток мовленнєво-творчої діяльності іноземною мовою;
- 3) підвищення загальної культури учня;
- 4) розвиток творчого потенціалу особистості;
- 5) розвиток інтелекту дітей;
- 6) всебічний розвиток школяра (духовний, моральний, розумовий, естетичний та ін.) та ін.

Варто наголосити, процес опанування іноземною мовою залежить від індивідуальної здатності до навчання, уміння мобілізувати життєвий досвід, знання та вміння, розвитку компетенцій різних типів [2; 5]. Інтелект молодших школярів формується за такими етапами:

- нагромадження досвіду інтелектуально-творчої діяльності;
- мотивація, діагностика, усвідомлення;
- застосування, практика;
- узагальнення;
- перенесення в нові умови.

Відомо, що навчальний процес вивчення іноземної мови поділяється на декілька етапів:

I етап – ознайомлення з новим іншомовним матеріалом;

II етап – тренування (необхідний для формування і розвитку необхідних умінь та навичок);

III етап – практика застосування вивченого матеріалу у процесі вирішення учнями комунікативних задач.

Зрозуміло, що вибір методів роботи у процесі вивчення нової мови залежить від віку учнів, їхнього розвитку, інтересів, характеру навчального матеріалу, а також від майстерності учителя. Аналіз літератури з вікової психології і фізіології вказує на те, що у дітей молодшого шкільного віку переважають безпосередні процеси сприйняття, уваги та пам'яті. Об'єм їх уваги незначний, учні не здатні довго концентрувати увагу на одному об'єкті. Для молодших школярів властиве буквальне запам'ятовування, яке пов'язане з яскравістю образів, активністю особистої діяльності учнів, їх емоційним станом, зацікавленістю навчальним матеріалом. Разом із тим, слід наголосити, що молодший шкільний вік є періодом найбільш інтенсивного розвитку дитини, становлення всіх її психічних функцій. А тому, у початковій школі основними методами вивчення іноземної мови є ігрова діяльність, виконання вправ на закріплення знань; евристичні, проблемні методи, групова робота і тренінг. Зокрема використання навчальних ігор на уроці іноземної мови відповідає природним потребам молодших школярів, а отже, їх слід застосовувати для формування, вдосконалення як мовних навичок, так і розвитку умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності та з метою контролю знань. Так, для навчання іншомовного

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

спілкування у методиці пропонують різні види ігрової діяльності. Начальні ігри з іноземної мови поєднують в собі елементи навчання, прикладної, репродуктивної і творчої діяльності; розвивають емоційну сферу дітей, їх пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби; слугують підвищенню навчальної активності учнів, мотивації до навчання, інтенсивності мислення, пам'яті та уяви, знімають психологічні бар'єри тощо.

Найбільш сприятливою, на наш погляд, умовою для швидкого і якісного вивчення іноземної мови молодшими школярами є створення проблемних та ігрових ситуацій, що спонукають до активного розвитку мислення, запам'ятовування навчального матеріалу. Натомість головним завданням педагогів є пошук засобів мотивації іншомовної комунікативної діяльності, позаяк вмотивованість мовленнєвих дій учнів слугує кращому запам'ятовуванню та активному здійсненню спілкування.

Практика показує, що більшість учнів до кінця навчання у початковій школі спроможні усвідомлювати закономірності мовної системи й формувати лінгвістичні поняття, що є однією з умов успішного вивчення іноземної мови загалом. Натомість численні наукові дослідження доводять, що інтелектуальні вміння частково містяться в мові та засвоюються разом із нею. Оволодіння мовою, завдяки створенню запасу образів, мовних конструкцій, слугує розвитку описової інтелектуальної пізнавальної здатності, яка своєю чергою є передумовою цілеспрямованої діяльності особистості. Таким чином, важливість формування інтелектуальних умінь при вивченні іноземної мови є беззаперечною.

Висновок. Отже, головною метою навчання іноземної мови у початковій школі є формування в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом з урахуванням вікових особливостей школярів. Допитливі й рухливі учні початкових класів швидко опановують нову мову, яка своєю чергою позитивно емоційно впливає на них, активізуючи резервні можливості особистості. Вивчення нової мови дозволяє розкрити здібності й таланти дітей, слугує розвитку їх творчого потенціалу, інтелекту, духовності, культури.

Ми свідомі того, що майбутнє народжується з минулого і, нинішні учні – будівники світлої, щасливої української держави. А тому на часі – формування принципово нових якостей особистості, як-от: творчість, відкритість можливостей, толерантність, високий інтелект. Все це уможливило саме вивчення іноземної мови, цікавою молодшим школярам, невідомої, нової і в той же час такої необхідної.

1. Давиденко А.Л. Обдарована дитина/А.Л.Давиденко//Обдарована дитина вдома. – 2004. - № 1. – С. 34 – 36.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Рада з питань співпраці в галузі культури. Комітет з освіти. Відділ сучасних мов. – Страсбург. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Паламарчук В.Ф. Як виростити інтелектуала. Посібник для вчителів/В.Ф.Паламарчук. – Тернопіль: Богдан, 2000. – 152 с.
4. Потебня А.А. Мысль и язык. Полн. собр. соч./А.М.Потебня. – К., 1996. – Т.1. – 347 с.
5. Токменко О. Мовні тенденції Ради Європи в контексті глобалізації/О.Токменко//Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. - № 3. – С. 112 – 115.

ПІДГОТОВКА ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Мінів Т., студентка V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Відповідно до умов сьогодення один з пріоритетних напрямів розвитку дошкільної й початкової освіти – пошук шляхів оновлення змісту й удосконалення технології організації навчально – виховного процесу, підвищення його ефективності, забезпечення наступності, зокрема в підготовці дітей до навчання в школі.

Аналіз проблеми дає підстави стверджувати, що вивчення історико – педагогічних аспектів становлення й розвитку пропедевтики початкового навчання представлені в дисертаційних дослідженнях Н.Безлюдної, М.Дочевої, І.Корякіної, Д.Б.Ельконіна, В.С.Мухіної [4;48]

Огляд наукових праць дослідників другої половини ХХ ст. І.Адамека, Ш.Амонашвілі, М.Безруких, Т.Беньової, Р.Буре, М.Дочевої, Б.Зальцмана, С.Козлової, Є.Кравцової, В.Кудрявцева, М.Поддякова, Г.Цукерман, В.Ядешко та ін. свідчить, що проблема підготовки дітей до школи є актуальною і для країн ближнього та далекого зарубіжжя.

Разом з тим результати аналізу широкого кола джерел переконують, що питання становлення ідей і досвіду підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в

загальноосвітньому навчальному закладі не знайшли вичерпного висвітлення в педагогічних дослідженнях.

Мета статті – визначити особливості підготовки дитини до навчання в школі.

Основний зміст статті. Актуальність і доцільність вивчення вітчизняного досвіду підготовки дітей до школи зумовлюється спрямованістю його результатів на подолання низки суперечностей між: новою стратегічною метою щодо забезпечення неперервності освіти впродовж життя та відсутністю організаційно – педагогічних умов для її досягнення; соціальним замовленням системі дошкільної освіти на підготовку старших дошкільників до систематичного навчання й реальним рівнем готовності дітей до навчання в школі; нагальною потребою сучасної освітньої практики в опорі на прогресивний досвід пропедевтики початкового навчання й реальним станом підготовки освітян до такої діяльності; потребою в інтеграції зусиль дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, батьківської громадськості в справі підготовки дітей до школи й відсутністю науково – методичного забезпечення цього процесу; високим соціальним та особистісним значенням готовності до навчання в школі кожної дитини й застарілими організаційними формами підготовки до школи тих дітей, які не відвідують дошкільних закладів.

Безперечно, організація життєдіяльності дитини у дошкільному навчальному закладі сприяє формуванню її готовності до шкільного життя поступово, педагогічно вивірено. Завдання формування шкільної зрілості за базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» укладені таким чином, щоб її складові (розумова, соціальна, емоційна, вольова та ін.) забезпечувалися цілісно, відповідно до вікових особливостей (можливостей) розвитку дошкільника та їх оптимального використання дорослими для повноцінного розвитку дитини.[1;80]

До складу колективу авторів програми увійшли відомі в Україні психологи та педагоги: О. Богініч, Н. Баглаєва, Г. Беленька, Е. Вільчковський, Н. Гавриш, А. Гончаренко, Н. Глухова, Н. Денисенко, О. Долинна, О. Кононко, Н. Кудикіна, В. Кузьменко, О. Павленко, Т. Піроженко, З. Плохій, Т. Поніманська, Г. Раратюк, О. Терещенко, В. Тименко, О. Хорошковська, Т. Шкваріна, Л. Якименко. Науковий керівник - доктор психологічних наук, професор О. Кононко.

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» визначено компетентність випускника дошкільного навчального закладу. У портрет компетентнісного дошкільника вміщено простий та доступний для вихователів набір характеристик поінформованості, вправності, умілості, ставлення дитини до довкілля та самої себе. Ця модель є орієнтиром для рекомендацій та нормативних документів, що визначатимуть зрілість дитини, організацію навчально – виховного процесу в початкових класах та роботу зі старшими дошкільниками.

Слід зазначити, що особливої уваги потребують діти, які не відвідують дошкільний заклад. Наше завдання – розробити дієву систему діагностики процесу підготовки дитини до школи для визначення групи дітей, що потребують допомоги батьків, учителів, психолога. Ми повинні відповісти на актуальне питання батьків: «Як краще підготувати дитину до школи? Чи потрібно це робити взагалі, бо в школі повинні навчити всього правильно?».

Переважна більшість батьків усвідомлює хибність цієї точки зору. Звичайно, готувати дитину до школи необхідно. А що це означає? Підкреслимо, що підготовка до школи передбачає загальну і спеціальну підготовку. Перша – фізична, інтелектуальна, особистісно – вольова, а друга – готовність включатися в засвоєння предметних умінь і навичок. Інтегрованим результатом є готовність дитини до навчання у школі.

Зазвичай батьки вважають, що підготовка дитини до школи – це навчити дитину читати, писати, рахувати і навчання даватиметься їй легко. На цьому більшість вважає своє завдання виконаним і цілком передовіряє виховання вчителю. Саме цим здебільшого й можна пояснити знижену психологічну готовність дітей до навчання. Батьки забувають, що однією з основних і важливих умов позитивного адаптаційного періоду є психологічна підтримка дитини батьками. Щоб допомогти батькам у підготовці дитини до школи, ознайомити з особливостями навчання й виховання дітей, на підготовчих курсах у школі організовується «Психологічний практикум для батьків майбутніх першокласників» - заняття для батьків за окремою програмою.[5;18] Зусилля сім'ї та школи мають доповнювати одне одного, сприяючи гармонійному розвитку особистості дитини.

Правильна і якісна підготовка дитини до шкільного навчання з урахуванням усіх особливостей (психологічних, організаційних) є запорукою успішного проходження дитиною адаптаційного періоду в першому класі та подальшого навчання в школі взагалі.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

При визначенні готовності дитини до навчання необхідно враховувати також системний характер виявлення індивідуальних особливостей у діяльних особливостей у діяльності, а також нерівномірність розвитку певних психічних процесів та якостей особистості.

Психологічну готовність визначають за рівнем розвитку наступних сфер: мотиваційної, емоційно – вольової, інтелектуальної, мовленнєвої.

Нами було проведено дослідження психологічної готовності молодших школярів до навчання у школі з використанням методики, запропонованої практичним психологом та соціальним працівником школи. *Вся обов'язкова процедура діагностики складалася із 3 блоків завдань: Методика спостереження за дитиною в ході діяльності (конструювання), з метою визначення типу сприймання дитини, який притаманний їй у звичних умовах повсякденної діяльності; Анкетування для батьків «Як ваша дитина поводить себе вдома?»; Визначення ступеня шкільної зрілості за методикою Артура Керна – Ярослава Йерасика (за Проскурою О.В.)*

Запропоновані нами завдання і вправи сприятимуть визначенню рівню розвитку та вдосконаленню довільної саморегуляції дитини.

Дані дослідження, які було здійснено в школі протягом 2014 – 2015 н.р., свідчать: діти, котрі виявили на початку першого року навчання високий рівень і на яких покладали надії, не показали високого результату в подальшому навчанні. Причин такого явища є кілька:

- діти прийшли до школи добре підготовленими саме за навчальною програмою (вміли читати, лічити, мали достатній рівень обізнаності про навколишній світ);
- менше уваги стали приділяти навчанню дітей – уже читають, пишуть – і добре. А завдання пізнавального характеру були для дітей складними, довільність уваги низька, мотивація до навчання не сформована.

Це дослідження дало змогу ще раз переконатися в тому, що готовність дитини до школи визначають взаємопов'язані компоненти: фізична готовність, інтелектуальна та особистісна. Нехтувати хоча б однією з них не можна, бо недоліки у формуванні будь – якої з них так чи інакше відбиваються на успішності навчання школяра.

Головне – навчити дитину вчитися, здобувати знання самостійно, розвивати її пізнавальну активність. На цьому етапі важливий не обсяг знань дитини, а якість її мислення!

Підготовка дитини до школи – актуальна багатоаспектна проблема, що містить велику кількість запитань. Вони стосуються не вузько спеціалізованого, а загального рівня готовності дитини до школи.

Підготовка до навчання в школі має бути гармонійною, враховувати всі здібності дошкільника. Загальний розвиток дитини визначає здебільшого і її соціальний розвиток, і саме він потребує особливої уваги. Мало просто ознайомлювати дитину з правилами поведінки і людського спілкування. Необхідно виховувати її моральні риси, розвивати моральні стійкості до несприятливих і негативних умов, з якими вона може зіткнутися.

Висновок. Відомо, що педагогічний процес безкінечний, багатогранний і потребує постійного вдосконалення методик. Таким чином, модель процесу підготовки першокласників до навчання в школі дає змогу здійснювати управління цим процесом на діагностичній основі з використанням комплексу психолого – педагогічних, мотиваційно – цільових, організаційно – виконавських та регулятивно – корекційних чинників.

1. Бабій Н. Практичні заняття як форма навчання батьків майбутніх першокласників / Наталія Бабій// Джерела – науково – методичний вісник – 2011.-№1-2 (65-66) – 80-86.
2. Базова Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» /м-во освіти і науки, Акад. педагогічних наук України; наук. ред. Та упоряд. О.Л.Кононко.- К.:Світлич, 2008.- 430с.
3. Богуш А. Вектор наступності Державних стандартів дошкільної і початкової ланок освіти / Алла Богуш //Початкова школа. – 2013. - № 3. – С. 1-5.
4. Богуш А. Передшкільна освіта: наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема / Алла Богуш //Обрії – науково – педагогічний журнал – 2010.- №2 (31) – 45 – 48с.
5. Левчишена О. Організована підготовка дитини до школи / Олена Левчишена// Завуч- 2009.- №28(394).- 18 – 19 с.
6. Поради батькам першокласників // [http:// dnz 71. edu. vn. ua](http://dnz71.edu.vn.ua)

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 3–4 КЛАСАХ

*Поліщук О., студентка IV курсу спеціальності «Початкова освіта»
навчально-наукового інституту педагогіки,
голова Студентського наукового товариства
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального та духовного життя потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Розвиток науки й техніки сприяв появі нових форм навчальної комунікації, новітніх методів розв'язання освітніх завдань. Водночас відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження інноваційних освітніх технологій.

Одним із стратегічних завдань реформування освіти в Україні згідно з Державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття") та Державним стандартом початкової загальної освіти є формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного та морального здоров'я [1, с. 1; 2, с. 1–2].

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить, що зміни в шкільній освіті неможливі без застосування на уроках інтерактивних методів, які ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільному обміні думками тощо. Особистісний підхід до навчально-виховного процесу передбачає певну переорієнтацію свідомості вчителя, погляду на особистість учня та на себе як на цінність та самоцінність. Отже, якщо ми хочемо залучити особистість до освітнього процесу, то зобов'язані допомогти дитині побачити в ньому свою значущість, мотиви власної діяльності. Досвід сьогодення доводить, що педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем.

Проблема використання інтерактивних методів та прийомів навчання не абсолютно нова в педагогічній науці. Її досліджувала значна кількість науковців та вчителів-новаторів: І. Дичківська, І. Дівакова, І. Досяк, А. Карасик, О. Кондратюк, І. Коротун, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун та ін. Однак деякі аспекти цієї проблеми все ще залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, використання інтерактивних методів і прийомів під час навчання української мови в початкових класах, на наше переконання, вимагає більш глибокого дослідження та аналізу.

Мета статті: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність формування мовленнєвих умінь і навичок учнів 3–4 класів шляхом використання спеціально підібраної та укладеної системи інтерактивних методів і прийомів навчання української мови.

Сьогодні в освіті відчутний пріоритет загальнолюдських цінностей. Згідно з компетентнісним та особистісно-діяльнісним підходом до організації навчального процесу, в центрі його має знаходитися той, хто вчиться [6, с. 34]. Усім умовам особистісно орієнтованого навчання відповідають інтерактивні технології, які належать до інноваційних.

Аналіз зарубіжної та вітчизняної науково-педагогічної літератури доводить, що науковці та вчителі інтенсивно шукають шляхи підвищення якості навчання школярів, в тому числі звертаючись і до інтерактивних методів і прийомів. Наприклад, В. Реверс вважає, що одним із засобів формування професійної компетентності є "навчання-співпраця", яке передбачає партнерські стосунки педагога й учня, їхню допомогу один одному. Він також звертає увагу на метод групових дискусій, суть якого полягає в тому, що дітям пропонують однакове завдання, котре вони мають виконати спочатку індивідуально, а потім у процесі групової дискусії приймають відповідне рішення [6, с. 35].

У 20-тих роках ХХ століття було розроблено метод проектів. Це система навчання, у процесі якої учні набувають знання, виконуючи в складі групи практичні завдання (проекти), що поступово ускладнюються. Головна мета методу проектів – розвиток пізнавальних, творчих здібностей, навичок самостійного здобування знань та вмінь. Варто зазначити, що метод проектів широко використовується в багатьох країнах світу [5].

У Франції також приділяється увага двосторонньому зв'язку між педагогом і учнями, спрямованому на більш поглиблену взаємодію. Педагог менше застосовує традиційні методи навчання й робить акцент на бесідах та тренувальних інтерактивних технологіях [3, с. 62–63].

У 1984 році вчені більш як 40 країн світу об'єдналися в Міжнародну асоціацію інноваційних методів навчання "WACRA", яка успішно працює вже понад 30 років. Мета

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

об'єднання – узагальнення та розповсюдження інформації про розробки інноваційних методик в усіх сферах діяльності, взаємодопомога в навчанні та впровадженні методів інтерактивного навчання. Зупинимось докладніше на перевагах такого навчання, керуючись основними теоретичними положеннями проаналізованих нами науково-методичних праць.

З англійської "інтерактив" ("interakt") означає: "inter" – взаємний, "act" – діяти. Отже, інтерактивний – здатний до взаємодії в режимі бесіди, діалогу [4, с.10]. Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, розвитку особистісних якостей учнів. Учень виступає не лише слухачем, спостерігачем, але й бере активну участь у тому, що відбувається [4, с. 10–11].

Метою інтерактивного навчання є також створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчує свою успішність під час вивчення навчальної дисципліни, інтелектуальну спроможність.

Модернізація традиційного навчання, на нашу думку, досить широко висвітлюється в дослідженнях науковців і навчально-методичній літературі, а також знаходить своє втілення в педагогічній практиці. Інтерактивний підхід до навчального процесу зараз знаходиться в стадії активної розробки. Саме тому у своєму дослідженні ми розглядаємо проблему інтерактивного навчання молодших школярів, зокрема, її лінгвометодичні аспекти.

В аспекті нашої проблеми інтерактивне навчання – це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), у якому учень і вчитель є рівноправними суб'єктами освітнього процесу. Таке навчання ефективно сприяє формуванню мовленнєвих умінь і навичок шляхом створення атмосфери співробітництва, взаємодії.

Здійснивши аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури з проблеми дослідження, ми одержали можливість перейти до з'ясування стану впровадження інтерактивного навчання на уроках української мови в сучасній початковій школі.

Для проведення експериментального дослідження було обрано два класи: 3-А та 3-В класи ЗОШ № 7 м. Житомира. Загалом в експерименті брали участь 50 школярів та 8 учителів-класоводів. Під час проведення цього етапу експерименту ми мали на меті з'ясувати: чи володіють учителі початкових класів інформацією про інтерактивні методи та прийоми навчання і як часто використовують їх на уроках української мови; який вплив має впровадження інтерактивного навчання на рівень інтересу учнів до вивчення рідної мови, на розвиток їх мовно-мовленнєвих умінь та творчих здібностей.

Результати бесід з учителями щодо використання ними інтерактивних методів і прийомів навчання на уроках української мови дали можливість зробити висновки про те, що не всі опитані вчителі докладно знають про інтерактивне навчання (75% опитаних); не кожен із них систематично використовує інтерактивні методи та прийоми на уроках (лише 25% вчителів). Важливо, що вчителі, які систематично впроваджують інтерактивне навчання, відзначають його позитивний результат (2 педагоги, що становить 25% опитаних). Цифрові показники результатів бесід з учителями подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Використання вчителями інтерактивних методів і прийомів навчання на уроках української мови

К-сть опитаних	Знають про методи та прийоми		Використовують систематично		Використовують періодично		Не використовують		Відзначають позитивний результат	
	учит.	%	учит.	%	учит.	%	учит.	%	учит.	%
8	6	75	2	25	4	50	2	0	2	25

Зауважимо, що анкетування учнів 3-х класів проводилось за наступними запитаннями: *Який навчальний предмет тобі подобається найбільше? Чи подобається тобі вивчати українську мову? Які завдання на уроках української мови тобі найбільш подобаються? Що на уроках рідної мови тобі вдається виконувати легше, що важче? Які завдання на уроках української мови тобі хотілося б виконувати частіше?*

В анкетуванні взяли участь 25 учнів 3-А класу та 25 учнів 3-В класу. Із них лише 8 школярів (32%) 3-А класу та 7 школярів (28%) 3-В класу назвали українську мову улюбленим предметом. Переважна кількість школярів писали, що їм подобається

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

виконувати цікаві завдання, різноманітні ігри, вправи, які спонукають мислити та створюють гарний настрій (16 учнів (64%) 3-А класу та 15 учнів (60%) 3-В класу. Зазначили, що їм легше вдається виконувати завдання в групах або парах, 17 учнів (68%) 3-А класу та 19 учнів (76%) 3-В класу; якщо є ілюстрації – по 18 учнів з кожного класу (72%). Зауважимо, що складність запропонованих завдань цілком відповідає віковим особливостям школярів.

Зазначимо, що аналіз результатів експериментального дослідження переконливо довів, що в учнів експериментального 3-В класу значно зріс інтерес до вивчення української мови. Бесіда з учителем Ліневич А. Б. засвідчила, що діти стали краще засвоювати навчальний матеріал, зріс якісний рівень їх знань, умінь і навичок з рідної мови. Учні із задоволенням виконували вправи інтерактивного спрямування, навіть складні. Діти, які раніше мали прогалини в знаннях з української мови, на рівні з іншими включались в роботу й покращили свої результати.

Отже, науково обгрунтовані, дібрані, систематизовані й укладені нами інтерактивні методи та прийоми навчання за умов їх систематичного й коректного застосування гарантують стійке підвищення рівня навчальної активності молодших школярів, їх інтересу до вивчення рідної мови; суттєво впливають на розвиток мовленнєвих умінь і навичок та творчих здібностей учнів початкових класів.

1. Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uazakon.com/documents/date_5x/pg_irwjos/index.htm.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. / І. М. Дич-ківська. – К. : Академвидав, 2012. – 352 с.
4. . Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І. І. Діва-кова. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 180 с.
5. Килпатрик В. Х. Метод проектів / В. Х. Килпатрик – М. : Педагогика, 1995. – 68 с.
6. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навч. посіб. / Т. І. Чернецька. – К. : Праймдрук, 2011. – 352 с.

РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Петрів І., студентка IV курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Червінська І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відродження і розвиток сучасної школи немислимі без опори та підтримки з боку родини. Тому звернення до зазначеної теми не випадкове. Належне її висвітлення необхідне для розв'язання родинних проблем і завдань батьківської педагогіки, формування національної системи українського родинно-громадсько-шкільного виховання, наукового прогнозування перспектив зміцнення сучасної сім'ї й піднесення її ролі у вихованні дітей та молоді. Питання про роль родини у вихованні підростаючих поколінь та її місце у суспільстві завжди було відкритим і неоднозначним.

У нинішній педагогічній ситуації школа і сім'я є найголовнішими соціальними інститутами, що здійснюють пошуки інноваційних підходів до розв'язання проблеми оптимізації умов виховання дітей.

Дослідник народної педагогіки, академік М.Г. Стельмахович розглядає родину «як перше соціальне й емоційне мікросередовище, в якому розвивається та виховується людина з моменту її народження» [5]. І це дійсно так, адже виховний феномен, як і саму сім'ю, нічим замінити не можна. Відомий педагог В.О. Сухомлинський стверджував: «У сім'ї, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростає пагін і гілки, і квітки, і плоди. Сім'я - це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави». [4, с. 39]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням сімейного виховання приділяли увагу такі педагоги-філософи, як Г. С. Сковорода, О. В. Духнович, С. Ф. Русова, Г. Г. Ващенко, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський.

Мета статті – розкрити особливості родинного виховання, визначити значення сім'ї у процесі формування особистості молодшого школяра.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Основний зміст статті. Для досягнення визначених завдань педагогічній громадськості необхідно дотримуватися наступності у родинно-шкільному вихованні дітей. Адже «на формування світогляду й поведінки дітей та молоді великий вплив мають також дідусі й бабусі, брати й сестри як взаємовихователі, няні з народу, родичі, свояки, куми, ровесники, дитячі й молодіжні громадські об'єднання, церква» [5]. У сім'ї відбувається формування характеру кожної людини, її особистісних рис і національної свідомості. Саме тут з молоком матері закладаються основи її становлення. Реалізація навчальних і виховних завдань школи XXI століття прийде через забезпечення гармонії родинно-громадсько-шкільного виховання дітей.

На думку соціологів, сім'я тепер переживає кризу, наслідком якої є виникнення нових, нетипових виховних проблем, спричинених всілякими матеріальними й психічними труднощами, що їх переживає родина. Це, у свою чергу, послаблює її виховні можливості. Важко не погодитись з тим, що значення сім'ї у вихованні дитини неможливо переоцінити, адже саме в сім'ї формуються перші уявлення дитини про життя, його ціннісні орієнтації, соціальні настанови. Саме в сім'ї дитина вперше соціалізується.

Сім'я формує риси характеру, переконання, погляди, світогляд дитини, співчуває їй, підтримує її довірливим емоційним спілкуванням. Тепло й затишок домашнього вогнища, взаємопорозуміння в сім'ї, співпереживання роблять людину більш стійкою. [2, с. 36]

Важливо зазначити, що від правильного сімейного виховання дитини залежить чи стане вона в майбутньому повноцінною особистістю й повноправним членом суспільства. Сімейне виховання – тривалий процес впливу на особистість дитини, що виражається в спрямованих діях з боку батьків для досягнення певного результату. Кожна родина має свої ціннісні орієнтації, сімейні традиції та звичаї, дотримання яких є своєрідним ритуалом кожної родини. Словом і ділом батьки схвалюють поведінку дитини, що відповідає їхнім уявленням про добре. Якщо ж дитина чинить усупереч прийнятним у родині уявленням, то її соромлять, сварять, карають. І так день від дня у свідомість дитини вкорінюється система норм і правил, формується уявлення про добро і зло, порядність і зневагу. Проте дитина не лише засвоює «моральний кодекс» своєї сім'ї, вона пропускає його крізь особистий досвід й виробляє свій кодекс поведінки, взаємин, діяльності й додержується його через звички, а згодом – через внутрішню потребу. Такий спосіб прилучення до соціальної дійсності психологи називають підкріпленням.

Наступною важливою умовою успішного сімейного виховання є авторитет батьків. У люблячій сім'ї авторитет батьків – завжди на належному рівні. Своє ставлення до навколишнього життя, норм й правил поведінки діти часто запозичують від батьків.

Виховний вплив на дитину з боку батьків та інших дорослих членів родини характеризується постійністю й тривалістю, тому й виховний процес тут здійснюється словом і ділом, учинком і інтонацією, стихійно й спрямовано, повторюючись день у день. Проте, часто батьки недооцінюють значення неусвідомленого, неконтрольованого впливу на дітей. А це і манера поведінки, і вкорінені звички дорослих, їхній розпорядок життя і багато що інше, що так само впливає на соціалізацію дитини, її різнобічне пізнання навколишньої дійсності, опанування навичок індивідуальної й колективної роботи, прилучення до культури.

Традиції так само, як і звичаї, є ще одним способом родинного виховання дитини. Сімейні традиції емоційно насичені, відбивають етнічні, культурні, релігійні особливості родини, професійну належність її членів. Традиції завжди ґрунтуються на якійсь ідеї, цінності, нормі, досвіді родини. За своєю виховною суттю традиції настільки різноманітні, наскільки вони багатофункціональні, відрізняються великим динамізмом, тому що швидше реагують на вимоги сучасного життя, ніж звичаї й орієнтують поведінку дитини не тільки у звичних, а й у несподіваних ситуаціях. Наприклад, вихована в гуманних традиціях дитина виявляє співчуття й доброзичливість не тільки до членів сім'ї, але й до інших людей, тварин і навіть до літературних героїв [6].

Збагачення змістового наповнення сімейних традицій сприяє повноцінній організації життєдіяльності сім'ї, сприяє налагодженню взаєморозуміння між її членами, особливо між батьками й дітьми. Передаючись із покоління в покоління, традиції адаптуються до сучасного життя, сімейних норм, налагодження співпраці та співжиття з оточуючим середовищем.

Успішний розвиток дітей значною мірою залежить від дружної і узгодженої виховної роботи школи і сім'ї, дотримання принципів наступності і систематичності у вихованні. Цю істину повинні добре засвоїти не тільки вчителі, а й батьки. Добре виховати своїх дітей – не

тільки найголовніший моральний, а й конституційний обов'язок кожного батька і кожної матері. За виховання своїх синів і дочок вони відповідають перед суспільством.

Висновки. Отже, формування вільної особистості дитини можливе тільки там, де дитина визнається найвищою цінністю, а основними засобами виховання є добро, любов і ласка. Починається таке виховання в сім'ї, тому що її вплив, особливо в початковий період життя дитини, набагато перевищує всі інші виховні впливи. Успішність формування особистості залежить насамперед від сім'ї. Сімейне виховання дає дитині всю гаму почуттів і уявлень про життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аметова Є. Р. Про значення сім'ї у формуванні вільної особистості дитини / Є.Р. Аметова // Педагогіка і психологія – 2006. – № 2. – С. 36.
2. Вікторенко І. Спілкування в сім'ї молодшого школяра / І. Вікторенко // Рідна школа. – 2001. – № 9. – С. 39.
3. Докуніна О. Виховання молодших школярів у сучасній українській сім'ї. / О. Докуніна // Початкова школа. – 1997. – №6. – С.6-12.
4. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка./В.О. Сухомлинський // К.: Рад.школа, – 1978. – с. 268.
5. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г. Стельмахович. – Київ, 1996. – 268 с.
6. Червінська І.Б. Теоретико-методичні засади виховної роботи в початковій школі: навчальний посібник / І.Б. Червінська. Івано-Франківськ, Плай, 2012. – 456 с.

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Пронюк В., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Кочук-Кашецька М. С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Серед наукових проблем, які не втрачають своєї актуальності впродовж тисячоліть, одне з чільних місць належить питанням морального становлення особистості, здатності людини розуміти, інтеріоризувати суспільні вимоги, засвоювати морально-етичні приписи та вибудовувати свою поведінку відповідно до них. Розвиток моральної сфери – основа особистісного розквіту.

Аналіз наукових досліджень. У працях І. Беха, М. Боришевського, І. Булах, П. Гальперіна, М. Гінзбурга, Д. Ельконіна, Д. Леонтєва, О. Леонтєва, С. Максименка, Н. Максимової, Л. Орбан-Лембрик, С. Рубінштейна, М. Савчина, Є. Субботського, Д. Фельдштейна, Н. Чепелевої, та ін. Завдяки виконаним дослідженням простежено багато важливих ліній морального розвитку, встановлено психологічні особливості різноманітних аспектів цього процесу. Все ж необхідно зазначити, що проблема залишається відкритою як для теоретичного, так і для експериментального вивчення. До того ж соціальні процеси останнього періоду не лише не знизили її актуальності, але й навпаки, загострили.

Як зазначає багато дослідників (А. Дусавицький, Д. Фельдштейн), останнім часом відбулася інтенсивна примітивізація моральних цінностей дітей. Спостерігається зростання цинізму, брутальності, жорстокості, агресивності. За цими зовнішніми проявами приховані внутрішні, глибинні переживання дітей: тривога, відчуженість, самотність, нерозуміння. Педагогічна наука покликана зробити істотний внесок у зміну на краще соціально-психологічної атмосфери суспільства, простежити основні закономірності процесу соціалізації особистості, формування її моральних цінностей.

З іншого боку, вже виділені в педагогічній науці критерії та факти не охоплюють усього простору морального розвитку особистості. Запити практики стосовно використання психологічних знань для створення оптимальних умов присвоєння моральних норм дітьми постійно зростають. І школа, і сім'я потребують глибшого розуміння тих процесів, які лежать в основі морального розвитку дитини, виокремлення передумов та закономірностей формування моральних цінностей.

Теоретичні основи виховання у школярів моральних цінностей, з'ясування їх суті й умов формування знайшли висвітлення в працях І. Беха, Л. Божович, О. Киричука, Г.Костюка, О. Скрипченка та ін.

Мета статті: розкрити актуальні проблеми виховання моральних цінностей у школярів початкової ланки у позаурочній діяльності.

Основний зміст статті. Категорія “цінність” входить до понятійного апарату різних наук. Вона використовується у філософії та соціології для позначення об'єктів, явищ та їх властивостей, а також абстрактних ідей, які втілюють у собі узагальнені ідеали і постають

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

завдяки цьому як еталон належного. У сучасній філософії та етиці — це не лише суб'єктивна значущість певних явищ реальності, пов'язана із задоволенням потреб суб'єкта, у духовному відношенні цінності відроджують його самого з усіма його потребами [1,82]. Обираючи певні моральні цінності, тим самим людина підтверджує свідоме ставлення до норм і принципів моралі, дієвість своїх мотивів, цілісність моральної свідомості загалом.

Моральне виховання, на думку В. Сухомлинського, починається з перших кроків свідомого життя дитини, до того, як вона зможе осмислити те, що доброта людини - це вершина моральності та культури спілкування її з навколишнім світом. Уже в дошкільному та молодшому шкільному віці слід розкривати перед дітьми загальнолюдські форми моральних взаємин, їх азбуку, оскільки в цьому віці діти піддаються емоційним впливам.

Також особливого значення В. Сухомлинський надавав вихованню шанобливого ставлення до людини - вінця природи. Особливу увагу він звертав на наших нащадків, яких ми повинні пам'ятати, вшановувати пам'ять тих, хто своїм життям сприяв нашому життю [2,269].

У молодшому шкільному віці відбувається перебудова всієї системи життєвого ставлення дитини до середовища, яке її оточує. Певна свобода у дошкільному віці змінюється стосунками залежності та підпорядкованості в нових шкільних умовах. Соціальна ситуація життя, у яку потрапляють діти, починаючи навчання у школі, приводить їх у суворо нормований світ, що пов'язано, в першу чергу, із засвоєнням ними правил шкільного режиму, взаємодії з учителями й однокласниками, набуття навичок колективної та навчальної діяльності.

Діяльність учнів покликана забезпечити їх різнобічний розвиток. А цьому сприяє створення реальних умов для залучення учнів до різноманітної творчої, пізнавальної діяльності. Але, як правило, цього не трапляється. Важко уявити школу, в якій однаковою мірою були б розвинені всі напрями. Проте важливе інше.

По-перше, розуміння того, що напрями виховної діяльності є відображенням процесів організації відносин, спілкування, соціалізації, виховання і розвитку учнів, залучення їх до життя, стимулювання їх внутрішніх можливостей і потенціалів особистості.

По-друге, всі вони взаємопов'язані і виявляються в процесі формування особистості. Але під час організації позакласної діяльності, в різних часових проміжках, пріоритетне положення належить різним напрямам чи окремим їх складовим.

Висновок. Виховання моральних цінностей значною мірою залежить від спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації. Колективна діяльність виховує повагу до думки інших членів колективу, вміння співпрацювати, взаємодопомогу та ін. Моральний вплив на взаємини учнів, перш за все, повинен здійснювати вчитель: підбір тем етичних бесід, організація виставок, святкових ранків, конкурсів. Проте такі заходи мають проходити не в дусі змагання, а в дусі співпраці й взаємоповаги. Як переконає досвід попередньої діяльності педагогів, замало використовувати один із методів виховання, тому що необхідно виховувати всі морально-етичні характеристики дитини. Для цього в навчально-виховний процес потрібно включати різні форми позанавчальної роботи: класні години, етичні бесіди, виставки, зустрічі з цікавими людьми, класні та масові свята, конкурси, змагання і т.д. Саме їх взаємодія здійснює ефективне виховання моральних цінностей у молодших школярів. В результаті постійних занять як на уроках, так і в позаурочний клас, звичайно, під впливом вчителя у дітей досить швидко виробляється почуття згуртованості, і тоді все - і радощі, і горе - переживається гуртом, що є показником найвищого ступеня вихованості.

Основними умовами, що забезпечать ефективність виховання моральних цінностей учнів молодших класів у позанавчальному процесі є: розуміння дітьми сутності моральних цінностей; розвитку емоційної сфери як основи включення школярів у різнобічну позаурочну діяльність, яка ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованого підходу; поетапності процесу виховання моральних цінностей у молодших школярів.

1. Тарнавська Л.В. Моральні звички у моральному розвитку молодших школярів / Тарнавська Л.В. // Вісник Харківського державного університету. – Харків, 2002. – Серія: Психологія. – №. 550 – С. 82 – 88.
2. Фіцула М.М. Виховання свідомої дисципліни, почуття обов'язку та відповідальності / Фіцула М.М. // Педагогіка, 2000. - С. 266-270.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Ріхтер О., студентка 5 курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Формування гендерних відносин у дітей молодшого шкільного віку сьогодні є одним із важливих завдань освітньо-виховної роботи. Необхідність переосмислення проблеми гендерного виховання учнів зумовлена зміною вимог моралі, культурних еталонів мужності та жіночності, норм взаємовідносин статей. У результаті цього, з однієї сторони, на зміну жорстких стандартів маскулінності та фемінності прийшло вивчення потенціалу партнерських взаємовідносин між хлопчиками і дівчатками, взаєморозуміння й взаємодоповнюваність; але з іншого боку, має місце приниження духовно-особистісного змісту материнства, батьківства, шлюбу і, як результат, зниження статевої культури суспільства. Тому процес формування гендерних відносин – важливе завдання сучасної початкової школи.

У сучасній науці окремі аспекти гендерного виховання особистості відображено в наукових працях таких учених: гендерний підхід в освіті (В. Дудукалов, О. Каменська, І. Кирилова, Т. Ковальов, О. Константинова, С. Коробкова, А. Мудрик, М. Толстих), особливості гендерного виховання учнів різних вікових категорій (С. Вихор, О. Кікінежді, В. Кравець, І. Мезеря, Н. Павлущенко, О. Цокур). Відтак питання гендерного виховання учнів початкових класів у педагогічній навці висвітлені недостатньо.

Отож *мета статті* – обґрунтувати теоретичні основи гендерного виховання учнів у сучасній початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Гендерне виховання школярів передбачає, передусім, усвідомлення їх представниками своєї статі; навчання відповідно поводитися, тобто засвоїти чоловічу чи жіночу ролі; набути культури взаємин статей; засвоїти моральні норми так, щоб вони стали їхнім внутрішнім переконанням. Унаслідок визнання чеснот представників іншої статі, задоволеності власною статевою належністю, взаємної прихильності, яка пізнається дітьми у дружбі, симпатіях, ігровому спілкуванні, вони навчаються виявляти свої почуття. Формування гендерних відносин орієнтоване на те, щоб молодші школярі, ставши дорослими, змогли створити щасливу гармонійну родину.

Навчальний заклад покликаний забезпечити повноту і цілісність соціально-педагогічного і культурно-освітнього середовища, в якому дитина, навчаючись і розвиваючись, мала б можливість відкрити для себе свою стать (фізичну, соціальну, поведінкову, рольову та ін.), збагатити гендерно-рольовий досвід і в кінцевому рахунку сформувати стійкий, позитивний образ «Я – хлопчика» чи «Я – дівчинки».

У сучасній психолого-педагогічній науці аналізують поняття гендеру через соціалізацію: *статеворольова* – І. Кон, Л. Столярчук, Т. Шклярова; *гендерна* – Н. Гапон, П. Горностай, Л. Попова, Н. Шабаєва та інші вчені.

Статева (гендерна) соціалізація спрямована на формування в дітей усвідомлення статевої ідентичності задля активного включення в існуючу в суспільстві систему статевої диференціації (І. Кон) [3, с. 166]. Актуальність переосмислення гендерного виховання дітей, унаслідок чого актуалізувались наукові дослідження проблеми, зумовлена передусім зміною вимог моралі, культурних еталонів мужності та жіночності, норм взаємовідносин статей. Попри жорсткі стереотипи маскулінності та фемінності, постає питання вивчення потенціалу, взаєморозуміння й взаємодоповнюваності дітей різних статей, пропедевтика приниження духовно-особистісного сенсу материнства, батьківства, шлюбу, підвищення статевої культури суспільства в цілому. Не випадково І. Кон наголошує на потребі пізнання, передусім батьками, особливостей соціалізації хлопчиків і дівчаток, звертаючись до психологічних теорій стосовно внутрішніх механізмів засвоєння дитиною тієї чи іншої статевої ролі (теорії ідентифікації, статевої типології та самокатегоризації) [Там само, с. 193–210].

Створення множинності теоретичних підходів до осмислення особистісного сенсу вчителя у здійсненні належного супроводу соціалізацією учнів, зазначає О. Будник, уможливує глибинне пізнання вчителем тієї реальності, якою є соціально-педагогічна діяльність, зокрема робота з подолання гендерних упереджень у взаємодії учасників педагогічного процесу (учнів, вчителів, батьків, соціального педагога, психолога тощо). Важливим аспектом професійно-педагогічної роботи дослідниця виокремлює пропедевтику

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

соціальної ізоляції особистості, що сьогодні є гострою проблемою і в школі, і в сім'ї, і в середовищі однолітків [1, с. 75].

Отже, *гендерне виховання молодших школярів* – процес гендерної орієнтації, ідентифікації, спрямований на розвиток моральної культури в сфері міжстатевих взаємовідносин; формування в учнів початкових класів поваги до особистості, незалежно від соціальних ролей, поведінки, ментальних та емоційних характеристик чоловіків і жінок. Саме в молодших школярів відбувається формування рольових позицій чоловіка та жінки. Дівчатка в молодшому шкільному віці легко ідентифікують себе за статевою приналежністю, оскільки їхня первинна ідентичність збігається з материнською, а шкільне оточення є переважно фемінінним, що забезпечує їм комфортне існування в суспільстві. У вихованні хлопчиків як майбутніх чоловіків чітко простежуються протиріччя: з одного боку, вони прагнуть бути сильними, сміливими, як чоловіки, що іноді супроводжується агресією, а з іншого – існує безліч заборон на вияв маскулінності. Отже, від цілеспрямованої, систематичної виховної роботи залежить, якою жінкою стане дівчинка та яким чоловіком виросте хлопчик.

Результатом гендерного виховання є *гендерна вихованість*, що виявляється в *гендерній поведінці*. Гендерна поведінка зумовлена історичними чинниками та соціально-культурним контекстом, поведінка особи чоловічої чи жіночої статі, яка бере на себе певну роль, відповідно до статевої приналежності.

Особливої актуальності проблема гендерного виховання молодших школярів набуває в умовах полікультурності. У навчально-виховному процесі вчителів важливо показати гендерну поведінку чоловіків і жінок у різних народів, акцентувавши на ментальних рисах українців. Наприклад, у народній творчості вірмен, грузин, кримських татар відображено другорядну роль осіб жіночої статі. Водночас українська традиція виховання має свою практику підготовки до дорослого життя майбутніх чоловіків і жінок, при чому велике значення посідає авторитет дорослих і родинна атмосфера, що сприяла залученню дітей до реального життя для усвідомлення своїх майбутніх соціальних ролей. Варто наголосити дітям і те, що дуже часто в українців трапляються випадки, коли функції чоловіка виконує жінка, яка «три кути в хаті тримає». Та хлопчики мають усвідомити, що справжній чоловік є мужній, працьовитий, котрий не дозволить дівчині виконувати важку чоловічу роботу. Більше того, в сучасних умовах, коли сміливі воїни захищають територіальну цілісність України, вони не можуть бути слабкими і ховатись за спину «слабшої половини». І це теж слугує вагомим прикладом у гендерному вихованні учнів початкових класів, котрі мають брати приклади з Героїв України, зокрема Героїв Небесної Сотні.

Гендерні ролі батьків – перший взірць гендерної поведінки для дітей, які часто будують власну гендерну ідентичність згідно з батьківськими моделями життя. Інколи життєвий сценарій дітей повторює сценарій батьків, тому що в дитинстві маленька людина вирішила: «Буду таким, як тато (або такою, як мама)». Діти багато в чому копіюють ставлення батьків один до одного, формуючи стиль взаємин з протилежною статтю [2, с. 148–150]. Тому й співпраця з батьками в гендерному вихованні є досить дієвою.

Висновок. Більшість учених під «гендером» розуміють змодельовану суспільством систему цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі, ролей і взаємин, що засвоюється в процесі соціалізації. Водночас психосексуальний розвиток дитини не можна зводити лише до соціалізації. Очевидно, такий розвиток здійснюється у процесі гендерного виховання, яке здійснюється у початковій школі в тісній співпраці з батьками учнів.

1. Будник О. Б. Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи : навч.-метод. посіб. / О. Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А. Б., 2012. – 212 с.
2. Каменская В. Г. Полорольное поведение и роль семьи в формировании социальных стереотипов / В. Г. Каменская // Детская психология с элементами психофизиологии : учебное пособие. – М. : ФОРУМ : ИНФА- М, 2005. – С. 148–150.
3. Кон И. С. Ребенок и общество (историко-этнографическая перспектива) / И.С. Кон. – М. : Главная редакция восточной литературы издательства "Наука", 1988. – 268 с.
4. Павлушенко Н. М. Гендерне виховання дітей молодшого шкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Н.М. Павлушенко ; Терноп.нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка, 2011. – 20 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Романишин Н., студентка IV курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Русин Г. А., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. Розвиток творчості в учнів є важливим не лише тому, що завданням сучасної освіти є формування творчої особистості, а й тому, що людина, яка вміє творчо мислити, в нестандартних ситуаціях завжди знайде вихід, такій людині буде легше адаптуватися в житті. Швидкі темпи розвитку суспільства, характерні для останніх років, необхідність пошуку шляхів виходу нашої економіки із занепаду, впровадження нових технологій – усе це потребує докорінних змін у системі управління виробництвом, використання виробничих ресурсів із врахуванням творчих можливостей особистості. Лише творча особистість, спроможна створювати, управляти, пропонувати нові теорії, нові технології, нові напрямки розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій..

Аналіз наукових досліджень. На сучасному етапі закономірності розвитку творчого потенціалу дітей вивчають як педагоги, так і психологи та методисти, зокрема ґрунтовними є дослідження Врубльовської М.М., Коновальчук М.В. та Вашкевич О.Д. щодо умов розвитку творчих здібностей школярів, Моткова О.І., Симоненкової Т.Д., Подорожної І.В., які розглядають питання творчої мотивації та креативності, Большакової О.В., Рябової С.І., Зотової Т.М., Ільмурзіної Л.А., Гемзюк О.Р. щодо методів та засобів розвитку творчої особистості на уроках української мови та літературного читання.

Метою статті є висвітлення теоретичних аспектів розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та літературного читання, визначення умов ефективної реалізації методів, прийомів та засобів, спрямованих на формування творчої особистості.

Творчість – діяльність, що передбачає створення якісно нового предмета зовнішнього світу чи побудову мислення, що приводить до нових знань про світ або почуття, яке віддзеркалює нове ставлення до дійсності. У структурі діяльності особистості визначають два види дій: репродуктивні та продуктивні. Репродуктивний – це вид діяльності, тісно пов'язаний з нашою пам'яттю, і його суть полягає в тому, що людина відтворює або повторює вже раніше створені і вироблені прийоми поведінки та дії. Крім репродуктивної, в поведінці людини присутня творча діяльність, результатом якої є не відтворення буття, а створення нових образів або дій. В основі цього виду діяльності лежать творчі здібності [6].

Таким чином, творчі здібності – це індивідуальні особливі якості людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності певного виду.

Розвиток творчих здібностей учнів є складним багатоплановим процесом. Він спирається на такі пізнавальні здібності:

- спостережливість, здатність побачити незвичайне у звичайному;
- розвинену уяву, вміння фантазувати, змінювати об'єкт;
- розвинене мовлення, образне мислення;
- допитливість, пізнавальний інтерес [1, 256].

Значний потенціал щодо розвитку творчих здібностей учнів початкових класів мають уроки української мови. К. Д. Ушинський їх завдання вбачав у тому, щоб "розвинути в дітях ту природжену здібність, яку називають даром слова", навчити їх свідомо володіти цінностями рідної мови і граматики (пізнання логіки мови), застосовуючи усні та письмові вправи, які мають поступово ускладнюватися. Як основу він радив використовувати найкращі зразки народної творчості (билини, пісні, казки, прислів'я, загадки), а також кращі твори письменників [10, 472].

Основними прийомами розвитку творчих здібностей на уроках української мови є написання творів, переказів з творчим продовженням, лінгвістичні ігри, складання і розв'язування ребусів, кросвордів, шарад, робота над створенням казок, загадок; творчі завдання додому.

Важливу роль відіграють творчі самостійні роботи. Вони підвищують інтерес дітей до навчання, розвивають їх спостережливість, дають можливість самостійно досягати поставленої мети. Крім цього, у таких роботах виявляються особливості мовлення та індивідуальні якості учнів. Цікавими прийомами, які стимулюють дітей до вияву творчості, є такі:

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

1) "від фантазії до малюнка" – учням пропонується описати словами малюнок, який бачать лише вони у своїй уяві; якщо написано здається дитині цікавим, то слова варто "перетворити" у малюнок, що може стати частиною домашнього завдання школяра;

2) замість складання розповіді за малюнками можна запропонувати учням скласти сценарій мультфільму за цими ж зображеннями (таке завдання підвищує інтерес дітей, дає їм можливість відчувати себе "справжніми сценаристами", виконуючи звичайне завдання незвичним способом;

3) "музичний твір" – учні описують фрагмент фільму, мультфільму чи вистави (придуманій ними або існуючій реально), музичним супроводом до якого могла б стати прослухана музика;

4) твір-асоціація за мотивами написаного раніше диктанту чи переказу; такий вид роботи дає школярам можливість висловити власне ставлення до змісту попередньо виконаних робіт [2].

Підвищенню творчої активності учнів на уроках сприяють нестандартні форми їх організації: уроки-конкурси, змагання, вікторини, мандрівки, конференції, уроки-казки, ділові ігри, тематичні ігрові уроки, завдяки яким учні краще та швидше засвоюють навчальний матеріал.

Творчі вправи варто пропонувати учням не лише на уроках, але і для самостійного виконання вдома. Завдання списати текст, змінивши початок або кінець, сприятиме розвитку творчих здібностей, даруватиме школярам натхнення, адже тут можна писати не те, що "слід", а те, що хочеться.

Аналіз науково-методичної літератури, вивчення передового педагогічного досвіду дозволили визначити найбільш ефективні види вправ і завдань, спрямованих на розвиток творчих здібностей учнів на уроках літературного читання. Значну кількість творчих вправ можна запропонувати школярам на основі текстів, що передбачені для вивчення в діючих підручниках для читання. Наприклад: доповнення та перебудова тексту (опис подій, які могли передувати зображеним; розширення змісту оповідання новим епізодом; вигадання нових обставин сюжету; складання нового закінчення оповідання, казки); прогнозування можливого розвитку подій, передбачення змісту твору на основі заголовка, ілюстрації, читання першого й заключного абзаців тексту; словесне малювання та "екранізація" прочитаного; складання творчих переказів; добір римованих слів, доповнення рядків віршів; складання "Сенкана", "Кубування", "Гронування" та ін.

Ефективними є також креативні вправи, що можуть мати лише опосередковане відношення до тексту, що вивчається. Це складання казок, віршів, лічилок, загадок тощо (за аналогією, за опорою та без неї); інтерактивні творчі вправи ("Побажання", "Сам про себе", "Мікрофон" та ін.); літературно-творчі ігри.

Необхідними умовами для розвитку творчих здібностей учнів на уроках української мови є добір і використання доцільної, науково обґрунтованої системи творчих вправ, створення атмосфери спокою, доброзичливості, творчості. І чи не найважливішим фактором, яким визначається успішність реалізації творчого потенціалу школярів, є особистість учителя. У роботі над розвитком творчих здібностей молодших школярів дуже важливими є педагогічна тактовність і толерантність учителя. Необхідно, щоб він заохочував дітей до творчості, стимулював нестандартні й цікаві рішення, а потім разом із дітьми оцінював їх рівень і якість.

Отже, одним із головних завдань учителів початкової ланки сучасної школи є розвиток творчих здібностей молодших школярів як необхідної умови вдосконалення особистісних якостей і підготовки дитини до свідомої, продуктивної та творчої діяльності в майбутньому.

1. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник для студентів психологічних і педагогічних спеціальностей / М.Й. Варій. – К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 967 с.
2. Гемзюк О.Р., Рябова С.І. Творчі завдання з української мови. 4 клас: Дидактичний матеріал / О.Р. Гемзюк, С.І. Рябова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 80 с.
3. Дерев'яно Л. Здібні та обдаровані діти. Діагностика, розвиток, супровід. – К.: Бібліотека «Шкільного світу», 2008. – С. 51-98.
4. Заброцька С. Г. Уроки читання. – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2005.
5. Клименко В.В. Механізми розвитку творчості / В.В.Клименко // Обдарована дитина. – 2003. – №1. – С. 2-11.
6. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: навч. Посібник / В.В. Рибалка. – К.: ІЗМН, 1996. – 236 с.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

7. Рідна мова. Підручник для 4 класу / М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко, Л.В. Скуратівський; За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К.: Освіта, 2004. – Ч.1. – 128 с.
8. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах. – Київ: « Освіта», 2007.
9. Телячук В.П., Лесіна О.В. Інноваційні технології а початковій школі. – Харків: « Основа», 2007.
10. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения / Сост. В.Я.Струминская; под. ред. Е.Н.Медынского. – М.: Учпедгиз, 1945. -567 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Рошко Л., студентка V курсу, магістрант Педагогічного інституту

Науковий керівник: Русин Г. А., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Зміни життя в сучасному світі потребують і змін мети та призначення сучасної освіти. Знижується функціональна значущість і привабливість традиційної організації навчання, передача «готових» знань від учителя до учня перестає бути основним завданням навчального процесу. Вчені-дослідники, вчителі-новатори вважають, що у центрі уваги сучасної освіти мають стати питання розвитку особистості школяра, його творчих здібностей, інтересу до навчання, формування бажання і вміння вчитися.

Аналіз наукових досліджень: Історія поглядів на необхідність розвивального підходу до навчання починається ще з давньої Греції. Вже Платон, Аристотель і Сократ сформулювали певні ідеї про необхідність навчання дітей методів пізнання. Надалі Ян Каменський, Жан Жак Руссо, Й. Песталоцці, Ф. Дістервег і К. Ушинський, виголошуючи проблеми розвивального навчання, поставили питання необхідності врахування психологічних особливостей учнів [2].

Вагомий внесок у розробку цієї парадигми належить вітчизняній школі кінця ХІХ - початку ХХ століття. Г. Ващенко приділив увагу необхідності розвитку пізнавальної активності у молодших школярів.

Мета даної статті полягає у висвітленні теоретичних підходів до розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

За справедливою думкою педагогів, є таке загальне педагогічне правило: засвоєння знань відбувається у процесі активної розумової діяльності учнів. Учень повинен не тільки запам'ятати правила або окремі поняття, не пасивно сприймати в готовому виді пояснення вчителем нових знань, а доповнити і осмислити ці знання в процесі самостійної роботи. Отримані таким чином знання на багато разів краще запам'ятовуються і засвоюються [6, с.134].

Пізнавальна активність дитини зумовлюється однією з провідних закономірностей психічного розвитку дитини - індивідуальністю. Найважливішу роль у навчанні відіграє правильно організований процес. Якщо він відповідає особливостям психічної діяльності кожного учня, тоді створюються сприятливі умови для успішного сприймання і засвоєння матеріалу.

Правильно організована робота, увага до кожної дитини сприятиме тому, що розумові сили її розвиватимуться безупинно, а сама вона відчує себе сильною, здібною, цікавою для вчителя і однокласників. Забезпечити умови, щоб учень був суб'єктом навчальної діяльності, зобов'язаний кожний учитель.

Передумови для цього на уроці такі:

- не можна всіх навчити однаково, треба створити належні умови, щоб кожний школяр зробив стільки кроків, скільки може;
- від полювання за помилками перейти до їх профілактики;
- створити комфортні умови для кожної дитини (вчитися без страху, охоче, із задоволенням);
- виходити на режим вільної поведінки, і таким чином, формувати й вільну особистість.

У навчальному процесі вчитель постає насамперед як організатор і керівник пізнавальної діяльності дітей. Він створює умови, при яких школярі можуть найбільш раціонально і продуктивно розвивати пізнавальні процеси. Урок є основною ланкою процесу формування пізнавальної активності молодших школярів. На ньому з окремих «цеглинок» складаються не лише знання, а й почуття, переживання, вміння міркувати, логічно мислити,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

увяляти, уважно слухати. Основна умова розвитку пізнавальної активності - щоб на кожному уроці якомога частіше лунало «чому»?

Розвиток пізнавальних процесів допомагає створювати сприятливі умови для індивідуального зростання дитини на основі свободи її духовного вибору. А саме: активізують пізнавальну діяльність; розкривають дитину як особистість; дисциплінують мислення; навчають правильності думки; дають можливість виявлятися психічним процесам та визначати їх рівень та якість; навчають умінням об'єктивно оцінювати себе, будувати стосунки з іншими, жити за певними правилами.

Розвиток пізнавальних процесів є необхідним для сприйняття краси і витонченості суджень, чіткого, вичерпного, лаконічного висловлення думок; для формування вмінь абстрагувати, зосереджуватися на структурі своєї думки, для розвитку інтуїції [3, с.145].

Не дивлячись на розширене оперування в педагогічній теорії і практиці терміном «активність», це поняття вважається дуже складним. Науково воно трактується по-різному. Одні порівнюють активність з діяльністю, інші вважають активність результатом діяльності, ще інші стверджують, що активність - більш широке поняття, ніж діяльність, і т.д. [5, с.199].

Якщо діяльність представляє собою поєднання об'єктивно - суб'єктивних властивостей, то активність - належить людині, і в більшій мірі - суб'єкту діяльності.

Активність виражає не саму діяльність, а її рівень та її характер.

Пізнавальна активність - цінніше та складне навчання школяра, яке інтенсивно формується у шкільні роки. Прояви його у кожному наступному віці ширші та багатші; вони впливають на продуктивність навчання, на активізацію всієї учбової діяльності. Пізнавальну активність можна вважати підготовчою сходиною самостійності.

Самостійність пов'язана з ініціативою, з пошуком різних шляхів вирішення навчально-пізнавальних задач без участі дорослих та допомоги з боку. Від розвитку самостійності з раннього дитинства залежить активність дитини, його орієнтування в навколишньому середовищі.

«Я сам» - прекрасний стимул молодшого школяра, який потрібно підтримувати і розвивати. Тим більше потрібно формувати навчально-пізнавальну самостійність в школі при розв'язанні різних навчальних задач з різноманітним предметним змістом в процесі навчання. Розуміння школярами своїх можливостей приходить при активному підключенні його до самостійної діяльності. Це дозволяє йому ставити перед собою нові вимоги, здійснювати саморегуляцію [6, с.156].

Вияви пізнавальної активності та самостійності різноманітні, їх важко обмежити. Вони виражаються: в цілеспрямованості пізнавальних дій; в характері знань, умінь, способів діяльності, в мобільності їх використання, в змісті запитань, звернених до вчителя; в бажанні розширити поглибити пізнавальну діяльність через широке коло читання, телебачення, радіо, інтернет і т.п.

Формування пізнавальної активності, самостійності школяра різного віку сприяють його всебічному розвитку в будь-якій діяльності, його благополучному розташуванню в колективі [4].

У сучасній дидактиці та педагогіці накопичено значний фонд досліджень в області формування пізнавальної активності молодших школярів. За останні роки звернення теорії навчання до діяльності, а також до особистості учня відкриває значні перспективи для розвитку цієї проблеми в теорії і практиці навчання:

- виявляються доповнення різних видів діяльності, для того, щоб розкривати та приводити в дію потенціал учнів, викликати інтерес до знань, життя в залежності з потребами кожного. Тут багато не використаних практикою резервів як в співвідношенні різних видів діяльності з пізнанням, так і в їх взаємодії;

- виявляється вплив взаємозв'язку обов'язкового навчання та вільної позанавчальної діяльності;

- особлива увага звертається на взаємозв'язок діяльності вчителя і учнів з метою формування і розвитку міжсуб'єктивних відносин, які сприяють становленню суб'єктивної позиції школярів та збагачують діяльність учителя [5, с.144].

Активну пізнавальну діяльність учнів у процесі навчання можна забезпечити, створивши відповідні зовнішні внутрішні умови. До зовнішніх умов належить організація уроку, його зміст, методи роботи вчителя тощо.

Створення внутрішніх умов пов'язане насамперед з формуванням навчальних мотивів, самостійності, виробленням і використанням способів спостереження тощо.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Таким чином, розвиток пізнавальної активності сприяє удосконаленню всього навчального процесу. Під його впливом учитель шукає нові резерви ефективності своєї діяльності, перевіряє надійність свого досвіду. Водночас в процесі розвитку пізнавальної активності формуються цінні властивості особистості учня, його активний відгук на навколишнє, його творчий задум. [1].

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська. З.В. Огороднійчук та ін. - 2 - ге вид. К.: Каравела. - 2007. - 400 с.
2. Кравченко Т. Розвиток пізнавальної активності самостійності учнів на уроках української мови / Т.Кравченко // Початкова школа. - 2001. - № 5. - С.12-15.
3. Лівандовська Л. Використання інтерактивних освітніх технологій у навчально-виховному процесі / Л.Лівандовська // Директор школи. -2004. – № 33 - 34. - С.42-45.
4. Олешко Н. Активізація навчальної діяльності молодших школярів засобами мистецтва /Н. Олешко, І. Шевчук //Початкова школа. – 2007. – № 2. – С. 25 – 27.
5. Цікаве мовознавство для школярів: Посіб. Для вчителя початкових класів / Г.С. Одинцова, Я.П. Код люк. - К.: Наш час, 2006. - 123 с.
6. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика / О.Г.Ярошенко. - К.: Партнер, 1997. - 193 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО СПІЛКУВАННЯ

Рубель М., студентка II курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Оліяр М.П., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку педагогічної та психологічної науки в нашій країні однією з найбільш актуальних є проблема формування готовності молодших школярів до спілкування. Людина існує в мові, виявляє себе в мові, через спілкування прокладає місток до порозуміння з іншими людьми. Саме через рідну мову пов'язані сучасні й минулі покоління в єдину мовно-національну спільноту України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Усі дослідники особливостей молодшого шкільного віку сходяться на визнанні важливого значення, яке має для молодших школярів спілкування з однолітками. На цьому наголошували педагоги і лінгвісти XIX століття (М.Ф. Бунаков, Ф.І. Буслаєв, І.І. Срезневський, К.Д. Ушинський, П.Ф. Фортунатов, В.П. Шереметьєвський та ін.). За перебудову шкільного курсу мови, враховуючи комунікативно-діяльнісний підхід до її вивчення, виступають сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені-методисти О.М. Біляєв, Д.М. Богоявленський, М.С. Вашуленко, В.І. Капінос, О.Ю. Купалова, Т.О. Ладиженська, А.К. Маркова, В.Я. Мельничайко, Л.М. Симоненкова, Л.В. Скурагівський, А.Є. Супрун, О.В. Текучов, Л.П. Федоренко та ін.

Однак практика вивчення рідної мови в сучасній школі свідчить, що розвиток умінь спілкування учнів не посідає належного місця в системі педагогічної роботи й часто перетворюється в нецікаве і незрозуміле для дитини заучування невідомих мовних категорій.

Тому *метою нашого дослідження* є з'ясування шляхів формування готовності молодших школярів до спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомі психологи (Л. Виготський, А. Запорожець, О. Леонтєв, М. Лісіна та ін.), їхні учні та послідовники довели, що спілкування — важлива соціальна потреба дитини, могутній чинник її психічного розвитку [1]. Тому визначення комунікативної лінії вивчення рідної мови як однієї з провідних у навчанні в початкових класах стало домінуючим у сучасній методиці й практиці шкільного навчання.

Учені-психологи розглядають спілкування як взаємодію двох і більше людей, що полягає в обміні між ними інформацією пізнавального або емоційно-оцінного характеру [3, с. 228]. Спілкуватися - означає підтримувати взаємні стосунки, діловий, дружній зв'язок із ким-небудь; контактувати; розуміти один одного; порозумітися. „Школярів необхідно вчити орієнтуватися в конкретній мовленнєвій ситуації, відповідно до цього добирати зміст та мовні засоби для вираження думки, володіти правилами мовленнєвої поведінки в різних умовах спілкування” [2, с. 71].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Але спілкування - це не тільки взаємини, контакт між людьми, які пізнають одне одного, обмінюються інформацією і переживаннями з метою взаєморозуміння і взаєморегулювання поведінки. Це і спосіб існування, і головна умова розвитку людей.

Для забезпечення ключової комунікативної компетенції в молодших школярів необхідно сформувати готовність до спілкування з іншими людьми. З цією метою в процесі навчання української мови школярі повинні оволодіти: різними видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо); мовою як засобом спілкування. Готовність до спілкування - це запас знань, умінь і навичок комунікативної діяльності, яким володіє школяр.

У появи та розвитку потреби в спілкуванні у школярів початкових класів помічаються значні особистісні індивідуальні особливості. Як показує спеціальне дослідження, можна виділити дві групи дітей. В учнів першої групи спілкування з товаришами в основному обмежується школою і, на думку вчителя та батьків, не займає значного місця в їх житті. В учнів другої групи спілкування з товаришами вже займає чимале місце у їх життєдіяльності.

Як засвідчують результати досліджень, навички культурного спілкування, формування відповідних норм і правил його реалізації, за невеликим винятком, «випадає» з поля зору вихователів, що негативно позначається на формуванні особистості молодшого школяра.

В основу виховної роботи з формування у молодших школярів готовності до спілкування як чинника їх соціалізації мають бути покладені сучасні педагогічні технології, а також ідея цілісності виховного процесу, що реалізується шляхом застосування комплексного підходу. З перших днів навчання в школі вчитель повинен працювати над розвитком активного словника учнів, бо це дуже знадобиться у майбутньому житті, допоможе правильно та впевнено викладати свої думки, вільно спілкуватися з однолітками та дорослими. Як відомо, спілкування не може бути самотійною діяльністю. Активним воно стає за наявності спільних інтересів та спільної справи. Не можна залишати поза увагою також те, що всі діти люблять гратися.

Рольові та імітаційні ігри, драматизації та ін. мають значний виховний потенціал для формування певних правил спілкування, вправлення у виконанні відповідних дій. Важливість ігор полягає в тому, що вони виступають самотійним явищем культури і не потребують вироблення штучної мотивації.

У сюжетно-рольовій грі діти вільніше, ніж у будь-якій іншій діяльності, висувають цілі, реалізують їх, аналізують результати. Саме в ігровій діяльності вони виступають суб'єктами цього процесу, його активними творцями, спроможними впливати на буття, стаючи при цьому суб'єктами власного вдосконалення. Окрім того, гра надає дітям відчуття комфорту, адже в цьому виді діяльності вони почуваються вільно. Важливо відзначити, що ці положення торкаються учнів, котрі характеризуються різними психологічними особливостями: здібних і тих, які, на перший погляд, не володіють будь-якими талантами, активних і пасивних. Під час проведення виховної роботи з формування у дітей готовності до спілкування необхідно звертати увагу на розвиток у них емоційного ставлення до морально-етичних принципів, на основі яких будуються їхні взаємини з іншими людьми, розвивається відповідне сприйняття подій, вчинків, явищ. Дослідження проблеми формування культури спілкування в учнів молодшого шкільного віку засвідчує, що в звичайних умовах дитячого буття нерідко простежуються розбіжності між правильним вербальним відтворенням моральних знань і реальною поведінкою. Досить часто означена розбіжність пояснюється недостатністю практичного досвіду дитини щодо втілення наявних у неї знань у власні поведінкові акти. З огляду на це виникає необхідність активізації даного аспекту виховного процесу. З цією метою варто урізноманітнювати інтерактивні технології, використовуючи вправи, рольові ігри, колективні творчі справи та ін. При їх впровадженні роль учителя полягає в тому, щоб дати можливість кожному учневі максимально використати власний досвід (наявні знання, вміння і навички), а також мати змогу навчитися на досвіді іншого.

Висновки. Отже, молодший шкільний вік є сензитивним періодом для формування готовності дітей до спілкування. Розвиток умінь спілкування як основи взаємостосунків у дитячому колективі - найважливіша передумова успішного становлення особистості учнів та їх соціалізації. Реалізації цього завдання сприяє використання сучасних педагогічних технологій, насамперед ігрових та інтерактивних.

1. Леонтьев А. А. Психолінгвистические единицы и порождение речевого высказывания / А. А. Леонтьев. - М.: Наука, 1969. - 308 с.
2. Мельник О. Наукове проектування навчання мовлення // Педагогіка і психологія. - 1997. - № 1. - С. 71-79.

3. Психологический словарь. – М.: Педагогика, 1973. – 432 с.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Руда К., студентка V курсу факультету педагогіки та психології
Науковий керівник: Прибора Т. О., кандидат педагогічних наук, доцент
Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка*

Питання активізації навчання належать до найбільш актуальних проблем сучасної педагогічної науки і практики. Реалізація принципу активності в навчанні має велике значення, оскільки навчання і розвиток носять діяльний характер, і від якості навчання залежить результат навчання, розвиток і виховання студентів.

Мета сучасної початкової школи – не просто дати знання в готовому вигляді, а формувати особистість, яка здатна творчо і критично мислити, яка вміє і хоче вчитися, приймати рішення, займає позицію активного суб'єкта діяльності. З огляду на це велике значення має впровадження у навчальний процес новітніх технологій навчання, як передумова активної пізнавальної діяльності учнів.

Проблему активізації пізнавальної діяльності шляхом впровадження інтерактивних технологій досліджували молодших школярів Н. Ярослав, В. Сластьонін, М. Ярманченко, О. Ковшар, Г. Кучерова Г. Сиротенко, В. Лозова, О. Пометун, Л. Пироженко.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні активізації пізнавальної діяльності молодших школярів і практичному використанні інтерактивних технологій як одного із шляхів активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Необхідною умовою шкільного навчання є розвиток пізнавальної діяльності молодших школярів. Саме від цього залежить ефективність навчальної діяльності, яка проявляється в міцному засвоєнні знань, в стимулюванні та розвитку інтересу до навчання.

Існують різні погляди, щодо визначення поняття пізнавальної діяльності. Під пізнавальною діяльністю розуміють єдність чуттєвого сприйняття, теоретичного мислення та практичної діяльності [6, с. 144], а також, розумову діяльність, що спрямована на досягнення певного пізнавального результату, підвищену орієнтовну реакцію на навчальний матеріал на основі пізнавальної потреби особистості [7, с. 72].

Важливою характеристикою пізнавальної діяльності є емоційні та вольові процеси, які спонукають особистість до активних дій, вольових актів та мотивів [8, с. 45].

Найчастіше активізацію пізнавальної діяльності розглядають як таку організацію сприйняття навчального матеріалу учнями, при якій засвоєння знань відбувається шляхом розкриття взаємозв'язків між явищами, порівняння нової інформації з відомою, конкретизації, узагальнення, оцінки навчального матеріалу з різних поглядів [1, с. 45].

Також, відмічається, що активізація пізнавальної діяльності – це діяльність, яка спрямована на стимулювання процесу усвідомлення учнями їхніх загальних інтересів і потреб як єдиної групи, визначення необхідних засобів та активних дій для досягнення усвідомлених цілей [7, с. 85].

Отже, активізація пізнавальної діяльності учнів – це перехід до більш високого рівня активності та самостійності учнів в процесі навчання, який стимулюється розвитком пізнавального інтересу, та відбувається завдяки удосконаленню методів та прийомів навчального процесу.

В основі пізнавальної діяльності знаходиться пізнавальна активність, пізнавальний інтерес, пізнавальна ініціативність, пізнавальна самостійність.

Немає єдиного підходу до визначення поняття «пізнавальна активність». Під цим поняттям розуміють, готовність і прагнення до енергійного оволодіння знаннями школяра (Н. Половнікова); стан учня, що характеризується прагненням до учіння, розумових напруг і проявлення вольових зусиль у процесі оволодіння учнями знаннями (І. Харламов); виявлення в навчальному процесі вольової, емоційної та інтелектуальної сторін особистості (М. Махмутов) [3, с. 23].

Особливу роль відіграє пізнавальний інтерес у молодших школярів, оскільки він є важливою умовою формування пізнавальної активності та пізнавальної самостійності. Пізнавальний інтерес характеризується як пошук нового у предметах, явищах, подіях, супроводжується прагненням глибше пізнати їх особливості. Пізнавальний інтерес залежить від емоційно-пізнавального ставлення школярів до навчального предмета. Маючи сформовані пізнавальні інтереси, дитина успішно навчатиметься, в неї з'явиться

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

зацікавленість до навчальної діяльності. Формування пізнавального інтересу є результатом, і необхідною умовою шкільного навчання.

Пізнавальна ініціативність проявляється у здатності учня виконувати нові й нові завдання без примусу вчителя, за бажанням самого школяра, свідомому потягу особистості до самоосвіти, у самостійному збільшенні школярем обсягу знань, у використанні для підготовки до занять додаткової літератури.

Пізнавальна самостійність – це якість особистості, що проявляється у готовності своїми силами здійснити цілеспрямовану пізнавальну діяльність, здобувати нові знання і володіти новими способами дій, а також розглядається як особистісна якість, здатність, уміння, що формується в цілеспрямованій системі навчання і виховання, обумовлюється свідомими пізнавальними мотивами, чуттєвим емоційним ставленням до дійсності й спрямована на пізнання невідомого власними силами і за власним почином з використанням нових раціональних способів роботи [2, с. 21].

Оскільки активізація пізнавальної діяльності формує позитивне ставлення до навчання, необхідно широко використовувати методи активізації пізнавальної діяльності.

До методів активізації пізнавальної діяльності належать дидактичні і рольові ігри, проблемно-пошукові методи, евристична бесіда, метод проектів.

Одним із ключових компонентів активізації пізнавальної діяльності учнів є використання на кожному уроці елементів інтерактивних технологій.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами.

Інтерактивні технології навчання О. Пометун, Л. Пироженко поділили на чотири групи:

1. Кооперативне навчання: «Робота в парах», «Ротаційні трійки», «Два-чотири-всі разом», «Акваріум» [5, с. 27].

2. Колективно-групового навчання: «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Обговорення проблеми у загальному колі», «Мозковий штурм», «Навчаючи-вчуся» [5, с. 20].

3. Ситуативного моделювання: імітаційні ігри і симуляція.

4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод «Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Неперервна шкала думок» [4, с. 53].

Під час проходження практики в 2-В класі в комунальному закладі «Навчально-виховному об'єднанні № 6 Спеціалізована загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, центр естетичного виховання «Натхнення» Кіровоградської міської ради, Кіровоградської області на уроках природознавства нами були використані такі інтерактивні технології:

Тема «Що таке явища природи?»: «Асоціативний куш», «Робота в парах», «Незакінчене речення».

Тема «Яку форму має земля?»: «Мікрофон», «Асоціативний куш», «Ротаційні трійки».

Тема «Яку форму має горизонт?»: «Мозковий штурм», «Робота в парах».

Тема «Чому буває день і ніч?»: «Мікрофон», «Робота в малих групах».

Тема «Чому відбувається зміна пір року?»: «Коло ідей», «Два-чотири-всі разом», «Мікрофон».

Тема «Як вимірювати температуру повітря?»: «Робота в малих групах».

Тема «Де в природі міститься вода?»: «Асоціативний куш», «Робота в малих групах».

Тема «Як змінюється стан води при нагріванні й охолодженні?»: «Метод ПРЕС», «Мікрофон», «Акваріум».

Тема «Що таке кровообіг води у природі?»: «Мікрофон», «ПРЕС», «Робота в парах».

Тема «Якими бувають погода і хмарність?»: «Асоціативний куш».

Тема «Як виникає вітер?»: «Мікрофон», «Робота в малих групах».

Тема «Як народні прикмети допомагають передбачити людям погоду?»: «Мікрофон», «Асоціативний куш», «Робота в парах».

Використання на уроках природознавства інтерактивних технологій дозволяло підвищити рівень засвоєння знань, учні більш активні на уроках, інтерес до засвоєння знань залишається весь урок, під час уроку діти почували себе впевнено, вільно висловлюють свої думки; з'явилась вмотивованість навчання, зацікавленість предметом природознавства.

1. Ковшар О. І. Роль групової роботи в розвитку навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів / Ольга Іванівна Ковшар // Імідж сучасного педагога: науково-практичний освітньо-популярний журнал. – П.: ТОВ «АСМІ», 2010 – С. 49-51

2. Кучерова Г. М. Інтерактивні вправи та ігри / Г. Кучерова, В. Ягоднікова – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 144 с.
3. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / Валентина Іванівна Лозова – Х.: ОВС, 2000. – 175 с.
4. Пометун О. І., Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / Олена Іванівна Пометун, Лідія Володимирівна Пироженко – К.: А.С.К., 2004 – 192 с.
5. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г. Сиротенко – Х.: «Основа», 2003. – 80 с.
6. Сластьонін В. А. Педагогіка: навчальний посібник / Валентина Анатолівна Сластьонін – М.: «Академія», 2002. – 576 с.
7. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник / за ред. Марія Дмитрівна Ярмаченка – К.: Пед. думка, 2001. – 516 с.
8. Ярослав Н. С. Пізнавальні психічні процеси та пізнавальна діяльність особистості / Назар Сергійович Ярослав – Н.: Вид-во Ніжинського держ. педагогічного ун-ту ім. Миколи Гоголя, 2004. – 110 с.

ЗНАЧЕННЯ КАЗКИ У ПРОЦЕСІ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Савчин Я., студентка 5 курсу, магістрант Інституту педагогіки, психології та мистецтв
Науковий керівник: Більська О.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського*

Казка є невід'ємним елементом виховання дітей. Важко уявити собі дитинство без казки. Казка вчить добру, пропонує захоплюючі подорожі в чарівні краї, знайомить з цікавими і страшними персонажами. Всі діти люблять казки, вірять в них, адже там можливо все. Казка буває татова, мамина, бабусина чи дідусева. І в залежності від того, хто її розповідає малюкові, визначається, а що дитина з неї засвоїть.

Казковий, ілюзорний світ виховує почуття, розвиваючи чуйність, сердечність. У казках чеснота завжди винагороджується, а зло карається. І в цьому казки теж йдуть за природою дитини: діти жадають похвал, заохочень за свої справи й успіхи, без чого втрачають до них інтерес. Чарівні казки щедро вгамовують дитячу спрагу в фантазії. Дітей захоплюють дивовижні картини чарівних перетворень. У всіх народів казки вчать дітей шанувати батьків і дякувати їм за працю та турботи. У казках позитивний герой – неодмінно добрий син або дочка. Усі ці обставини дають нам можливість стверджувати, що казка є гарним вихователем дитячих душ та у взаємодії з іншими засобами дає позитивні результати у формуванні особистості молодшого школяра.

Виявляється, татова казка є такою, яка сприяє адаптації в соціумі, показує, як боротись, відстоювати себе, досягати мети. Матусина казка сповнена почуттів і переживань, навчає любити, допомагати слабшим, будувати стосунки, розкриває «жіночий» світ. Бабусина – поєднає традиції і міфологію. То є мудра казка. Дідусева – про пригоди і становлення чоловічого «Я».

У дітей дошкільного віку наявне «магічне» мислення. Завдяки цьому діти вірять в дива, чари, в те, що тварини вмюють розмовляти і в житті можливо все. Казка допомагає дітям побороти «монстрів» у собі, справлятися із страхом, вчить довіряти, вірити у власні сили. Крім того, казка несе в собі архетипи, які вкрай необхідні для формування психічно здорової особистості. Це чудові образи хати, печі, сонця, матері і батька, родини, добра і зла, світла і тіні (день, ніч). Завдяки їм дитина пізнає свій внутрішній світ, «вимірює» власні психічні можливості.

Віковою особливістю старших дошкільників та дітей молодшого шкільного віку є також і те, що дитина уявляє почуте, прочитане з казки лиш в тій мірі, в якій власна психіка здатна витримати «жах». Тобто, дитина не уявить більше, ніж може «переварити» емоційно. А от фільми і мультики пропонують образи і картинки, які перевантажують психіку дитини. Отже, читання казок сприяє розвитку фантазії, уяви, емоційної сфери. А це, в свою чергу, стане запорукою успішного навчання в майбутньому.

Казка доступною мовою вчить дітей основам поведінки у подальшому житті, як моральні принципи співіснування людей у суспільстві. Казка показує можливі й бажані форми поведінки. Тому, якщо дорослі хочуть пояснити щось дитині, підтримати її, варто, все ж таки, згадати мову дитинства - казку. Казка, особливо чарівна, є джерелом, що відновлює душевні сили. Казка дозволяє переживати емоції. Казка дає можливість вчитися на чужих помилках. Казка готує до дорослішання.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Читаючи і розповідаючи казки, дорослі сприяють розвитку внутрішнього світу дитини. Психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що дітям, яким з раннього дитинства читалися казки, швидше починають правильно говорити. Казка також допомагає формувати основи поведінки і спілкування дитини на різних етапах її розвитку як особистості.

Важливою рисою казкового епосу є яскраво виражена дидактична спрямованість казок. Це своєрідна історія життя, яка у доступній формі несе дітям історичну правду, інформацію про історію життя українського народу. Тому науковці рекомендують як батькам, так і вчителям-вихователям скористатися повчальністю казок.

Із казкою молодший школяр ознайомлюється ще у дошкільному віці, у ранньому дитинстві. У 1-4 класах казка для учнів відкривається як жанр народної, а пізніше й літературної творчості, відмінний за певними специфічними ознаками від інших творів. Діти охоче читають казкові пригоди, тому вчитель має використати це бажання для розвитку їхніх пізнавальних інтересів та формування народознавчих понять, для подачі знань про побут, звичаї народу, його морально-етичні та естетичні якості, почуття та уявлення українського етносу.

Роль дитячих казок у вихованні дітей не може бути не помічена. Дитина, представивши образи, вчиться розуміти внутрішній світ героїв, співпереживати їм і вірити в сили добра. Роль дитячих казок не обмежується тільки приємним проведенням часу. Казки можна розглядати як спосіб зняття тривоги у дитини. За допомогою казок можна допомагати учню долати негативні прояви у поведінці. Вибираючи казку для дитини обов'язково треба враховувати особливості психоемоційного розвитку дитини.

Велике значення казки мають і у розвитку мовлення учнів. Тексти казок є прекрасним матеріалом для формування навичок зв'язного мовлення: допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язне і логічне мовлення, збагачують його образність, емоційність.

Молодші школярі із задоволенням розповідають казки, зберігаючи народні образні вислови та зображувальні засоби (порівняння, епітети), а також прийнятій у казках своєрідний синтаксичний стрій, мовлення, структуру речень, емоційні особливості твору.

Дитячі казки розширюють словниковий запас дитини, допомагають правильно будувати діалог, розвивають зв'язну логічну мову. Не менш важливо зробити мову дитини емоційною, красивою, образною. Формується уміння ставити запитання. Так само у вихованні, крім інтуїтивного формування основ усного мовлення, необхідно спеціальне навчання. Велике значення треба приділити конструюванню слів, пропозицій, словосполучень. Існує тісний зв'язок між мовною та розумовою діяльністю дітей.

У казках закладена багатовікова народна мудрість. Через казку до дитини приходять розуміння, що в житті «добре», а що «погано». Тоді дитині легше буде справлятися з життєвими труднощами. Народні казки вчать. Вони завжди мають позитивний кінець. Добро в них завжди перемагає, а зло буде покаране. Дитина може уявити себе позитивним героєм, адже в казках герой завжди буде винагороджений, а лиходій покараний. Добро в казках представлено не склепінням нудних правил і настанов, а в образах сильних богатирів, сміливих принців, добрих і справедливих чарівників.

Дитяча казка — це перший і важливий щабель у житті дитини до пізнання навколишнього світу. Психологи вважають, що казки допомагають дітям зрозуміти оточуючу їх дійсність. Адже будь-яка казка розповідає про стосунки між людьми, про шляхи виходу з складних життєвих ситуацій. І, що з будь-якої ситуації завжди знайдеться вихід. Мова казки зрозуміла навіть маляті. Слухаючи казку, дитина непомітно підсвідомо вбирає життєво важливу для нього інформацію, способи вирішення різних складних ситуацій. Казки дітям дають простір для уяви. Дитина набуває навичок подумки діяти в уявних ситуаціях, а це є основою для майбутньої творчості.

Вибираючи перші казки для малюка необхідно брати до уваги рівень його психічного розвитку. Казка не повинна лякати дитину, а повинна приносити користь. Добре якщо перші казки будуть з красивими і яскравими ілюстраціями — це підвищує інтерес малюка і покращує розуміння казки. Старша дитина може вже сама продовжувати сюжет нової казки або навіть спробувати скласти казку самому, що позитивним чином впливає на розвиток його особистості, мислення та уяви. Важко переоцінити значення казки в житті дитини. У дитячій казці будь-яка дитина знайде все найважливіше і необхідне їй в подальшому житті.

Казка є одним з найбільш доступних засобів, для повноцінного розвитку дитини. Не потрібно применшувати роль дитячих казок у вихованні дітей. Якщо правильно підібрати казки з віковими особливостями дітей, можна позитивно впливати на емоційний стан дитини. Коригувати і покращувати її поведінку.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Отже, казки повинні використовуватись батьками, вихователями ДНЗ, учителями початкових класів з метою виховання дітей різного віку. Значення казки у вихованні дітей полягає, на нашу думку, у засвоєнні дітьми з раннього віку моральних норм поведінки; прищепленні учням естетичних смаків; розвитку пізнавальних та читацьких інтересів; формуванні основ креативності мислення, розвитку фантазії, уяви; розвитку навичок спілкування та зв'язного мовлення; стабілізації психоемоційного стану дитини та використанні казки з корекційною метою тощо.

1. Кваша М. "Казка навчить, як на світі жить": Казка як інструмент для формування цілісної особистості // Українська мова та література. - 2011. - Липень (№25-27). – С.11-17.
2. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ і особистість учня // Шлях освіти. – 2002. – №2. – С. 17–21.
3. Сухомлинський В.О. Казки школи під голубим небом: казки, притчі, оповідання / В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1991. – 191с.

ГЕНДЕРНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Саєнко А., студентка VI курсу навчально-наукового інституту педагогіки і психології

Науковий керівник: Павлуценко Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку демократичної держави однією з найважливіших складових будь-якої стратегії цілеспрямованого впровадження гендерних підходів є освіта. Гендерна рівність у зазначеному соціальному секторі має розглядатися з позицій забезпечення гендерного балансу як серед студентів спеціальності «Початкова освіта», так і серед фахівців початкової школи. Однак не менш важливим є й підхід до феномену освіти як до потенційного вихідного пункту для подолання гендерних стереотипів, які значною мірою сприяють дотримувannya гендерної нерівності в суспільстві загалом.

Актуальність підготовки фахівців полягає в реальній потребі сучасного українського суспільства як у носіях гендерного знання та гендерної культури. Важливим компонентом трансформації освіти має стати введення курсів з гендерної проблематики в систему середньої та вищої освіти, що дозволить в загальному підсумку підготувати молодих спеціалістів, готових працювати не тільки з абстрактними представниками людства, але й з реальними чоловіками і жінками та враховувати їх реальні проблеми та потреби. Доповнює цей комплекс заходів необхідність підготовки фахівців, обізнаних з питаннями залучення гендерного компонента до системи освіти [3, с. 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Введенням гендерного компоненту у систему вищої педагогічної освіти переймалися відомі українські педагоги та психологи Л. Булатова, Т. Говорун, О. Кікінежді, Л. Кобелянська, О. Луценко та ін. Серед зарубіжних науковців варто згадати С. Джеклін, І. Кльоцину, І. Костікову, Е. Маккобі, Н. Чухим та ін., які досліджували питання гендерізації освіти.

У сучасних роботах українських дослідників розкриваються питання необхідності формування у свідомості майбутніх вчителів початкових класів нових прогресивних уявлень про характер міжособистісних відносин у системах: «вчитель – вчитель», «вчитель – учень», «учень – учень», що передбачає включення в систему підготовки учительських кадрів не тільки інноваційних технологій навчання, модернізацію змісту освіти, методів навчально-виховної роботи, але й гендерного знання. Навчаючи вчителів, зазначають педагоги, ми повинні пам'ятати, що вони не завжди готові сприймати нові, незвичні знання і використовувати їх, оскільки звикли знаходитись у відпрацьованих до автоматизму умовах професійної діяльності. А прийняття і впровадження нового завжди потребує певних зусиль [1, с. 23].

Мета статті полягає у включенні гендерних теорій у методологію й методичну підготовку вчителів початкових класів як важливої проблеми професійної підготовки працівників освіти.

Виклад основного матеріалу. Ідея введення гендерної складової в систему вищої освіти України почала реалізовуватися вже на початку 90-х років ХХ століття. Біля витоків наукового та освітнього руху за впровадження гендерного компонента в систему освіти стояли центри жіночих та гендерних досліджень. Впровадженням інноваційних курсів з гендерної проблематики займалися фахівці Київського національного університету,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Харківського державного університету, Сумського державного педагогічного університету, Львівського державного університету та інших ВНЗ у власних гендерних лабораторіях і студіях.

Сьогодні в Україні активно розпочинається процес гендерної перебудови освіти, зростом якої є набуття і засвоєння кожним студентом гендерних стратегій, гендерної культури і оволодіння паритетністю як органічною складовою міжособистісних відносин. Гендерні знання формують внутрішню свободу світобачення та сприйняття особи іншої статі як рівної. На основі гендерних знань формується гендерна свідомість особистості в структурі соціальної свідомості. Свідомість включає не тільки ставлення особистості до всіх цінностей, які існують у суспільстві, а також і до самої себе [4, с. 304]. Фактично в сучасному українському суспільстві відбувається засвоєння, накопичення й поширення гендерних знань.

Сьогодні гендерна освіта є особливою формою, в якій розглядаються конструктивні взаємодії різних навчальних галузей. У рамках цієї конструктивної взаємодії зачіпаються питання змісту освіти та методик навчання студентів [2, с. 498].

Говорячи про специфічні проблеми факультетів та спеціальностей по підготовці педагогів початкової школи, слід говорити про труднощі, які стоять сьогодні перед спеціалістами, що впроваджують гендерні знання студентам спеціальності «Початкова освіта», ці знання повинні бути запроваджені не тільки в загальних гендерних курсах, а також, наприклад, у педагогічній, віковій психології, насамперед в якості гендерних аспектів означених дисциплін.

Постання гендерної складової в соціальному й гуманітарному знанні означає не просто нову предметну сферу. Це принципово нова наукова парадигма, прийняття якої передбачає перегляд багатьох значних уявлень і цінностей та прийняття нових світоглядних орієнтацій. Основою методології гендерних досліджень є не просто описання різниці у статусах, ролях чи інших аспектах життя чоловіків і жінок, а й аналіз тих відносин, які конституюються у суспільстві через гендер. А введення гендерного компоненту у навчальні курси означатиме подолання андроцентричності наукових концепцій (тобто зосередження лише на досвіді чоловіків і повне ігнорування життєвого досвіду, цінностей та особливостей жінок, їхньої ролі у житті суспільства). Для існуючого соціального та гуманітарного знання (яке створювалось чоловіками і, безумовно, відображало чоловічий досвід), характерна відсутність концепцій, які б рівнозначно відображали досвід обох статей, і домінування наукових методологій, що не дозволяють адекватно представити в теоретичному знанні життєві практики та інтереси жінок [5, с. 47].

Звичайно головна складність з введенням гендерної освіти у вищу школу полягає в необхідності викорінення усталених патріархальних гендерних стереотипів зі свідомості тих, хто причетний до виховного процесу: викладачів, студентів, вчителів. Гендерна освіта має бути спрямована на формування в студентах особистісних і професійних якостей, завдяки яким вони самі ставали б носіями гендерної культури і сприяли її розвитку у своїх вихованців. Майбутнім педагогам початкової школи необхідно навчитися підходити до дітей виходячи з індивідуальних особливостей останніх, а не з передбачуваних статевих розбіжностей між ними. Стать дітей може впливати на те, чого вчителі від них чекають, а це може викликати упереджене ставлення до дітей, засноване на їх статевій приналежності, що також може призвести до вироблення у дітей несприятливих уявлень про себе, які потім будуть обмежувати їхні можливості [4, с. 308].

Висновки і перспективи дослідження. Розглядаючи підготовку майбутніх вчителів початкової школи до роботи по гендерному вихованню молодших школярів як наукову проблему, слід пам'ятати, що нині вона має деякі позитивні зрушення (введення гендерних курсів у програми ВНЗ, досвід гендерних лабораторій і студій та ін.). Але на цьому шляху є ще багато задач, що вимагають вирішення, серед яких: розповсюдження гендерних знань та гендерної культури; проблеми загальні (для вищих навчальних закладів) та специфічні (для педагогіки початкової школи); проблеми забезпечення навчальною та методичною літературою та відповідними методиками; проблеми наявності гендерних стереотипів у свідомості педагогів та ін. Вирішення всіх цих задач дозволить впливати на процеси творення та регулювання соціально-статевих відносин на нових гендерних принципах, спрямованих на забезпечення рівних прав та можливостей хлопчиків і дівчаток.

1. Булатова Л. А. Гендерные аспекты подготовки учителя / Л. В. Булатова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. Вип. 2. Пед. науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. – С. 21-26.

2. Луценко О. А. Гендерна освіта і педагогіка / О. А. Луценко // Основи теорії гендеру : Навч. посіб. – К. : «К.І.С.», 2004. – С. 476-503.
3. Кобелянська Л. С. Гендерна освіта в Україні: реалії та перспективи / Л. С. Кобелянська // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник / Кол. авт. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – С. 3-8.
4. Павлушенко Н. М. Проблема підготовки педагогів до роботи з гендерного виховання дітей молодшого шкільного віку / Н. М. Павлушенко // Пед. науки : Зб. наукових праць. Частина перша. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2006. – С. 303-309.
5. Чухим Н. Д. Стратегії гендерної освіти у вищій школі / Н. Д. Чухим // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник / Кол. авт. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – С. 42-51.

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ: ОСНОВНІ ЧИННИКИ І ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ

Сіуцук О., студентка IV курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність проблеми. Загальновідомо, що процес становлення і формування особистості залежить від низки чинників, серед яких спадковість, середовище і виховання. Зокрема від біологічної спадковості залежить як те спільне, що визначає належність індивіда до людського роду загалом, так і те відмінне, що робить людей неповторними, унікальними й особливими.

Аналіз літературних джерел. Ще на початку ХХ ст. на основі досліджень В.М.Бехтерева, Дж.Болдуїна, Е.Меймана, А.П.Нечаева, В.Прейєра, Г.С.Холла та ін. сформувався особлива наука про дітей – педологія (від гр. *paídos* – дитина), яка пов'язувала розвиток дитини насамперед із спадковістю. Сучасний стан розвитку генетики засвідчує, що в людській психіці немає жодного компонента, який був би лише природним або соціальним (А.В.Брушлинський). Спадковість, середовище, виховання – взаємозв'язані чинники впливу на розвиток особистості, які діють гармонійно за оптимальних умов їхнього використання. Відзначаємо порушення певної гармонії впливу на людину за умови переоцінки одного з двох або обох зовнішніх чинників чи їхньої недооцінки.

Мета статті – з'ясувати причини гальмування розвитку особистості; виокремити основні шляхи підвищення ефективності навчально-виховного процесу; охарактеризувати основні чинники впливу на процес становлення, соціалізації та розвитку особистості.

Основний виклад матеріалу. Упродовж віків народ своїм допитливим розумом прагнув збагнути причину цих явищ, заглибитись у духовний світ людини, виявити ті чинники, від яких залежить становлення людської особистості. [5, 76].

Так, приміром, педагоги-матеріалісти стверджують, що відмінності у типах вищої нервової діяльності змінюють лише протікання розумових процесів, суттєво не впливаючи на рівень самої інтелектуальної діяльності, створюють "можливості виховання необмеженими" для розвитку інтелекту людини з нормальним мозком (М.П.Дубінін). Натомість педагоги-ідеалісти упевнені, що людська природа не підлягає удосконаленню, оскільки завдяки біологічній спадковості існує інтелектуальна нерівність людей.

Слід зазначити, що суперечливі погляди вчених викликає проблема успадкування моральних якостей особистості. Так, М.П.Дубінін вважав, що жодних "генів духовного змісту" людини не існує. Відтак сьогодні чимало вчених виявляють схильність до теорії "природженого зла", оскільки генетика засвідчує існування кореляційної залежності між певними успадкованими дефектами і відхиленнями у психіці та моральній поведінці. Підтверджують це й довготривалі народні спостереження, які знаходять своє відображення у народній творчості, зокрема, у прислів'ях: "Яка гребля – такий млин, який батько – такий син". Серед учених, які визнають можливість успадкування моральних якостей та пов'язаних із ними ціннісних орієнтацій – академіки М.М.Амосов, П.К.Анохін, відомі генетики В.П.Ефроїмсон, П.В.Сімонов.

Видатний педагог Я.А.Коменський вважав, що джерелом і внутрішнім змістом розвитку особистості є процеси збудження і гальмування, в емоційній сфері – задоволення і незадоволення, радість і горе, між спадковими даними і потребами виховання, між рівнем розвитку особистості і ідеалами, між потребами особистості та моральним обов'язком, між прагненням особистості та її можливостями. Отже, *спадковість* – здатність організму відтворювати потомство, передавати свої ознаки наступним поколінням, відновлення у

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

нащадків біологічної подібності. За спадковістю передаються тип нервової системи, конституція тіла, зовнішні ознаки та власне людські задатки. Як умова формування особистості спадковість залежить від генотипу, який визначає анатомо-фізіологічну структуру організму, стадії його дозрівання, будову нервової системи, динамічність нервових процесів. Ззовні спадковість виявляється в успадкуванні рис батьків або попередніх поколінь: темпераменту, задатків, рис обличчя, постаті, навіть рухів.

За свідченням психологів, вродженими у людини є не готові здібності, а тільки потенційні можливості для їх розвитку – задатки [5]. Крім спадковості на формування особистості впливає і середовище. Слід виокремлювати: а) *мегасередовище*, яке для дитини має інформаційно-світоглядний характер; б) *макросередовище*, що ототожнюється з поняттями етнос, суспільство, країна, держава; в) *мезосередовище*, що ототожнюється з уявленнями про своє місто або село, навколишню місцевість, рідний край, засоби масової інформації, приналежність до певної субкультури; г) *мікросередовище*, що є безпосереднім оточенням індивіда. Потенційні можливості навколишнього середовища слід уміло використовувати в процесі виховання, позаяк відомо, що у середовищі та під його впливом відбувається соціалізація особистості – процес засвоєння індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків та відносин. Виділяють такі *види соціалізації* (за критерієм наявності мети щодо засвоєння соціального досвіду): а) цілеспрямована; б) стихійна. Проте іноді побутує думка, що в розвитку особистості первинним і єдиним є виховання. Натомість ефективно розвиває тільки таке виховання, яке вміло включає молоду людину в різні види діяльності: “лише та діяльність дає щастя душі, зберігаючи її гідність, яка виходить з неї самої, отже, діяльність улюблена, діяльність вільна; а тому, наскільки потрібно виховувати в душі прагнення до діяльності, настільки ж потрібно виховувати і прагнення до самостійності або свободи: один розвиток без другого, як ми бачимо, не може просуватися далі” (К.Ушинський) [7, 193]. Тому важливою умовою ефективності впливу всіх видів діяльності на формування особистості є її активність, яка виявляється у спілкуванні, пізнанні навколишньої дійсності, праці [1; 2]. Характер розвитку особистості, широта, глибина цього розвитку при однакових умовах навчання й виховання залежить від її власних зусиль, енергії і працездатності, які вона виявляє в різноманітних видах діяльності. Саме цим у багатьох випадках пояснюються ті відмінності в розвитку людей, які живуть і виховуються в одних і тих же умовах і відчувають на собі приблизно однакові виховні впливи.

Як в теоретичному, так і в практичному плані цікавим є питання про переваги чинників впливу на розвиток людини (середовище чи спадковість?). Англійський психолог Д. Шаттлворт (1935) дійшов висновку, що 64% з факторів розумового розвитку припадає на спадкові впливи; 16% - на відмінності в рівні сімейного середовища; 3% - на відмінності у вихованні дітей в сім'ї; 17% - на сукупні фактори (взаємодії спадковості з середовищем) [5].

На нашу думку, розвивається кожна людина індивідуально і "доля" впливу спадковості й середовища у кожного своя.

Висновки. Нами встановлено, що характер розвитку особистості, широта, глибина цього розвитку при однакових умовах навчання й виховання залежить від її власних зусиль, енергії і працездатності, які вона виявляє в різноманітних видах діяльності. Натомість важливе місце посідає вплив на неї середовища, спадковості, соціуму і, безумовно, навчання та виховання.

1. Боссарт А.Б. Парадокси віку або виховання/А.Б.Боссарт. – К., 2001. – 312 с.
2. Вікова та педагогічна психологія/О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська,З.В.Огороднійчук та ін. – К., 2007. – 431 с.
3. Коваль Л. Г., Зверева І. Ю., Хлебнік С Р. Соціальна педагогіка/Л.Г.Коваль. – К., 1997. – 244 с.
4. Падалка О. С. Педагогічні технології/О.С.Падалка. – К., 1995. – 378 с.
5. Паламарчук В.Ф. Як виростити інтелектуала/В.Ф.Паламарчук. – Тернопіль, 2000. – 189 с.
6. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка/М.Г.Стельмахович. – К., 1996. – 421 с.
7. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання. Вибр. пед. твори: У 2-х т./К.Д.Ушинський. – К., 1983. – Т. 1. – 485 с.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ**

Смик (Роменець) З. Т., студентка спеціальності «Початкова освіта» Педагогічного інституту
Науковий керівник: **Будник О. Б.**, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації початкової освіти України дедалі гостро постає проблема соціального становлення особистості, соціалізації та соціокультурного розвитку, починаючи з молодшого шкільного віку. У контексті нашого дослідження соціалізацію розуміємо як прийняття особистістю цінностей і норм того чи іншого середовища, тобто входження учня початкових класів у шкільне життя, опанування ним тих норм і правил, що характеризують його поведінку та навчальну діяльність.

Аналіз останніх досліджень. Проблема теоретико-методологічного обґрунтування педагогічних умов соціалізації дитини, оптимального її розвитку й виховання відображена в низці наукових праць вітчизняних учених, як: О. Безпалько, В. Болгаріна, О. Будник, І. Зверева, Л. Коваль, А. Капська, О. Кононко, О. Савченко, Н. Сейко та ін. Однак вважаємо доцільним ретельніше вивчення проблеми соціалізації саме учнів початкових класів, котрі стикаються зі значними труднощами в соціальній взаємодії та входження в навчальний процес школи.

Мета статті: обґрунтувати психолого-педагогічні закономірності соціального становлення учнів початкових класів.

Основний зміст статті. Поняття “соціалізація” (від лат. socialis – суспільний) дедалі активніше використовується як наукова категорія представниками широкого спектра наук – філософії, соціології, психології, політології, педагогіки. Залежно від віку індивіда розрізняються три основних етапи соціалізації: первинна (дитина); маргінальна (проміжна, або псевдостійка) (підліток) та стійка (коцептуальна) цілісна (перехід від юнацтва до зрілості – період 17–18 до 23–25 років). Аналіз сукупності різних чинників на кожному з етапів уможливив відокремлення “критичних періодів”, що є особливо важливим для соціального становлення людини. Так, для первинної соціалізації – це перші два – три роки і вступ до школи. Саме на цьому періоді зупинимось більш ретельно у нашій статті.

Проблему соціального становлення особистості молодшого школяра вивчаємо через зміст поняття “соціалізація”, яке, за О. Будник, розглядаємо в міждисциплінарному дискурсі як двосторонній процес і результат засвоєння особистістю соціокультурного досвіду шляхом включення у відповідне середовище та його вдосконалення в активній перетворювальній діяльності [1]. Водночас пропонуємо здійснити аналіз змісту цього поняття з позицій впливу на співвідношення в дитині соціального та біологічного. Виходячи з того, що все біологічне в особистості більшою чи меншою мірою соціалізоване, а соціальне не може бути повністю відокремленим від біологічного, виокремлюють чотири підструктури особистості:

1. Найнижча, біологічно зумовлена підструктура, до якої нарівні з темпераментом належать вікові, статеві, а іноді й деякі препатологічні й навіть історичні властивості психіки. Проте навіть цей рівень не вільний від впливу соціального.

2. Психологічна підструктура, в яку входять індивідуальність, прояви пам'яті, емоцій, відчуттів, мислення, сприймання, почуттів і волі. На цьому рівні соціальна зумовленість майже порівнюється з біологічною.

3. Соціальний досвід (ця підструктура об'єднує набуті індивідом під час соціального становлення знання, навички, вміння та звички, але питома вага соціального на цьому рівні істотно перевищує біологічне).

4. Спрямованість особистості (у цій вищій підструктурі поєднуються бажання, інтереси, здібності, ідеали та найвища форма спрямованості – переконання). Ця підструктура спрямованості, що майже повністю зумовлюється соціально, і є найістотною для особистості, найвищим її рівнем, визначає соціалізацію підструктури, а отже, і учнів у цілому.

У пропонованому підході закладаються основи для розгляду впливу соціалізації на людину в цілому в сукупності її біологічного, психічного та соціального рівнів. Такий підхід особливо цінний для розуміння процесу соціалізації людей з відхиленнями не лише соціального, а й біологічного та психічного рівнів.

Вважаємо доцільним у процесі соціального становлення молодшого школяра виокремити два головних чинники – спадковість і середовище. Так, духовне багатство

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

особистості, її погляди, потреби та інтереси, спрямованість та різні здібності багато в чому залежать від того, в яких умовах відбувається формування в дитячі роки. Не випадково “консервативні напрями в психології та педагогіці вирішальну роль відводили спадковості і прогресивні напрями доводили, що дитина не народжується доброю чи такою під впливом життя та виховання. Ця дискусія триває й досі, і в залежності від того, як вона розв’язується, перебуває саме існування педагогіки та її розвиток” [3, с. 43].

Під середовищем розуміють суспільство, в якому живе дитина. Середовище – це і безпосереднє оточення дитини, її родина, колектив, в якому вона виховується і навчається, а також умови її життя: житло, харчування, довколишні речі. У процесі спілкування з навколишніми в учня формується потреба в людях, яка стає найважливішим джерелом її всебічного розвитку. Відтак, варто пам’ятати, що в процесі адаптації до шкільного життя на першокласника безпосереднє оточення може чинити не тільки позитивний, а й негативний вплив. Можуть негативно впливати на дітей їхні товариші й друзі, особливо старші за віком. Тому педагогові важливе знати характер безпосереднього середовища дитини, адже часто його вплив відбувається не механічно, а через її ставлення до вимог суспільства, до людей, що її оточують. Сила впливу цих вимог залежить від внутрішньої позиції дитини.

У процесі розвитку школяра його участь у суспільному житті зростає і піднімає його на новий ступінь як громадянина. Суспільна активність спрямовує всебічний розвиток особистості. Зміна характеру діяльності, збагачення її змісту, форм, організації в процесі виховання, залучення самих учнів до керівництва їхньою діяльністю – важливі закономірності всебічного розвитку дітей, якщо воно будуватиметься на основі організації їхньої діяльності, підпорядкованої певним виховним завданням.

Висновки. У результаті дослідження приходимо до таких висновків:

- становлення особистості молодшого школяра передбачає нерозривність психофізичного та соціального, інтелектуального та етичного, пізнавального та практичного, інтелектуального та чуттєвого аспектів. Це дозволяє нам дійти розуміння особливостей організації процесу взаємодії дитини з оточенням, зокрема в процесі шкільного навчання;
- особливістю соціалізації молодшого школяра є: 1) відносна стихійність цього процесу, яка характеризується не завжди передбаченим цілеспрямованим впливом середовища; 2) механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності і спілкування особистості, взаємодії з мікро- (я, клас, школа) та макросередовищем (країна, нація, людство); 3) в міру дорослішання особистості виявляється самостійність у виборі соціальних цінностей, середовища спілкування, якому надається перевага.

1. Будник О. Б. Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи : навч.-метод. посіб. / О. Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А. Б., 2012. – 212 с.
2. Кон И. С. Социология личности / И.С. Кон // Социологическая психология : учебник для высших учебных заведений. – М., 1994. – С. 41–251.
3. Психологический словарь / под ред. В.В. Давыдова. – М. : Просвещение, 1983. – 480 с.

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стащенко А., студентка IV курсу факультету педагогіки та психології

Науковий керівник: Баранюк І. Г., кандидат педагогічних наук

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

У даній статті ми розглянемо основний зміст та теоретично обґрунтуємо педагогічні умови і методику, що забезпечують формування естетичного ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку.

Естетичне ставлення людини до природи формується і розвивається протягом всього її життя. Разом з тим не всі періоди в житті рівноцінні для естетичного розвитку. Формувати особу і естетичну культуру особливо важливо в найбільш сприятливому для цього шкільному віці. Почуття краси природи, навколишніх людей, речей створює в дитині особливі емоційно психічні стани, збуджує інтерес до життя, заострює допитливість, розвиває мислення, пам’ять, волю й інші психічні процеси. [3].

Б. Т. Лихачов вважав: “В молодшому шкільному віці здійснюється найбільш інтенсивне формування ставлення до світу, природи, яке поступово перетворюються у властивості особистості. Сутнісні морально-естетичні якості особистості закладаються в

ранньому періоді дитинства і зберігаються в більш-менш незмінному вигляді протягом усього життя. Закладені основи екологічної культури в молодшому шкільному віці, стають своєрідним мотивом, стимулом та умовою формування стійкого інтересу до природи, допомагають побачити результати реального внеску у її збереження завдяки оволодінню правилами і нормами взаємин з нею” [4, 132].

Одним із важливих завдань вчителя початкових класів є допомогти дітям полюбити природу, стати її великими і добрими друзями, допомогти їм сприйняти і пізнати навколишній світ, дати їм знання про явища і закони природи. Дослідження свідчать, що значна частина молодших учнів не усвідомлює негуманну сутність протиприродних дій, не оцінює їх як недобрі, неестетичні, бездушні. Тому важливим аспектом змісту виховання дбайливого, естетичного ставлення до природи є цілеспрямоване оцінювання вчителем фактів безглузлого руйнування об’єктів природи, порушення їх краси, гармонії. Це оцінювання має спиратися на емоційно-образні характеристики негативних явищ, а також співвідноситися з естетичними поняттями потворного і жахливого для людини[5].

Необхідним елементом формування естетичного ставлення до природи є цілісний аспект, що розкриває багатообразну роль природи в житті людини. Так, при навчанні читанню підкреслюється естетична сторона природи, розвивається вміння учнів естетично сприймати красу природи. Це ж завдання розв’язується при навчанні образотворчому мистецтву. В той же час, на уроках трудового навчання і природознавства частина питань по охороні природи розглядається тільки з позиції «корисності», що при односторонній дії на дітей може привести до формування у них утилітарно-споживчого відношення до природи. У зв’язку з цим очевидна необхідність використання в освіті і вихованні молодших школярів міжнаочних зв’язків для того, щоб показати дітям красу природи, її пізнавальну, оздоровчу і практичну діяльність, збудити у них прагнення берегти її як джерело краси, радості, натхнення, як умови існування людства [1].

На основі розробки наукових уявлень і узагальнення передового досвіду, склалася характеристика естетичного виховання в сучасній загальноосвітній школі, як цілеспрямованого процесу формування творчо активної особистості дитини, здатного з позиції доступного йому розуміння, сприймати і оцінювати прекрасне, досконале, гармонійне, інші естетичні явища в житті, природі, мистецтві, підготовленого до того, щоб жити і творити за законами краси. Таке визначення достатньо повно відповідає і завданням формування розвиненого естетичного ставлення до природи, як необхідного елемента загальної моральної, естетичної та екологічної культури людини. З раннього віку необхідно розвивати почуття прекрасного, формувати здорові художні смаки, вміння правильно розуміти і цінувати твори мистецтва, багатство і красу рідної природи. Для здійснення цих цілей краще всього використовувати можливості кожного навчального предмета, а особливо: літератури, природознавства, музики, образотворчого мистецтва, технології [6].

Початковий курс природознавства дає знання, що сприяють формуванню естетичного ставлення до навколишнього світу. У процесі спостережень засвоюється чуттєве пізнання в цілому: відчуття, сприйняття, уявлення, формують образи сприймаються предметів і явищ, активізують виникнення понять, розвиток розумової діяльності та елементів естетичного ставлення до світу природи.

На уроках читання вчителю надаються великі можливості показати школярам, що поетичне відчуття природи завжди було притаманне людям. Дуже важливо, щоб вчитель спільно з учнями вмів захоплюватися красою і витонченістю стилю письменника, чудовою природою, відтвореної в художніх образах, у словах, звуках, фарбах.

У програмі з музики, підготовленій під керівництвом Д. Б. Коболєвського, художньо-естетичне пізнання природи у навчальній роботі займає значне місце. Вже знайомство дітей з сутністю музичного мистецтва починається з образного уявлення про три головні жанри музики – пісні, танці, марші, які порівнюються з могутніми представниками світу природи – трьома китами. Таким чином, у дітей частково формується естетичне ставлення до природи і на уроках музики.

Уроки образотворчого мистецтва розвивають вміння розуміти і цінувати прекрасне в дійсності, в тому числі при освоєнні навчального матеріалу з інших предметів, у вчинках людей, брати посильну участь в охороні природи, в художньому збагаченні навколишнього середовища людини. Велику увагу приділяють аналізу естетичного в об’єктах природи, живим спостереженням, творчому та технічному освоєнню, "опрацюванню" об’єктів рослинного і тваринного світу.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Дуже активними формами організації діяльності учнів 1-4 класів, є екскурсії та походи, під час яких у них формуються позитивні установлення, навички спостережливості, орієнтації у позитивних і негативних явищах в природному середовищі, емоційно-естетичне сприйняття відповідальності за її стан. Під час сезонних екскурсій у природу акцентують увагу дітей на характерних ознаках кожної пори року, формують почуття прекрасного, любов до рідного краю, навички грамотної поведінки в природі, оцінки позитивних і негативних дій людини стосовно навколишнього середовища [2].

У наш час науковці визначають істинне призначення людини – бути органічною часткою природи, жити і діяти за її законами. Перетворення навколишнього середовища має здійснюватись не стихійно, а з урахуванням об'єктивних законів природи, прогнозуванням побічних впливів. Таке може забезпечити тільки людина, вихована у повазі до життя, яка усвідомила універсальну цінність природи, необхідність раціонального використання її ресурсів і готова брати активну участь у розв'язанні екологічних та естетичних проблем з самого дитинства.

Таким чином, ми довели, що роль навчальних закладів у формуванні естетичного ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку незаперечна. Тому завданням сучасної школи є виховати в кожного учня естетичне ставлення до природи, почуття відповідальності за довкілля як загальнолюдську естетичну цінність. Ми розглянули, що для формування нового естетичного ставлення до природи потрібно розвивати естетичну свідомість та мислення школярів, практичний досвід раціонального природокористування. До того ж однією з умов успішної організації екологічного та естетичного виховання школярів є чітке визначення його мети. Головною метою такого виховання має стати формування екологічного та естетичного світогляду, мислення, здатності до системного аналізу екологічних та естетичних проблем і творчого їх розв'язання.

- 1.Артеменко Н. М. Природа і естетичне виховання учнів: навч. посібн. / Н. М. Артеменко. – К.: Радянська школа, 1984. – 80 с.
- 2.Васильченко І. Екологічне виховання у початковій школі / І. Васильченко // Початкова освіта. – 2005. – № 11. – С. 36 – 48
- 3.Замашна С. Естетичне ставлення як психолого-педагогічна проблема / С. Замашна // Нова педагогічна думка. – 2003. – №1/2. – С. 67 – 69
- 4.Лихачов, Б.Т. Теорія естетичного виховання школярів : навч. посібн. для студ. / Б. Т. Лихачов.– М.:Просвещение,1985. – 176с.
- 5.Макаренко А.С. Избранные произведения: в 3-х т. / Макаренко А.С. – К.: Радянська школа, 1983. – Т. 3. – 1983.- 576 с.
- 6.Хлонь Н. Стежина екологічних знань і вмінь / Н. Хлонь // Початкова школа. – 1999. – №10. – С. 21 – 22.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сторожук К., студентки 6 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Бондаренко Г. Л., кандидат педагогічних наук, доцент

Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми. Однією із нагальних потреб сучасного українського суспільства є формування у молодого покоління патріотичних почуттів, активної життєвої позиції й соціальної відповідальності. Ефективність цього процесу зростає за умови залучення школи та сім'ї, які є найважливішими суб'єктами виховання. Успішне здійснення виховання молодших школярів передбачає глибоке знання вчителями початкової школи і врахування в своїй роботі вікових та індивідуальних особливостей, тенденцій розвитку школярів в сучасних умовах, які вимагають формування громадянина, патріота правової, демократичної держави.

Патріотизм покликаний дати новий поштовх для розвитку духовності нації. Це є нагальною потребою і держави, і суспільства, і особистості. Державі необхідно, щоб всі діти вирости національно свідомими громадянами. Суспільство зацікавлене в тому, щоб розвиток багатогранної особистості здійснювався на моральній основі. У сучасних умовах патріотизм виявляється у любові до Батьківщини, готовності утвердити незалежність своєї молоді держави, піднесенні України до рівня високорозвинених держав. Актуальним є необхідність

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

виховання гуманних почуттів: любові до людини, поваги і піклування про неї, доброти, співчуття, великодушності, толерантності тощо.

Неможливо уявити справжнього громадянина-патріота, який би не проявляв любові до рідного краю, не шанував своїх батьків, не знав свого родоводу, національних традицій, не відчував єдності з природою, не турбувався про її охорону та примноження багатств.

Аналіз останніх джерел. Серед класиків вітчизняної педагогічної науки до проблеми формування патріотичних почуттів звертались Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський та інші.

Проблему формування в учнів патріотичних почуттів, національної самосвідомості розглядали в контексті загального процесу виховання молодого покоління українські дослідники Т. Бондаренко, В. Борисов, О. Вишневський, Т. Гавлігіна, О. Коркишко, М. Качур, В. Кузь, Р. Летронговський, М. Павленко, К. Руденко, М. Сметанський, М. Стельмахович, Б. Ступарик; О. Стюпіна, К. Чорна та ін. До робіт, що торкаються психологічних аспектів етносвідомості належать праці І. Беґа, М.Боришевського, П. Гнатенко, С. Киричука, В. Павленко, М. Лірен, С. Тагліна, О. Хрущ та ін.

Особливого значення набуває ознайомлення з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денационалізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і реалізації системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання школярів – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; рівність усіх перед законом; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави в цілому. Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози – пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у молодій особи готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України.

Як нам вдалося з'ясувати, мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань: утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України; виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки; усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю; підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Вітчизни, героя; сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів; формування мовленнєвої культури; формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій; утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, обережного ставлення до природи; спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню в молодших школярів та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

громадянина України. Проявом патріотичного духу, свідченням формування Української політичної нації є масове застосування української національної та державної символіки, українського традиційного одягу, жовто-блакитних кольорів (стрічок, вінків, прикрас тощо). При цьому важливо не підмінити зовнішніми ознаками патріотизму його глибокої ідейної сутності – готовності своєю працею, творчими й спортивними досягненнями, службою із захисту країни сприяти розвитку української держави.

Відповідно, всі заходи у початковій школі мають бути наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджувати спільність інтересів та взаємоповаги усіх громадян України, підтримувати прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому. Доцільно добирати і поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання, уникати формалізму й одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно використовувати приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії.

Громадянський компонент виховання найвиразніше має бути втілений у змісті навчальних предметів початкової школи. Вивчення української мови, літературного читання, природознавства, дисциплін мистецького циклу мають бути спрямовані на формування переконливого почуття патріотизму й громадянської свідомості у молодших школярів, знань про права і свободи громадян, сутність громадянського суспільства.

Важливу роль у патріотичному вихованні учнів, особливо у початкової школи відіграє учитель, його особистий приклад, його погляди та практичні дії, що мають бути взірцем для наслідування. Якість виховного процесу залежить від рівня підготовленості вчителів до кожного заходу патріотичного спрямування; використання різноманітних методів і форм; знання і вміння врахування вікових й психологічних особливостей молодших школярів; відвертості, емоційності, оптимізму та активної патріотичної позиції вчителя.

Висновки. Отже, патріотичне виховання учнів молодшого шкільного віку має здійснюватися учителем початкової школи системно на уроці та в позаурочний час із застосуванням ефективних форм, методів і прийомів.

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015-2019 рр.) [Електронний ресурс]. Педадра. Портал освіти України. – Режим доступу: http://pedrada.com.ua/news/gruppy/zakonodavstvo/tsentr_patriotichnogo_vikhovannja/
2. Качур М. М. Вікові особливості та критерії патріотичного виховання молодших школярів засобами художнього краєзнавства / Качур Мирослава //Таврійський вісник освіти. – 2009. – № 2, ч. 2. – С. 197-205.
3. Павленко М. П. Тичина і В. Сухомлинський про патріотичне виховання / М. П. Павленко //Матеріали наук.-практ. конференції «В.Сухомлинський і сучасні проблеми особистісно зорієнтованого виховання». – Умань, 2000. – С.100-103.

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНЕ ПОГЛАДЖУВАННЯ

Топольницька О., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Музика О.О., доцент кафедри педагогіки і психології

Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка

Навчаючись і одночасно працюючи вчителем англійської мови, я переконалася в тому,

Результати анкетування серед вчителів англійської мови у перших класах

- Молодець! або Good!(Добре)
- інші словесні судження

що молодший школяр має велике бажання вчитися добре. І саме нам, вчителям, він із безмежною довірою несе вогник цього бажання. "Якщо ж дитина не бачить успіхів у своїй праці, вогник прагнення до знань згасає, дитина втрачає віру у свої сили», – писав В.О. Сухомлинський [1]. Ш.О.Амонашвілі наголошував, що педагог зобов'язаний оволодіти психоемоційними засобами, які зміцнюють віру дитини в свої сили та можливості [2].

Комплекс заходів, спрямованих на заохочення до плідної праці, на досягнення й визнання успіхів дитини, на підтримку гарного настрою та зняття напруги у психології називають психологічним прогладжуванням

[3]. З опорою на нього можна дати дитині не лише знання, уміння й навички, а й сформувати в неї компетентності, що базуються на особистісному досвіді, цінностях, здібностях, вірі у власні сили.

Оцінювання навчальних досягнень першокласників здійснюється лише вербально. Це регламентується законодавчо. На практиці ж бачимо, що його педагогічні можливості недооцінені.

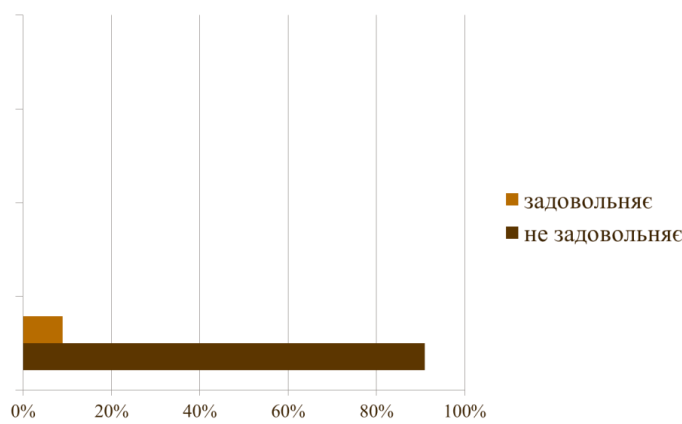
Провівши анкетування серед вчителів англійської мови у перших класах, ми виявили, що оцінні судження, які використовують вчителі, є досить одноманітними. 94 відсотки вчителів як похвалу у більшості випадків обирають оцінне судження «Молодець!» або «Good! (Добре!)».

Нами було помічено, що у 91 відсотка учнів низький ступінь задоволення результатом досягнутого через вербальне оцінювання.

Ми зробили спробу вдосконалити категорії оцінювання учнів першого класу з англійської мови, які подаємо у таблиці 1.

Таблиця 1

Схема задоволення досягнутим через вербальне оцінювання

Враховуючи вік дітей, вербальне оцінювання ми підкріпили спеціально розробленою системою смайликів. Смайлики у класі отримують всі, але з яким надписом, залежить від старань кожного. Це підтримує в учнів почуття власної гідності, бажання працювати краще.

Перше враження першокласників стосовно такого способу оцінювання було досить цікавим. Учні з радістю отримали смайлики, але коли помітили, що

вони не такі, як завжди (вони не кляються!), то заявили, що це неправильні смайлики. Заглянувши на зворотній бік і зрозумівши значення того чи іншого смайлика, діти залишилися дуже задоволеними.

Категорії оцінювання учнів першого класу з англійської мови

Ми переконалися, що розлогі оцінні судження позитивно впливають на формування в учнів умінь об'єктивно оцінювати хід і результати своєї діяльності, стимулюють розвиток навчальних мотивів, створюють атмосферу доброзичливих взаємин у класі. Словесне оцінювання не має обмежуватися одним словом ("так", "молодець", "правильно-неправильно").

Початковий рівень	<i>Try better! You can more!</i>
Середній рівень	<i>Well!</i>
Достатній рівень	<i>Well done! Good!</i>
Високий рівень	<i>Very good! Excellent! Perfect!</i>

Діти швидко звикають до того, що вчитель хвалить усіх однаково, а отже, похвала з часом втрачає стимулююче значення. Тому здійснювати оцінювання важливо відповідно з рівнем досягнень учнів.

Підсумовуючи, зазначимо, що оцінювання як психологічне прогладжування має містити оптимістичне, життєрадісне начало й утверджувати у

свідомості вчителя розуміння оцінки не як фіксатора невдач учня, а як умовну позначку його особистих досягнень, як стимул до пізнання і розвитку. Оцінювання має винагороджувати працелюбність, а не карати за лінощі, має сприяти визнанню успіхів дитини і її прагненню до радості пізнання.

1. Амонашвили Ш. А. Обучение. Оценка. Отметка / Ш.А. Амонашвили. – М.: Знание, 1980. – 96 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти тт. / Сухомлинський В.О. – Київ: Радянська школа, 1976.
3. Цукерман Г.А. Оценка без отметки / Галина Цукерман. – М., Рига: Эксперимент, 1999. – 136 с.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Фалатюк Т., студентка ОКР «магістр» Інституту педагогіки, психології та мистецтв

Науковий керівник Імбер В.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Останнім часом питання необхідності спеціальної роботи вчителя початкових класів над розвитком алгоритмічної складової мислення дитини набуває особливої уваги, оскільки у початковій школі, починаючи з 2013-2014 навчального року, є обов'язковим вивчення курсу «Сходинки до інформатики» з 2 класу. Одним із головних завдань даного курсу є напрям на формування алгоритмічного мислення. Педагогічні завдання розвитку алгоритмічного мислення на уроках у молодшій школі надзвичайно актуальні для сучасного суспільства, але вони не мають однозначного рішення.

За визначенням О. Копаєва: «Алгоритмічне мислення – це система мисленнєвих способів дій, прийомів, методів та відповідних їм мисленнєвих стратегій, що спрямовані на розв'язування як теоретичних, так і практичних задач, і результатом яких є алгоритми як специфічні продукти людської діяльності» [2, 207].

Щоб оволодіти алгоритмічним мисленням, перш за все потрібно навчитися заздалегідь передбачати ситуації, які можуть трапитися в майбутньому, і передбачати в планах правильну поведінку в цих ситуаціях. З іншого боку, як і інші людські навички, алгоритмічне мислення можна розвивати і тренувати шляхом цілеспрямовано підібраної системи вправ.

Шляхом аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури, ми виокремили такі **шляхи розвитку алгоритмічного мислення** на уроках у початковій школі:

1) Використання спеціальних комп'ютерних завдань, спрямованих на розвиток алгоритмічного мислення молодших школярів.

Навчання в початковій школі – це фундамент, на якому буде будуватися вся подальша діяльність дитини. Перед вчителями поставлене відповідальне завдання – досягти засвоєння програмного матеріалу в повному об'ємі кожним учнем. Враховуючи різний рівень підготовленості школярів, різницю в розвитку пам'яті, мисленні, уваги, вчитель повинен орієнтуватися на середній рівень підготовленості учнів. В результаті виникають проблеми з навчання школярів, які мають високий чи низький рівень мисленнєвої діяльності. Використання комп'ютера на уроках дозволяє перетворити курс у захоплюючу гру.

Спостерігаючи за роботою дітей за комп'ютером видно, що вони менше стомлюються від монотонної роботи по відпрацюванні того чи іншого навчального уміння. Захоплює і сама робота за комп'ютером, і азарт змагання. Спілкування з комп'ютером дає дитині можливість мислити вільно: ніхто не сваритиме і не засміє, при отриманні низької оцінки можна переробити роботу до тих пір, поки не отримаєш бажаного результату. Тут здійснюється індивідуальний підхід до навчання: дитина сама вибирає темп роботи, а часто і вид діяльності (навчання, тренування, контроль) [4, 46].

Також створені цілі системи виконавців алгоритмів: «Кенгуру», «Садівник» та «Восьминіжки», де є можливість ознайомитися з азами алгоритмізації, та технологією роботи з середовищем програмування.

2) Використання математичних завдань на уроках у початковій школі.

Цей шлях розвитку алгоритмічного мислення також відіграє не менш важливу роль під час формування у дітей не лише алгоритмічного, а й логічного стилю мислення.

Одним з найулюбленіших завдань на виконання алгоритмів є *диктанти по клітинках*. У 1-му і 2-му класах дані завдання не дуже складні і звичайно в результаті виходять прості фігури, але дітям дуже подобаються ці завдання. Учитель може придумати сам кілька простих диктантів по клітинках, і не треба шкодувати часу на проведення такого диктанту (можна проводити його на початку або в кінці кожного уроку). Це допомагає дітям краще орієнтуватися, вчить уважності, вмінню слухати.

Також, у 2-ому класі діти виконують різного роду завдання. Наприклад, завдання на встановлення ознак у одного чи кількох об'єктів.

Мета таких завдань – звернути увагу школяра на значимість тієї чи іншої ознаки предмета. Також пропонуються завдання на визначення ознаки предмета, і згрупувати об'єкти по вибраній ознаці (розміру, кольору тощо) [3, 51].

3) Впровадження інтерактивних методів навчання для формування алгоритмічного стилю мислення учнів.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Нині серед провідних вітчизняних і зарубіжних учених методистів, педагогів та психологів поширеною є думка про те, що для піднесення предмета й методики його викладання на належному рівні, треба активно використовувати на уроках методи творчої діяльності.

Ми виокремили найбільш дієві, на нашу думку, інтерактивні методи для розвитку алгоритмічного стилю мислення.

Метод вирішення творчих завдань. Реалізацію даного методу ми розглядали у виконанні учнями завдань із підручника «Сходинки до інформатики» (авт. Коршунова О.В.) та робочого зошита «Сходинки до інформатики» 2 клас. За новою програмою (авт. Коршунова О.В.).

Метод «мозкового штурму». Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учнів виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень. Наприклад, вчитель ставить запитання учням: «Назвіть виконавців алгоритмів у нашому повсякденному житті». Діти відповідають і обґрунтовують свої відповіді.

Метод зразків (алгоритмічний аналіз). Суть цього методу полягає в послідовному виконанні дій щодо виявлення, уточнення і усунення технічних суперечностей. Учитель допомагає школярам віднайти в журналах, каталогах та інших технічних виданнях зразки об'єктів (ідеальні об'єкти) і пропонує порівняти знайдені зразки із реально існуючими об'єктами технологічної діяльності людини. На основі порівняння виявляють технологічні протиріччя між знайденими зразками та реальними об'єктами і розробляють послідовність (алгоритм) дій по їх усуненню.

Метод проектів. Це індивідуальна, частіше групова або колективна діяльність школярів, яка спрямована на створення певного унікального кінцевого продукту [1, 51]. Метод проектів можна використовувати на різних уроках в початковій школі. Наприклад, на уроках інформатики дітям можна запропонувати завдання створити комп'ютерну презентацію на будь-яку тему, але щоб вона була цікавою для решти учнів. Це може бути презентація «Моя сім'я», «Світ моїх захоплень», «Тварини рідного краю» тощо. Діти виконують завдання вдома або ж у школі з допомогою дорослих.

Як бачимо, шляхів розвитку алгоритмічного мислення на уроках у початковій школі існує чимало. Проте вчитель повинен розумно поєднувати їх, але не використовувати у великій кількості на уроках, оскільки це може знизити інтерес учнів до навчання.

Отже, якщо у процесі навчання інформатики молодших школярів систематично упроваджувати спеціальні комп'ютерні завдання для розвитку алгоритмічного мислення, інтегрувати математичні завдання, використовувати інтерактивні методи навчання, то рівень алгоритмічного мислення молодших школярів значно підвищиться, що сприятиме формуванню в учнів операційного стилю мислення, а саме, вмінню планувати власну діяльність і передбачати її кінцевий результат в майбутньому.

1. Мельник Ю. Навчання алгоритмічної культури молодших школярів у комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі / Ю. Мельник // Початкова школа. – 2010. – №2. – с. 50-53.
2. Копаєв О.В. Алгоритм як модель алгоритмічного процесу / О.В. Копаєв // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Випуск 6. – 2003. – С. 206-213.
3. Митник О. Логічний калейдоскоп: навч. посібн. для 1 кл. / О. Митник, С. Ігнат'єва, Т. Карпенко. – К. Початкова школа, 2011. – 120 с.
4. Шакотько В.В. Методологічні основи застосування комп'ютера у початковій школі / В.В. Шакотько // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. – №2. – С. 45-48.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Хімчук В., студента IV курсу спеціальності «Правознавство» Юридичного інституту

Науковий керівник : Хрущ В.Д., професор, завідувач кафедри ТМПО

ДВНЗ « Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Побудова незалежної, соціально-правової, демократичної Української держави можлива лише у суспільстві з розвиненою правовою культурою й високим рівнем правової свідомості кожного громадянина.

Сьогодні Україна продовжує перебувати в економічній, політичній та правовій кризах, які пов'язані, зокрема з низьким рівнем правосвідомості. Тому проблема формування

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

правової свідомості особистості набуває загальнодержавного значення, адже право є фундаментальною цінністю світової культури, реалізує вимоги та досягнення цивілізації, забезпечує збереження й примноження потенціалу матеріальних і духовних багатств суспільства.

На основі Конституції України, Закону України «Про освіту» від 23.05 1991р, Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, Національної програми правової освіти населення, «Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989р.», вітчизняна система освіти займається активним пошуком шляхів формування правової свідомості молоді. Зроблений чималий поступ у наукових дослідженнях. Зокрема, з юридичної точки зору проблему правової свідомості вивчали М.Богуславський, О.Ганзенко, В.Нерсесянц, В.Сальніков, О.Скакун у педагогічному аспекті правова свідомість є предметом дослідження Г.Васянович, Т.Бутківська, М.Городиський, І.Дарманська, В.Юва, Я.Кічук, О.Пометун, О.Сухомлинська. Ціннісно-виховний аспект формування правової культури молодших школярів висвітлений у працях І.Беха, Н.Бібік, І.Козубовської, В.Оржеховської, В.Тернопільської, М.Фіцули.

Мета на основі аналізу педагогічної та юридичної літератури розкрити теоретичні підходи до формування правової свідомості учнів молодшого шкільного віку.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми . Однією з основних складових системи виховання підростаючого покоління є правове виховання. Аналіз педагогічних праць з правового виховання засвідчує, що дослідники, визначаючи його сутність, звертаються до таких категорій, як «правова свідомість» та «правова культура» (С. С. Алексєєв, М. М. Фіцула, Л. І. Белозерцева, Н. П. Вербицький, В. Г. Подзолков).

Поняття «Правова свідомість» (правосвідомість), визначають як форму суспільної свідомості, що містить в собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та концепцій, а також уявлень і настанов, які характеризують відношення особи, суспільної групи і суспільства в цілому до чинного чи бажаного права, а також до всього, що охоплюється правовим регулюванням[1].

Правосвідомість є однією з пріоритетних складових теоретичної конструкції більш складних форм правових свідомостей (наприклад, національної «української правової свідомості»).

Скакун О.Ф. вважає, що свідомість людини, відтворюючи об'єктивні потреби суспільного розвитку, є передумовою і регулятором поведінки людини, які додають спрямованого характеру її діяльності[5].

Структуру правосвідомості складають:

1. Правова психологія:

– за формою відображення дійсності:

а) почуття; б) звички; в) настрої.

– за змістом правових поглядів:

а) знання права; б) оцінювання права; в) стереотипи правової поведінки.

2. Правова ідеологія:

– за формою відображення дійсності:

а) ідеї; б) уявлення; в) погляди, г) поняття; д) концепції.

– за змістом правових поглядів:

а) знання права; б) оцінювання права; в) стереотипи правової поведінки [3, с.9].

Правова свідомість зміцнює життєву позицію дитини, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ.

Поняття «Правова культура» визначають як різновид загальної культури, який становить систему цінностей, що досягнуті людством у галузі права і стосується правової реальності даного суспільства[2,с.107].

Правова культура особи – це така її властивість, яка характеризується повагою до права, знанням до його змісту та правомірною поведінкою в усіх життєвих ситуаціях.

Елементами правової культури особи є:

1. Знання змісту норм права.

2. Повага до права.

3. Уміння реалізації права.

4. Правомірна поведінка

5. Звичка дотримувати норми права.

6. Нетерпимість до правопорушень.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Правову культуру молодшого школяра тлумачать як інтегративне особистісне утворення, яке є результатом формування правових знань, правосвідомості та правотворчої поведінки дитини.

До компонентів правової культури молодших школярів відносять: когнітивно - знаннєвий, мотиваційно-ціннісний та поведінково - діяльнісний.

Розвиток когнітивно-знаннєвого компоненту правової культури молодшого школяра включає знання і прийняття дітьми прав і обов'язків громадянина.

Розвиток мотиваційно-ціннісного компоненту правової культури молодших школярів передбачає формування ціннісних орієнтацій, що відповідають потребам соціуму, коригують суб'єктивне ставлення дітей до навколишнього світу і до самих себе.

Розвиток поведінково - діяльнісного компоненту правової культури молодшого школяра передбачає уміння реалізувати знання на практиці, здатність контролювати і коригувати свою поведінку відповідно до норм та вимог суспільства.

На думку М. М. Фіцули, здатність людини розуміти норми моралі та законів й відповідним чином поводитися не є вродженою [6, с. 24]. Ці властивості виникають під дією особливих (спеціальних) виховних заходів, у комунікації людини з іншими людьми, у процесі їх участі в різних видах діяльності.

Важливе місце у формуванні правосвідомості належить викладанню в початковій школі таких навчальних предметів як «Громадянська освіта», «Я і Україна», «Читання», «Математика», «Основи здоров'я». Важливим засобом формування правосвідомості учнів є приклад дорослих.

Надзвичайно широкі можливості щодо формування правосвідомості молодших школярів є у позаурочній роботі. У позаурочній роботі вчитель має можливість використовувати найрізноманітніші форми і методи правового виховання. У залежності від мети та обставин можуть використовуватися роз'яснення; розповіді, колективні та індивідуальні бесіди; аналіз життєвих ситуацій, обговорення з учнями літературних, літературно-публіцистичних творів, газетних статей і повідомлень з відповідною правовою оцінкою того, що трапилось; читання художніх творів; вікторини; конкурси; написання творів на правову тематику; створення спеціальних педагогічних ситуацій, виборчі екскурсії; включення дітей у процес вибору органів самоврядування (наприклад, вибору президента класу, чергових, відповідальних за певні напрямки життєдіяльності колективу); ділові ігри (правовий тренінг), запрошення представників органів внутрішніх справ та інших правоохоронних органів з відповідними виступами на правову тематику тощо.

Особливе місце серед зазначеного переліку методів і форм, на нашу думку, займають ігри. Найважливішими їх задачами є зацікавлення дітей правовою проблематикою, навчання спілкуванню з іншими людьми, вирішенню типових життєвих ситуацій, саморегуляції своєї поведінки. Саме за допомогою практичних вправ і тренувань можливе формування стану безпосередньої готовності дотримуватись певних норм.

Знання учнями своїх прав і обов'язків розширює можливості їхньої реалізації, зокрема й у власних інтересах.

Важливе місце у формування правосвідомості посідає виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів (Герба, Прапора, Гімну), державної мови. Українська національна символіка вперше за багатовікову історію одержала статус державної і сьогодні символізує єдність держави і нації, політичну, економічну і національну незалежність України. Використання державних символів у навчально-виховному процесі активізує почуття захищеності, юридичної, моральної і політичної дієздатності, гордості за єдину суверенну державу.

Формування правосвідомості у молодому шкільному віці є необхідним компонентом ранньої профілактики відхилень у поведінці учнів.

За даними спеціальних досліджень, збільшується число учнів початкової школи справи яких розглядають служби у справах неповнолітніх. Окрім того, на думку педагогів, сьогодні до першого класу приходить значна кількість дітей, які мали відхилення у поведінці в дитячому садку, не бажають учитися, тобто недостатньо підготовлені до школи. За даними вибіркового дослідження вони складають 6–8 відсотків. На час закінчення початкової школи кількість важких учнів складає 10–12 відсотків [4, с. 19].

Зроблений В. Оржеховською аналіз 4500 негативних проявів поведінки, з яких 3400 межували з правопорушеннями (ситуація ризику), показав, що 10,1% вчинків скоєно учнями 7–10 років (початкових класів і молодшими підлітками), 13% – учнями 11–12 років, 22% – 13–14 років, 44,9% – 15–16 років [4, 20].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Висновки Теоретичний аналіз педагогічної та юридичної літератури доводить, що правосвідомість є складним багаторівневим системним правовим явищем.

Формування правосвідомості учнів на сьогодні є одним із основних та реальних засобів, за допомогою якого держава може впливати на індивідуальний і груповий рівень правової свідомості суспільства.

Метою правового виховання учнів молодшого шкільного віку є формування в учнів такого рівня правової культури, який характеризується не тільки знанням права і розумінням його соціальної цінності, а й поведінкою, що відповідає праву.

У правовиховній роботі з молодшими школярами важливо дотримуватись загальнопедагогічних принципів виховання та специфічних принципів правового виховання. До специфічних принципів правового виховання відносять єдність правового і морального виховання; оперативність використання правової інформації; поєднання переконання з примусом; дотримання законності у правовому вихованні; єдності прав і обов'язків школярів.

1. Аблязов Д. Е. Міжнародна науково-практична конференція "Сучасні проблеми правової системи і державотворення в Україні" / Д. Е. Аблязов // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. - 2011. - № 2. - С. 196-202. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsuem_2011_2_25.pdf
2. Іващенко С. Правова культура в контексті національного виховання / С. Іващенко К.: Освіта і управління. 1999. – №4. – С. 107–115.
3. Ляшенко І. Розвиток критичного мислення учнів на уроках правознавства / І. Ляшенко К., Основа. 2002. – № 13. – С. 9 – 10.
4. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: Навч.-метод. пос. – К.: ВіАн, 1996. – 352 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія права і держави [Текст] : підручник / О. Ф. Скакун. - Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. – 524 с.
6. Фіцула М.М. Правове виховання учнів: Методичний посібник./ М.М. Фіцула К.: ІЗМН, 1997. – 148 с.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Чайка А., студентка V курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: Крамаренко А. М., доктор педагогічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет*

Актуальність. У наш час досить актуальним стало питання формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті сталого розвитку. У світі посилюється тенденція зближення екологічної освіти і освіти для сталого розвитку. Для подальшого викладу доцільно уточнити сутність ідеї сталого розвитку. Дослівний переклад з англійської “sustainable development” – сталий, стійкий, постійний, самодостатній, гармонійний, екологічно збалансований розвиток. Концепція гармонійного розвитку пропонує стратегію діяльності й поведінки людства в умовах сучасної кризової екологічної ситуації на Землі, а саме: збалансування екологічних, соціальних і економічних чинників розвитку суспільства; узгодження споживання і можливостей природи до самовідновлення; врахування прав та інтересів нинішнього і майбутніх поколінь.

У теорії і практиці вищої педагогічної освіти накопичено значний досвід, що є основою формування цінностей у майбутніх фахівців початкової освіти загалом та ціннісного ставлення до навколишнього середовища у підростаючого покоління зокрема. Насамперед, це наукові праці, в яких розкрито теоретико-методичні основи екологічної освіти й виховання у вищій школі (О. Біда, Л. Білик, Ю. Бойчук, Н. Демешкант, А. Крамаренко, Н. Лисенко, Л. Лук'янова, В. Онопрієнко, О. Плахотнік, Н. Рідей, Т. Саєнко, С. Совгіра, Г. Сорокіна, Г. Тарасенко та ін.), посилення ролі екологічної домінанти в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл (К. Гуз, В. Ільченко, Г. Пустовіт, С. Шмалей та ін.).

Проте не достатньо висвітлено питання формування еколого орієнтованого молодшого школяра в умовах сталого розвитку.

Мета дослідження. Проаналізувати можливості формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті освіти сталого розвитку.

Суть дослідження. Традиційна педагогічна система неспроможна вчасно реагувати на гострі проблеми та повною мірою задовольнити потреби сьогодення, оскільки вона:

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- не дає змогу досягнути системну картину світу (більшість дисциплін викладається відокремлено);

- не спрямована на вивчення та практичне розв'язання місцевих проблем;

- суспільство розвивається швидшими темпами, тому знання часто застарівають ще до закінчення терміну навчання.

Освіта ж для сталого розвитку школярів передбачає перехід від пасивного засвоєння знань до активного їх пошуку, практичного осмислення. У Концепції екологічної освіти України серед завдань виховання визначено формування основ екологічної культури, морально-ціннісної орієнтації особистості. Ціннісні орієнтації являють собою певний життєвий досвід, накопичений у процесі індивідуального розвитку людини. Сукупність ціннісних орієнтацій створює свого роду вісь свідомості, навколо якої обертаються почуття і помисли людини і з огляду на яку вирішується безліч життєвих проблем. Сутність їх полягає в тому, що вони визначають ставлення людини до навколишнього середовища, до інших людей, до самої себе [3]. Відомо, що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично спрямованих орієнтирів щодо природи. Відтак, ціннісне ставлення індивіда до природи важливий компонент екологічної культури особистості. Першочергового значення сьогодні набуває впровадження в педагогічну практику досягнень психології, педагогіки і перспективного педагогічного досвіду.

Серед головних ідей формування екологічних цінностей у контексті освіти сталого розвитку, вказує А. Крамаренко, можна визначити наступні ознаки:

- розуміння концепції сталого розвитку людства як спільного взаємозалежного розвитку природи і суспільства;

- пізнання себе у ставленні до навколишнього світу як до частини самого себе;

- виховання екологічної відповідальності за стан навколишнього середовища, свого здоров'я і здоров'я інших людей;

- розуміння необхідності оптимізації (гармонізації) взаємин суспільства і природи як соціальної проблеми;

- світорозуміння на основі сучасної екологічної картини світу;

- розуміння внеску екологічної культури в загальну культуру людини [2, с. 234].

Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку в учнів основ екологічної культури та самою природою обумовлено соціальне призначення дитинства – адаптація дитини до природи і суспільства, здатність брати відповідальність за свої вчинки перед людьми, рослинним і тваринним світом. Початкова школа дає можливість сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань для подальшої бази вивчення природничо-математичного циклу, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини у довкіллі, через ознайомлення з рослинним і тваринним світом, розкриття взаємозв'язків і взаємозалежностей у природі, вивчення та дослідження куточків рідного краю [1, с. 89].

У нашій країні за останні роки зростає увага до екологічного навчання і виховання. Оскільки для молодших школярів найдоступнішою є форма емоційно-естетичного сприйняття природного середовища, то педагогу необхідно знайти способи злиття емоційних почуттів у ставленні до природи з пізнавальними завданнями щодо її вивчення і практичними діями з охорони.

Для формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті освіти сталого розвитку потрібно здійснювати під час екскурсій, прогулянок, подорожей, де учні можуть ознайомлюються з правилами поведінки в лісі, біля річки, тощо, а також вчать правила збирання рослин (лікарських до букету), ягід, грибів, плодів, насіння дерев. Прогулянки для молодших школярів бажано організовувати екологічними стежками до пам'яток природи, що пов'язує їх з історією рідного краю, звичаями пращурів.

Також для молодших школярів пропонуються доступні види практично-природоохоронної діяльності: догляд за кімнатними рослинами, шкільними квітниками, участь в озелененні школи, вулиці, де живе учень; прибирання та догляд за певною територією школи, знищення шкідників на плодкових деревах, збирання насіння квітів, насіння плодів дерев і кущів, підгодівля птахів узимку, розвішування годівниць, допомога дорослим у підгодівлі лісових тварин, догляд за домашніми і шкільними акваріумами, тераріумами, кімнатними птахами, свійськими тваринами, збирання попелу для добрива, допомога розпліднику у догляді за молодими ялинками чи плодovими деревами.

Отже головними завдання формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті “освіти майбутнього” є:

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

- формування системи знань про природу;
- розуміння взаємозв'язків і взаємозалежностей, що існують у природі (школа дає можливість сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань для подальшого вивчення, виховувати особистість, яка усвідомлює місце людини у довкіллі, через ознайомлення з рослинним і тваринним світом);
- формування позитивного ставлення до природи, норм поведінки у природі (це завдання є основою подальшого суб'єктивного усвідомлення учнем навколишнього середовища, як сукупності явищ і об'єктів у їх єдності і взаємозалежності. Суб'єктивне ставлення особистості до природи у цьому контексті розглядається як серцевина її суб'єктивного світу, де реальні й об'єктивні стосунки з природою обумовлюють сутність, кількісні і якісні показники її потреб і через процеси їх задоволення впливають на всю поведінку особистості);
- бажання зберегти і охороняти природу.

Сформовані екологічні цінності у молодшого школяра дають змогу правильно розкрити сутність світу природи – середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею.

Висновок. Таким чином, формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті освіти для сталого розвитку стає реальною освітою майбутнього. Освіта і сталий розвиток – це процеси, що мають багато спільного. Вони спрямовані на майбутнє і покликані забезпечити якісне життя наступних поколінь, підготувати людину бережно ставитися до навколишнього середовища, та сформувати у молодших школярів комплекс цінностей для подальшого екологічного виховання.

1. Крамаренко А. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спец. 7.01010201 “Початкова освіта”] / Алла Крамаренко, Катерина Степанюк. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 354 с.
2. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика : монографія / А. М. Крамаренко. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – 380 с.
3. Юркова Т. Екологічні цінності розвитку особистості / Т. Юркова // Гуманізм та освіта: електронне наукове видання матеріалів VIII Міжнарод. наук.-практ. конф. МОУ, АПН, Вінницького нац. техн. університету <http://cont.vstu.edu.ua/humed/2006/txt/06ytfcro.html>

ЕСТЕТИЧНЕ СПРИЙМАННЯ ХУДОЖНЬОЇ ДІЙНОСТІ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Шевченко А., студентка 4 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: Малицька О.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянського державного педагогічного університету*

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства особливої гостроти набуває проблема духовно розвинутої особистості. В той же час сучасна дитина формується в складних соціальних умовах, що істотно ускладнює процес її культурного розвитку й духовного становлення. Зумовлює це, насамперед, точка зору про відсутність зв'язку художнього розвитку з формуванням особистісних якостей людини і розвитком її мислення, що вкоренилася у нашому суспільстві. А це, в свою чергу, обумовлює «сугубо науковий підхід» (Б.М.Неменський) у сфері освіти: вона спрямована, перш за все, на формування знань, умінь, навичок, а емоційно-образні механізми мислення дитини функціонують недостатньо.

У психолого-педагогічній літературі мислення трактується як процес, який забезпечують раціонально-логічна й емоційно-образна сфери. Але зазвичай емоційно-образне сприймання ототожнюють лише із естетичною насолодою, а не зі сферою пізнання. Ігнорування емоційно-образної сфери мислення, «...нежелание видеть реальность обеих этих форм мышления выливается в формирование одностороннего интеллекта. Произошла всемирная фетишизация рационально-логического пути познания» [2, с. 7].

Залучити дитину до художнього, образного пізнання дійсності та адекватного сприйняття мистецтва здатне естетичне виховання. У процесі естетичного виховання формується орієнтація особистості на загальнолюдські цінності, розвиваються здатності до сприймання й співпереживання, естетичні почуття, потреби.

Значущість естетичного виховання не тільки для духовного, а й загального розвитку особистості визначено такими педагогами як В.О.Сухомлинський, Л.М.Толстой, К.Д.

Ушинський, Ш.О.Амонашвілі, Б.М.Неменський. Проблеми естетичного сприймання як методу виховання вивчалися в дослідженнях Л.В.Занкова, О.О.Мелік-Пашаєва, О.В.Запорожця, П.М.Якобсона.

Метою даної роботи є визначення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов, які забезпечують духовний та творчий розвиток молодших школярів засобами естетичного сприймання. Провідними в трактуванні специфіки формування естетичного сприймання як процесу відбиття дійсності у всьому різноманітті є ідеї Л.С.Виготського, О.М.Леонтьєва, О.О.Мелік-Пашаєва.

Пізнання навколишнього світу починається зі сприйняття об'єктів дійсності. Засобом одержання інформації про об'єкти або явища навколишнього є психологічні механізми сприймання. Основу процесу естетичного сприймання складає фізіологічний механізм, що задіює тимчасові нервові зв'язки і складну аналітико-синтетичну розумову діяльність людини. Безпосереднє спілкування зі світом відбувається в результаті роботи органів чуття. Цілісність процесу сприймання досягається внаслідок одночасної роботи органів зору і слуху, а також «контролю думки» над цим процесом. У звичайному сприйнятті людина відбиває і фіксує всі об'єкти і явища навколишнього, аналізуючи почуттєві дані. При естетичному сприйнятті не всі природні об'єкти і явища однаково відбиваються, а лише ті, які розкривають сутність того, що спостерігається. Це зумовлює різноманітні емоційні стани особистості [2].

Таким чином, естетичне сприймання – це не тільки пізнавальний процес, який характеризується відбиттям у свідомості людини об'єктів навколишнього, але й духовно-естетична діяльність, що залежить від вікових і індивідуальних особливостей особистості і виникає при безпосередньому впливі на органи чуття. Б.М.Юсов визначає естетичне сприймання як процес, в основі якого естетична реакція [5].

У психолого-педагогічній літературі відзначається, що в молодшому шкільному віці існують різні рівні розвитку сприймання, які пов'язані з індивідуальними відмінностями школярів – типом мислення, рівнем інтелектуального розвитку, рівнем емоційної активності, а також іншими об'єктивними і суб'єктивними причинами. Розвитку естетичного сприймання дійсності молодшими школярами буде сприяти цілеспрямована різнобічна художня діяльність: естетичне сприймання різних видів мистецтва та дійсності, накопичення художньо-естетичного досвіду.

Таким чином можна визначити здатність дитини до естетичного сприймання як показник рівня розвитку її особистості, що виявляється у наявності ціннісних орієнтирів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив нам визначити систему критеріїв діагностики рівнів сформованості естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку. В її основу покладено ключові категорії естетичного виховання: сформованість здатності дитини до власних естетичних оцінок і суджень, володіння сумою певних естетичних знань, наявність здатностей до власної творчості.

На нашу думку процес розвитку особистості молодшого школяра засобами естетичного сприймання буде ефективним при дотриманні низки педагогічних умов:

- якщо процес формування естетичного сприймання орієнтований на вироблення особистісних естетичних оцінок дійсності й художніх добутків і будується з опорою на соціальний досвід дитини;
- якщо в освітній процес включена система творчих завдань, які враховують вікові особливості учнів початкової школи;
- якщо дитині буде надана можливість самовираження, що забезпечить повноцінну взаємодію навчально-пізнавальної й творчої діяльності;
- якщо буде забезпечений емоційно-комфортний стан дитини в процесі образотворчої діяльності;
- якщо процес формування естетичного сприймання молодших школярів буде побудовано з урахуванням національних аспектів.

1. Зязюн І.А. Наукове осмислення освітнього простору культури у педагогічній теорії / І. А. Зязюн // Імідж сучасного педагога: науково-практичний освітньо-популярний часопис. – Полтава, 2006. – № 5–6. – С. 12–16.
2. Мелік-Пашаєв А.А. Эстетическое отношение к жизни как первооснова способностей в художественном творчестве / А.А.Мелік-Пашаєв. – М.: Высшая школа, 1993. – 287 с.
3. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, О.М. Отич, С.О. Соломаха [та ін.]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

4. Неменский Борис Михайлович. Эмоционально-образное познание в развитии человека / Б. М. Неменский. – М.: Экос, 1999. – 273 с.
5. Юсов Б.П. Современные направления в теории и практике развития художественного восприятия школьников / Б.П.Юсов. – Ташкент: Мир детства, 1992. – 289 с.

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Шило І., студентка V курсу факультету педагогіки та психології

Науковий керівник: Ткаченко О. М., доктор педагогічних наук, професор

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Актуальність проблеми. Інтенсивний розвиток різних сфер діяльності людини, наукові винаходи та їх впровадження в життя, технічний прогрес актуалізували проблему формування самостійної, творчої та конкурентоспроможної особистості. Це зумовило перегляд змісту освіти з переорієнтуванням на оновлені результати навчання – компетентності, формування яких починається з перших ланок системи освіти. У початковій школі важливо формувати ключову компетентність, що охоплює всі сфери розвитку особистості, якою, на нашу думку, є загальнокультурна компетентність.

Вивченням проблем компетентнісного підходу займалися В. Байденко, О. Бермус, Н. Кузьміна, А. Хуторський та ін. Класифікації компетенцій та компетентностей, зокрема й ключових, розробляли Н. Бібік, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші вітчизняні вчені. Окреслили окремі аспекти формування загальнокультурної компетентності В. Городяненко, О. Карнищев, Я. Кодлюк, О. Штепа. Розглянули особливості формування загальнокультурної компетентності у молодших школярів Л. Іванова, Н. Лисенко, О. Савченко. Питання застосування елементів театральної педагогіки в процесі формування у молодших школярів загальнокультурної компетентності не знайшли належного висвітлення в науковій літературі, що і визначило мету і завдання цієї статті.

Метою статті є визначення сутності поняття «загальнокультурна компетентність» та можливостей її формування у молодших школярів засобами театральної педагогіки.

Визначення поняття «загальнокультурна компетентність» зумовлене поглядами науковців на компетенції та компетентність. Значущими для нашого дослідження стали наукові праці, в яких компетенція визначається як «коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, в яких дана особа має знання, досвід» [4, 39], а компетентність є «певною сумою знань особистості, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку» [2, 89]. Відповідно, у цих дослідженнях підкреслюються такі характеристики компетентності: 1) це діяльнісна категорія, вона виявляється тільки в певній діяльності, значну роль у виявленні компетентності відіграють контекст і конкретна ситуація; 2) для прояву компетентності важливі значущість поставлених завдань і зацікавленість особи у розв'язанні проблеми. У статті компетентність ми розглядаємо не лише як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної діяльності, а й сукупність певних якостей особистості, які дають їй змогу аналізувати та оцінювати ситуацію, приймати відповідні рішення, передбачати наслідки різних видів діяльності тощо.

Визначення поняття «загальнокультурна компетентність» передбачає й аналіз поняття «культура». Культура, на думку А. Бурової, – це «сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії»; історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації [2, 310]. Подібної позиції у трактуванні культури як якісної характеристики суспільства, що виражає міру його прогресу, рівень досягнень, зв'язки та відносини, дотримується й О. Якуба. Отже, культура пов'язана із суспільством і формується протягом його історії як система цінностей, яка впливає на розвиток людства.

Сутність поняття «загальнокультурна компетентність» відображає привласнення здобутків культури особистістю. Так, О. Штепа наголошує, що загальнокультурна компетентність – це «єдність набутих особистістю знань, умінь, навичок, досвіду, відносин та якостей особистості, які, у свою чергу, забезпечують прогресивний процес засвоєння соціальних та індивідуальних цінностей» [4, 39]. О. Овчарук розглядає поняття «загальнокультурна компетентність» як властивості особистості, які стосуються сфери розвитку культури особистості та суспільства в усіх її аспектах, що передбачає передусім формування культури міжособистісних стосунків, оволодіння вітчизняною та світовою культурною спадщиною [3, 26].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Аналіз понять «компетентність», «культура», «загальнокультурна компетентність» засвідчив, що загальнокультурна компетентність може розглядатись як сукупність властивостей особистості, які стосуються сфери культури людини та суспільства в усіх її аспектах, що передбачає передусім формування культури міжособистісних стосунків, здатності зберігати і відтворювати національні та загальнолюдські цінності, уміння спілкуватися усно й письмово, навички толерантної поведінки та конструктивної діяльності в умовах культурних, мовних, релігійних та інших стосунків.

Організація процесу формування загальнокультурної компетентності у молодших школярів передбачає формулювання відповідних завдань. Аналіз наукових праць Н. Волкової, Н. Бібікової та Л. Локшиної, навчальних програм для загальноосвітніх навчальних закладів дав змогу виділити наступні завдання формування загальнокультурної компетентності:

1. Сформувати в молодших школярів уміння усвідомлювати і зберігати індивідуальні, національні й загальнолюдські цінності; осмислювати досягнення національної та світової культур, орієнтуватися в культурному контексті суспільства; знаходити спільну мову з особами іншої національності; уміння поважати і розрізняти релігії світу; цінувати українські звичаї і традиції, поважати звичаї і традиції інших народів світу, а отже – бути толерантним в умовах різних культур.

2. Вдосконалити вміння товаришувати, дружити. Навчити дітей організовувати свій вільний час, відвідувати гуртки відповідно до своїх бажань, захоплень, інтересів; брати участь у шкільних і позашкільних заходах, тобто формувати навички особистісно-індивідуального самовираження.

3. Формувати вміння спілкуватися усно, письмово, рідною та іноземною мовами; розуміти і бути зрозумілим під час спілкування з партнером; уміння чітко, літературно, правильно висловлювати свою думку; зображати побачене, відчуте у процесі творчої діяльності; сприймати різні твори мистецтва; формувати вміння соціальної взаємодії з навколишнім світом; вчити висловлювати свою думку з того чи того питання.

Огляд сформульованих завдань засвідчує, що значний потенціал у їх вирішенні в початковій школі мають окремі елементи театральної педагогіки. Театральна педагогіка є, як підкреслює В. Абрамян, з одного боку – мистецтвом, а з іншого – «самостійною галуззю педагогічної науки, яка спирається на методологічні й теоретичні положення загальної педагогіки, має свій об'єкт, предмет і методи дослідження, поняттєво-категорійний апарат і вивчає процес духовного та естетичного розвитку театральних фахівців в умовах їхнього навчання й виховання» [1, 7]. Елементи театральної педагогіки були виділені ще К. Станіславським. Такими елементами, на його думку, є сценічна увага, здатність до володіння своїм тілом, розвинена уява, сценічна увага, віра у правду вимислу, емоційна пам'ять, різні види спілкування, спеціальні тренінги тощо.

Аналіз педагогічної практики учителів м. Кіровограда з позицій формування загальнокультурної компетентності учнів на уроках в початковій школі підтвердив можливість застосування у цьому процесі елементів театральної педагогіки. Так, учитель загальноосвітньої школи I – III ступенів №31 В. П. Чампай на уроках читання розвиває у дітей уяву, здатність вірити у правду вимислу, залучає їх до різних видів сценічного спілкування. Для підвищення продуктивності такої роботи вчитель починає урок з музичних та поетичних творів, що відповідають темі. І. А. Михальська, учитель початкових класів НВК №26, елементи театральної педагогіки застосовує у контексті інтерактивних технологій, оскільки вони забезпечують послідовне моделювання процесу розв'язання проблемних задач і ситуацій, що вимагає пошуків, досліджень, співпраці та відповідної емоційної атмосфери.

У процесі організованого нами експериментального вивчення проблеми були враховані ідеї згаданих учителів. Проведення низки уроків та позаурочних заходів, у процесі яких з метою формування загальнокультурної компетентності в учнів були застосовані різні елементи театральної педагогіки, підтвердило припущення, що така організація навчального процесу дає змогу образно і яскраво зобразити соціальну дійсність, явища природи, познайомити дітей з навколишнім світом у всьому його розмаїтті; у процесі роботи над виразністю мовлення активізується словник дитини, удосконалюються чутливість, сприйнятливність, окремі властивості голосу; нова роль, особливо діалоги персонажів, ставить дитину перед необхідністю чітко, зрозуміло висловлювати думку; у школяра поліпшується діалогічне мовлення, його граматична будова, поповнюється словниковий запас тощо.

Отже, нагальною потребою сьогодення є формування у молодших школярів загальнокультурної компетентності. Удосконалення цього процесу передбачає застосування

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

в навчальному процесі початкової школи елементів театральної педагогіки, що сприяє удосконаленню мовлення, різних психічних процесів, збагаченню загальної культури особистості школяра.

1. Абрамян В. Ц. Театральна педагогіка / Володимир Цолакович Абрамян. – К.: Лібра, 1996. – 224 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
4. Штепа О. С. Особливості загальної компетентності та її діагностика / О. С. Штепа // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №10. – С.39–49.

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ЯК ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Шкіль М., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Хімчук Л.І., кандидат психологічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Передбачений реформою освіти перехід на навчання з шести років вимагає вдосконалення і оптимізації навчально - виховного процесу, органічною частиною якого є формування у дітей передумов до пізнавальної діяльності.

Підготовка дітей до навчання в школі ґрунтується на ідеї гармонійного розвитку дитини, її неповторної особистості. Формування фізичної та психічної «шкільної зрілості» є одним із головних завдань підготовки дошкільника до систематичного навчання.

У різний час вчені Гудкіна Н.Н., Овчарова Р.В., Безруких М.І. та ін. займалися проблемою готовності до школи. Науковцями [1;2;3;5.] розроблено безліч методик, програм діагностики шкільної готовності дітей і психологічної допомоги у формуванні компонентів шкільної зрілості.

У той же час, незважаючи на багатоплановість досліджень підготовки дітей до навчання в школі, ця проблема вимагає подальшого вивчення в умовах сучасних соціально - економічних і культурологічних перетворень в Україні.

Мета статті теоретично проаналізувати особливості підготовки дитини до школи, розкрити основні компоненти готовності дитини, вирізнити рекомендації для батьків .

Основний виклад матеріалу. У педагогічно - психологічній літературі терміни «підготовка дітей до школи» «шкільна зрілість», «психологічна зрілість», «готовність до навчання», «готовність до школи», часто вживаються як рівнозначні. Ці терміни є взаємозумовленими, хоча кожен з них має свою психологічну й педагогічну специфіку . Так «підготовка дітей до школи», визначається у дошкільній педагогіці початкової освіти як комплексне багатоконпонентне явище, що включає, зокрема, загальну та спеціальну підготовку, інтегрованим результатом якої є готовність дитини до школи. «Готовність» розглядається як системоутворююча характеристика, тривалий чи короткочасний психічний стан особистості, внаслідок впливу середовища і виховання на внутрішні сили людини. «Готовність» сприяє нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності.

За даними Л. А. Венгера, В. В. Холмовской, Л. Л. Коломінського, Е. Е. Кравцової, О.М. Дьяченко та інших в структурі психологічної готовності прийнято виділяти наступні компоненти: особистісна готовність, інтелектуальна готовність дитини до школи, соціально-психологічна готовність до шкільного навчання, емоційно-вольова готовність.

Психологічна готовність дитини до шкільного навчання – це один з найважливіших підсумків психологічного розвитку в період дошкільного дитинства. Проблема психологічної готовності до школи для психології не нова. У закордонних дослідженнях вона відбита в роботах, що вивчають шкільну зрілість дітей. (М. Гетпер, 1936; А. Керн, 1954; С. Штребел, 1957; Я. Йірасел, 1970, та ін.)

Основними компонентами загальної (психологічної) готовності до школи є: мотиваційна готовність до навчання у школі, емоційно-вольова готовність до навчання в школі, розумова готовність дитини до навчання в школі, психологічна готовність до спілкування та спільної діяльності. [1].

У психолого-педагогічній літературі, окрім вищевказаних понять, вирізняють поняття «шкільна зрілість», «емоційна зрілість», «соціальна зрілість». Що таке шкільна зрілість? Традиційно виділяють три аспекти шкільної зрілості: інтелектуальний, емоційний і соціальний. Інтелектуальна зрілість для віку 6-7 років – це вміння вирізнити фігуру із тла,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

відтворювати зразок, здатність концентрувати увагу, встановлювати зв'язки між явищами і подіями, логічно запам'ятовувати, а також розвиток тонких рухів руки і їх координації.

«Емоційна зрілість» – це здатність до ослаблення безпосередніх, імпульсивних реакцій і вміння тривало виконувати не дуже привабливу роботу, тобто розвиток довільності поведінки.

«Соціальна зрілість» – це наявність у дитини потреби у спілкуванні з однолітками й уміння підкоряти свою поведінку законам дитячих груп, здатність приймати роль учня, уміння слухати і виконувати вказівки вчителя.

Важливе місце для формування готовності дитини до навчання у школі посідає родина та її співпраця з навчальними закладами.

З метою виявлення потреб, нахилів, інтересів дитини, стилю спілкування у родині нами було проведене дослідження. У дослідженні взяли участь 15 батьків.

Батькам учнів було запропоновано анкету з метою визначення вміння оцінити підготовленість власної дитини до школи.

Аналіз результатів опитування батьків показав, що 65% батьків вміють адекватно оцінити рівень підготовленості власної дитини. 45% батьків потребують додаткових консультацій з боку педагогів та вивчення спеціальної літератури. У батьків часто виникає питання, чи обов'язково готувати дитину до школи?

Звичайно, не можна штучно форсувати розвиток психічних процесів чи особистісних якостей, як не можна прискорити ріст зубів, але так, як існують вітаміни, що сприяють росту та появі здорових міцних зубів, їх закріпленню, так можна допомогти дитині «дозріти» до шкільного життя. Отже, не потрібно заздалегідь виконувати навчальну програму першого класу, а створювати умови для загального розвитку дитини.

Висновок. «Готовність до шкільного навчання» має розглядуватися як багаторівневе утворення. Необхідною умовою підготовки дитини до школи є оптимальне поєднання мотиваційної, емоційно-вольової, розумової і психологічної готовності до спілкування та спільної діяльності.

Всі ці компоненти є однаково важливі. Відсутність або недостатність хоча б одного може позначитися для маленької дитини проблемами в навчанні або спілкуванні з вчителями та однолітками.

Значне місце у родинному вихованні має зайняти процес налаштування дитини на школу, на серйозну навчальну працю, тобто формування її психологічної підготовленості до навчання. Батькам треба пам'ятати, що головним у цій роботі мають стати найрізноманітніші засоби заохочення, а не примусу. Виховну роботу слід будувати на перспективі радісного очікування дня, коли малюк стане школярем; переконувати, що навчання в школі – це серйозна праця, в результаті якої дитина пізнає багато нового.

1. Покроєва Л. Проблема підготовки до навчання шестилітніх першокласників // Початкова школа. - 2000. - № 1. - С.7 - 9.
2. Стадненко Н., Ілляшенко Т., Обухівська А. Формування розумових дій у процесі підготовки дитини до навчання в школі // Початкова школа. - 2002.-№9.С.58-61.
3. Божович Л.І. Психологічні питання готовності дитини до шкільного навчання // Питання психології дитини дошкільного віку / Под ред. О.Н. Леонтьєва, А.В.Запорожца. — М., 1995. — С. 132-142.
4. Особливості психічного розвитку дітей 6-7-річного віку / Под ред. Д. Б. Ельконіна, А. Л. Венгера. — М., 1988.
5. Возрастная и педагогическая психология: хрестоматия: [учеб. пособие для студентов пед. учеб. заведений] /Сост. И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В.В. Зацепин. - М.: Издательский центр «Академия», 1999. - 320 с.
6. Чи готова ваша дитина до навчання в школі? / Завдання методики, поради // Бібліотечка вихователя дитячого садка – 2001 - №10 – с. 1. – 13.
7. Покроєва Л. Проблеми підготовки до навчання шестилітніх першокласників // Початкова школа – 2000 №1 – с. 7 – 8.
8. Як визначити готовність дитини до школи – практичні поради, тести, консультації батькам, вчителям, вихователям // Бібліотечна вихов. дит. – 2001. №7. – 21 с.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА

*Шпирун О., студентка V курсу, магістрант Педагогічного інституту
Науковий керівник : Червінська І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Педагогічна наука і практика довели, що становлення особистості завжди відбувається у взаємодії окремої людини з мікро- та макросоціумом, тобто матеріальним і культурним середовищем, а також у взаємодії з різними соціальними інститутами, зокрема, з сім'єю, громадою, релігійними спільнотами, формальними чи неформальними об'єднаннями.

Всебічний розвиток особистості неможливий без відродження духовної культури та вітчизняних етнічних виховних традицій, надбань народної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування морально-етичних норм та ціннісних орієнтацій школярів завжди була й надалі залишається однією з найактуальніших у теорії і практиці виховання, що знайшло своє відображення в численних сучасних наукових публікаціях. Окремі аспекти формування морально-етичних, духовних цінностей особистості (І. Бех, В. Болотіна, М. Боришевський, О. Вишневський, О. Докукіна, І. Зязюн, О. Кононко, А. Малихін, О.Савченко, О. Сухомлинська), провідні ідеї морального виховання дітей в українській родині (П. Ігнатенко, В. Павленчик, О. Семенов, Р. Скульський, В. Скуратівський, М. Стельмахович), зарубіжний досвід формування моральності підростаючого покоління (В. Жуковський, М. Красовицький) залишаються предметом активного обговорення на сторінках педагогічних видань.

Питання формування особистісних моральних і духовних цінностей вивчалися зарубіжними філософами і психологами (А.Маслоу, К.Горней, Ж. Піаже, К.Роджерс, З.Фрейд).

Мета статті – розкрити особливості формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства

Основний зміст статті. В педагогічному словнику духовність тлумачиться як індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти «для інших». Перша – це потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Друга – характеризується добрим ставленням особи до людей, які її оточують, увагою, готовністю прийти на допомогу, розділити радість і горе. Таким чином – духовність віддзеркалюється в моральній, когнітивній, естетичній і творчій спрямованості особистості.

У сфері духовного життя людиною здійснюється осмислення й вибір ідеалів та цінностей. Проблема духовності — це не тільки окреслення найвищого рівня освоєння людиною свого світу, ставлення до природи, суспільства, до інших і самої себе. Це проблема виходу людини за межі вузькоемпіричного буття, подолання себе "вчорашньої" у процесі поновлення і вдосконалення, сходження особистості до своїх ідеалів, цінностей і реалізації їх на життєвому шляху.

Виходячи з твердження, що справжнім творцем культури, життя народу є духовна особистість, виховання духовності повинно стати провідним напрямком української національної школи [1].

У світлі сучасних педагогічних уявлень школяр є, або принаймні, має бути, активним суб'єктом учіння, яке за своєю природою, з одного боку, може розглядатися як процес спілкування, а з іншого, – як цілеспрямована навчально-пізнавальна і практична діяльність. А це означає, що шкільне навчання за належних умов його організації може бути ефективним педагогічним засобом формування будь-яких особистісних цінностей дитини, в тому числі й моральних, бо воно і за часом, і за організаційними принципами посідає пріоритетне місце у її життєдіяльності [4].

Реалії сьогодення ще раз підтверджують той факт, що всебічний розвиток особистості неможливі без відродження духовної культури та вітчизняних народознавчих виховних традицій, надбань народної педагогіки та педагогіки життєтворчості. Зростання національної свідомості народу, прагнення досконало пізнати історичні традиції та джерела духовно-культурної спадщини, почерпнути багатства національної ментальності стають за цих умов внутрішньою потребою особистості.

Філософи стверджують, що рівень духовного розвитку суспільства та його розвиток в цілому, визначається рівнем суспільної свідомості всіх його членів. А суспільна свідомість

людей складається з громадянської, політичної, ідеологічної, правової, громадянської та національної самосвідомості.

Свідомість виявляє себе у знаннях, переконаннях, а головне – у вчинках та діяльності людей. Зміни у її структурі зумовлюються практикою пізнання, трудовою діяльністю, зовнішніми виховними впливами.

Саме тому одним із пріоритетних завдань сучасної національної системи освіти і виховання молоді має бути всебічний розвиток духовності, а також надбання національних і загальнолюдських цінностей. Це зумовлює повернення до проблеми формування морально-етичних, духовних цінностей школярів – майбутніх громадян нашої держави. Як відомо, палітра людської духовності досить різноманітна. Та найвищим проявом духовної культури особистості є її свідомість, оскільки всі інші різновиди духовності пройняті її змістом.

Таким чином, цінності разом із соціальними нормами складають основу засвоєння людиною соціального досвіду, який є важливим аспектом соціалізації. Саме ціннісні орієнтації як найважливіші елементи структури особистості, що діють як на рівні свідомості, так і на рівні без свідомих процесів, визначають змістовну сторону направленості, вибірковість поведінки, детермінують її мотивацію, впливають на стиль людського мислення і життя. Виступаючи як стійка система, вони включають, крім переконань, нахилів, і духовні засади, і моральні принципи. В процесі соціалізації вони стають обов'язковим фактором розвитку особистості, формування її світогляду [3, 145]

Висновки. Виховання морально-етичних цінностей, поглядів, переконань, формування норм і правил поведінки, які відповідають вимогам сучасної моралі, ефективно здійснюється лише у тому випадку, якщо в його процесі використовувати народознавчі матеріали. Завдання вихователя – створювати всією системою народознавчих засобів виховного впливу такі морально-етичні відносини, за яких би дитина переживала задоволення від того що вона своїми вчинками, своєю поведінкою приносить радість людям, творить добро. Це – азбука морально-етичного виховання.

1. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності : наук. видання. / І.Д.Бех – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Боришевський М.Й. Духовні цінності становлення особистості громадянина // М.Й.Боришевський // Педагогіка і психологія . – 1997. – №1.
3. Мистецтво життєтворчості особистості: Науково-методичний посібник. –К.: Інститут змісту і методів навчання. – 1997. – Т.2. – 936 с.
4. Стельмахович М.Г., Червінська І.Б. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини / М.Г. Стельмахович, І.Б.Червінська// — Поч. школа. - № (97).- С. 10-12.

ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Штогрин І., студентка II курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Копчук-Кашецька М.С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Проблема формування пізнавального інтересу досліджувалась такими видатними педагогами як А. Дістервег, Я. Коменський, В.Сухомлинський. Розглядається вона і у дослідженнях О.Жоржик, О.Савченко, І. Шамової, Л.Шушори та інших вчених.

У працях Н. Бібік, І. Дубровіної, С. Журавель, О.Киричук, Л. Нарочної, Л. Шелестової та інших педагогів розглядаються методи і засоби формування пізнавального інтересу молодших школярів.

За кордоном ці проблеми наразі активно досліджуються польськими, німецькими, австрійськими вченими (А.Єремус, Н.Байлер, М.Качмаркевич, К.Кітлі, Д.Кубіновський, В.Строх, Я.Хачінський, З.Хелмс та ін.). Водночас, змушені констатувати дефіцит вітчизняних досліджень стосовно формування інтелектуальних якостей школярів засобами музики [1,с.11].

Аналіз останніх досліджень. У дослідженнях О. Біди, І. Вікторенко, Н. Лисенко, М. Пазяк, Л. Різник, В.Сидорчук, М. Стельмахович, Л. Шаповал та ін. вчених одним із засобів формування пізнавального інтересу в молодших школярів розглядається усна народна творчість. Українські народні твори мають чудову властивість емоційно висвітлювати звичне

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

і буденне, виховувати любов до рідного краю, повагу до живої природи, бажання берегти її [2,с.55].

Якщо цілеспрямовано, систематично, методично виважено використовувати усну народну творчість на уроках, то це сприятиме ефективному формуванню пізнавального інтересу молодших школярів до вивчення природи і якісному.

Під час роботи над народними творами відбувається не лише ознайомлення учнів з видами і жанрами вітчизняного фольклору, а й формується почуття любові до національної культури та поваги до народу, що зміг створити і зберігати скарбницю таких непересічних цінностей.

Метою статті. є обґрунтування та експериментальна перевірка методики формування в молодших школярів пізнавального інтересу засобами усної народної творчості.

Виклад основного матеріалу. У психологічних дослідженнях підкреслюється, що якісна перебудова інтересів найінтенсивніше відбувається в періоди переходу дитини з одного етапу онтогенезу на інший. Зміна інтересів, їх якостей не нівелює певної стійкості найбільш значущих у кожному віковому періоді ознак, які продовжують розвиватися, інтегруватись в інші на вищому рівні. При цьому, за дослідженнями Н.М. Бібік, відбувається не тільки розширення і поглиблення інтересів, а й їх диференціація, яка виражається в появі комплексу домінуючих ознак. Встановлено, що інтерес обумовлює навчальну діяльність в цілому, сприяє самовдосконаленню учнів.

Таким чином, стійкий пізнавальний інтерес розглядають як ознаку готовності дитини до навчання в школі.

Пізнавальний інтерес розглядають як основний мотив навчальної діяльності, як індивідуальну цінність кожного учня, пов'язану з його особистісним смислом. Школяру цікаво «пізнавати нове», «бачити свій рух в пізнанні», «проникати в науку»[2,с.55].

Засобами усної народної творчості також є музика. На всіх етапах навчання дітей прищеплюється інтерес і любов не лише до українського музичного фольклору, а й до інших видів народного мистецтва, зокрема літературного (думи, казки, легенди...) та декоративно-ужиткового (писанки, рушники, витинанки тощо)[1,с.12].

Паралельно з фольклорним аспектом, протягом усього терміну навчання початкових класів, відбувається послідовне ознайомлення з професійною музикою України: відомостями про життя і творчість провідних представників національного мистецтва (М.Лисенка, К.Стеценка, М.Леонтовича, Л.Ревуцького, В.Косенка та ін.), вокальними й інструментальними творами сучасних українських композиторів.

Так поступово, у різних видах музично-творчої діяльності, відбувається формування національної свідомості та національно-патріотичних почуттів дитини. Паралельно відбувається ознайомлення зі зразками свідомості музичної культури, яка є доступною та зрозумілою людям різних народів завдяки «інтернаціональним» якостям музичного мистецтва [1,с.12].

Позитивним засобом ознайомлення дітей з традиціями різних народів є застосування у змісті підручників народних казок. Наприклад, учням третього класу запропоновано калмицьку народну «Казку про рідний край», де пташиний спів уособлює почуття свободи та любові до рідної землі [1,с.13].

«Казка — це активна естетична творчість, що охоплює всі сфери духовного життя дитини — її розум, почуття, уяву, волю. Вона починається уже в розповіданні, вищий етап її — інсценізація» — писав В. Сухомлинський.

Знайомство з казкою допомагає дитині зрозуміти оточуючий світ. Будь-яка казка представляє собою розповідь про основні закони, які діють в нашому житті. Це цілий комплекс життєвих ситуацій, розповідь про відносини між людьми. Казка не навантажує дитину складними міркуваннями. Тому її мова доступна малечі.

Дітей треба привчати і роздумувати над казками. Це нескладно вже тому, що діти люблять, коли їм знову і знову повторюють полубилися казки, і вони самі програють їх у своїй уяві. Слухаючи казку, дитина несвідомо, у своїй уяві, зливається з героями казки, якщо вони йому симпатичні. І тоді разом з ними він проявляє доброту і шляхетність, ризикує собою заради інших, любить, сумує, стає сміливим і спритним, здійснює подвиги і перемагає злих і страшних чудовиськ:

Під час слухання музики у дітей виникає інтуїтивна потреба рухатися у такт ритму. Такий елементарний емоційний відгук на ритм є первинним виявом музичності. Мимовільну моторно-емоційну реакцію дітей слід зробити осмисленою, ритмічною, виразною.

Наприклад, вчити крокувати чітко і впевнено під маршову музику, плавно рухатися – під колискову, завзято плескати – під швидку танцювальну тощо.

Потребу дітей рухатися необхідно використовувати і правильно спрямовувати. В роботі з молодшими школярами використовуються в основному ті рухи, які відомі дітям з життя і не потребують окремого часу для їхнього виявлення та засвоєння: прості рухи рук, біг, ходьба, елементарні танцювальні кроки. «Корисна віддача» від руху двостороння: він дає радість дитині, підвищує її життєвий тонус, позитивно впливає на загальний фізичний стан і водночас сприяє розвитку її музичних здібностей.

Рухи під музику К. Самолдіна рекомендує включати в усі види діяльності на уроці: «під час знайомства з музичною грамотою, для кращого запам'ятовування музичного матеріалу, під час слухання музики, для вироблення чистоти інтонації, під час гри на дитячих музичних інструментах» .

Ознайомлення дітей з українським народним танцем «Аркан» передбачає не лише аналіз власне музичних аспектів твору, а й розповідь про історію виникнення в танцю, розгляд національного вбрання виконавців, наслідування танцювальних рухів, [3,с.56].

Висновок. Пізнавальний інтерес виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуальної напруги, самостійної діяльності. Його значення в житті дитини важко переоцінити. Інтерес виступає як самий енергійний активатор, стимулятор діяльності, реальних предметних, учбових, творчих дій і життєдіяльності загалом.

Ознайомлення дітей з фольклором і мистецькими традиціями різних народів та життя і творчістю видатних представників світової культури сприяє поступовому розвитку уявлення про широкий географічний простір мистецтв[1,с.14].

- 1.Любова О. Національне та інтелектуальне виховання молодших школярів на уроках музичного мистецтва / О.Любова // Початкова школа.-2011-№6-С.11-14.
- 2.Прокопенко В. Розвиток інтелектуальних здібностей та емоційного інтелекту засобами навчальних проєктів /В.Прокопенко//Початкова школа -2011-№3-С.31-32.
- 3.Нечипоренко К. Розвиток інтелектуально-творчих умінь учнів у навчально-виховному процесі початкової школи/К.Нечипоренко//Початкова школа. - 2011-№11-С.55-57.
- 4.Шмаргун В.Сенсорна увага та інтелектуальний розвиток школярів /В.Шмаргун//Початкова школа. - 2011 - №6 - С.57-60.
- 5.Мовчун А. Про плагіат :як не стати крадієм чужого інтелекту/А.Мовчун//Початкова школа. – 2011 - №9 - С.50-51.

Історія освіти: ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі початкової школи

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ М. МОНТЕССОРІ У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ШКОЛІ

*Бегметюк М., студентка 4 курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Процеси відродження національної самобутності України, її інтегрування до європейського освітнього простору зумовлює потребу глибокого переосмислення спадщини педагогів минулого, визнаних класиками світової педагогіки, з метою неупередженої, об'єктивної оцінки їхніх педагогічних надбань, поглядів, переконань і використання їх у сучасній навчально-виховній практиці. Особливу увагу сучасні освітяни зосереджують на ранньому періоді розвитку дитини, коли формуються її якості. Запроваджуючи у практику принцип індивідуального та особистісного підходу та методики раннього розвитку, вчені дедалі частіше звертаються до спадщини Марії Монтессорі.

Мета статті: на основі аналізу літературних джерел та вивчення досвіду роботи сучасних початкових шкіл України обґрунтувати доцільність використання прогресивних ідей Марії Монтессорі у навчально-виховній практиці.

Виклад основного матеріалу. Марія Монтессорі (1870–1952) – відомий італійський педагог. Відкривши в Римі школу для дітей зі слабкими розумовими здібностями, вчена створила спеціальну методику їх навчання, яка дала надзвичайно високі результати у навчанні дітей. «Допоможи мені зробити це самому» – це звернення дитини до педагога є гаслом

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Монтесорі-педагогіки, що визначає її сутність та унікальність. Основні принципи цієї системи – стимулювати дітей до самостійної діяльності, не обмежувати їхню свободу у процесі навчання й виховання.

Зацікавлення педагогікою Монтесорі активізувалось у минулому сторіччі в США, Франції, Англії, Голландії, Нідерландах. Упровадження Монтесорі-педагогіки в Україні було розпочато такими видатними педагогами, як: О. Дорошенко, Н. Лубенець та С. Русова. В 90-х роках було створено реальні умови для запровадження української моделі сучасної школи-Монтесорі. Так, у 1992 році Рішенням Головного управління освіти Київської міської державної адміністрації у м. Києві було вперше відкрито державну «Школу Монтесорі від 3 до 7» [3]. Школа стала експериментальним центром впровадження педагогічної системи М. Монтесорі в Україні. Нині в країні функціонує низка навчально-виховних закладів, які працюють за цією технологією – школи-Монтесорі у Києві, Харкові, Львові, Херсоні, Одесі, Дніпропетровську, Полтаві, Бердянську та інших містах [8].

Відвідавши Львівську школу ім. Марії Монтесорі, ми зауважили, що група, де займаються діти, на перший погляд має звичайну затишну ігрову кімнату. Тут всюди розкладені «розвивальні» іграшки і дуже багато всяких цікавих куточків. Але насправді в цій кімнаті панує найсуворіший порядок. Адже у кожній речі є своє позначене місце і немає випадковостей. Вся кімната поділена на зони і кожна з них наповнена спеціально розробленим дидактичним матеріалом.

1. Зона практичного життя. Її мета – розвинути у дитини самостійність, яка допомагатиме їй в подальшому житті і вкрай позитивно впливатиме на самооцінку. Налити воду в чашку, застібнути гудзики, почистити картоплю, відкрити замок, зашнурувати взуття... Тут діти швидко навчаються всім цим практичним навичкам. Учитель (його називають Наставником) показує дітям, як обходитися з предметами і для чого вони призначені. Далі дитині пропонується діяти самостійно, методом проб і помилок. Дуже важливо те, що всі предмети цієї зони повинні бути справжніми, а не іграшковими.

2. Зона сенсорного розвитку. Гарячий – холодний; важкий – легкий; гладкий – шорсткий; довгий – короткий – ці та багато інших понять дитина осягає тут емпіричним шляхом. Численні склянки, пірамідки, ваги, предмети вирізняються за кольором, фактурою, звучанням, запахом та інше. Матеріали цієї зони повною мірою задіюють всі органи чуття малюка: зір, слух, нюх і тактильні відчуття.

3. Зона мовного розвитку призначена для підготовки учнів до читання та письма, велика увага приділяється розвитку дрібної моторики, яка тісно пов'язана з психомоторним розвитком дитини і розвитком мовних зон кори головного мозку. Саме тому багато посібників передбачають масаж пальчиків, розвиток точних рухів руки.

4. Математична зона – це середовище навколо дитини, спрямоване на підготовку до опанування математичними знаннями: порядковому рахунку, складання, множення і ділення. Тут можна знайти об'ємні геометричні фігури, шорсткі цифри, лічильний матеріал.

5. Зона природознавчих знань. У ній дитина має нагоду отримати перше уявлення про навколишній світ і природничі науки. Основи ботаніки, зоології, анатомії, географії подають в ігровій формі. Для цього використовують дерев'яні географічні карти, вкладиші у вигляді листя дерев, моделі і картки з овочами і фруктами, набори іграшкових тварин, колекцію мінералів, моделі вулкана і земної кори тощо.

У методиці Монтесорі немає традиційних занять і уроків, як і спеціально відведених місць, де дитина буде займатися. Передбачено легкі переносні стільчики і столики, килимки для занять на підлозі. Всі діти мають вільний доступ до всього, що є в Монтесорі-групі. Їм не треба зайвий раз звертатися за допомогою. Але, зрозуміло, що ніякої анархії в групі немає і бути не може. При всій видимості вседозволеності, тут існують суворі правила і порядки, дотримуватися які треба неухильно. Одне з таких правил – навести за собою порядок. Після того, як дитина закінчила займатися з якимось із посібників, вона повинна прибрати, привчає її до послідовності, організованості. Ще один момент – всі посібники та матеріали є в групі виключно в одному примірнику. Тому потрібно користуватися ними по чергові. Це також привчає дітей бути терплячим. Водночас у цій методиці повністю відсутня негативна оцінка дій дитини (критика, зауваження) і немає змагального моменту між дітьми.

Висновки. Основні ідеї педагогічної технології М. Монтесорі сьогодні є актуальними. Це: проблема саморозвитку дитини, створення спеціальної системи виховання і навчання для успішного саморозвитку як нормальної дитини, так і дитини з особливими потребами, допомога дорослому дитині у «самопобудові» й духовному розвитку. Вони відповідають основним принципам Державної національної програми «Освіта України XXI ст.».

Проаналізувавши впровадження педагогічної технології М. Монтесорі в українських спеціальних навчальних закладах, можна зазначити, що у корекційно-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами дана технологія використовується в недостатній мірі. Вона використовується вибірково в окремих спеціальних загальноосвітніх школах за ініціативою вчителів. Слід враховувати, що дана технологія надає реальні можливості реалізації інтегрованої та інклюзивної освіти, так як вона дозволяє кожній дитині навчатися в індивідуальному темпі, що допомагає реалізувати її освітні й особистісні потреби.

1. Андрушко Л. Навчання дітей методами Марії Монтесорі / Л. Андрушко, С. Єфімова // Психолог. – 2004. – № 17. – С. 30.
2. Борисова З. Спадщину Марії Монтесорі – сучасним дошкільним закладам / З. Борисова, Р. Семернікова // Дошкільне виховання. – 1966. – № 5. – С. 14,15; № 6. – С. 14,15; № 8. – С. 12,13; № 9. – С. 6–7.
3. Глазунова Л. Золоті зерна „буржуазної” педагогіки зійшли і на нашому ґрунті: Школа Монтесорі / Л. Глазунова // Освіта. – 1993. – 8 квітня.
4. Городня О. Без покарань і заохочень вчать діти в єдиному поки що в Україні навчальному закладі – школі Монтесорі / О. Городня // Сім'я. – 1997. – № 2. – С. 11–12.
5. Горюнова В. З. Асоціація Монтесорі-вчителів України / В. З. Горюнова // Вісник. Асоціація Монтесорі-вчителів України / упоряд.: В. З. Горюнова, Т. П. Михальчук. – К. : Виробничо-видавниче підприємство «Компас» МОНУ, 1997. – Вип. 1. – С. 9–10.

ПОШИРЕННЯ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ У СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

Вольська О., студентка 5 курсу, магістрант Інституту педагогіки, психології та мистецтв

Науковий керівник: Більська О.В., кандидат педагогічних наук

Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського

Система М. Монтесорі, яка користується світовим визнанням і одержала широке розповсюдження, – чудовий приклад ефективної практичної реалізації ідей вільного виховання, могутнього гуманістично орієнтованого педагогічного напрямку, який виник в Європі й Америці на межі ХІХ-ХХ ст. Теорія М. Монтесорі за порівняно короткий період набула світової популярності. У розвитку інтересу до системи Монтесорі можна виділити декілька кульмінаційних періодів.

Перший період (початок ХХ століття – кінець 40-х рр.) був пов'язаний з діяльністю самої М. Монтесорі, яка не тільки пропагувала свій метод, але й сприяла створенню багатьох шкіл і дошкільних закладів, що працювали за її системою. Мтакі заклади на початку ХХ століття діяли в різних місцевостях Італії, Голландії, Швейцарії, Франції, Англії, в Америці і навіть в Австралії, Індії і Японії.

Англія була першою за відкриттям «Будинків дитини», що працювали за системою Монтесорі. Р. Ландсберг, описуючи досвід англійських шкіл, прослідковує, як за порівняно несприятливих зовнішніх умов закладів, що працюють за принципами М. Монтесорі, вирішувалося питання про „повну емансипацію дитини і вчителя», поєднуючись з турботами про виховання кращого в дитині – „відчуття краси, добра, можливості свободи індивідуального розвитку, руху вперед таким кроком, який якнайбільше підходить кожному» [1, 38-39].

З Англії досвід поширився в інші країни Європи. В Іспанії існувало безліч дитячих садків і шкіл, що використовували систему М. Монтесорі; зокрема у школах Барселони була організована робота з дітьми до 14 років. Видавався також журнал, що висвітлював теоретичні й практичні питання системи М. Монтесорі. У Франції система М. Монтесорі отримала значне поширення в період до 1-ої світової війни. Особливо цікаво була організована робота виховних закладів у кантоні Теччіно. У листах С. Шацького ми знаходимо оцінку роботи швейцарських дошкільних закладів за методом М. Монтесорі, з роботою яких він знайомився на прохання Л. Шлегера. В Італії в 20-ті роки існувало близько двохсот дитячих садків М. Монтесорі і декілька шкіл у Римі і Неаполі, хоча тут спостерігалось найпасивніше ставлення до методу.

Значна робота проводилася у Голандії. Перша школа М. Монтесорі була відкрита у вересні 1914 р. в Гале. Кількість шкіл щороку збільшувалася і до початку 1924 р. їх налічувалося вже близько тридцяти. Головними містами зосередження цих виховних установ були Амстердам, Амерсфорт, Арнхейм, Гаага, Роттердам.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Після бурхливого захоплення новою системою виховання настав період переоцінки і помітного охолодження інтересу теоретиків і практиків до методу М.Монтессорі. Другий кульмінаційний період творчого розвитку ідей М.Монтессорі (кінець 50-х років) зумовлений зміною педагогічного менталітету американського суспільства, зневірою у власній освітній системі.

У 1969 р. була офіційно заснована Міжнародна Асоціація Прогресивних Монтессоріанців (IAPM), яка сьогодні має представницькі школи в Британії, Франції, Іспанії, Японії, Південній Америці і США.

Х.Гіттер, австрійська послідовниця Монтессорі, навчаючи її методу у Відні, проводила дослідження в галузі раннього дитинства. Вона висвітлювала підходи М.Монтессорі в програмах, призначених для перепідготовки вчителів, директорів та інспекторів шкіл. Грунтуючись на своєму власному досвіді як мати і як бабуся, Гіттер також приділяла багато уваги проведенню семінарів для батьків, метою яких була підготовка дітей до школи.

Отже, результатами другого кульмінаційного періоду розвитку Монтессорі-педагогіки за кордоном були теоретичні роботи, цінні порівняльним аналізом теорії М.Монтессорі та інших прогресивних теорій виховання і розвитку, а також створення низки важливих міжнародних Монтессорі-організацій.

Третій – сучасний етап зростання інтересу до методу М.Монтессорі в світовій педагогіці пов'язаний з розпадом авторитарної соціальної системи і відповідного розкріпачення системи освіти. Немало прихильників здобула педагогічна система М.Монтессорі й серед вітчизняних спеціалістів, які започаткували суспільне дошкільне виховання в Україні. Найактивнішими і найпослідовнішими серед них були О.Дорошенко, Н.Лубенець, С.Русова. Н.Лубенець і С.Русова відзначали новаторство і користь принципів виховання дітей дошкільного віку в умовах суспільного дошкільного виховання М.Монтессорі. Особливе схвалення висловлене на адресу розроблених М.Монтессорі дидактичних матеріалів. Ідеї М.Монтессорі пропагувались на сторінках журналу «Дошкольное воспитание», що виходив того часу в Києві.

У 1915 р. побачила світ книга «Фребель і Монтессорі» Н.Лубенця. «Роботи Монтессорі, - відзначав Н.Лубенець, - становлять еру в історії дошкільного виховання і доводять, що це – найважливіше і благородніше завдання, яке вимагає інтелігентності і великої душі» [2, 112]. Особливий талант М.Монтессорі Н.Лубенець вбачав у визнанні свободи дитини.

С.Русова майже у кожному розділі книги «Дошкільне виховання» (1918) апелювала до авторитету М.Монтессорі. Високо оцінювала вона «уроки номенклатури», які «готують дитину до абстрактного мислення», «новий дитячий садок», як і головні принципи її педагогічної системи. Поділяла С.Русова погляди М.Монтессорі на педагога як на уважного спостерігача і вдумливого дослідника дитячої душі.

Протягом 20-30-х років ХХ сторіччя багато навчально-виховних установ України широко застосовували елементи технології М.Монтессорі. Аналіз документів діяльності дошкільних закладів України того часу засвідчує, що вони досить активно застосовували методіку М.Монтессорі і результати цієї роботи схвально оцінювалися педагогами, батьками і громадськістю. У 20-ті роки досвід М.Монтессорі висвітлювався в керівних документах щодо організації роботи у дошкільних закладах нового типу. Зокрема, до нього звертається організатор дошкільної освіти О.Дорошенкова.

Значне поширення ідеї Монтессорі отримали в Росії. До педагогіки М.Монтессорі звернулися педагоги-«дошкільники», а також фахівці з початкової освіти. Перший практичний крок на шляху реалізації ідей М.Монтессорі в Росії зробила Ю.Фаусек [4].

У 1915 р. в Петербурзі відбулася виставка „Дитячий садок», яку організувало Товариство сприяння дошкільному вихованню. На ній був представлений повний набір дидактичного матеріалу М.Монтессорі. Під час проведення Виставки читалися доповіді провідних фахівців з дошкільного виховання, серед яких великий інтерес викликала доповідь Ю.Фаусек і С.Созонова „Система Монтессорі».

У 1918 р. при Наркомпросі був створений Музей дошкільного виховання, який очолив Ю.Аркін. В історичному відділі Музею були представлені матеріали, що знайомили з ідеями великих педагогів, у тому числі і М.Монтессорі. В інших відділах експонувалися зразки меблів, дидактичних посібників, щоденників керівників дитячих садків, осередків, майданчиків та інших дошкільних закладів, серед яких значне місце займали ті, які працювали за цією системою.

Пізніше метод М.Монтессорі, як і інші течії вільного виховання, починає суперечити ідеологічним канонам, що складаються у радянській педагогіці. Система М.Монтессорі

визнавалася ідеологічно і педагогічно неприйнятною для радянських дошкільників. У 1928 р. система Монтессорі була заборонена.

Новітня історія відродження системи Монтессорі пов'язана зі створенням Монтессорі-центрів і асоціацій у столицях держав колишнього Радянського Союзу. У 1993 р. в Москві була створена Міжрегіональна Альтернативна Монтессорі-асоціація (МАМА), яка об'єднала близько 200 учених і педагогів з Росії, Білорусі, України, Казахстану, що вивчають і використовують в роботі з дітьми систему італійського педагога-гуманіста. У Києві відкрита перша українська Монтессорі-школа, де виховуються і навчаються діти від 3-х до 7-ми років.

Сьогодні Монтессорі-педагогіки переміщуються із заходу до Східної Європи. Зокрема, у країнах СНД це знаходить прояв у некритичних запозиченнях окремих елементів американського, німецького і інших досвідів Монтессорі-педагогіки; проводяться дискусії щодо недостатнього рівня компетентності задля її реалізації тощо [3].

Аналіз використання ідей М.Монтессорі у зарубіжній та вітчизняній теорії і практиці освіти засвідчує, що теорія і практична робота засновників суспільного виховання була орієнтована на систему М.Монтессорі як зразок здійснення індивідуального виховання в умовах навчально-виховних закладів для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. У світі існують десятки тисяч шкіл Монтессорі (дитячих садків, початкових шкіл, гімназій, ліцеїв), у деяких університетах та інститутах є відділення, які готують Монтессорі-вчителів. У США, Голландії налагоджено випуск дидактичного матеріалу М.Монтессорі.

1. Основні аспекти філософії та педагогіки М.Монтессорі: за матеріалами різних публікацій // Дитина. – 2002. – лют. (№2). – С.6.
2. Сорокова М.Г. «Жизненная практика» и сенсорное воспитание дошкольников по методу Монтессори : Учеб. Пособие / М.Г. Сорокова ; Под ед. Сорокова Д.Г.; Моск. ед. Гос. Ун-т. – Москва : [б. и.], 1998. – 316 с.
3. Стрюк К. Система М.Монтессорі – нове чи старе? / К.Стрюк // Дошкільне виховання. – 1996. – №3. – С.10-11.
4. Таубман В.В., Фаусек Ю.И. Теория и практика детского сада Монтессори / В.В.Таубман, Ю.И.Фаусек. – Ленинград – Москва : Мысль, 1923. – 133 с.

ВПЛИВ СПАДКОВСТІ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ (ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Макогін В., студентка IV курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність проблеми. Людина є природною істотою. Як природне створіння вона наділена природними силами, задатками й здібностями, які впливають на соціальний розвиток та формування її як особистості.

Біологічна спадковість визначає як те загальне, що робить людину людиною, так і те відмінне, що робить людей різними за зовнішнім виглядом і внутрішніми якостями. Питання про спадковість надзвичайно складне. Окремі його аспекти ще до кінця не досліджені, а тому в педагогічній літературі нерідко висловлюються і суперечливі думки щодо них.

Людина як частина живої природи успадковує передусім задатки типу нервової системи, на базі яких формуються тип темпераменту (меланхолічний, флегматичний, сангвінічний, холеричний), деякі безумовні рефлекси (орієнтувальний, оборонний, слиновиділення), конституція тіла, зовнішні ознаки (колір волосся, очей, шкіри). До суто фізичних задатків належать і група крові, резус-фактор. Нашадки можуть успадкувати від батьків також певні хвороби: хворобу крові (гемофілію), шизофренію, цукровий діабет, венеричні хвороби. Найнебезпечніше на фізичне здоров'я дітей впливає зловживання їх батьків алкоголем і приймання наркотиків. Означена проблема неодноразово піднімалась низкою психологів, медичних працівників, вчителів-практиків, керівників шкіл. Так, *аналіз актуалізованих джерел* засвідчує, що до проблеми впливу спадковості на розвиток особистості зверталися видатні науковці й педагоги як минулого, так і сучасності, як-от: А.Макаренко, О.Сисоєва, В.Стрельников, С.Сухомлинський, К.Ушинський та інші.

Мета статті – розглянути вплив спадковості на формування особистості дитини.

Основний виклад матеріалу. Психіка будь-якої людини являє собою унікальне поєднання різних властивостей, що формуються під впливом безлічі факторів, серед яких спадковість далеко не завжди відіграє провідну роль [1; 2]. Вчені всього світу вже давно намагаються відповісти на питання: «Які саме властивості особистості людини визначаються

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

спадковістю, і наскільки зовнішні чинники здатні подолати генетичні у формуванні психологічного складу особистості?». Одним з перших на це запитання спробував дати відповідь англійський дослідник лорд Гальтон. Його книга "Спадковість геніальності", що побачила світ у кінці 19-го століття, вважається однією з перших серйозних робіт у цій галузі медичного знання. У 1862 році німецькі біологи Ернст Геккель і Фріц Мюллер відкрили біогенетичний закон, суть якого в тому, що біологічний розвиток індивіда, починаючи з зародка, повторює всі основні стадії, які пройшов той чи інший вид у процесі своєї попередньої еволюції. Факти свідчать про те, що людина в своєму індивідуальному розвитку дійсно частково повторює розвиток предків. Але розширення змісту даного закону на весь процес індивідуального розвитку людини, як це намагалися робити деякі психологи й педагоги, недопустиме: є ознаки, які виникають внаслідок пристосування людини до умов життя; вони не передаються наступним поколінням. У зв'язку з цим формулювання закону «онтогенез повторює філогенез», що закріпилося в педагогіці 30-70-х років з причини спрощеного, розширеного тлумачення фактів, є неправильним.

Німецький психолог Вільям Штерн (1871—1938), автор класичних робіт з дитячої психології, систематично вивчаючи індивідуальні особливості людей, створив теорію конвергенції (від лат. *convergere* — наближатися, сходитися) двох факторів. Відповідно до цієї теорії розвиток дитини визначається взаємодією спадковості й середовища. Вирішальну роль при цьому відіграє спадковість. *Середовище* — умова, в якій реалізуються визначені спадковістю особливості людини. Творець психоаналітичної теорії Зігмунд Фрейд (1856—1939) вважав, що основою індивідуального й особистісного розвитку людини є природжені потяги або інстинкти. На основі анатомо-фізіологічних, біологічних, психологічних, соціологічних ідей розвитку дитини в зарубіжній педагогіці була розроблена теорія спонтанного розвитку дітей, і сформувалась особлива наука про дітей — педологія (від гр. *paídos* — дитина). Так, перші роботи педологічного характеру належать початку ХХ століття (Г.С. Холл, Дж. Болдвін, Е. Мейман, В. Прейер, В.М.Бехтерев, А.П. Нечаев та ін.). Педологія пов'язувала розвиток людської особистості насамперед із спадковістю.

До кінця 20-х років педологія почала претендувати на роль «марксистської науки про дітей», монополізуючи право на вивчення дитини, усуваючи педагогіку, анатомію і фізіологію дитячого віку, поглинаючи психологію.

Все вище означене дозволяє стверджувати, що найпершим чинником, який впливає на формування особистості, є спадковість. Спадковість — відновлення в нащадків біологічних особливостей батьків. Від біологічної спадковості залежить як те спільне, що визначає належність індивіда до людського роду загалом, так і те відмінне, що робить людей різними за зовнішнім виглядом і внутрішніми якостями. Особливу роль у формуванні особистості відіграють власне людські задатки (високоорганізований мозок, задатки до мовлення, ходіння у вертикальному положенні). Складною, на наш погляд, є проблема здібностей особистості. Так, на особливу увагу заслуговує питання про спадковість інтелектуальних здібностей [6]. Результати генетичних досліджень засвідчують, що здорові люди мають задатки до необмеженого духовного розвитку, і підтверджують припущення про великі можливості людського мозку. На цій підставі у педагогіці та психології розроблено концепцію розвиваючого навчання, яка ґрунтується на тому, що правильно організоване навчання може і повинно стимулювати розвиток людини.

Як показали наші спостереження, від природи різні діти мають неоднакові інтелектуальні задатки. Саме тому, організовуючи навчально-виховний процес у школі, слід здійснювати індивідуальний підхід до кожного учня; вивчати їх інтереси та уподобання, анатомо-фізіологічні особливості; впроваджувати диференційоване навчання тощо [3]. Як свідчать дані фізіології та психології, що сильніше виявляються спеціальні задатки, то кращих результатів може домогтися людина в їх розвитку [4; 5] (так, приміром, звернімося до славетного роду Баха). Якщо виходити з родоводу Баха, то музичні здібності в них були зумовлені домінантним геном. Однак цей приклад не виключає особливого впливу соціальних умов і необхідності раннього музичного виховання.

Іншими словами, *спадковість* — все те, що передає нам природа від попередників. Спадковість є хороша можливість стати відомим та талановитим, проте сама по собі її наявність без належного виховання та навчання, розвитку не дасть високих результатів.

Висновки. Спадковість — відновлення в нащадків біологічних особливостей батьків. На сьогоднішній день вчені приділяють значну увагу спадковості, оскільки вона відіграє велику роль у формуванні характеру особистості, її нахилів та творчих чи природних здібностей.

1. Максименко С.Д. Психологія особистості/С.Д.Максименко. – К.: Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
2. Сидоренко І.В. Психологічні аспекти роботи з обдарованими дітьми в освітньому закладі: Метод. розробка/І.В.Сидоренко. – Суми: Різоцентр, 2005. – 64 с.
3. Сисоєва С.О. До проблеми організації творчої навчальної діяльності учнів/С.О.Сисоєва//Обдарована дитина. – 2001. - № 8. – С. 2 – 8.
4. Слободянюк Л. Програма пошуку обдарованих дітей дошкільного та молодшого шкільного віку/Л.Слободянюк//Психолог. – 2003. - № 8. – С. 11 – 15.
5. Собчик Л.Н. Психологія індивідуальності. Теорія і практика психодіагностики/Л.Н.Собчик. – СПб.: Издательство «Речь», 2005. – 624 с.
6. Стрельников В. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості/В.Стрельников//Психологічна підтримка творчості учня. – К., «Редакції загально педагогічних газет», 2003. – С. 9 – 17.

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ РОДИННОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Николин Л., студентка II курсу Івано-Франківського коледжу,
дійсний член МАН м. Івано-Франківськ*

*Науковий керівник: Плетеницька Л. С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Родинне виховання є серцевинною виховного процесу, тому питанням родинного виховання присвячена значна кількість наукових праць. У дослідженнях М. Стельмаховича, Б. Ступарика, Р. Скульського, Б. Ковбаса, В. Костіва, В. Федяєвої та інших пропоровано ідеали, які притаманні українській родинній педагогіці.

Серед вітчизняних наукових розвідок, що торкаються питань родинного виховання, вагоме місце займають праці Мирослава Гнатовича Стельмаховича. Основні напрями родинного виховання вчений характеризує у працях "Мудрість народної педагогіки" (1971), "Народна педагогіка" (1985), "Педагогіка життя" (1989) та інших [1; 2]. Глибоко й повно питання напрямів родинного виховання розкриті ним у працях періоду незалежності України: "Народне дитинознавство" (1991), "Українське родинознавство" (1994), "Українська родинна педагогіка" (1996), "Українська народна педагогіка" (1997). У фундаментальній його праці "Українська родинна педагогіка" уперше в історико-педагогічній науці висвітлено національну систему родинного виховання в Україні.

Традиційна українська родина, вважав М. Г. Стельмахович, то "перша школа любомудрості, національного виховання, світлиця моральних чеснот і благородних вчинків, плекальниця пошанівку рідної мови, народних звичаїв, традицій, свят, обрядів, символів, побутової й громадської культури", твердить педагог і переконаний, що "облагороджувальне проміння отчого світильника, мамина ласка, бабусина доброта, дідусева мудрість, тепло хатнього затишку в колі рідних братиків і сестричок на все життя залишають глибокий слід у душі і серці кожної людини" [5, с. 12].

У навчально-методичному посібнику "Українська народна педагогіка" Мирослав Гнатович виокремив провідні напрями родинного виховання, а саме: духовне, моральне, трудове, розумове, естетичне виховання.

М. Г. Стельмахович писав : "Провідну роль у навчанні і вихованні особистості безперечно відіграє мова. Вона – найдорожчий скарб нашого народу... Не важко навчити дітей азбуки, читанню. У десятки разів складніше навчити культури мовлення, а звідси любові і пошани свого народу" [3, с. 311].

Найбільш придатним матеріалом, який би забезпечував оптимальний шлях до оволодіння дітьми мовною культурою, М. Г. Стельмахович вважав фольклорні твори. На думку вченого, прислів'я та приказки можуть стати для вчителя "щоденним хлібом", який із вдячністю споживатимуть його учні та навчатимуться шані до свого народу й мови.

Неабияке методичне чуття, напрацьоване М. Г. Стельмаховичем під час роботи учителем української мови та літератури в школі, дозволило вченому у подальшому давати виважені й продумані поради щодо використання народознавчих матеріалів у процесі навчання та виховання підростаючого покоління. Так, у цілій низці статей педагог звертає увагу учителів на необхідність використання загадок під час уроків як у початковій, так у середній школі. Відшліфованість їх форми, алегоричність, метафоричність, мелодійність – це ті риси, які роблять загадки педагогічним матеріалом, який особливо позитивно сприймається найменшими школярами, а тому роботу з ними варто розпочинати вже з

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

першого класу. Мирослав Стельмахович вважав, що відгадування загадок впливає на формування послідовного викладу думки, обґрунтування своєї відповіді, що не може позитивно не впливати на культуру мовлення учня. Загадки та казки збагачують творчу уяву дитини, виробляють навички усного мовлення, дотепність, будять фантазію, гумор, природний потяг до спілкування.

Значне місце у процесі розумового виховання дітей Мирослав Гнатович надавав казці, яка "широко відкриває двері в навколишній світ, вчить послідовно і логічно викладати думки" [4, с. 148]. Народні герої уособлюють героїзм, справедливість, доброту серця, благородство, рішучість, відважність, кмітливість, тоді коли негативні персонажі показані як такі, що або зазнають поразки, або гинуть. Це, на думку М. Г. Стельмаховича, було тим фактором, що дозволяє формувати у дітей вже з перших днів перебування в школі поняття про добро і зло, моральність та мораль. Тому вчений закликав звертатись до казки якомога частіше і подав перелік казок, які найбільш переконливо змальовують моральні чесноти українського народу. Педагог наполягав на проведенні обов'язкової бесіди після прочитання казки, бо саме вона, його думку, сприятиме конкретизації виховного впливу казки, а також допоможе учням глибше усвідомити вчинки персонажів.

М. Стельмахович зазначив, що "прекрасним стимулюючим засобом засвоєння мовного багатства є дитячий фольклор, який охоплює словесну творчість дорослих для дітей (колискові пісні, пестушки, потішки, забавлянки, небилиці, казки про тварин, чарівні казки, бувальщини, билиці), творчість дорослих, яка з часом перейшла в дитячий репертуар (заклички, загадки, примовки, приспівки, ігрові пісні, лічилки), і безпосередньо дитячу творчість (скоромовки, дражнилки)" [4, с. 58].

Скарбницю народних засобів, методів і прийомів родинного виховання, зібраних та описаних М. Г. Стельмаховичем, доцільно використовувати в українських сім'ях, а також вчителями, соціальними та педагогічними працівниками, які причетні до формування особистості дитини, в навчально-виховному процесі початкової школи.

1. Стельмахович М. Народна дидактика / М. Стельмахович. - К. : Знання, 1985. - 48 с.
2. Стельмахович М. Народна педагогіка : навч.-метод. посіб. / М. Стельмахович. - К. : Радянська школа, 1985. - 312 с.
3. Стельмахович М. Українознавство в національній школі. Посібник для вчителів (у співавторстві з С. Домбровським, Р. Скульським, Б. Ступариком, В. Хрущем). - Івано-Франківськ, 1995. - 8 друк. арк.
4. Стельмахович М. Українська народна педагогіка / М. Стельмахович. - К. : ІЗМН, 1997. - 232 с.
5. Стельмахович М. Українське родинознавство / М. Стельмахович. - Івано-Франківськ, 1994. - 56 с.
6. Стельмахович М. Українська родинна педагогіка / М. Стельмахович. - К., 1996. - 286с.

Теоретичні та методичні основи розвитку інноваційних процесів в освітньому середовищі початкової школи

ZASOB INTERNETU W ROZWIJANIU POZALEKCYJNYCH ZAINTERESOWAN DZIECIĘCYCH

*Adelina Zięba, studentka Politechniki Krakowskiej im. T. Kościuszki w Krakowie, (POLSKA).
Opiekun naukowy: Beata Anna Zięba, doktor (Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie – I miejsce pracy, PWSZ im. S. Pigoń w Krośnie – II miejsce pracy).*

Tezy wystąpienia:

1. Internet jako ogromna baza wiedzy z różnych dziedzin nauki prezentowana w różnych formach
2. Pozalekcyjne zainteresowania dzieci jako podstawa rozwijania bogatej osobowości młodego człowieka i jego dalszych aspiracji życiowych.
3. Dostępność, szybkość informacji oraz atrakcyjność jej prezentacji i możliwość wyboru najbardziej interesujących, jednym z czynników wiodących w wyborze komputera i Internetu jako podstawowego środka w edukacji - przez uczniów klas I-III.
4. Umiejętne i odpowiedzialne rozwijanie zainteresowań pozalekcyjnych uczniów zasobami Internetowymi ze względu na zagrożenie uzależnieniem od tego źródła informacji, brakiem umiejętności poszukiwania wiedzy w innych źródłach (prasa, książki, oglądanie filmów, sztuk teatralnych, samodzielne doświadczenia, odkrywanie „świata” a nie tylko korzystanie z gotowych osiągnięć innych osób).

5. Rozwijanie u dzieci potrzeby różnorodnych doświadczeń w zakresie rozwijania pasji i zainteresowań zachęcając do wypoczynku czynnego i bezpośredniego kontaktu z interesującą dziedziną nauki czy konkretną grupą ludzi, a nie tylko poprzez wirtualny kontakt poprzez komputer i Internet.
6. Pozytywne i negatywne strony wykorzystywania zasobów internetowych w rozwijaniu dziecięcych zainteresowań.
7. Działania profilaktyczne zapobiegające, ograniczające bądź eliminujące ewentualne zagrożenie uzależnieniem uczniów od komputera i Internetu.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Власик Н., студент V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Мартиненко С.М., доктор педагогічних наук, професор

Київський університет імені Бориса Грінченка

Постановка проблеми. Інтеграція Української держави в європейський і світовий освітній простір актуалізує проблему підготовки нової генерації педагогів, які досконало володіють інноваційними педагогічними технологіями, забезпечують високу якість навчання і виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. У вирішенні поставлених завдань провідна роль належить саме вчителю початкової школи, який підтримує у дітей інтерес до навчання, мотивує їхню пізнавальну діяльність, створює ситуацію успіху. З огляду на це необхідно переосмислити його професійну діяльність, забезпечити сприятливі умови для засвоєння нових технологій навчання і виховання молодшого школяра, по-новому підійти до побудови навчальних занять, удосконалення змісту і форм їх проведення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми встановили, що особливості професійної підготовки та діяльності вчителя початкової школи було розкрито в дослідженнях: В. Бондаря, Н. Бібік, Л.Коваль, С.Мартиненко, О.Савченко, Г.Тарасенко, Л.Хомич, Л.Хоружої, І. Шапошнікової та інших учених. Проблеми інновацій в педагогіці досліджують зарубіжні вчені, зокрема К. Ангеловські, Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Грос, У.Кінгстон, Н.Лагервей, М.Майлз, А.Хаберман, Р.Хейвлок. Дослідженню і впровадженню у навчально-виховний процес початкової школи інноваційних методик присвячено праці Л.Варзацької, В.Давидова, І. Дичківської, О.Дусавицького, О.Гокунь, М.Жалдака, Б.Машбиця, О.Пехоти, О.Пометун, М. Цветкової та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес початкової школи з метою активізації пізнавальної діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства гостро постала проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності, вдосконаленні змісту, форм і методів педагогічної діяльності. Це пов'язано з інтеграційними процесами та впровадженням у практику початкової школи інноваційних технологій та сучасних методик навчання. Аналіз практики засвідчив, що нинішня школа недостатньо формує ключові компетентності, розвиває творчі здібності, необхідні особистості для самореалізації, прийняття обґрунтованих рішень у майбутньому житті. Основними недоліками традиційної системи освіти є породжені нею невміння і небажання дітей навчатися, несформованість ціннісного ставлення до власного розвитку та здобуття освіти. Подолання кризи, що склалася в освіті, можливе завдяки інтенсивному реформуванню її відповідно до вимог часу, створення принципово нової системи загальної освіти, яка поступово замінить традиційну.

Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність, тобто здатність до оновлення, відкритість до нового [2]. Інновація освіти є цілеспрямованим процесом часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, форм і методів навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [1]. Інноваційне навчання зорієнтоване на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей освіти [2].

Проведений аналіз наукових джерел засвідчив, що інноваційна діяльність учителя деякою мірою зумовлена неповторністю його особистості, а також особливостями учнів, класу, школи тощо. Завдання педагога полягає в умінні застосовувати сучасні психолого-

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

педагогічні знання для розроблення власної траєкторії освітньої діяльності. Його вирішенню сприятиме зміна підходів фахівця до формування змісту освіти.

Важливою для нашого дослідження є думка С.Мартиненко, яка вважає, що успішне впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес «вимагає від педагогів, перш за все, готовності до такого виду діяльності» [5, с.213]. Критерії готовності вчителя початкової школи до здійснення інноваційної діяльності охоплюють: усвідомлення необхідності проведення інноваційної діяльності; готовність до творчості; впевненість у тому, що прийняте до впровадження нововведення матиме позитивний результат; узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю; готовність до подолання творчих невдач і труднощів; технологічна готовність; позитивна оцінка свого попереднього досвіду в світлі інноваційної діяльності; здатність до професійної рефлексії [7].

З урахуванням проблеми дослідження звертаємо увагу на наше розуміння сутності поняття «педагогічна технологія», яке подаємо як один із спеціальних напрямів педагогічної науки, покликаний забезпечити досягнення певних завдань, підвищити ефективність навчально-виховного процесу, гарантувати його високий рівень. Організація різних видів педагогічної діяльності передбачає застосування варіативних технологій на основі творчості та майстерності. У сучасній дидактиці представлені найрізноманітніші педагогічні технології, бо кожен автор і виконавець вносить в педагогічний процес щось своє індивідуальне [3].

До сучасних інноваційних педагогічних технологій, що використовуються вчителями початкової школи на уроках, належать: особистісно-орієнтоване навчання; інформаційно-комунікаційні технології; проектно-дослідницька технологія; інтерактивні технології; технологія проблемного уроку; технологія роботи з портфоліо; здоров'язберігальні технології; колективно-індивідуальна розумова діяльність; блочно-модульна технологія; розвивальна система (за Л. Занковим); ігрові технології.

Пропонуємо вашій увазі фрагменти застосування інноваційних педагогічних технологій, які автор впроваджував під час практики на уроках в початковій школі.

Інформаційно-комунікаційні технології

«*Бджілка Жу-Жу. Зачаровані числа*» – це захоплювальна гра для учнів 1-2 класу. Спільно з відважною Бджілкою Жу-Жу дитина подорожує Чарівним Лісом і «знімає чари» з чисел. У такій грі учень легко і невимушено знайомиться з цифрами та числами, а також засвоює прості математичні дії: додавання, віднімання, множення і ділення (*урок математики*).

«*Аліса вивчає українську мову*» є цікавою, пізнавальною, зручною в користуванні комп'ютерною програмою із яскравими малюнками, цікавими текстами, яка допоможе учням значно підвищити рівень знань із української мови. Комп'ютерна програма сприятиме закріпленню знань, набутих на уроках із таких тем: «Текст»; «Слова ввічливості»; «Алфавіт»; «Частини мови»; «Перенос слів з рядка в рядок» тощо. Різноманітні завдання сприятимуть також формуванню орфографічної пильності, збагаченню словникового запасу (*урок української мови*).

«*Дитячий тренажер грамотності*» – навчально-пізнавальна гра для учнів молодшого шкільного віку. Текстові, словникові та малюнкові тренажери допоможуть значно підвищити рівень знань дитини з української граматики. Комп'ютерна гра спрямована не лише на ознайомлення і навчання, а й на перевірку правильності виконаних вправ і завдань з української граматики. Пізнавальні тренажери розширяють кругозір дитини, закріплюють знання українського алфавіту, а також покращать граматичні навички дитини (*урок української мови*).

Технологія роботи з портфоліо

Портфоліо – це якісно новий підхід у сучасній педагогіці, спрямований не лише на формування знань, умінь і навичок, але й на створення сприятливих умов для саморозвитку учня, стимулювання автономної позиції особистості, яка виявляється у творчій, дослідницькій, проектній діяльності з метою досягнення конкретного результату. Водночас кожен учень має змогу вибрати індивідуальний маршрут, виконуючи як обов'язкові завдання, так і додаткові творчі, які розкривають його особисті уподобання, інтереси.

Подаємо орієнтовні розділи портфоліо для учнів початкової школи.

Розділ «Моє навчання». Його заповнює учень вдалими контрольними, цікавими проектами, творчими роботами, відгуками про прочитані книги, графіками зростання швидкості читання. Доцільно цей розділ заповнювати згідно з навчальними предметами.

Розділ «Моя громадська робота». У ньому учень подає інформацію про свою участь у позакласній роботі (конкурси, виставки, оформлення стінгазет, виступ на певних заходах, виконані доручення тощо.)

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Розділ «Моя творчість». Учень розміщує свої малюнки, вірші, казки, творчі роботи. Якщо це якийсь виріб, то можна подати його фотографії, які доцільно розміщувати як ілюстрації виконаної роботи або під час участі у шкільних заходах.

Розділ «Мої враження». Учні подають свої враження від відвідування екскурсій, театрів, музеїв, виставок або участі у виховних заходах, зустрічах тощо.

Розділ «Мої досягнення». Він уміщує грамоти, сертифікати, дипломи, похвальні листи, подяки, а також копії табелів, які доцільно розміщувати не за значимістю, а у хронологічному порядку [6].

Висновки. Отже, оновлення системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження інноваційних технологій навчання і виховання учнів початкової школи. Відбором, теоретичним осмисленням і класифікацією педагогічних інновацій займається педагогічна інноватика, яка сприяє ознайомленню вчителя з особливостями застосування педагогічних технологій. Саме вчитель початкової школи формує творчу особистість, здатну застосовувати набуті знання на практиці і самостійно їх поповнювати впродовж усього життя.

1. Волкова Н. П. Педагогіка : посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.П.Волкова. – К. : Вид. центр "Академія", 2001. – 575 с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І.Дичківська / К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П.Наволокова. – Х. : Вид. група "Основа", 2009. – 176 с.
4. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт.-упор. І.І.Дівакова-Тернопіль:Мандрівець,2010. – 180с.
5. Мартиненко С.М. Педагогічні умови готовності вчителя початкової школи до діагностичної діяльності в особистісно-розвивальному навчанні / С.М.Мартиненко // Розвиток професіонала і професіоналізму: теорія і практика: зб. наук. пр. / за заг. ред. С.П. Архипової. – Черкаси : ФОРМ Гордієнко Є.І., 2014. – С. 212 – 218.
6. Методичний вісник: портфоліо як засіб підвищення якості освіти (випуск 2) / Упорядники Л.Скальська, О.Нижник, А.Дугчак, С.Клімковська. – Івано-Франківськ: ОІППО, 2009. – 60 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Гутник Н., студентка III курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Русин Г А., кандидат педагогічних доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Традиційні педагогічні підходи до організації навчально-виховного процесу все частіше не задовольняють потреб школярів в ефективному, інтенсивному пізнанні навколишнього світу, у формуванні в результаті такого пізнання цілісної наукової картини світу [1].

Одним із пріоритетних завдань сучасної школи є виховання особистості, здатної ефективно працювати і навчатися протягом життя. Найважливішою умовою й водночас показником успішності процесу формування ініціативної, самостійної особистості, яка бажає та вміє вчитися, прагне до постійного й активного накопичення знань, є пізнавальна активність учня, його ставлення до засвоєння знань, мотиви пізнавальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень Аналіз останніх досліджень свідчить, що дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

Проблеми створення і застосування мультимедійних навчальних програм розглянуто у працях Р.І. Адамова, В.М. Афанасьєва, О.Ю. Гаєвського, А.М. Горшкова, М.З. Грузмана, С.В. Дмитрієва, О.Ю. Соколова, А.Ф. Старкова, В.В. Таргонської, С.Н. Трапезникова та інших учених. Педагогічні і методичні аспекти використання мультимедійних технологій у навчанні англійської мови також достатньо ґрунтовно висвітлено у наукових працях (Ю. Галон, В. Ляудіс, Е. Носенко, О. Суховірський, О. Шиман, В. Шакотько, О. Палий, М. Collins, А. Thompson та інші). Крім того, на сьогодні вже набуто певний практичний досвід використання мультимедійних технологій під час вивчення англійської мови учнями молодшого шкільного віку (Ю. Громова, І. Мураль, Л. Югова та інші), який свідчить про

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання вищезазначених технологій як засобу розвитку пізнавальної активності учнів.

Метою статті є вивчення та аналіз використання інновацій на уроках англійської мови як засобу розвитку пізнавальної активності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява інноваційних інформаційних технологій в педагогіці не є випадковістю. Педагогіка вже давно шукає шляхи досягнення якщо не абсолютного, то високого і стабільного результату в роботі з класом у школі. Новітні мультимедійні засоби навчання відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, знаходження і закріплення усяких професійних навиків, дозволяють реалізувати принципово нові форми і методи навчання. Комп'ютери значно розширюють можливості вчителів, сприяють індивідуалізації навчання, активізації пізнавальної діяльності учнів, а також дозволяють максимально адаптувати процес навчання до індивідуальних особливостей учнів. Тобто кожен учень отримує можливість працювати в своєму режимі, вибрати такий темп, при якому пройдений матеріал оптимально завоюється [7].

Мультимедійні технології навчання надають можливості учителю для досягнення дидактичної мети застосовувати як окремі види навчальної роботи, так і будь-який їхній набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Вчитель одержує додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня, творчого пошуку й організації їхньої спільної роботи. Також комп'ютер бере на себе дуже велику частину рутинної, тривалої для вчителя роботи, вивільняючи йому тим самим час для творчої роботи. Комп'ютер використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань.[4]

Застосування комп'ютерів на уроках іноземної мови значно підвищує інтенсивність навчального процесу, засвоюється значно більша кількість матеріалу, ніж при традиційному навчанні. Крім того, цей матеріал закріплюється міцніше. Комп'ютер забезпечує і всебічний контроль за навчальним процесом. Необхідно також зазначити, що комп'ютер нівелює такий негативний психологічний фактор, як відповідобоязнь; під час традиційних занять - різні фактори такі, як дефект вимови, страх зробити помилку, невміння вголос формулювати свої думки. Такі перешкоди можуть завдати учневі проявити свої реальні знання. Залишаючись наодинці з комп'ютером, учень, як правило, не відчуває ніяковості і намагається проявити максимум своїх знань [6].

Головне, що відрізняє комп'ютер від інших засобів навчання - це можливості діалогу неформального діалогу, коли комп'ютер ставить запитання, а школяр повинен відповідати в жорстко заданих рамках інтерактивного діалогу: коли головною у діалозі стає дитина, коли вона нав'язує комп'ютеру свої правила або навчає його, примушуючи використовувати певні дії [1].

Розглянемо деякі із засобів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, які найчастіше застосовуються на уроках англійської мови в початковій школі, а саме використання мультимедійних презентацій та мультимедіа-тренажерів.

Мультимедійна презентація – один з найбільш поширених засобів унаочнення навчального матеріалу. Інформативність електронних презентацій набагато вище традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, але й анімації, відео та звуку. Використання мультимедійних презентацій дозволяє учителю зручно й ефективно візуалізувати статичну й динамічну інформацію, самостійно компонувати матеріал виходячи із особливостей конкретної групи учнів, теми та змісту уроку, що дозволяє побудувати урок англійської мови так, щоб домогтися максимального навчального ефекту.

Окрім того, уроки англійської мови, на яких використовуються презентації, відображають один з головних принципів створення сучасного уроку – принцип фасціації (привабливості). Завдяки презентаціям, діти починають активніше висловлювати свої думки, міркувати.

Для створення презентації учитель може скористатися добре відомими програмними засобами – Microsoft PowerPoint, MacromediaFlash, Picasa, PhotodexProShow та іншими. Зокрема, програма Picasa дозволяє легко виокремлювати статичні й динамічні зображення з Інтернету, зручно і швидко проектувати як слайд-шоу, так і навчальні фільми, додавати до проекту текстові й звукові коментарі, створювати колажі із статичних зображень.

Мультимедіа-тренажери – це навчально-тренувальні програмні продукти, які орієнтовані на відпрацювання учнями певних умінь й придбання навичок з конкретної

дисципліни. Відмінність сучасних тренажерів від традиційних полягає в можливості імітувати різні життєві й навчальні ситуації, використовуючи технології мультимедіа, зокрема, високоякісну анімацію, тривимірну (3D) графіку, музику MIDI (MusicalInstrumentDigitalInterface), цифровий інтерфейс музичних інструментів (стандарт, що дозволяє приєднувати до комп'ютера цифрові музичні інструменти) тощо [5].

Існує значний спектр мультимедіа-тренажерів, які орієнтовані на учнів молодшого шкільного віку та є широко доступними: «SingAndLearnEnglish», «Кліффордвчить читати англійською», «Мишка Мія вчить мови», «Світ слів», «Англійська з Вінні-Пухом» тощо.

Використання мультимедійних презентацій та тренажерів дозволяє проводити уроки англійської мови на високому естетичному і емоційному рівні завдяки використанню анімації та музики, забезпечує наочність, залучає велику кількість дидактичного матеріалу, підвищує обсяг виконуваної роботи на уроці в 1,5-2 рази; забезпечує високий ступінь диференціації навчання (індивідуально підійти до учня, застосовуючи різнорівневі завдання).

Варто зазначити, що використання мультимедійних технологій у навчанні англійської мови учнів початкової школи вимагає врахування певних факторів, а саме особливостей психофізіологічного розвитку учнів молодшого шкільного віку; особливостей навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів; дидактичного потенціалу мультимедійних технологій, орієнтованих на початкову школу; особливостей використання мультимедіа у навчанні; вимог до впровадження мультимедіа у навчальному процесі початкової школи (вимоги до влаштування й обладнання комп'ютерних класів; до організації роботи молодших школярів з мультимедіа продуктами; вимоги до змісту навчального матеріалу в електронному ресурсі).

Висновки. Враховуючи всі переваги й можливості сучасних інформаційних технологій, не варто забувати, що комп'ютер, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не може повністю замінити викладача іноземної мови. Комп'ютер не потрібно протиставляти вчителю, а використовувати його як засіб підтримки його професійної діяльності.

1. Примакова В.В. Інноваційні технології навчання в сучасній початковій школі / В.В. Примакова // Таврійський вісник освіти.-2011.-№4(36).-с.19-24.
- 2.Стрикал Н.В. Використання інновацій у навчальному процесі в початкових класах / Н.В. Стрикал // XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференція«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД».-2013.
- 3.Заворотна О. І., Люріна Т. І., Набільська О. В. Технологія інтерактивного навчання учнів початкової школи на уроках природознавства / О.І. Заворотна, Т. І.Люріна, О.В. Набільська// Науковий вісник мелітопольського державного педагогічного університету.-2010.-№5.
- 4.Сухіна М.В. Використання інноваційних методів і технологій навчання у початкових класах / М.В. Сухіна // Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень.-2012.-№3.
5. Андрієвська В.М., Олефіренко Н.В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – №2 (16). – Режим доступу до журналу: [http://www.ime.edu-ua.net/em.html](http://www.ime.edu.ua.net/em.html).
6. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. / Ю.М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 21с.
7. Лупаренко С.Є. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів засобами вальдорфської педагогіки: дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Лупаренко Світлана Євгенівна. – Х., 2007. – 206с.

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

*Данків І., студентка ІV курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Плетеницька Л.С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Предметна математична компетентність - це здатність учня актуалізувати, інтегрувати й застосовувати в конкретній життєвій або навчальній проблемній ситуації набуті знання, уміння, навички, способи діяльності.

Ознаки сформованості предметної математичної компетентності молодших школярів, зокрема цілісне сприйняття світу, розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; розпізнавання проблем, які розв'язуються із застосуванням математичних методів; здатність

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

розв'язувати сюжетні задачі, логічно міркувати, виконувати дії за алгоритмом, обґрунтовувати свої дії; уміння користуватися математичною термінологією, знаковою і графічною інформацією; уміння орієнтуватися на площині та у просторі; здатність застосовувати обчислювальні навички й досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях; набуття досвіду задоволення пізнавальних інтересів, проявів емоційно-ціннісних ставлень, творчої активності, спілкування, соціальних орієнтацій.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської мови від слова «інтер» -взаємний і «акт» — діяти, тобто інтерактивний — здатний до взаємодії. Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету - створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти у працях В. Сухомлинського, у творчості вчителів - новаторів 70-80 років ХХ століття Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Льїна, С. Лисенкової та ін. Інтерактивна модель навчання відображає постійне спілкування вчителя з учнями, учнів з учнями, відбувається спілкування всіх членів колективу. Під час навчання за такою моделлю використовують дискусії, мозковий штурм, фронтальне опитування, круглий стіл, дебати, під час яких доречно використовувати тестові завдання.

Виділяють чотири групи інтерактивних технологій навчання: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного модулювання, технології опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивні технології доцільно використовувати на уроках математики в початковій школі, адже вони розширюють пізнавальні можливості учня; учитель без зусиль може проконтролювати рівень засвоєння знань учнів та має змогу розкритись як організатор, консультант і презентують партнерство між учителем і учнями та в учнівському колективі.

Вчителеві свою роботу слід починати з простих інтерактивних технологій -робота в парах, малих групах - і переходити до більш складних, адже коли у вчителя й учнів з'явиться досвід подібної роботи, то уроки проходитимуть набагато легше, цікавіше, а підготовка до них не забиратиме багато часу.

До групового навчання відносять: роботу в парах; ротаційні трійки, які сприяють активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння на уроках математики, а також «два - чотири - всі разом», адже це ефективний спосіб розвитку навичок спілкування в групі, вмінь переконувати та вести дискусію.

Відомо, що тести виконують функції перевірки й оцінки результатів навчання, зокрема: інформаційну, діагностичну, навчальну, мотиваційну, атестаційну.

Позитивними аспектами тестування є: тести виявляють значно більш якісний і об'єктивний спосіб оцінювання, так як стандартизована процедура їх проведення; тести - більш ємний інструмент - показники тестів орієнтовані на вимірювання ступеня, визначення рівня засвоєння ключових понять, тем і розділів навчальної програми, умінь, навичок, а не на констатацію наявності в учнів певної сукупності засвоєних знань.

Подаємо узагальнений та систематизований варіант класифікації тестів (схема 1). Концентричний принцип побудови програми з математики та доцільне використання інтерактивних технологій, дозволили нам розробити різнорівневі тестові завдання відповідно змістовим лініям.

Змістова лінія «*Математичні вирази. Рівності. Нерівності.*» - це алгебраїчна пропедевтика в початковій школі. Формування уявлень про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів, підготовка до засвоєння функціональної залежності на наступному ступені математичної.

Подаємо варіанти різнорівневих тестових завдань:

Достатній рівень. Тема «Розв'язування рівнянь»:

1. Яке число є розв'язком рівняння $(3228 + 5148) : x = 4$?

А) $x = 33\ 704$ Б) $x = 2094$ В) $x = 8376$

2. Розв'язком якого рівняння є число 360?

А) $x : 60 = 6$ Б) $x : 60 = 60$ В) $6 * x = 60$

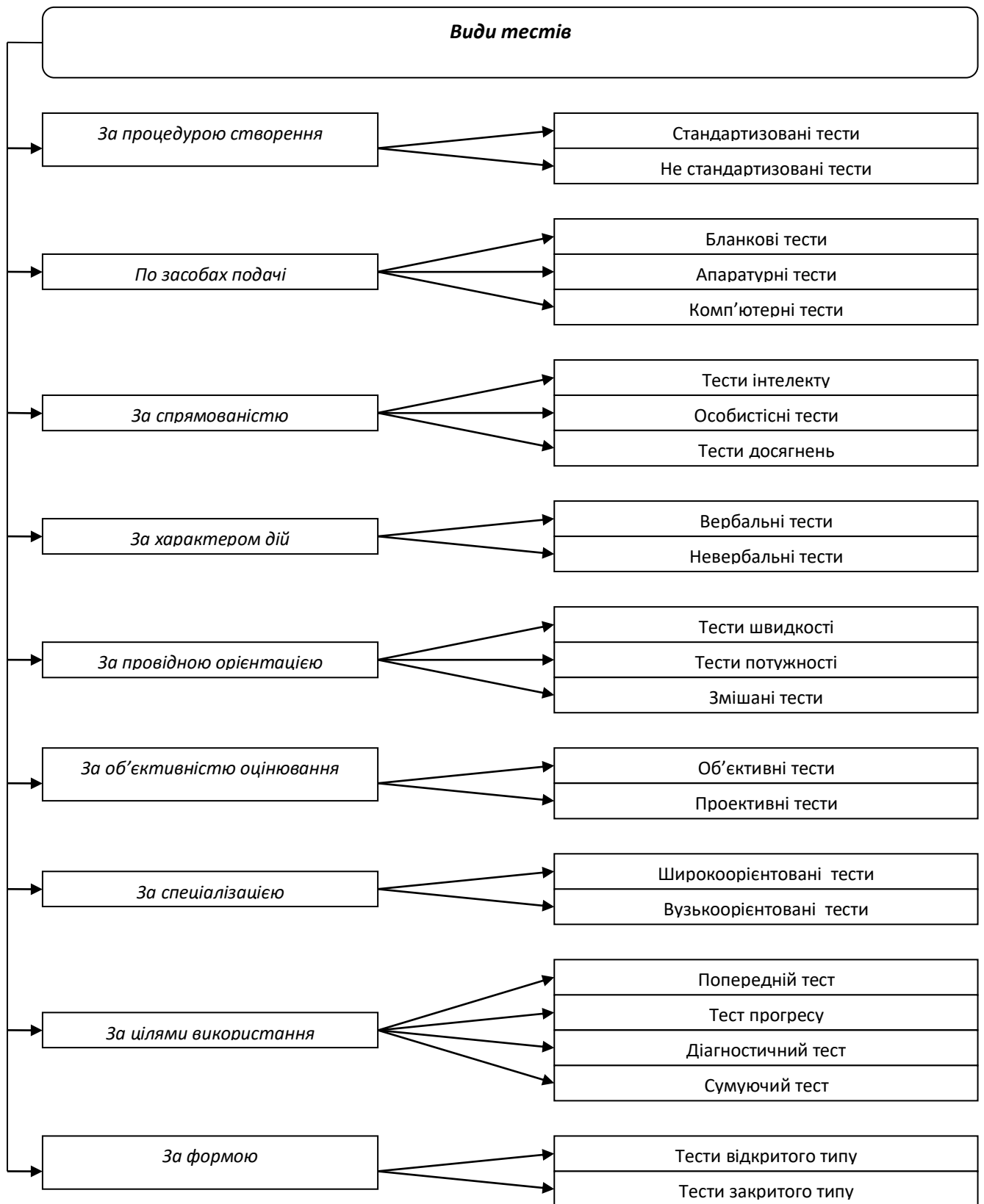
3. Яке рівняння розв'язано правильно?

А) $x : 400 = 220$, $x = 880$ Б) $700 * x = 14\ 000$, $x = 30$

В) $180\ 000 : x = 9\ 000$, $x = 20$

Високий рівень. Тема «Розв'язування нерівностей»:

Варіативність класифікації тестів

1. Яку нерівність задовольняє значення $x = 450$?
 А) $x : 5 > 1000$ Б) $20 * x > 1000$ В) $9000 : x > 1000$
2. При якому значенні a нерівність $50\,000 - a < 48\,200$ буде істинною?
 А) $a = 2800$ Б) $a = 1800$ В) $a = 800$

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

3. Яке значення a задовольняє нерівність $6000 : a = 500$?

- А) $a = 6$ см Б) $a = 4$ см В) $a = 10$ см

Змістова лінія «Робота з даними» - це формування в молодших школярів найпростіших умінь працювати з інформацією; ознайомлення на практичному рівні зі способами подання інформації; навчання читати і розуміти, знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в різний спосіб, використовувати дані для розв'язування практично зорієнтованих задач; засвоєння відповідної математичної символіки і термінології, розвиток математичного мовлення учнів.

Достатній рівень. Тема «Дії з числами»:

1. Які числа повинні бути в порожніх клітинках?

Числа	0	5	00	20
Знайди	у 'ят час ину			
Результат				

- А) 6, 9, 4, 5 Б) 8, 11, 20, 24 В) 8, 15, 30, 10

2. Які числа пропущені?

Число	Усього десятків
15	
785	
20	
834	
89	
040	

- А) 1 578, 2 083, 8 904 Б) 157, 208, 890 В) 15 785, 20 834, 89 040

Високий рівень. Тема «Табличний варіант скороченого запису умови задачі»:

1. Який має бути розв'язок ?

Ціна	Кількість	Вартість
Однакова	5	30 грн
	?	42 грн

- А) 6 Б) 5 В) 7

2. Знайди відповідь.

	Ціна	Кількість	Вартість
Шоколад	25 грн	4 кг	Однакова
Вафлі	5 грн	?	

- А) 15 кг Б) 20 кг В) 10 кг

3. Яка маса одного малого пакета?

	Маса одного пакета	Кількість	Загальна маса
Великий	6 кг	9	70 кг
Малий	?	4	

- А) 4 кг Б) 5 кг В) 6 кг

1. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах: Навч. пос. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 336с.

2. Плетеницька Л. С. Формування математичної компетентності молодших школярів. //Інформаційний бюлетень кафедри математичних і природничих дисциплін початкової освіти. – Івано - Франківськ: НАІР, 2014.- № 5 – 172 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Караянова Ю., студентка III курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Ніконенко Т. В., старший викладач

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність. Диференційований процес навчання – це широке використання різних форм, методів навчання та організації навчальної діяльності на основі результатів психолого-педагогічної діагностики навчальних можливостей, нахилів, здібностей учнів. Актуальність цієї теми полягає в тому, що використання цих форм і методів, ґрунтуючись на індивідуальних особливостях учнів, створюються сприятливі умови для розвитку особистості в особистісно-орієнтованому освітньому процесі [3, с. 25]

Стосовно початкової школи дидактичні аспекти використання диференційованого навчання знаходять відображення в наукових пошуках О. Савченко, К. Коберник, Л. Коваль, С. Логачевської та ін.

Мета статті – проаналізувати застосування технології організації диференційованого навчання на уроках математики в початковій школі.

Упровадження технології організації диференційованого навчання в початковій школі передбачає таку його організацію, за якою одному учневі або групі вчитель пропонує у певній послідовності посилені завдання різної складності й тим самим створює сприятливі умови для розвитку й навчання кожного.

Особливості реалізації технології організації диференційованого навчання полягають в тому, що спочатку вчителю необхідно співвіднести складність теми, її структуру з рівнями готовності дітей до засвоєння навчального матеріалу, а потім організувати процес відповідно до їх рівня актуальної готовності й зони найближчого розвитку. З метою визначення рівня готовності слід проводити діагностування навчальних досягнень учнів.

У початковій школі в процесі навчання математики широко впроваджуються такі види діагностики навчальних досягнень учнів, як вхідна, поточна, підсумкова.

Вхідна діагностика проводиться на початку вивчення теми й допомагає вчителю вибудувати план стратегії дидактико-методичної взаємодії з учнями.

Поточне проведення діагностики здійснюється через певний проміжок часу й дає змогу уважно стежити за рівнем засвоєння теми, мати нову, актуальну в певних умовах інформацію.

У ході *підсумкової діагностики* за допомогою відповідних робіт порівнюються навчальні досягнення учнів на початку та в кінці вивчення теми.

Результати діагностики рівня готовності учнів до засвоєння навчального матеріалу виявляються шляхом виконання ними письмових (самостійних, контрольних) робіт, усні відповіді надають можливість учителю отримати інформацію для поділу школярів на типологічні групи.

Аналіз схеми показує, що навчальні завдання в початковій школі можна розподіляти за змістом, формою, а також за джерелом виконання.

Диференціювання завдань за формою та джерелом виконання відносяться до її зовнішньої організації, за змістом – до внутрішньої [1, с. 70]

Добираючи завдання для різних груп, враховується те, що ефективність вправ та їх системи залежить від одночасного дотримання певних умов: ступеня і специфіки засвоєння матеріалу, рівня знань, вікових та пізнавальних можливостей дітей.

За таких умов виділено два прийоми диференціації завдань: диференціація за ступенем їх складності і за ступенем самостійності учнів.

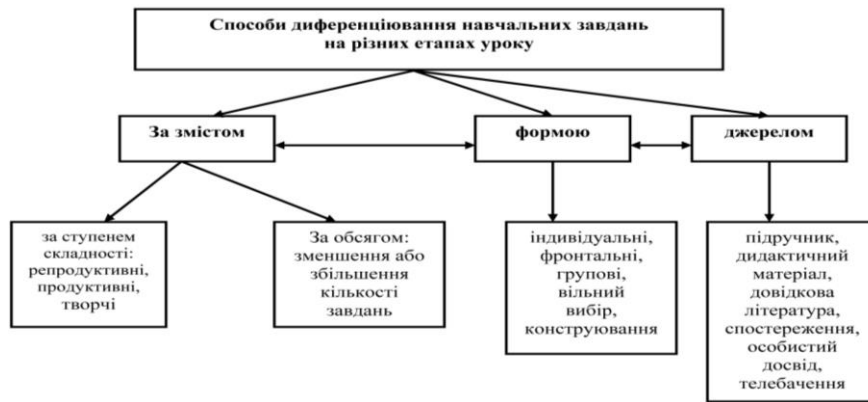
Диференціація за ступенем складності – це добір різноманітних завдань, які можна класифікувати таким чином: завдання, що вимагають різної глибини узагальнення і висновків; завдання, розраховані на різний рівень теоретичного обґрунтування роботи, що виконується; завдання репродуктивного й творчого характеру.

Поступове ускладнення завдань відкриває учням можливість самостійно перейти на більш високий рівень пізнавальної діяльності. Добираючи диференційовані завдання за ступенем самостійності, всім учням пропонувались завдання однакової складності, але при цьому диференціювалась міра допомоги різним групам школярів, зокрема кількість інформації про хід розв'язування дозувалась від найбільшої до найменшої міри повноти. [3, с. 153]

За умови впровадження технології організації диференційованого навчання залучення

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

молодших школярів у навчальну діяльність відповідно до їх рівня актуальної готовності й зони найближчого розвитку може відбуватися шляхом визначення відповідних завдань для кожного учня в системі уроків. Способи диференціювання навчальних завдань, які слід використовувати на різних етапах уроку узагальнено Л. Коваль на рисунку, який подається нижче (рис. 1).

Розмежування навчальних завдань за змістом є домінуючим і здійснюється з урахуванням обсягу та складності їх виконання молодшими школярами. Диференціювання за обсягом виконання передбачає зменшення або збільшення кількості завдань. Значно результативнішим є поділ завдань залежно від

ступеня їх складності [1, с.74].

Рис. 1

Наведемо приклад диференційованого завдання.

Учитель на уроці математики в 1 класі з теми «Нумерація чисел у межах 100», запропонував учням такі диференційовані завдання [2, с. 54]:

Легко

Знайди значення виразів:

$20 + 3 =$

$42 - 40 =$

$30 + 7 =$

$15 - 8 + 6 =$

$7 + 7 - 8 =$

$35 - 5 =$

$40 - 1 =$

$20 - 1 =$

$12 - 10 + 9 =$

Не важко

Знайди значення виразів та підкресли зменшуване:

$50 + 6 =$

$32 - 2 =$

$86 - 80 =$

$70 - 1 =$

$20 + 8 =$

$60 - 1 =$

$17 - 8 =$

$14 - 10 =$

Важко

Склади за даними таблиць вирази та знайди їх значення:

Числа	Знайти
40 і 3	Суму
54 і 4	Різницю
60 і 1	Різницю
Числа	Знайти
50 і 1	Суму
40 і 4	Суму
33 і 30	Різницю

Дуже важко

Встав пропущені числа:

$54 - _ = 4$

$_ + 3 = 23$

$_ - 1 = 30$

$20 - _ = 19$

$40 + _ = 20$

$26 - _ = 20$

$33 - _ = 3$

$60 + _ = 61$

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Л. Коваль зазначає, що ефективне використання диференційованих завдань на різних етапах уроку та під час організації домашньої роботи дозволяє навчати школярів з різними рівнями готовності до навчальної діяльності [1, с. 79].

Звідси випливає, що побудова диференційованого процесу навчання неможлива без урахування індивідуальності кожного учня як особистості і властивим тільки йому особистісним особливостям; тільки розкриваючи індивідуальні особливості кожного учня в розвитку, тобто в диференційованому процесі навчання, можна забезпечити здійснення особистісно-орієнтованого процесу навчання.

1. Коваль Л. В. Методика навчання математики в початковій школі: теорія і практика: підруч. / Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. – Х. : ЧП «Принт-Лідер», 2011. – 414 с.
2. Коваль Л. Практикум з методики навчання математики в початковій школі (1 клас): навч.-метод. посіб. / Людмила Коваль, Тетяна Ніконенко. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В., 2014. – 216 с.
3. Логачевська С. П. Диференціація у звичайному класі / Світлана Панасівна Логачевська. – К. : Заповіт, 1998. – 335 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Козинець Ю., студент III курсу, Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Ніконенко Т. В., старший викладач

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність проблеми. Технологія організації навчальної проектної діяльності орієнтована на самостійну пошуково-творчу діяльність учнів, яка може бути як індивідуальною, так і груповою. У такому процесі дитина вчиться не тільки здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці. При цьому навчально-пізнавальна діяльність школярів спрямовується на результат, який називається проектом, що в перекладі означає задум, план. У більш широкому сенсі під проектом розуміють обґрунтовану, сплановану й усвідомлену діяльність, яка спрямована на формування в школярів певної системи інтелектуальних та практичних умінь [2, с. 83].

Аналіз педагогічної літератури (К. Баханов, Т. Башинська, В. Землянська, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін.) свідчить, що процес планування змісту та ходу впровадження технології організації навчальної проектної діяльності в початковій школі доцільно здійснювати за такими етапами, як організація, планування, реалізація та підсумок.

На першому етапі, який передбачає організацію роботи над проектом, учитель визначає його вид, обирає тему та формулює дидактичну мету, тобто працює без залучення дітей.

У початковій школі можна користуватися загальноприйнятою класифікацією проектів, розробленою Є. Полат [5], у якій вони розрізняються за:

- домінують діяльністю (дослідницько-пошукові, творчі, рольові (ігрові), прикладні, ознайомлювально-інформаційні);
- предметно змістовою галуззю (монопредметні, міжпредметні, надпредметні (позапредметні);
- характером контактів (серед дітей однієї вікової групи, серед дітей різновікової групи, у співстворстві з батьками);
- кількістю учасників (індивідуальні, парні, групові);
- тривалістю (короткочасні, середньої тривалості, довгострокові).

Визначившись з видом проекту, учитель добирає відповідну тему. Серед тем проектів, які використовуються в початковій школі, можна назвати такі: задачник з математики; збірник прикладів (для своєї маленької сестрички чи братика); юні творці поезії, поети рідного краю; наведемо лад у місті, готуємося до ремонту (завдання передбачаються на обчислення площі підлоги, стелі, стін); наш шкільний двір (завдання дозволяють практично ознайомитися з вимірюванням периметра, обчисленням площі); вигадкування, озвучування, малювання ілюстрацій до мультфільмів на задану тематику.

Результатами проектної діяльності молодших школярів можуть бути: альбом, журнал, книжка-розкладка, макет, модель, наочні посібники, паспарту, плакат, план, серія ілюстрацій, казка, довідник, стіннівка, сценарій свята, фотоальбом.

Реалізація проектної технології навчання передбачає визначення дидактичної мети, яка включає освітній, виховний та розвивальний аспекти.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Освітній аспект спрямовується на підвищення мотивації учнів для отримання нових знань; формування вміння висувати, аргументувати та захищати свої ідеї; ознайомлення з різними способами роботи з інформацією.

Розвивальний аспект сприяє розвитку дослідницьких і творчих здібностей молодших школярів, критичного мислення, комунікативних умінь та навичок аналізу й рефлексії.

Виховний аспект впливає на формування загальнолюдських цінностей та почуття відповідальності, самодисципліни, самоорганізації. Крім того, він має виховне значення, оскільки збагачує особистий досвід учнів та формує власний погляд на події [3, с. 103].

Крім того, виховний аспект спрямовується на збагачення особистого досвіду учнів та вироблення власного погляду на події. Ефективна реалізація дидактичної мети під час організації проектної діяльності, на думку Є. Землянської, дозволяє позитивно впливати на формування таких груп умінь, як:

- дослідницькі (генерувати ідеї, вибирати кращі рішення);
- соціальної взаємодії (співпрацювати в процесі навчальної діяльності, надавати допомогу товаришам та приймати від них);
- оцінні (оцінювати хід, результат своєї діяльності та інших);
- інформаційні (самостійно виконувати пошук потрібної інформації);
- презентаційні (виступати перед аудиторією, відповідати на незаплановані запитання);
- рефлексивні (відповідати на питання: «Чого я навчився?») «Чого необхідно навчитися?»), адекватно вибирати свою роль у колективній справі;
- менеджерські (проектувати процес; планувати діяльність – час, ресурси; приймати рішення, розподіляти обов'язки при виконанні колективної справи) [1, с. 57].

На другому етапі здійснюється планування проекту, відбувається ознайомлення учнів з темою; обдумування напрямків розв'язання проблеми; утворення груп для виконання проекту; визначення критеріїв оцінювання та можливих форм презентації результатів.

Для виконання проекту учнів, як правило, слід розподіляти на творчі групи за бажанням або пропозицією вчителя. Після цього учнів можна ознайомити з критеріями оцінювання. Серед критеріїв можна назвати такі: активність усіх учасників проекту; колективний характер прийнятих рішень; характер спілкування та взаємодопомоги; глибина розкриття проблеми; використання інформації з різних галузей знань; естетичне оформлення результату; практична значущість продукту; вміння презентувати проект.

На третьому етапі передбачається діяльність щодо реалізації проекту, а саме: складання учнями плану роботи над проектом; визначення способів збору джерел інформації; розподіл обов'язків між учасниками проекту; самостійна робота учнів над проектом; обговорення плану захисту проекту (презентації).

Завершальний етап проектної діяльності – *презентація проекту*, де учні здійснюють самооцінку своєї роботи. Під час захисту проекту доцільним є відповісти на такі питання:

- Чому ви почали розробляти цей проект?
- Чи відповідає обрана вами ідея висунутим вимогам?
- Якими є коментарі сторонніх людей і тих, хто буде використовувати ваш проект?
- Як покращити проект або якими є напрямки для подальшої роботи?

Після захисту проекту виготовлені вироби діти можуть подарувати членам родин учнів. Важливо, щоб вони відчували задоволення від того, що виготовлені ними предмети потрібні людям і приносять їм радість [3, с. 104].

Дуже важливе питання – оцінювання виконаних проектів, яке має передбачати стимулюючий характер. Школярі, які досягли особливих результатів у виконанні проекту, відзначаються вчителем. Неправильно перетворювати презентацію на змагання проектів з присудженням місць. Краще виділити кілька номінацій і зробити так, щоб кожен проект «переміг». Наприклад, вони можуть мати такі назви: «Пізнавальний проект», «Потрібний проект», «Пам'ятний проект», «Яскравий проект», «Оригінальний проект», «Дружній проект» та ін.

Окрім особистих призів, учитель разом з батьками може підготувати спільний приз для всього класу за успішне завершення проектів. Це похід до театру (на виставку, в музей), на екскурсію з метою вивчення місцевого господарства та визначних пам'яток рідного краю тощо.

Отже, технологія організації навчальної проектної діяльності є ефективним засобом реалізації гуманістичного підходу до навчання, врахування актуальних потреб дітей. Вона орієнтована на самостійну пошуково-творчу діяльність учнів, що може бути як

індивідуальною, так і груповою, у процесі якої вони вчаться застосовувати знання на практиці, що забезпечує формування предметно математичної та ключових компетентностей молодших школярів.

1. Землянская Е. Н. Учебные проекты младших школьников / Е. Н. Землянская. // Начальная школа. – 2005. – № 9. – С. 55-58.
2. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики: теорія і практика: підруч. / Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. – Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. – 414 с.
3. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі : навч. – метод. посіб. / Л. В. Коваль. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 225 с.
4. Онопрієнко О. Проекти в початковій школі: тематика та розробки занять / О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К. : Шк. світ, 2007. – 128 с.
5. Полат Е. С. Метод проектов. – [Электронный ресурс] / Е.С. Полат. – Режим доступа: <http://distant.ioso.ru/project/meth%20project/5.htm>.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Комар Л., студентка 4 курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент*

ЛВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. Швидкий розвиток соціально-економічної, наукової, інформаційної сфер життя суспільства потребує модернізації навчально-виховного процесу, вдосконалення та оновлення його змісту, форм і методів. Проблема здоров'я дітей шкільного віку сьогодні є надзвичайно актуальною, адже реальне погіршення фізичного, психічного, морального стану відзначають і медики, і психологи, і педагоги. Створення комфортного, психологічно безпечного соціально-освітнього середовища, в якому дитина змогла б вільно виявити себе та мати можливість індивідуально-творчого розвитку, стає предметом дослідження сучасного наукового напрямку психолого-педагогічних знань – естетотерапії. Одним із ефективних видів естетотерапії та її впливу на особистість з метою стабілізації її емоційно-чуттєвого стану та надання можливості творчої реалізації в навчально-виховному середовищі сучасної початкової школи є пісочна терапія.

Мета статті – обґрунтувати навчально-виховні можливості педагогічної пісочниці в початковій школі та спроектувати їх у професійну підготовку педагога.

Стан проблеми в педагогічній науці. Різноманітні аспекти проблеми використання пісочної терапії в роботі з дітьми та підлітками були предметом дослідницької уваги українських та російських вчених, зокрема Т. Грабенко, Н. Дикань, О. Зайви, Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, М. Кисельової, Л. Лебедевої, Н. Маковецької, Н. Сакович, О. Федій, Л. Шик, Н. Юрченко та ін. Ними досліджені питання запровадження ідей юнґіанської пісочної терапії (sand play) у роботі з окремими категоріями дітей, які мали різноманітні соціально-психологічні проблеми розвитку. Проте на сьогодні залишаються недостатньо розробленими питання вивчення психолого- педагогічних можливостей пісочної терапії, зокрема її дидактичний потенціал та питання підготовки майбутніх педагогів до використання педагогічної пісочниці у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виникнення пісочної терапії бере свій початок у 1929 році, коли англійський дитячий психотерапевт М. Ловенфельд вперше застосувала пісочницю в ігровій психотерапії. Лікарка надавала неабиякого значення тактильному контакту дитини з піском і водою, доповнюючи його іграми з різноманітними предметами та ляльками. Вона помітила, що діти додають в пісок воду і поміщають туди мініатюрні іграшки. М. Ловенфельд назвала свою методику «Техніка побудови світу». У 1950-х роках швейцарський психоаналітик Д. Калф, вивчивши цю методику, почала досліджувати інший аспект пісочної терапії, а саме: питання створення для своїх клієнтів «вільного, захищеного простору», де, граючись з піском, вони відчували б себе вільно.

Перші роки навчання в школі – один з найбільш важливих періодів розвитку особистості дитини. Провідним видом діяльності в молодшому шкільному віці є навчання. Але в цей період ще зберігається потреба в грі, тому є необхідність включення в навчальну діяльність різних видів ігор, зокрема й з таким нетрадиційним для загальноосвітнього навчального закладу засобом навчання, як пісок. Пісочні дидактичні ігри сприяють розвитку

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

мовлення, довільної уваги, пам'яті, дрібної моторики й тактильно-кінестетичного відчуття, які тісно пов'язані з розумовими операціями. Характерною віковою особливістю дітей молодшого шкільного віку є мимовільна увага, спрямована на нові, яскраві, несподівані та захоплюючі об'єкти, які передбачає гра у пісочниці.

Головною метою сучасної школи є виховання здорової, компетентної, сучасної, конкурентоздатної особистості. Одним із напрямків такої роботи є пісочна терапія, яка може використовуватися у навчанні дітей 1–4 класів та на заняттях з дітьми дошкільного підрозділу. Це сприяє: усуненню неефективної психологічної напруги; формуванню позитивного образу Я та самооцінки.

Пісочна терапія для дітей – ефективний спосіб позбавитись від негативу, тривожності й агресії, стати впевненим у собі.

Актуальність методики пісочної терапії в сучасному суспільстві дуже висока. Людина все більше відходить від природи, забуває свій природний початок. Саме пісок зможе нагадати первісні почуття і відчуття. Дітям удвічі корисніше грати в пісочниці, ніж дорослим. Там школяр може розвинути мислення, фантазію і, що дуже важливо, – дрібну моторику пальців, образне мислення. Адже розвиток образного мислення допомагає в постановці правильного зв'язного мовлення. Склавши композицію на піску, учень вигадує сюжетну лінію оповідання й емоційно забарвлює свою розповідь.

Саме у пісочниці створюється додатковий акцент на тактильну чутливість, розвивається «мануальний інтелект» дитини. З одного боку, істотно підвищується мотивація дитини до занять. З іншого боку, інтенсивніше і гармонійно відбувається розвиток пізнавальних процесів. А якщо врахувати, що пісок володіє чудовою властивістю «заземляти» негативну психічну енергію, то в процесі навчально-виховної роботи відбувається і гармонізація психоемоційного стану дитини. Пісочниця може допомогти освоїти низку тем під час навчання читанню і письму, засвоїти зміст окремих понять («Фрукти», «Овочі», «Тварини», «Комахи») [1].

Використання пісочниці в педагогічній практиці дає комплексний освітньо-терапевтичний ефект, адже вчитель початкових класів цілком спроможний забезпечити невеличкі пісочниці для учнів з тим, щоб заповнити їхній вільний у школі час корисною справою, а також при можливості використовувати для розвитку пізнавальних здібностей на уроках мистецького циклу (трудового навчання, образотворчого мистецтва) чи в позанавчальний час.

Цілі пісочної терапії: виявити і охарактеризувати особливості особистості дитини; настроїти на розуміння себе і свого «Я» в світі і життєвій діяльності; навчитися створювати модель своїх фантазій на піску і пояснювати їх; проаналізувати комунікативні труднощі (здібність дитини до спілкування і вміння виражати словесно свої думки); позбавити від страхів і психологічних травм; поєднувати ігри і вправи з піском для тренування пальців рук з мовленням дітей; активізувати словарний запас дітей; розвивати мову, пам'ять, мислення, уяву, фантазію дітей [4].

Завдання арт-терапії: зняття емоційної напруги; корекція механізмів психологічного захисту у вигляді демонстративності, негативізму, агресії; корекція тривожності, негативних установок, соціальних бар'єрів; розвиток почуття власної значущості; формування способів ефективної взаємодії дітей (вміння домовитися, поступитися, зробити внесок у загальну справу, побачити успіхи інших, оцінити свої достоїнства); заохочення позитивних форм активності (творчості, ініціативи у вирішенні завдань, стримування негативних реакцій та ін.); розвиток вміння контролювати свої дії; розвиток уяви.

Унаслідок використання пісочної терапії в початковій школі спостерігається: корекція в учнів всіх засобів мови і її основних функцій; вдосконалення координації їхніх рухів, дрібної моторики, орієнтація в просторі; вдосконалення навичок комунікації; закріплення уявлень про навколишній світ; активізація життєва адаптація; розвиток пізнавальних здібностей, чуттєвості; вдосконалення предметно-ігрової, навчальної діяльності; розвиток довільності поведінки; зв'язок з родиною.

Пісочна терапія – це унікальна можливість досліджувати внутрішній світ дитини з допомогою безлічі мініатюрних фігурок, лотка з піском, деякої кількості води – і відчуття свободи, самовираження, що виникає в спілкуванні з вчителем. Вчитель відстежує процес в пісочниці, веде бесіду з дитиною про її зміст [3].

Використання пісочної терапії, зокрема, та арт-терапії, в цілому, є актуальним, бо сприяє розвитку психологічного здоров'я учнів. Тому я вважаю необхідним та

перспективним впровадження у навчальному закладі, зокрема в початковій школі таких технологій.

Висновки. Використання педагогічної пісочниці в початковій школі дає комплексний навчально-виховний та корекційно-розвивальний ефект, сприяє розвитку творчого потенціалу дітей. У процесі роботи з піском молодші школярі мають можливість виразити свої найглибші емоційні переживання, реалізувати власні потреби в грі й творчості, набувають безцінний досвід символічного вирішення багатьох життєвих ситуацій. Засобами пісочної терапії є доцільними для використання в процесі розвитку обдарованості дітей, а також корекції девіантної поведінки, розвитку пізнавальних інтересів, креативності.

1. Газолишин В. Про піскову психотерапію / В. Газолишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pisok.com.ua/component/content/article/46-pro-piskovu-terapiju.html>
2. Грабенко Т., Зінкевич-Євстигнеєва Т. Чудеса на піску / Т. Грабенко, Т. Зінкевич-Євстигнеєва. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
3. Овсієнко С. Піскова терапія – унікальна можливість для дослідження внутрішнього світу дитини / С. Овсієнко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.liley.kiev.ua/piskova-terapija---unikalna-mozhливist-dlja-doslidzhennja---vnutrishnogo-svitu-ditini-/>
4. Федій О. А. Пісочна терапія у просторі професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів / О. А. Федій // Вісник Житомирського ун-ту імені Івана Франка / гол. ред. П. Ю. Саух. – Вип. – 43. – Житомир : ЖДУ, 2009. – С. 96–101.

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Лоїк О., студентка Курсу магістр Педагогічного інституту

Науковий керівник: Качак Т.Б., кандидат філологічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Література є одним із активних чинників суспільного виховання совісті, моралі, загальнолюдських цінностей, інтелігентності. Зміни в усіх сферах нашого життя безпосередньо впливають і на трансформацію змісту і завдань літературної освіти школярів. Однак, щоб література повноцінно реалізовувала покладені на неї функції, треба виробити у дитини вміння уважно читати твори, належним чином сприймати та осмислювати дійсність, відображену у художній формі, набувати нового емоційного та естетичного досвіду, заглиблюючись у світ героїв. На часі окреслення ознак і характеристик, які свідчать про рівень сформованості читацької культури. Актуальним та відкритим досі залишається проблема підбору ефективних методів і прийомів у процесі формування читацької культури сучасного покоління дітей.

Особливості впливу мистецтва слова на формування особистості, розвиток та вдосконалення читацької культури школярів – предмет досліджень багатьох вчених, серед яких Г. Бійчук, Ф. Бугайко, Е.Огар, М. Рибникова, В. Сухомлинський та ін. Суттєво вплинули на розвиток читацької культури школярів дослідження відомих педагогів та психологів К.Ушинського, А.Макаренка, В.Сухомлинського, П.Я.Гальперіна, С.Л. Рубінштейна, І.С. Якиманської, які вважали вдумливе читання тексту твору, єдність емоційного сприйняття та глибокого критичного аналізу запорукою успішної літературної освіти. Важливим аспектом теоретико-методологічної бази даного дослідження є праці М.Вашуленка, Л. Іванової, А. Каніщенко, Г. Коваль, М. Моклиці, В.Науменко, О.Никифорової, Є. Пасічника, О. Савченко, А. Ситченка, присвячені вивченню навчальної діяльності учнів на уроках читання та літератури.

Мета роботи – на основі узагальнення та систематизації поглядів науковців та педагогів-практиків висвітлити особливості читацької культури як складової загальної культури особистості; окреслити її структуру, визначити показники, які свідчать про певний рівень читацької культури учнів; запропонувати алгоритм формування читацької культури молодшого школяра.

Соціологи відзначають різке падіння престижу читання серед школярів. Проведений аналіз теоретичних праць та практичного досвіду вчителів засвідчує, що більшість під поняттям «читацька культура» розуміє «певний рівень сформованості низки читацьких умінь і навичок: потребу у читанні, стійкий інтерес до нього; навички читання, уміння виразного читання; здатність до сприймання творів різних жанрів; творчі здібності; мовленнєві уміння». Поняття «читацька культура» тісно пов'язане із поняттям «культура» у двох значеннях: а) рівень розвитку суспільства, який характеризується властивими тільки

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

певній епосі матеріальними та духовними цінностями; б) рівень виховання та розумового розвитку особи, а також освітній інтелектуальний рівень [4, 395-396].

Вивчаючи особливості читацької культури кожного покоління зауважуємо зміни тенденцій у ставленні до книги, читання як засобу розумового, морального, духовного розвитку. Читацька культура – це складова частина загальної культури особистості, сукупність знань, умінь та навичок, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного твору. У контексті обраної теми, можна говорити про компоненти читацької культури як сукупність особистісних характеристик, вмінь і навичок дитини: читацькі навички, орієнтування у колі читання, аналітичне осмислення та оцінювання прочитаного, читацькі інтереси, щоденна потреба та самостійність у читанні.

Першим кроком у формуванні читацької культури молодших школярів є **мотивація навчання читання** у дошкільному віці чи під час читання грамоти у букварний та післябукварний період. **Другий крок – правильна та ефективна організація читацької діяльності** учнів на уроках літературного, позакласного читання і в позаурочний час. Як зазначає Г.П.Ткачук, читацька діяльність «знаходить своє об'єктивне вираження до книжки взагалі і в умінні думати над книжкою під час вибору, під час читання першої фрази і першого слова, це творче осмислення прочитаного після того, коли книжка закрита» [5, 6]. Йдеться про роботу на уроках читання, спрямовану на формування в учнів навичок правильного, швидкого, свідомого, виразного читання. На цьому етапі важливо максимально розширювати коло читання учнів, пропонуючи їм художні тексти різні за тематикою, жанровою природою. З метою розвитку у дітей навичок аналізу, синтезу, узагальнення, а також специфічних саме для читання операції стиснення, семантичного зважування, структурування, та переструктурування текстової інформації *Г. Коваль, Л. Іванова та інші провідні методисти пропонують використовувати на уроках літературного читання у початковій школі смисловий, композиційний, лексико-стилістичний, емоційно-образний аналіз художнього твору* [3, 65].

Важливим аспектом організації читацької діяльності є позаурочна робота з дитячою книжкою, яку здійснюють батьки, бібліотеки, центри дозвілля, громадські організації. Так, спрямовуючи свою діяльність на формування читацької культури молодшого школяра, слід враховувати тенденції, які склалися під впливом соціальних змін: поступове зниження інтересу до друкованого слова, падіння престижу читання; скорочення частки читання у структурі вільного часу; зміна характеру читання, яке стає більш прагматичним, інформаційним і поверховим; збільшення числа учнів, які читають книги тільки за шкільною програмою.

Третій крок – робота, спрямована на **формування читацької самостійності учнів**. «Самостійне дитяче читання – це добровільне, індивідуальне, усвідомлене читання дитини без посередньої допомоги вчителя, бібліотекаря, дорослих. Самостійне дитяче читання є як свідченням сформованості бібліотечно-бібліографічної компетенції учня, так і ознакою його літературної освіченості» [2, 100 - 101].

Визначення і **розвиток читацьких інтересів** – **четвертий крок** у формуванні читацької культури молодшого школяра. Читацькі інтереси – це обов'язково інтереси вибіркові, спрямовані не на книги взагалі, а на книги певного роду, які читач виділяє з усіх інших книг і віддає перевагу іншим книгам, тому що відчуває в них особисту потребу, вважаючи їх найбільш придатними для себе, – для поповнення своїх знань, для власної самодіяльності [1, 60]. Сформовані читацькі інтереси – це не тільки визначеність щодо кола дитячого читання, а й запорука читацької активності дитини, ставлення до читання як до одного із джерел інтелектуального розвитку та самозбагачення. Наявні різні методичні розробки стосовно формування читацьких інтересів учнів засобами літературних ігор, інтерактивного навчання та інших педагогічних технологій.

П'ятий крок – формування в учнів **уміння критично осмислювати текст, рефлексувати, активно інтерпретувати та висловлювати свої думки з приводу прочитаного**, відстоювати власну точку зору. Така складова культури читання як вміння оцінювати прочитане, висловлювати своє ставлення до нього у сучасного читача сформована недостатньо. Найчастіше діти-читачі обмежуються загальною оцінкою – сподобалося/не сподобалося, цікаво/нецікаво тощо. Розвитку інтерпретаційних навичок сприяють творчі роботи (есе, відгуки, рецензії). Читання має спонукати до висловлювання власної громадянської, суспільної, особистісної позиції. Оцінюючи вище наведені вміння і навички в учнів, можна говорити про рівень читацької культури учня. При цьому враховувати, що

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

загальна начитаність, фактичні знання з літератури складають освітньо-змістовний аспект; вибір книг для читання – практичний аспект, а здатність сприймати конкретні художні твори, їх оцінка, особисті читацькі інтереси, естетичний смак – ціннісно-орієнтаційний аспект читацької культури.

Отже, читацька культура – важливий компонент загальної культури особистості. Процес її формування – поетапний і включає в себе належну організацію роботи учнів з книжкою як на уроках, так і у позаурочний час. Окрім таких показників як стійка мотивація читання, правильна та ефективна читацька діяльність, читацька самостійність, сформованість читацьких інтересів, вміння критично осмислювати та інтерпретувати тексти, ознакою високого рівня читацької культури є те, що читання стає засобом самоосвіти, емоційного досвіду, формування ціннісних орієнтацій та життєвих принципів, духовного збагачення особистості.

1. Джеджелей О.В. Позакласне читання. 1-4 класи: методичні поради, розробки уроків. / О.В. Джеджелей, А.А. Ємець – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 176 с.
2. Качак Т.Б. Література для дітей і дитяче читання у контексті сучасної літературної освіти: літературознавчі та науково – методичні статті, рецензії / Т.Б. Качак. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2013. – 132 с.
3. Коваль Г. П. Методика читання: навчальний посібник / Г. П. Коваль, Л.І.Іванова, Т.Б.Суржук та інші. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 280 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень / Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
5. Ткачук Г. П. Методика позакласного читання у початкових класах / Г. П. Ткачук. – Кам'янець-Подільський: «ФОП Сисин О. В.», 2010. – 264 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*Минай Ю., студентка 4 курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Будник О. Б., кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології розглядають як один із важливих компонентів загальної початкової освіти. Враховуючи, що у початковій школі відбувається поступова зміна провідного виду діяльності дитини з ігрової на навчальну, необхідно максимально використати можливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій при організації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті – це необхідність сьогодення. Дослідження вчених та педагогів-практиків (І. Ветрова, А. Горячева, С. Гунько, М. Левшина, Н. Машбиця, С. Пейперта, Ю. Первіна, І. Смирнової, І. Фролова та інших) свідчать про те, що використання ІКТ у початковій школі уможливує: здійснення диференціації навчального процесу; забезпечення діалогової взаємодії учня з моделями відповідних явищ і процесів; ефективне діагностування інтелектуального і психічного рівня розвитку; розширення зворотного зв'язку; підвищення рівня зацікавленості учнів у навчальній діяльності; розвиток творчих здібностей та підвищення пізнавальної активності учнів у навчальному процесі тощо.

Мета статті – розкрити особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи; визначити умови та шляхи ефективного впливу на навчання і виховання учнів.

Термін «інформаційно-комунікаційні технології» почав використовуватись у науковій педагогічній літературі порівняно недавно. Його поява тісно пов'язана з введенням з 1 вересня 1985 року у старших класах шкіл Радянського Союзу навчального предмета «Основи інформатики та обчислювальної техніки».

Розглянемо складові поняття «інформаційно-комунікаційні технології навчання». За тлумачним словником, технологія – наука про способи розв'язання задач людства за допомогою технічних засобів [1, с. 1448]. Відповідно «інформаційні технології» – це технології, що тією чи іншою мірою реалізують інформаційні процеси: збирання, накопичення, зберігання, передавання, опрацювання та відображення інформації. Слово «комунікаційні» вживається для підсилення значення комп'ютерних мереж у забезпеченні реалізації інформаційних процесів. Отже, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання.

Використання ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи повинно бути підпорядковано як основній меті навчання, так і конкретним завданням, які вирішує вчитель у ході навчального заняття. При цьому варто враховувати чинники та умови, які впливають на навчальний процес і забезпечено дотримання санітарно-гігієнічних умов і техніки безпеки.

З погляду дидактики використання ІКТ в початковій школі надає учителю можливості:

- зробити навчання більш інтенсивним і, головне, ефективним за рахунок реалізації переваг мультимедіа навчальних систем у наочному поданні навчального матеріалу;
- індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття;
- створювати сприятливу атмосферу для спілкування, обміну і взаємодії як окремих учнів, так і груп дітей, що навчаються в різних освітніх системах при збереженні національних і культурних особливостей країни [2, с. 43].

Оскільки застосування інформаційно-комунікаційних технологій в початковій школі стало розповсюдженим і вже не є чимось незвичайним, особливу увагу слід приділити наслідки цього застосування. Вони мають як негативні, так і позитивні результати. Отож, позитивний вплив ІКТ вбачаємо в тому, що вони розвивають у дітей: швидкість реакції, дрібну моторику рук, пам'ять, увагу, логічне мислення, а також зорово-моторну координацію. ІКТ навчають дітей: класифікувати й узагальнювати; аналітично мислити в нестандартній ситуації; досягати своєї мети; удосконалювати інтелектуальні навички тощо.

Дитина, яка з дитинства орієнтується в комп'ютері, відчуває себе більш впевненою, тому що їй відкритий доступ у світ сучасних технологій. Граючи у комп'ютерні ігри, дитина попадає у чарівну казку, де існує інший світ. Коли герої комп'ютерної гри пропонують учневі покласти стіну будинку (правильно склавши пазл) або розташувати цифри у потрібному порядку, щоб дістатися до скарбів, вони відчувають свою значущість. А якщо наприкінці завдання дитина отримує заохочення, то, безумовно, це стимулює її до продовження даної пізнавальної гри. Звичайно, урок з використанням таких ігор є значно цікавішим, ніж однотипне виконання вправ з підручника. Тому для учнів початкової школи, де головними методами у навчанні є наочність і ігри, ІКТ – є просто незамінними.

Негативний вплив ІКТ пояснюють тим, що при недотриманні режиму праці і відпочинку комп'ютер перетворюється у так званого «ворога». Не можна забувати про те, що іноді чудові ігри, такі корисні для дітей, можуть стати і шкідливими для них. Тому варто пам'ятати про те, що для кожного віку існують обмеження часу для занять: в 3–4 роки – дитина може перебувати біля комп'ютера 25 хвилин, в 5–6 років – 35 хвилин, в 7–8 – 40 хвилин. Адже тривале перебування перед комп'ютером може призвести до погіршення зору, а також до психологічної залежності людини від віртуального світу. Часто батьки, які купують дитині (6–9 років) комп'ютер, вважають, що роблять це для її користі. Та коли школяр днями безперервно просиджує перед екраном комп'ютера, батьки з розчуттям дивляться на улюблене чадо, думаючи, що таким чином можна виростити нового Білла Гейтса. Однак англійські психологи вважають, що батьки в даному випадку повинні розуміти, що їхня дитина у небезпеці. Наукові дослідження, результати яких опубліковані у Британії в 1999 році, доводять, що пристрасть дитини у віці до 10 років до комп'ютера (навіть до навчальних і розвивальних комп'ютерних програм) може сповільнити її розвиток, придушити інтерес до звичайних дитячих ігор і контактів зі своїми однолітками [2, с. 9]. Також на уроках не варто зловживати використанням ІКТ й забувати про старі методи опитування, які все ж таки є ефективними, зокрема парна й групова форми роботи, оскільки постійне «спілкування» з комп'ютером призведе до певної залежності, стане причиною невміння спілкуватися з іншими [4, с. 12].

Вплив ІКТ на формування свідомості сучасного учня – це комплексна проблема. Насамперед її слід розглядати у контексті навчально-виховного процесу, далі вона стосується інформаційно-комунікаційних технологій в цілому. Приведемо деякі статистичні дані: 96% дітей користуються Інтернетом; 52% дітей спілкуються в соціальних мережах, 24% – переглядають пошту, 15% – завантажують музику та ігри і тільки 9% дітей займаються пошуком інформації для занять. Розміщують особисту інформацію в мережі: 51% – особисті фотографії, 46% – номери мобільних телефонів, 36% – домашню адресу [3].

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Для підтвердження чи спростування статистичних даних нами було проведено анкетування у 4-В класі Івано-Франківської ЗОШ № 15 у процесі проходження виробничої практики.

Взірець анкети:

За результатами анкетування можна зробити висновок, що ІКТ мають великий вплив на життя сучасного школяра, адже із 33 опитаних учнів було виявлено такі результати: 82 % учнів щоденно користуються Інтернетом; 76 % – зареєстровані в соціальних мережах; 57 % – надають особисту інформацію про себе; 48 % учнів під час роботи в Інтернеті контролюють батьки.

Варто зазначити, що як хлопчики, так і дівчатка користуються інтернетом, тобто нема чіткого розмежування за гендерною ознакою.

Висновки. Інформаційно-комунікативні технології мають велике значення в задоволенні людиною потреби пізнання світу. Окрім того, вони є дійовим засобом залучення учнів до навчальної діяльності, отримання радості від пізнання. Використання на уроці елементів ІКТ сприяє створенню в класі доброзичливої атмосфери, бадьорого настрою, бажання вчитися. ІКТ – це не тільки і не стільки об'єкт для вивчення в школі, а інструмент для створення навчального середовища в класі. Однак ІКТ – це ще і шанс створити вдома для школяра навчально-розвивальне середовище,

яке зможе відволікти його від проблем вулиці. Отож, використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі слугує розкриттю внутрішнього світу молодших школярів, привчає їх до навчання, формує вміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю.

1. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
2. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі : методичний посібник. – Перещепине, 2013. – 61 с.
3. Вікіпедія. – [Електронний ресурс] – uk.wikipedia.org
4. Петлюшенко М. І. Упровадження комп'ютерних технологій у початковій школі / М. І. Петлюшенко // Початкове навчання та виховання. – 2012. – №1 (293). – С. 12–13.

ІННОВАЦІЇ У ЗАСТОСУВАННІ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗОШ І СТУПЕНЯ

*Настішчин В., студентка V курсу магістрант Педагогічного інституту
Науковий керівник : Червінська І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі модернізації суспільних відносин в Україні особливої гостроти й актуальності набувають питання всебічного формування особистості, здатної до самовиховання, творчого саморозвитку та самореалізації. Необхідність вирішення зазначеної проблеми зумовлена соціальними, культурологічними та педагогічними чинниками й викликає потребу в пошуку засобів формування особистості, одним з яких є мистецтво, зокрема театр.

Театральне мистецтво має свою методологію, способи функціонування, зображувальну знакову систему, специфічні засоби виразності, методи створення та презентації образу, технології підготовки актора й режисера, і тому, як засвідчує практика минулого й сьогодення, є одним з найпотужніших засобів впливу на свідомість і поведінку людини. У зв'язку з цим діячі мистецтва, культури, психологи, соціологи, педагоги, організатори шкільної та позашкільної справи неодноразово порушують питання про можливості

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

ефективного використання театрального мистецтва як дієвого засобу в навчально-виховній роботі з учнівською молоддю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Окремим напрямом сучасних досліджень є вивчення психолого-педагогічних аспектів використання театрального мистецтва в освітньо-виховному процесі навчальних закладів. Наукові розвідки психологів Б. Ананьєва, Л. Венгер, Л. Виготського, Є. Воропаєва, Д. Ельконіна, О. Запорожця та ін. присвячено розкриттю значення театрально-ігрової діяльності в житті дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Проблему застосування театрального мистецтва в навчально-виховному процесі школи розглядали Н. Александрова, О. Комаровська, О. Котикова, І. Михайличенко, В. Сухомлинський, Г. Шевченко та ін. Про позитивний вплив театральних ігрових елементів на навчання молодших школярів наголошували педагоги-практики Ш. Амонашвілі, Л. Потоцька та ін.

Мета статті. Розкрити інноваційність застосування у навчально-виховному процесі початкової освіти засобів театральної педагогіки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історико-педагогічного досвіду застосування театрального мистецтва у вітчизняній освітньо-виховній системі є актуальним, оскільки дозволяє отримати цілісну картину розвитку теорії й практики використання театрального мистецтва як засобу формування особистості, виявити історичний зв'язок проблем минулого й сьогодення, осмислити та презентувати накопичені в історії педагогічної думки й школи форми, та методи впливу на особистість засобами театрального мистецтва, розробити на їхній основі теоретичне й методичне підґрунтя введення театральної педагогіки у діяльність ЗОШ.

Інтерпретований доробок педагогів минулого, використання технологій, що були апробовані в історії вітчизняної культури, теорії та практиці шкільництва, дає можливість розширити змістовну й технологічну частини педагогічного супроводу процесу формування особистості в ході її соціалізації, виховання, навчання, осмислити театральне мистецтво як самобутній оригінальний соціокультурний феномен, що має культуротворчий і психолого-педагогічний потенціал, використання якого здатне якісно оновити й удосконалити педагогічний процес.

Театралізовані ігри в позаурочний час (під час роботи у групі продовженого дня), використання різноманітних театральних прийомів на уроці розраховані на активну участь дитини, яка стає співучасником педагогічного процесу. З цією метою варто застосовувати принципи: від простого до складного, створення ситуації успіху, що сприяють творчій активності школяра; розвивають його уяву мислення; дозволяють розв'язувати дедалі складніші творчі завдання.

Застосування прийомів та провідних засобів театральної педагогіки в різних галузях освітньої діяльності може стати основою для створення позитивної творчої атмосфери, яка сприятиме гармонізації фізіологічного та психологічного розвитку дітей, збереженню їх здоров'я та підвищенню рівня сприйняття нового навчального матеріалу. Адже провідні принципи театральних методик ґрунтуються на застосуванні у навчальному процесі різних варіантів ігрової діяльності.

Методи, форми і зміст театральних вправ, які можна запропонувати учням на уроках, реалізують одночасно три цілі:

- занурюють дітей у властиву їм стихію гри, згладжуючи рамки уроку;
- розвивають корисні для навчання і мистецтва психічну структуру особистості (мислення, воля, пам'ять);
- надають навчальній діяльності привабливості для дітей, як цікавої і веселої праці.

Використання засобів театральної педагогіки у навчально-виховному процесі ЗОШ І ступеня сприятиме формуванню у молодших школярів інтересу до навчання. Навчальний процес здійснюється шляхом використання фронтальних і кооперативних форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивних ігор та методів, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, формують пізнавальні інтереси.

Найбільш поширеними є:

- *групова робота*, що ґрунтується на принципах одночасності і позитивної взаємодії, однакової участі дітей і їх індивідуальної відповідальності;
- *робота в парах*, що дає можливість учням обмінюватись ідеями з партнером і лише тоді озвучувати свої думки перед класом;
- *метод «Мікрофон»* привчає дітей по черзі, швидко висловлювати свою думку, позицію чи відповідати на запитання;

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- «*Мозковий штурм*» – ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників, де кожен має можливість виконувати різні ролі:

- *партнерів*, що вчать співробітництву;
- *учасників*, які шукають альтернативного вирішення проблеми;
- *мислителів*, що аналізують взаємозв'язки між явищами;
- *співробітників*, які вміють активно слухати, підтримувати розмову, досягати згоди, домовлятися;
- *експертів*, що аналізують проблему;
- *друзів*, які спілкуються один з одним, довіряють, допомагають.

Побудова «*Асоціативного куща*» – це певна стратегія навчання, що спонукає дітей думати вільно та відкрито на певну тему. Спочатку висловлюються і фіксуються найскладніші асоціації, а потім – другорядні. Так «*Асоціативний куш*» поступово розростається [6].

Сутність роботи полягає у виробленні певної сукупності технологій навчання молодших школярів, що сприяють формуванню інтересу до навчання, розвитку творчих здібностей, інтересів, умінь і навичок сучасних учнів, передбачає конструктивні поєднання, інтеграцію сучасних педагогічних технологій та методик, спрямованих на розвиток творчої особистості. Це дозволяє вчителю самому творчо інтерпретувати різні підходи до організації навчально-виховного процесу, а не заглиблюватися в суть тільки однієї технології. З метою підвищення пізнавальних інтересів молодших школярів, вчителі початкових класів досить часто використовують на уроках у початковій школі позамовні засоби вираження та посилення емоційності. Наведемо приклади таких засобів: Інтонційно-образні ігри; Завдання «Музичний портрет»; Завдання на різні види імпровізації (ритмічна, музична); Завдання на пластичну імпровізацію; Інтонційні вправи; Завдання для вироблення правильного дихання («Цокіт копит»).

У роботі з дітьми можна використовувати жести вертикальні, стверджувальні; горизонтальні, заперечувальні, вказівні (вказують на предмет); описові (вимовив «кавун» – і описав рукою коло, сказав «душею відчуваю» – і поклав руку на серце); ті, що вказують на прохання, благання, емоційні (передають різноманітні почуття: гнів, розпач, розгубленість, безпорадність, радість; їх вважають психологічними – вони тісніше пов'язані з підтекстом, аніж з текстом); ритмічні (зливаються з ритмікою звука, слова, підкреслюють не окремі моменти мовлення, а весь його ритм – відбивання такту, диригування) [3].

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Використання інноваційних засобів театральної педагогіки у навчально-виховному процесі ЗОШ I ступеня сприятиме формуванню у молодших школярів інтересу до навчання. Тому застосування засобів театральної педагогіки у початковій школі створює широкий спектр можливостей для реалізації дидактичної мети, розвитку творчості, формування інтересів до навчання, образного мислення та виховання любові до рідного краю і всього оточуючого.

1. Абрамян В. Театральна педагогіка / В. Абрамян – К. : Лібра, 1996. – 256 с.
2. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Монографія / Н.М. Бібік – К. : Основа, 1998. – 200 с.
3. Вербицька С.М. Розвиток літературно-естетичної творчості молодших школярів. – К. : Основа, 2004. – 112 с.
4. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. – М., 1982.
5. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников/ М.В. Матюхина. – М. : Педагогика, 1984. – 144 с.
6. Освітні технології : Навч.-метод. посіб. /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
7. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах /О.Я. Савченко – К. : Магістр, 1997. – 156 с.
8. Станиславский К.С. Театральное искусство [Собр.соч. в 8 т.] / К.С.Станиславский – М.: Искусство, 1954-1961. – Т.8. 268 с.
9. Сухомлинський В.О. Сердце віддаю дітям / В.О.Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1973. – 288 с.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ІЗ «ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ»

*Пашуля Ю., Смилова О., Юрчук Я., студенти III курсу напрямку підготовки «Початкова освіта»
Педагогічного інституту*

*Науковий керівник: Венгловська О. А., кандидат педагогічних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічні зміни, інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір зумовлюють зміни мети, завдань, змісту, форм, підходів до підготовки конкурентоспроможних фахівців для різних галузей, у тому числі й для педагогічної освіти.

Фахова підготовка передбачає формування у майбутніх вчителів початкової школи здатності та готовності реалізовувати на практиці положення Державного стандарту початкової загальної освіти, створювати розвивальне освітнє середовище, впроваджувати сучасні інноваційні форми навчання, виокремлювати та адаптовувати перспективні ідеї педагогів минулого у практику роботи сучасної початкової школи.

Реалізація цих завдань здійснюється у процесі вивчення навчальних дисциплін, у тому числі й «Історії педагогіки», що входять до циклу професійної та практичної підготовки. Викладання навчальних дисциплін здійснюється з урахуванням особистісного, практико-орієнтованого, компетентнісного підходів. Названі підходи актуалізують необхідність залучення студентів до навчання на пошуково-дослідницькій основі. Складниками такого навчання є вміння майбутніх учителів початкової школи здійснювати пошук необхідних джерел, відбирати, аналізувати, узагальнювати, критично оцінювати інформацію, оформляти та презентувати результати навчально-дослідницької роботи з використанням інноваційних технологій.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення та аналіз наукових джерел дав можливість з'ясувати, що окремі питання використання інноваційних технологій та форм у змісті підготовки майбутніх педагогів знайшли своє відображення у працях українських науковців. Зокрема, це такі питання як: особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній освіті (Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр) [1], характеристика сутнісних ознак інноваційних форм та готовність педагогів до їх використання (І. Дичківська) [2], впровадження інноваційних форм в освітній процес навчальних закладів різних рівнів (Т. Захарчук [3], Т. Поясок [4], С. Стрілець [5]).

Проблема формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості засобами інформаційних технологій стала предметом вивчення А. Шмакової [7].

Мета статті – розкрити особливості використання інноваційних форм у процесі презентації індивідуальних навчально-дослідних робіт студентів із навчальної дисципліни «Історія педагогіки».

Виклад основного матеріалу. В оволодінні знаннями, уміннями, способами діяльності, необхідних для успішного здійснення професійної діяльності, важливу роль відіграє індивідуальна навчально-пошукова діяльність студентів, що реалізується у перебігу вивчення навчальних дисциплін. Важливим є практичний підхід і врахування суспільного розвитку, що в свою чергу спричиняє широке використання інноваційних технологій, зокрема й з дисципліни «Історія педагогіки» [6, с. 230].

Традиційно, прийнято уважати, що «Історія педагогіки» є теоретичною дисципліною, яка спрямована на встановлення історичної реконструкції у розвитку педагогічних процесів та явищ. Однак, виклики сьогодення ставлять перед майбутніми вчителями початкової школи велику кількість запитань, відповіді на які ми можемо знайти у прочитанні першоджерел, оригінальних текстів, вивченні багатогранної педагогічної думки. Логічними постають запитання: «Як адаптувати прогресивні ідеї видатних педагогів у сучасну практику початкових шкіл?», «Як може сучасний студент використати результати навчально-дослідних проектів у майбутній професійній діяльності?».

Особливості використання інноваційних форм навчання продемонструємо на прикладі вивчення навчальної дисципліни «Історія педагогіки». Вибір теми навчально-дослідного проекту відбувається за вибором студентів. Виконується навчально-дослідна робота індивідуально або колективно. Сучасна практико-орієнтована освіта спрямована на вироблення у студентів власної думки, формування свого ставлення до творчості того чи іншого педагога, інтерпретування отриманих даних. Вибір тематики та форми презентації

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

ІНДЗ має відбуватися з орієнтацією на майбутню професійну діяльність, використання отриманого продукту під час різних видів практик.

Пошуково-дослідницька робота здійснюється на базі архівних установ, Педагогічного музею України, Державної науково-педагогічної бібліотеки ім. В.О.Сухомлинського, Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського, широко використовується електронний контент. Оформлення результатів наукового пошуку відбувається із використанням комп'ютерного програмного забезпечення, що сприяє візуалізації отриманих даних. Зокрема це використання таких програм, як: MS Office Word; MS Office PowerPoint; MS Office Excel; MS Office Publisher; Movie Maker, Movavi Video Suite, Virtual Dub [4, с. 24].

За допомогою цих програм результати індивідуальних навчально-дослідних завдань студентів можна продемонструвати у різних формах. Цікавими є знахідки студентів презентовані у вигляді посібників, тематичних випусків газет, бібліографічних покажчиків праць видатних педагогів, педагогічних календарів, буклетів тощо.

Так, наприклад, студентами III курсу напряму підготовки «Початкова освіта» Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка у процесі виконання навчально-дослідних завдань із навчальної дисципліни «Історія педагогіки» були виконанні індивідуальні та колективні проекти, що охоплювали різноманітну проблематику.

Так, наприклад, за результатами вивчення теоретико-практичної спадщини Григорія Савовича Сковороди, Бориса Дмитровича Грінченка, Василя Олександровича Сухомлинського студентами були створені посібники. Практична спрямованість цих робіт полягала у тому, що майбутні учителі початкової школи інтерпретували ідеї видатних педагогів, відповідно до сучасних освітніх потреб. Наприклад, за результатами опрацювання твору В. О. Сухомлинського «Сто порад учителю», було укладено посібник «Поради В.О. Сухомлинського учителю» (авт.: І. Друць). Авторкою зроблено спробу інтерпретувати поради видатного педагога, орієнтуючись на сучасного вчителя. Студентками А. Журавльовою, А. Куговою, Л. Примою було укладено «Словник-помічник для школярика», у якому зібрані маловживані поняття, що зустрічаються у сучасних букварях та їх тлумачення за словником Бориса Грінченка. Крім того, цікавою формою роботи було створення «Збірки афоризмів Григорія Сковороди» (авт.: Л. Максименко, О. Мостович), що знайомить нас із найвідомішими крилатими висловами просвітителя, їх сутністю і трактуванням у сучасному житті.

Створені студентами педагогічні календарі, можуть стати у нагоді вчителям у плануванні роботи, ознайомленні їх із педагогічною персоналією та хронологією подій, що відбувались у педагогіці.

Проста і зручна у використанні, програма MS Office Publisher надає змогу створювати тематичні газети та буклети, які наочно розкривають провідні ідеї видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів, їхні досягнення та внесок у вітчизняну та світову педагогічну думку.

Практичну спрямованість мають бібліографічні покажчики праць видатних українських педагогів, тематичні випуски газет, які містять відомості про життєві віхи видатних педагогів, цікаві факти з їхнього життя, перелік основних праць. У перебігу виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань студентами було створено тематичні випуски газет присвячені діяльності Ф. Фребеля (авт.: О. Марецький), К. Ушинського (авт.: Ю. Пашуля, О. Смилова, Я. Юрчук), В. Сухомлинського (авт.: А. Проскурко) та ін.

Актуальною може бути і така форма роботи як розроблення тематичного каталогу віртуальної екскурсії «Педагогічна стежина», що дає можливість наочно реконструювати історію розвитку педагогічної думки.

Висновки. Таким чином, робота студентів над створенням педагогічних календарів, тематичних газет, буклетів, бібліографічних показників, колективних портретів тощо дає можливість творчого пошуку й творення ситуацій успіху. Використання інноваційних форм у процесі вивчення «Історії педагогіки» дає можливість реалізувати особистісний потенціал кожного студента, висловлювати власне бачення щодо використання педагогічної спадщини, відповідно до викликів сьогодення. Окрім того, робота майбутніх учителів початкової школи над індивідуальними навчально-дослідними завданнями сприяє поглибленню їхніх знань про історико-педагогічну реконструкцію української та світової педагогічної думки, теоретико-практичну спадщину видатних педагогів, формує критичне мислення, уможливорює використання отриманого продукту у професійній діяльності.

1. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр. – Львів, вид-во «СПОЛОМ», 2012. – 506 с.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., доповн. – К.: Академвидав, 2012. – 352 с.
3. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі / Т. В. Захарчук // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. Український науковий журнал. – 2011. – № 3. – С. 45.
4. Поясок Т. Б. Застосування інформаційних технологій для підвищення якості навчального процесу у ВНЗ / Т. Б. Поясок // Освіта та педагогічні науки. – 2012. – № 1 (150). – С. 22-27.
5. Стрілець С.І. Інноваційні технології і методи навчання у вищій освіті: проблеми та перспективи / С.І. Стрілець // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету / Серія: Педагогічні науки / – Чернігів: Видавничий відділ ЧДПУ. – 2011. – Випуск 90 – С. 204-209.
6. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / Т.І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
7. Шмакова А.П. Формирование готовности будущего учителя к педагогическому творчеству средствами информационых технологий [Электронный ресурс] : монография / А.П. Шмакова. – М. : ФЛИНТА, 2013. – 184 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Праженик Г., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Кондратюк С. М. кандидат педагогічних наук, доцент

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

У важких соціально-економічних умовах розвитку України фіксується високий рівень захворюваності, особливо серед дитячого населення [4]. Тому, пріоритетним напрямом розвитку початкової освіти є збереження здоров'я учнів шляхом запровадження інноваційних здоров'язбережувальних технологій.

Нормативно-правовою основою цієї діяльності є: «Конституція України», закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді», «Про охорону дитинства», «Конвенція ООН про права дитини», «Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття», «Державні стандарти початкової, базової і повної загальної середньої освіти», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» та ін. [1; 3].

Особливо важлива роль в організації збереження й зміцнення здоров'я дітей належить вчителю початкової школи, що зумовлено віковими особливостями молодших школярів. Дитина цього віку інтенсивно розвивається, організм, який формується, занадто чутливий до будь-яких несприятливих зовнішніх факторів. Учитель початкових класів, як основний організатор навчально-виховного процесу може систематично і найбільш ефективно впливати на фізичний та морально-духовний розвиток своїх вихованців.

Здоров'язбережувальне виховання повинно бути націлене на вирішення конкретних завдань розвитку та збереження індивідуального здоров'я, розкриття потенціалу фізичних, психічних, духовних та соціальних якостей особистості молодшого школяра [2].

Аналіз педагогічних досліджень дозволив стверджувати, що реалізація здоров'язбережувального виховання та формування здоров'язбережувальної компетентності у молодших школярів практично здійснюється за допомогою впровадження у навчально-виховну роботу здоров'язбережувальних технологій.

Досліджуючи різні підходи до визначення терміну «здоров'язбережувальні технології», ми погоджуємося з визначенням О.Московченко, який вкладає в їх зміст сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я індивіда; на основі оцінки параметрів здоров'я підібрати адекватне тренувальне навантаження, що дозволяє підвищити функціональні можливості організму з метою переходу його на новий рівень функціонування для збереження і зміцнення творчого потенціалу, підвищення рівня працездатності і соціальної активності, вирішення завдань фізичної підготовленості [5, с. 21, с. 94].

Метою всіх здоров'язбережувальних освітніх технологій є формування в особистості необхідних знань, вмінь та навичок здорового способу життя, навчати їх використовувати в повсякденному житті.

Аналіз наукових розвідок показав, що «здоров'язбережувальні технології» об'єднують у собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти:

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

–сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);

–оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);

–повноцінний та раціонально організований руховий режим.

У ході дослідження ми виокремили наступну класифікацію здоров'язберезувальних технологій:

–власне здоров'язберігаючі (профілактичні щеплення, забезпечення рухової активності, вітамінізація, організація здорового харчування);

–оздоровчі (фізична підготовка, фізіотерапія, аромотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, арттерапія);

–технології навчання здоров'ю (включення відповідних тем до змісту предметів загальноосвітнього циклу);

–виховання культури здоров'я (факультативні заняття з розвитку особистості учнів, позакласні і позашкільні заходи, фестивалі, конкурси тощо).

Формування в дітей основ свідомого ставлення до власного здоров'я не лише передбачає надання дітям знань про власне здоров'я, а й має поєднуватися з формуванням у молодших школярів навичок в оздоровленні, зміцненні та відновленні. Із цією метою в навчально-виховному процесі початкової школи мають впроваджуватися різні здоров'язберезувальні технології, які потім діти можуть виконувати самостійно.

Для досягнення мети здоров'язберезувальних освітніх технологій ефективним вбачаємо застосування таких груп форм та засобів:

–рухової спрямованості (фізичні вправи, фізкультхвилинки, динамічні перерви, лікувальна фізкультура, рухливі ігри та ін.);

–оздоровчі сили природи (сонячні та повітряні ванни, водні процедури, фітотерапія, інгаляція, вітамініотерапія та ін.);

–гігієнічні (виконання санітарно-гігієнічних вимог, особиста та загальна гігієна, дотримання режиму дня та режиму рухової активності, режиму харчування та сну та ін.).

Таким чином, визначаємо здоров'язберезувальні технології як такі, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів у школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям молодшого школяра. Відповідно збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів залежить від володіння вчителями початкових класів здоров'язберезувальними технологіями.

1. Здоровьесберегающее образование : В рамках реализации подпрограммы «Здоровое поколение» федеральной целевой программы «Дети России» на 2007-2010 : Электронный ресурс : [режим доступа] http://www.zpqr.ru/healthcare_education/

2. Кондратюк С. М. Технологічний підхід до формування у молодших школярів здорового способу життя / С. М. Кондратюк // Збр.: матер. II міжн. наук. конфер. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – С. 105 – 108.

3. Концепція формування позитивної мотивації та здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Основи здоров'я: книга для вчителя. – К.: Генеза, 2005. – С. 47-57.

4. Мельник І.М. та ін. Аксиологічний аспект технології здорового способу життя молодших школярів / І.М. Мельник та ін. // Сучасні технології навчання в початковій освіті: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (13-14 квітня 2006 р.) / Редкол.: З. Сіверс, О. Кононко, Е. Белкіна та ін. – К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2006. – С. 105-108.

5. Московченко О.Н. Оптимизация физических нагрузок на основе индивидуальной диагностики адаптивного состояния у занимающихся физической культурой и спортом (с применением компьютерных технологий) : автореф. на соискание учен. степени докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры» /О. Н. Московченко. — Москва, 2008. — 62 с., с. 21

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Рішко Л., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Русин Г. А., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій суспільство поступово наближається до нового, інформаційного етапу свого розвитку, у якому особливого значення набуває вміння працювати із комп'ютером та використовувати його у повсякденній діяльності.

Проблема використання інформаційних технологій актуальна і для молодших школярів, тому що комп'ютеризація стала масовим явищем. Відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти уже найближчим часом усі загальноосвітні, а також дошкільні та позашкільні навчальні заклади будуть комп'ютеризовані та буде створена освітня інформаційна інфраструктура.

Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у початковій ланці – це не данина моді, а необхідність сьогодення, оскільки більшість дітей ознайомлюються з комп'ютером набагато раніше, ніж це їм може запропонувати школа.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В наш час треба виходити з того, що правильне використання інформаційних технологій в початковій школі не тільки можливе, але й необхідне. Проблема впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес початкової школи відображається в роботах українських дослідників та вчителів-практиків: О. Дуб, О. Кивлюк, Л. Пономаренко, Т. Проценко, Ф. Суботи, О. Суховірського, О. Таргоній, О.І. Шиман та ін.

Метою статті є аналіз педагогічних умов підвищення ефективності навчального процесу у ЗОШ I ст. завдяки використанню інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даному етапі впровадження інформаційних технологій в школу комп'ютер виступає тільки як один з апаратних засобів мультимедії. Поняття “мультимедія” є багатограним і посідає важливе місце в процесі інформатизації освіти. Мультимедія є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. Так, відмінною рисою мультимедія є навігаційна структура, що забезпечує інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії з програмним ресурсом. Інтерактивність технологій мультимедія передбачає “живий” зв'язок між користувачем і програмою, зокрема, за бажанням, можна задати індивідуальний темп роботи в межах програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість повторень тощо.

Мультимедія-презентація є одним з найбільш поширених засобів унаочнення навчального матеріалу. Інформативність електронних презентацій набагато вище традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, але й анімації, відео та звуку. Використання мультимедія-презентацій дозволяє вчителю зручно й ефективно візуалізувати статичну й динамічну інформацію, самостійно готувати завдання, підбирати навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми будь-якої базової дисципліни. Нажаль, більшість вчителів задіюють комп'ютер на уроках тільки як засіб перегляду мультимедія-презентацій. В той час, як початкова ланка освіти передбачає використання мультимедія-видань молодшими школярами з урахуванням їх вікових особливостей. Виокремлюємо: електронні навчально-наочні посібники, електронні енциклопедії, електронні атласи. Ці електронні видання значною мірою полегшують роботу вчителя.[2]

Учитель має зважати на те, що інформаційно-комунікаційні технології навчання міцно увійшли в життя. Використання нових інформаційних технологій розширює межі освітнього процесу, підвищує його практичну спрямованість, сприяє підвищенню мотивації учнів в освітньому процесі, розвитку інтелектуальних, творчих здібностей учнів, їхніх умінь самостійно здобувати нові знання та створює умови для їх успішної самореалізації в майбутньому.

Щоб урок був цікавішим та ефективнішим, вчителі використовують різноманітні комп'ютерні програми. За їх допомогою можна вивчати новий матеріал, перевіряти знання учнів з певних тем. Усі ці програми допомагають урізноманітнювати форми й методи роботи, позбавлятися шаблонів, створюють умови для розвитку творчих здібностей школяра, розширюють функції вчителя, дають змогу враховувати специфіку певного матеріалу та індивідуальні особливості кожної дитини. [5]

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Комп'ютер можна використовувати на всіх етапах процесу навчання: під час пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю рівня навчальних досягнень.

Варіанти використання ІТ у початкових класах на різних етапах уроку подано в таблиці 1.[3]

Розглянемо кілька прикладів використання ІТ на уроках у початковій школі під час вивчення різних предметів.

Читання : перегляд відеозаписів; відеокросворди; аудіозаписи; ілюстрації.

Таблиця 1

Варіанти використання ІТ на різних етапах уроку

<i>Тип уроку</i>	<i>Варіанти використання ІТ на різних етапах уроку</i>
Вивчення нового матеріалу	Електронна презентація, віртуальні екскурсії, подорожі
Закріплення й застосування знань, умінь і навичок	Робота з тренажерами
Повторення й узагальнення знань і вмінь	Відеофрагменти
Перевірка і контроль результатів навчання	Кросворди, ребуси, відеозагадки, проекти

На уроках читання учні із задоволенням знайомляться з іменами відомих письменників, розгадують відеокросворди, слухають аудіозаписи художніх творів.

Рідна мова : відеословничок; мовнологічні завдання.

Усі ми знаємо, що далеко не завжди учні з інтересом ставляться до вивчення мови. Так ось, елементи інформаційних технологій на різних етапах уроку значно підвищують пізнавальний інтерес дітей. Це можуть бути і відеословнички, і мовно-логічні завдання на екрані комп'ютера, і аудіоправила тощо.

Математика : дидактичні ігри «Сходинки до інформатики», «Арифметика з Пізнайком»; робота з тренажерами.

На уроці математики комп'ютер більше використовується для індивідуальної перевірки знань. Ураховуючи, що загальний час роботи учня з комп'ютером не повинен перевищувати 10-15 хвилин, на кожному уроці можна замінити роботу за перевірочними картками роботою з тестовими завданнями за персональним комп'ютером.[2]

Але поряд з перевагами використання інформаційних технологій виникають різні проблеми як при підготовці до таких уроків, так і під час їх проведення.

1. У вчителів недостатньо часу для підготовки до уроку, на якому використовуються комп'ютер. 2. Недостатня комп'ютерна грамотність вчителя. 3. Відсутність контакту з учителем інформатики. 4. У робочому графіку вчителів не відведено час для дослідження можливостей Інтернету. 5. Складно інтегрувати комп'ютер у поурочну структуру занять. 6. При недостатній мотивації до роботи учні часто відволікаються на ігри. 7. Існує ймовірність, що, захопившись застосуванням ІТ на уроках, учитель перейде від розвивального навчання до навчання наочно-ілюстративним методом. Зважаючи на те, що на даний час впровадження ІТ в початкову школу тільки почалося, ми можемо сподіватися на вирішення перерахованих проблем в майбутньому.[4]

Висновки. Отже, вдале і правильне поєднання інформаційних технологій і інших форм проведення уроків у початковій школі зробить їх цікавими та найбільш ефективними щодо засвоєння навчального матеріалу учнями, підвищення мотивації їх до навчання тощо. Учні, що успішно оволодівають інформаційними технологіями у школі і, стають впевненішими у власних силах, бажання здобувати знання значно зростає. Учень від об'єкта навчання, стає активним суб'єктом навчання, він може самостійно здобувати необхідну інформацію і навіть вміти винайти, сконструювати необхідні для цього способи дій за допомогою раціонального використання ІТ.

1. Дудка О. М. Хто володіє інформацією – той керує світом / О.М.Дудка// Гірська школа українських Карпат. Науково-методичний журнал. -2010-2011.-№ 6-7. – С. 265-266.

2. Маханько О.Б. Використання ІТ на уроках у початковій школі / О.Б.Маханько //Таврійський вісник освіти.-2011.- №4. – С. 141-154

3. Прокопів Л.М. Педагогічні умови підвищення ефективності навчання засобами інформаційних технологій у сільських початкових малочисельних ЗОШ І ст./Л.М.Прокопів // Гірська школа українських Карпат. Науково-методичний журнал. -2010-2011.-№ 6-7. – С. 240-244

4. Халілова Ф. С. Підготовка фахівців в області інформаційних технологій для викладання у початковій школі.- 2009.-№4.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

5. Андрієвська В. М., Олефіренко Н. В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти / В.М.Андрієвська // Інформаційні технології і засоби навчання .-2010.-№2. – С. 16-28.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Федорів Н., студентка 5 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Хімчук Л.Л., кандидат психологічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Проблема використання інтерактивних технологій на уроках є актуальною у наш час. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено, що пріоритетним напрямком у розвитку освіти є підготовка освічених людей, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження сучасних технологій.

У Законі України «Про загальну середню освіту» наголошується на важливість виховання громадянина України, формування особистості учня, розвиток його здібностей й обдаровань, наукового світогляду, виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до рідних традицій і звичаїв, держави та рідної мови.

Цілком зрозуміло, що початкова школа стає чи не найголовнішою ланкою для формування та розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень. Питання розвитку і використання інтерактивних технологій на уроках трудового навчання є досить актуальними на сучасному етапі становлення освіти. Наукові дослідження показують, що максимально ефективним для розвитку особистості є педагогічне середовище, яке ґрунтується на діалозі, моделюванні ситуації вибору, вільному обміні думками.

Ще з античних часів відбувалося застосування прийомів інтерактивних технологій. На проблему розвиваючого навчання у взаємодії вказували такі філософи, як Конфуцій, Сократ, Платон та інші.

Одним із перших оприлюднив ідею технологізації навчального процесу видатний чеський мислитель-гуманіст, педагог, громадський діяч Ян – Амос Коменський, стверджуючи, що школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей.

Вивчали застосування інтерактивних технологій навчання та класифікували інтерактивні методи О. Єльнікова, А. Мартинець, Т. Носенко, Я. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Л. Хоружа та інші.

Мета статті – розкрити поняття «технологія» та «інтерактивні технології» у школі. Вирізнити види інтерактивних технологій.

Основний зміст статті. «Кожна діяльність може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво базується на інтуїції, технологія – на досягненнях науки. З мистецтва все починається, технологією – закінчується, щоб потім все розпочати спочатку», зазначає В. Беспалько[2.]

Слово «технологія» є грецького походження, в перекладі воно означає «знання про майстерність». Бажання педагогів добиватися в своїй професійній діяльності гарантованих результатів, а також бурхливий розвиток науково-технічного прогресу в різних областях теоретичної і практичної діяльності людини, сприяв появі в педагогіці наприкінці ХХ століття терміну «технологія».

Багато років тому Конфуцій сказав: «Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу, я пам'ятаю. Те, що я роблю, я розумію»[1]. Дані твердження філософа обґрунтовують необхідність використання інтерактивного навчання. У вітчизняній школі останніми роками все більше використовуються в практиці *інтерактивні технології*, щоб підвищити якість навчально – виховного процесу та всебічно розвивати особистість. Слово «інтерактив» походить з англійської мови від слова «interact», де «inter» – означає взаємний, «act» – діяти. Тому «інтерактивний» означає «здатний до взаємодії, діалогу».

Інтерактивне навчання – це спеціально створена форма організації пізнавальної діяльності, яка має, передбачувану і конкретну мету – створити комфортні умови навчання, щоб кожен учень відчував свою успішність, інтелектуальну спроможність [3]. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх його учасників. Інтерактивна взаємодія виключає як домінування одного учасника навчального процесу над іншим, так і однієї думки над іншою,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. [4].

Дослідження проводилося у Станковецькій ЗОШ І ст. Івано-Франківської обл. В опитуванні взяло участь 10 учителів. Метою нашого дослідження було визначити, які інтерактивні методи на думку вчителів є найефективнішими.

Результати дослідження показали, що на даний час у школах застосовуються різноманітні методи і форми інтерактивного навчання, все більше впроваджуються інтерактивні технології. Їх можна умовно розділити на:

- кооперативне навчання та взаємонавчання; воно дає можливість реалізувати потребу і прагнення людини до спілкування, співпраці, сприяє тому що учні краще засвоюють знання і уміння. Завдяки цьому форма навчання стає більш керованою, ефективно поєднується з традиційними методами, тому його можна застосовувати на різних уроках і етапах навчання. Також сюди можна віднести групове навчання, до якого відноситься: робота в парах і ротатійні трійки. Коли проводиться робота в парах, то можна виконувати такі справи: обговорювати завдання, якийсь текст, оцінити і зробити аналіз один одного, взяти інтерв'ю, сформулювати підсумок теми, яка вивчається.

- фронтальні технології інтерактивного навчання; вони розвивають вміння швидко мислити, приймати рішення, добре орієнтуватися у навчальному матеріалі, висловлювати власні думки, спільно працювати усім класом. Сюди можна віднести такі методи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Дерево рішень», «Навчаючи – вчуся», урок – КВК та ін.

- ігрові технології інтерактивного навчання; до них належать драматизація, імітації, рольові та ділові ігри. Учням надається свобода інтелектуальної діяльності, вона може обмежуватися лише конкретними правилами гри. В даній ситуації учитель може виконувати різні ролі.

Висновок _ Інтерактивне навчання є однією з найбільш гнучких форм

включення кожного учня в роботу, забезпечує перехід від простих до складних завдань, вчить використовувати не готові знання, а здобувати їх

із власного досвіду, що веде до розвитку мислення - творчого і діалектичного. Новітні підходи до організації навчання роблять навчально-виховний процес різноманітним, цікавим та ефективним, а найкориснішим у такому навчанні.

1. Беседы и суждения Конфуция / под общ. ред. Р. В. Грищенкова. – СПб. : ООО Кристалл, 1999. – 1120 с.

2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1990. – 184 с .

3. Комар О. Інтерактивні технології співпраці // Почат. школа. – 2004. – № 9. – С. 5-7.

4. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: Вид-во А. С. К., 2002. – 136 с

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УКРАЇНСЬКОЇ (РІДНОЇ) МОВИ

Шандрацька К., студентка 5 курсу Інституту ППОМ

*Науковий керівник: Л. В. Чемоніна, кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет*

Сучасний період розвитку суспільства потребує якісно нового рівня освіти, який відповідав би міжнародним стандартам. Розв'язання цих проблем можливе лише на основі широкого запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток учня.

Нині якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет, адже вони дають змогу педагогу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання молодших школярів і підвищити їхній інтерес до навчання [2].

Тому сучасному вчителю початкової школи вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому необхідно творчо використовувати набуті знання в нестандартній змінній ситуації, виявляти конструктивність в організації і плануванні педагогічного процесу, бути обізнаним у галузі сучасних інформаційних технологій [2; 3; 4; 5].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Сьогодні вже накопичено значний досвід використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, який висвітлено у працях Н. В. Апатової, Н. Р. Балик, В. Г. Болтянського, А. Ф. Верляня, О. М. Довгяло, А. П. Єршова, М. І. Жалдака, Л. В. Занкова, Т. Б. Захарова, О. А. Кузнецова, В. І. Клочка, В. М. Монахова, Н. В. Морзе, С. А. Ракова, Ю. С. Рамського, В. Г. Розумовського, Ю. В. Триуса, Л. В. Чемоніної, О. І. Шиман та інших.

Метою пропонованої публікації є дослідження можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання української (рідної) мови учнів початкової школи.

Для досягнення поставленої мети використані методи теоретичного дослідження, як-от збір і аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження.

Пошуки сучасними науковцями оптимальних шляхів інформатизації процесу навчання дітей 6/7 – 10/11 років спричинили появу низки нових термінів які, на перший погляд, можна вважати синонімами. З'ясуємо змістове наповнення деяких із них.

Так, згідно із Шиман О. І., *інформаційні технології* – сукупність конкретних технічних і програмних засобів і прийомів роботи, за допомогою яких виконуються різні операції щодо обробки інформації в усіх сферах людської діяльності [5].

На думку, Чемоніної Л. В., *інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)* – це дидактичні технології, що забезпечують досягнення цілей навчання лише за умови обов'язкового використання ІКТ, засобом здійснення яких є комп'ютер [4].

Інформаційні технології навчання (ІТН) – це такі технології, які в навчальному процесі використовують засоби інформатизації навчання і спеціальне програмне, інформаційне й методичне забезпечення, причому використовують для управління навчальною діяльністю [5].

Упровадження ІКТ відкриває широкі перспективи при вивченні дисциплін гуманітарного циклу – рідної та іноземної мов, літератури, історії, суспільствознавства тощо [2; 4].

Нам імпонує позиція науковців, які зазначають, що використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє зробити урок більш наочним і цікавим. Наприклад, комп'ютер забезпечує активізацію діяльності вчителя й учнів на уроці, сприяє здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, формуванню знань, посилює міжпредметні зв'язки. Усе це покращує якість навчання [3; 4; 5].

Використовуючи інформаційні технології на уроках української (рідної) мови, треба враховувати:

- потреби конкретного уроку;
- рівень володіння різними програмами та наявністю сертифікованих програм у системі середньої загальної освіти.

Комп'ютер може використовуватися як засіб, що допомагає засвоювати складні абстрактні теоретичні поняття. Таке засвоювання досягається шляхом моделювання поняття. Разом із тим реалізується принципово нові стратегії навчання. Характерним прикладом цього напрямку розробок є так звані «комп'ютерні навчальні середовища», або «мікросвіти», що представляють моделі галузей знань, що опановуються [3].

Перевага надається засобам і системі мультимедіа. *Мультимедіа* – це сучасна комп'ютерна інформаційна технологія, що дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відео-зображення, графічне зображення і анімацію [5]. Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання.

Дидактичні можливості мультимедійних засобів навчання, що використовуються на уроках української (рідної) мови в початкових класах, можна стисло визначити так:

- посилення мотивації навчання;
- активізація навчальної діяльності учнів, посилення їх ролі як суб'єкта навчання діяльності (можливість обирати послідовність вивчення матеріалу, визначення міри і характеру допомоги тощо);
- індивідуалізація процесу навчання, використання основних і допоміжних навчальних впливів, розширення меж самостійної діяльності молодших школярів;
- урізноманітнення форм подання інформації;
- урізноманітнення типів навчальних завдань;

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- створення навчального середовища, яке забезпечує «занурення» дитини в уявний світ, певні соціальні та виробничі ситуації;
- постійне застосування ігрових прийомів;
- забезпечення негайного зворотного зв'язку, можливість рефлексії [4].

Процесу вивчення української (рідної) мови в початкових класах притаманні специфічні особливості, зумовлені тим, що діти молодшого віку великою мірою сприймають життя як гру. Їхні очі широко відкриті назустріч казковому, незвичайному. І тому уроки з елементами казки і гри в такому віці є надзвичайно ефективними.

Комп'ютерні лінгвістичні дидактичні ігри – це, по суті вправи, спрямовані на засвоєння і осмислення знань у жвавій, приємній атмосфері. Робота над ними викликає інтерес, збудження, а опора на емоційність сприяє кращому засвоєнню і запам'ятовуванню відомостей з мови. Наприклад, на уроках узагальнення та систематизації вивченого про другорядні члени речення у 2 класі доцільно використати навчальну гру «Аліса вивчає українську». Учневі пропонується помандрувати разом із героїнею казки Льюїса Керола Алісою у світ української мови. Різноманітні завдання пропонованого продукту сприятимуть формуванню орфографічної пильності, збагаченню словникового запасу.

Отже, комп'ютер та інтерактивні дошки на уроках української (рідної) мови поступово стають звичними засобами навчання; їх використання робить урок динамічним, яскравим і, звичайно, набагато результативнішим. Головне завдання використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення української (рідної) мови – підвищити пізнавальний інтерес дітей до навчання, ефективність опанування школярами рідної мови. Усе викладене дозволило нам дійти до висновку, що використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни в діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожною дитиною, що загалом сприяє формуванню комунікативної та пізнавальної компетентностей молодших школярів.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
2. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н. В. Морзе. – К. : Видавнича група ВНУ, 2007. – 352 с.
3. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [кол. авт. за ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.
4. Чемоніна Л. В. Дидактичні можливості використання комп'ютерної техніки під час організації навчального процесу в загальноосвітньому закладі / Л. В. Чемоніна // Науково-практичний журнал Південного наукового центру НАПН України «Наука і освіта» (Педагогіка). – 2011. – № 4С. – С. 461–464.
5. Шиман О. І. Місце комп'ютерних технологій у майбутній діяльності вчителів початкової школи / Олександра Іванівна Шиман // Зб. наук. праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2002. – № 6. – С. 69–77.

Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Абрашкін Є., студент III курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Ніконенко Т. В., старший викладач

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність. Обов'язковою умовою ефективності оновленої системи освіти має бути усвідомлення педагогами того, що будь-який предмет становить інтерес настільки, наскільки він корисний для здоров'я і щастя дитини. На відміну від традиційного погляду, за яким завдання освіти – мінімізація негативного впливу на фізичний стан учнів. Вважається, що ефективно побудований навчальний процес, крім усього іншого, може сприяти і появі в них нових життєвих ресурсів, пов'язаних зі збереженням та зміцненням власного здоров'я [2, с. 37].

Так, орієнтуючись переважно на інтелектуальні досягнення учнів, педагоги не завжди враховують психофізіологічні особливості, динаміку працездатності, особливості психічного і соціального здоров'я молодших школярів тощо [3, с. 11].

Цю проблему розв'язують філософи (В. Казначеев, Е. Спірін, І. Фролов та ін.), фізіологи (В. Алтухін, В. Вернадський, Р. Корольчук та ін.), валеологи (І. Воротілкіна, К. Платонов, Л. Татарникова, Н. Федоров та ін.), соціологи, психологи (Б. Ананьєв, М. Зубарій, Н. Кондрашов,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Т. Круцевич та ін.), педагоги (А. Білошиста, Т. Бойченко, І. Чупаха, Л. Гнітецькийта ін.).

Мета дослідження. Проаналізувати можливість застосування здоров'язберігаючої організації навчально-виховного процесу на уроках математики в початковій школі.

Сутність дослідження. Одним із центральних напрямків як визначено Національною доктриною розвитку освіти є виховання фізично і морально здорового покоління, формування нової особистості, здатної вдосконалювати себе, готової до активного творчого життя в незалежній державі, а також формування в суспільстві відповідального ставлення до здоров'я власного та оточуючих як найвищої індивідуальної й соціально-суспільної цінності. Пріоритетним завданням здоров'язберігаючої організації навчально-виховного процесу є створення комфортних умов для навчання учнів. Комфортність навчального процесу є тією якісною основою, яка може реалізувати гуманістичний підхід та забезпечити успішність навчання учнів і педагогічної діяльності вчителя і тим самим сприяти збереженню та зміцненню їх здоров'я. Стан комфорту несе з собою відчуття задоволення власною діяльністю [3, с. 37].

За відсутності позитивних особистісних контактів молодший школяр відчуває дискомфорт, перестає розуміти звернені до нього прохання, слова вчителя, виключає себе з навчального процесу, відчуває негативні емоції, блокує пізнавальну активність. Організація комфортного навчального середовища, упершу чергу, вимагає глибоке вивчення дитини як цілісної особистості. Саме на цю ідею особливу увагу акцентує О. Савченко. Так, вчена вважає, що школа будь-якого типу має перебудовуватися на всебічне вивчення особистості, а не тільки враховувати інформативність і навченість дитини [4, с. 5].

Учитель, організовуючи процес навчання має знати про особливості мозкової організації пізнавальних процесів молодших школярів, з метою отримання більш детальної характеристики про психофізіологічні особливості доцільно враховувати провідний канал сприйняття дитиною інформації. Щоб краще засвоїти інформацію, комусь треба її побачити, кому – почути, хтось для цього повинен рухатися. Оптимальною для навчання є активність усіх цих каналів [2, с. 16].

Узагальнення сучасних психофізіологічних досліджень дозволяє більш детально ознайомитися з особливостями учнів залежно від провідного типу сприйняття інформації:

Кінестетичний тип (учень-діяч): відповідає за фізичне заохочення, під час розмови стоїть близько, торкається людей. Говорить повільно. Багато жестикулює. Краще навчається у процесі діяльності. При читанні водить пальцями. Добре працює з роздатковим матеріалом.

Аудіальний тип (учень-слухач): легко відволікається, легко повторює почуте, рухає губами при читанні, промовляє слова, говорить ритмічно, відчуває інтонацію. Письмові роботи виконує гірше, ніж відповідає усно. Любить музику, добре слухає інших.

Візуальний тип (учень-глядач): організований, спостережливий, спокійний, не відволікається на шум. Акуратний під час виконання завдань. Важко розуміє словесні інструкції, добре розповідає. Добре пам'ятає те, що бачив. Має живу, образну фантазію [1, с. 27].

Учень-глядач під час розв'язання задачі може досить легко побачити її умову, як у кіно. Тим часом пояснити словесно хід рішення такому учневі важко. Такі діти потребують більш вдумливого вчитування в умови тих задач, які несуть додатковий ступінь складності, адже за цих обставин візуальність може бути прихованою і не допомогти учневі-глядачеві.

Учні-слухачі під час розв'язування задачі не бачать образу, вони спираються на словесну оболонку умови, сприймаючи її на слух. Учителеві варто пам'ятати, що для цих учнів багаторазове повторення тексту задачі тільки заплутує їх у словах, а багатослівність ніяк не сприймається їхньою свідомістю. Тому для слухача важливо показати образ умови (намалювавши уявну картинку) задачі.

Учень-діяч, читаючи задачу, може віртуально перенестися до сюжету умови задачі, що відволікатиме його від розв'язування. Він може зав'язнути у своїх відчуттях, які викликала в нього умова задачі. Такий учень тільки тоді зможе правильно сприймати і розв'язувати математичні задачі, коли навчиться переводити кінестетичну (рухову) інформацію в зорову [1, с. 28].

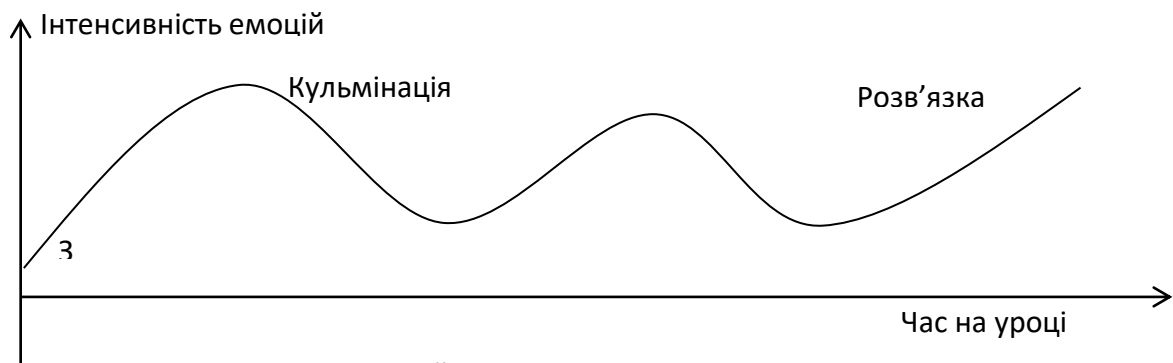
Таким чином, наведені приклади свідчать про те, що організація комфортного навчального середовища вимагає від учителя проводити діагностику індивідуальних психофізіологічних особливостей учнів. Допомогти в цій діяльності вчителю, на думку Л. Коваль, зможуть у першу чергу педагогічні спостереження за учнями, бесіди з батьками, тестування учнів за інноваційними методиками з метою отримання відповідних даних [2, с. 41].

Наступне питання, на яке ми звернемо увагу, – це безпосередня організація оздоровчого навчально-виховного процесу на уроці. Шлях досягнення цієї мети доцільно вбачати, в першу чергу, в шанобливих, турботливих і зорієнтованих на співпрацю взаєминах між учителем та учнями і між самими школярами. Це означає, що стосунки між учителем і учнями мають передбачати:

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- скорочення заборонених педагогічних вимог й поширення позитивно орієнтованих;
- виявлення розуміння ситуативного внутрішнього настрою учнів за виразом обличчя, поглядом, передача школярам цього розуміння;
- вміння транслювати в клас власну прихильність до дітей, дружнє ставлення;
- формулювання цікавих цілей діяльності та показ шляхів їх досягнення [3, с. 10].

Всі ці прийоми, на думку І. Сергєєва, дають змогу зобразити емоційну похилу (рис. 1). Вона, за визначенням автора, представляє залежність інтенсивності емоцій учнів і вчителя від часу на уроці [5, с. 161].

Чергування емоційних та робочих моментів уроку – допомагає уникнути перевтоми, зберегти увагу та інтерес. Розглянемо детальніше основні моменти уроку у співвідношенні з емоційною похилою.

«Зав'язка» відповідає такому етапу уроку, як стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності, завдання цього етапу – створити умови взаємодії, щоб емоційну сферу учнів активізувати з перших хвилин.

«Кульмінація» пов'язується з початком вивчення нової теми. Такий момент уроку має бути центром, навколо якого будується зміст уроку (особливо нової теми) і який легко відновлюється в пам'яті.

«Розв'язка» – це завершальний етап уроку, його мета – узагальнення й рефлексія. Він має бути емоційно насиченим, учителю необхідно висловлювати задоволення діяльністю учнів, надавати можливість пережити ситуацію успіху.

Отже, вище було показано, що зберегти високу працездатність та уникнути перевтоми на уроці допомагає раціональні чергування різних видів діяльності, яке досягається за допомогою побудови уроку за емоційною похилою.

Таким чином, використання здоров'язберігаючих технологій в навчальному процесі початкової школи дозволяє учням більш успішно адаптуватися в освітньому і соціальному просторі.

1. Бугаєва Н. Н. Комфорт младших школьников в образовательной деятельности / Н.Н. Бугаева // Начальная школа. – 2004. – №2. – С. 25-28.
2. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч. метод. посіб. / Л. В. Коваль. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, ЛТД», 2006. – 226 с.
3. Митник О. Роль психологічних знань у збереженні психічного здоров'я молодших школярів/ О. Митник // Початкова школа. – 2006. – №7. – С. 10-13.
4. Савченко О. Я Альтернативні можливості початкової освіти / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 1994. – № 5. – С. 3-6.
5. Сергеев И. С. Основы педагогической деятельности. Учебное пособие. / И. С. Сергеев. – СПб.: Питер, 2004. – 316 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Бабченко Ю., студентка III курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Мірошніченко Л.В., викладач вищої категорії, викладач-методист

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка»

На сучасному етапі розвитку української школи одним із основних завдань є становлення дитини як неповторної індивідуальності, розвиток її творчого потенціалу, формування пізнавальних потреб, інтересів, активності, створення сприятливих умов для загального розвитку особистості. Цей аспект має принципове значення, адже учневі треба адаптуватися в суспільстві, яке постійно змінюється і потребує ініціативних людей, здатних самостійно мислити. Початкова школа має послідовно та наполегливо готувати дітей до самонавчання, створювати установку на самоорганізацію та самоаналіз своєї діяльності, формувати вміння ставити й усвідомлювати цілі учіння (що я роблю, для чого, з якою метою), закладати основи самооцінки та самоконтролю якості своєї роботи.

Сучасний школяр досить невиразно уявляє межі своєї інформативності, а межі пізнання наук зовсім йому не відомі. Звідкіля ж тоді взялася допитливість, без якої будь-яке навчання – лише виховання виконавців? Головне надбання школи – це не сума вкладених у голову відповідей на стандартний перелік питань. Виправданим і привабливим видом жадібності можна назвати жагу пізнання і саморозвитку. Щоб знання перетворювалися на інструмент, учень має з ними працювати. Поки вивчення і повторення здійснюється в режимі заучування, поки перевіркою знань вважається відповідь-переказ, школа працює на 90% даремно. Що означає працювати зі знаннями? Це означає їх застосовувати, шукати умови на межі придатності, перетворювати, розширювати і доповнювати, знаходячи нові зв'язки та співвідношення, розглядати в різних моделях і контекстах.

Проте в учителя часто немає чіткої та послідовної позиції щодо виконання поставлених завдань. Аналіз психолого-педагогічних досліджень організації навчання у початковій школі визначає проблеми, які потребують від учителя розуміння та пошуку шляхів їх подолання. Серед них: стиль спілкування та співпраці учителя та учнів (монологічний, авторитарний - наказова форма, примус, керівництво), мотивація навчання (загальна, без урахування особистісних потреб дитини), метод навчання (традиційний, репродуктивний, інформаційний), спосіб навчання (готові зразки, підміна діяльності учнів вчителем), спосіб контролю за навчальною діяльністю учнів (абсолютний контроль з боку вчителя) тощо.

Для ефективного розв'язання цих проблем насамперед сформульовані цілі сучасної освіти: не озброїти дитину знаннями, уміннями, навичками, а розвивати, виховати, формувати особистість дитини за допомогою знань, умінь, навичок, які повинні стати не самоціллю, а засобами для розвитку особистості, її потреб, інтересів, бажань. Навчання — це не «вивчення предметів, а розвиток особистості предметами, на першому плані стоїть суб'єкт, його інтерес, а предмети — на другому, предмети — тільки засіб, метою навчання є дитина, власне її розвиток», — писав російський педагог П. Ф.Каптерев.

За основу в організації навчання молодших школярів можна взяти такі головні принципи:

1. Принцип гуманізму, який доводить, що людина - найвища цінність, а тому пріоритетними рисами є виховання любові до людей, глибокої поваги до людської гідності, бажання співчувати та допомагати іншому, позитивно сприймати індивідуальні якості іншої людини. Метою гуманістичної освіти, є допомога, підтримка, захист особистості, розвиток людини в людині, становлення самобутньої індивідуальності, здатної до самовиховання, самореалізації. У спілкуванні з учнями недопустимий авторитаризм, лише демократичний, особистісно-зорієнтований стиль співпраці. Домінуючою формою спілкування є діалог, де велика увага надається культурі вчителя, його голосу, інтонації, мовленню. «Розмовляйте з дитиною, а не говоріть їй», - підкреслював В. Сухомлинський.

2. Принцип діяльності у навчанні

Саме у діяльності — свідомій цілеспрямованій активності — особистість розвивається, творить саму себе. «Здібності формуються у діяльності», — зазначав Л. С.Виготський. Сучасний навчальний процес неможливий без орієнтації педагога на активну позицію учня, усвідомлення ним процесу навчання. «Допоможіть дитині зробити це самій» - головне правило сучасного підходу до навчання. Завдання вчителя - не передача знань, формування умінь і навичок, а організація особистої діяльності учнів через самонавчання, самовдосконалення, саморозвиток.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Підтримувати бажання вчитися, розвивати пізнавальну активність, самостійність — вимога до організації навчальної діяльності учнів. Г. Ліхтенберг стверджував: «Коли людей почнуть вчити не тому, що вони повинні думати, а тому, як вони повинні думати, зникнуть будь-які непорозуміння».

3. Принцип розвивального навчання

Навчання повинно мати розвивальний характер, стимулювати учнів до активної мислительної діяльності, не просто отримувати готові знання, а розуміти їх, пропускати через себе. Навчання - «процес самостійних відкриттів, повинен завжди учнями переживатися і приносити радість праці, радість успіху в навчанні», — наголошував О. К. Дусавицький. [2] Навчання має вести за собою розвиток особистості. Ми повинні не просто спиратися на здібності учнів, а формувати нові.

Метою розвивального навчання є отримання не зовнішніх (кількісних, наприклад, сума знань, умінь і навичок), а внутрішніх результатів розвитку особистості (якісних - зміна учня самого себе як суб'єкта навчання, розвиток таких психологічних якостей як свідомість, самостійність, активність, відповідальність, ініціативність, здатність до самовдосконалення та рефлексії).

4. Принцип відповідальності методики навчальним можливостям дитини.

Визначивши пізнавальні здібності учнів, учитель обирає відповідні засоби впливу, стимулювання, оцінювання тощо. В усіх дітей різна здатність до навчання, а тому і способи засвоєння знань повинні відповідати їхній природі. Аналізуючи підручники для початкової школи, особливо з математики, ми переконуємося, що вони не в повній мірі відповідають меті підготовки учнів до самонавчання.

Часто, незважаючи на потреби та інтереси учнів, самі вчителі поспішають дати знання будь-яким чином. Проте варто пам'ятати, що для багатьох школярів навчання перетворюється на засіб пізнання дійсності, викликає інтелектуальні почуття: радість від успіху в пізнанні нового, задоволення від розумового напруження. На думку Д. Б.Ельконіна, навчання, яке зводиться до передачі знань від учителя до учня, не даючи дитині діяти самій, є неефективним.

5. Принцип мотиваційного забезпечення навчання

Сучасний навчальний процес неможливий без формування позитивного ставлення учнів до навчання. Для цього треба спиратися не лише на почуття обов'язку чи волю (які в цьому віці ще слабкі регулятори поведінки), а на природну допитливість, емоційність, інтелектуальний потенціал дитини, її самооцінку тощо. Розвивати слід особистісну зацікавленість дитини в навчальній діяльності - внутрішню пізнавальну мотивацію (самомотивацію).

Саме в такій діяльності діти відчують задоволення своїх пізнавальних потреб, інтересів та нахилів, пробудження почуття гідності; в учнів формується усвідомлення власних змін, власного росту, самовдосконалення — найважливіших умов формування позитивної мотивації до навчання.

Отже, навчання — це справжнє мистецтво, яке вимагає від учителя вміння будувати взаємини з учнями на засадах гуманізму, відчувати їх потреби, вивчати здібності, розвивати уміння, підтримувати творчі починання, захищати та розвивати індивідуальність, неповторність.

1. Воронцов А. Б. Практика развивающего обучения по системе Д. Б.Ельконина - В. В.Давыдова / А. Б. Воронцов. - М.: Развитие личности, 1998.
2. Дусавицький А. К. Развитие личности в учебной деятельности /А. К.Дусавицький. - М.: Дом педагогики, 1996.
3. Савка О. Основні ідеї особистісно зорієнтованого навчання / О. Савка // Початкова освіта: методичний порадник. - 2007. - № 20. - Вип. 14.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. - К.: Генеза, 2002.
5. Тищенко Л. Р. Мотивація навчальної діяльності молодших школярів / Л. Р.Тищенко // Нова педагогічна думка. - 2006. - № 2. - С. 49-52.
6. Томашевська Т. Особистісно зорієнтоване навчання: основні принципи і пріоритети / Т. Томашевська // Завуч. - 2006. - № 30. - С.11-12.
7. Нікітіна М. М., Железнякова Про. М., Петухов М. А., Основи професіно-педагогічної діяльності, Уч. вид., М.: Вид-во «Майстерність», 2008.-307с.

РОЛЬ ГРУПОВИХ ФОРМ РОБОТИ В РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бойчук О., студентка II курсу Педагогічного інституту,

Науковий керівник: Оліяр М.П., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Постановка проблеми. Ситуація сучасного шкільного навчання вимагає від молодшого школяра активного вирішення нових складних комунікативних завдань: організації ділового спілкування учнів один з одним і з педагогами. Тому дуже важливо формувати комунікативну культуру дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових досліджень і публікацій учених засвідчив, що проблема ролі групових форм у розвитку комунікативної культури молодших школярів постійно перебуває в полі їх зору. Значний внесок у розробку загальних принципів організації групової навчальної діяльності зробили Л.Крившенко, О.В'ялов, В.Хрестофорова. А. Литвиненко та ін. Психолого-педагогічні основи розвитку комунікативної культури учнів молодшого шкільного віку закладені в працях таких учених, як Л.Божович, М.Боришевський, О.Киричук, Г.Костюк, В.Кравець, Л.Петренко, О.Чеснокова, Л.Шапко та ін.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми розвитку комунікативної культури молодших школярів за допомогою групових форм роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття комунікативної культури включає формування процесів мислення, мовлення, спілкування, які невіддільні одне від одного, тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені. Таким чином, у комунікативному розвитку відображені не тільки прогресивні зміни в умінні дитини побудувати зв'язне висловлювання на основі розширення словника та оволодіння мовними правилами, тобто вміння говорити, але й розвиток слухання, читання, письма.

Питання про групові форми навчальної діяльності в психолого-педагогічній літературі посідає важливе місце, оскільки вони відкривають для дітей можливості співпраці, взаємостосунків, пізнання довкілля. Групова навчальна діяльність учнів характеризується сьогодні вченими як інноваційна технологія [1], однак єдиного підходу до її визначення досі не існує.

Групова навчальна діяльність сприяє результативності навчання школярів, оскільки відомо, що учням буває психологічно складно звертатись за поясненням до вчителя і набагато простіше – до ровесників. Групові форми навчання виконують такі завдання:

1. Навчають учнів співпраці у виконанні групових завдань.
2. Стимулюють моральні переживання взаємного навчання, зацікавленості в успіхові товариша.
3. Формують комунікативні вміння учнів.
4. Розвивають рефлексивні компоненти навчальної діяльності (цілеспрямованість, планування, контроль, оцінку).

Отже, групова форма навчання покликана одночасно розв'язувати три освітні функції: конкретно-пізнавальну, комунікативно-розвивальну, соціально-орієнтаційну.

Групова навчальна діяльність виконує й організаційну функцію. Вона полягає в тому, що учні вчаться розподіляти обов'язки, спілкуватися між собою, розв'язують конфлікти, що виникають у спільній діяльності. У груповій роботі школяр перебирає на себе функції вчителя і працює, як дорослий [4].

Однією з форм інтерактивної взаємодії педагога й учнів є навчання в малих групах, об'єднаних загальною навчальною метою за опосередкованого керівництва з боку вчителя і в співпраці з учнями. Невеликі групи сприяють зручному і швидкому розміщенню школярів, активній діяльності кожного члена групи, розподілу обов'язків між ними. У початковій школі найбільш раціонально організувати навчальні групи із чотирьох-п'яти осіб.

Використання групового навчання в організації навчального процесу є вагомим чинником підвищення якості навчальної та комунікативної підготовки учнів. Досвід стверджує, що від такої взаємодії молодші школярі отримують задоволення. При цьому у них накопичуються не тільки знання, але й формуються вміння і навички, зростає природний інтерес до навчальної співпраці.

Однак виховний ефект колективної взаємодії та спілкування може спричинити як позитивні, так і негативні впливи на дітей. Тому важливою є керівна роль учителя. Вивчення доробку В.Сухомлинського доводить важливість визнання керівної ролі педагога, оскільки за

відсутності педагогічного керівництва у взаєминах між дітьми можуть виникати конфлікти, закріплюватися негативний досвід взаємодії та негативні поведінкові норми [3, с. 81].

«У груповій навчальній діяльності вчитель має стати невидимим диригентом, який уміє вчасно почути, помітити, виправити, підтримати кожного учня, організувати співпрацю дітей на ділових умовах. Учень стає активним, якщо його не лякає атмосфера заняття, на уроці нема критики його особистості з боку вчителя чи однокласників, а зауваження є конструктивні й стосуються, насамперед, результатів його діяльності. На такому уроці учень почувається в психологічній безпеці, без страху перед новим невідомим, самостійно пробуватиме шукати шляхи розв'язання завдань» [5, с. 148].

У груповій навчальній діяльності формуються колективізм, гуманні моральні якості особистості. Важливу роль у розвитку цих якостей відіграють особливості організації групової роботи; розподіл функцій та обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємна вимогливість і допомога, взаємоконтроль і взаємооцінка [2]. Все це створює передумови для ефективного формування в учнів умінь та навичок спілкування один з одним та з педагогом.

Висновки. Потреба у спілкуванні - одна з найголовніших у житті людини. Самореалізація і самоактуалізація особистості в соціумі безпосередньо залежить від рівня сформованості її комунікативної культури. Ефективність цієї діяльності часто залежить від якості обміну інформацією, що в свою чергу забезпечується наявністю необхідного і достатнього комунікативного досвіду. Чим раніше засвоюється цей досвід, чим багатший арсенал комунікативних засобів, тим успішніше реалізується взаємодія. Саме групові форми роботи з молодшими школярами дають їм можливість набути досвіду спілкування один з одним та з педагогом, що є основою формування їх комунікативної культури.

1. Коваленко Є. І., Микитуха Р.М. Групова навчальна діяльність учнів як інноваційна технологія / Є. І. Коваленко, Р. М. Микитуха // Методика навчання і виховання. – 2012.-- № 1. - С. 81-85.
2. Крившенко Л. М. Організація діалогової взаємодії в малих групах [Електронний ресурс] /Л. М. Крившенко. – Режим доступу: <http://ssh25krivchenko.at.ua>
3. Литвиненко С. А. Виховання толерантності в колективній взаємодії молодших школярів: актуалізація ідей В. О. Сухомлинського / С.А.Литвиненко // Педагогічні науки. – 2014. - № 1. 46(108). – С. 80-83.
4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
5. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 312 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ УРОЧНОЇ І ПОЗАУРОЧНОЇ ФОРМ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ

Большакова Х., студентка IV курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність дослідження. Сучасний рівень вимог суспільства до початкової школи обумовлює необхідність якісного покращення навчально-виховного процесу в навчальному закладі. Зміст і результати пізнавальної і розвивальної діяльності учнів, їх інтелектуальний і значною мірою особистісний розвиток залежить від форм її організації. Від вибору її залежить і реалізація потенціалу вчителя. На наш погляд все це можливо реалізувати у єдності навчальної діяльності на уроках та позакласної роботи.

Аналіз літературних джерел засвідчує, що питанням діяльності вчителя займалось чимало видатних педагогів і науковців, психологів, філософів. З давніх-давен педагог розглядався як носій знань, будівник вічного, світлого, майбутнього, як лікар людських душ. Так, неможна не пригадати низку праць А.Макаренка, С.Русової, В.Сухомлинського, М.Стельмаховича, К.Ушинського, які наголошували на провідній ролі педагога як у навчально-виховному процесі школи, так і розвитку усього суспільства. Проте дана тема не є повністю дослідженою й заслуговує більш ґрунтовного вивчення.

Мета нашої статті полягає у теоретичному обґрунтуванні взаємодії використання форм учбової та позакласної роботи в процесі навчально-виховної діяльності вчителя початкових класів.

Об'єктом дослідження є дидактичний процес в початковій школі. Як відомо, навчання – цілеспрямований двосторонній процес взаємодії учителя і учнів, у ході якого здійснюється

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

засвоєння знань, формування вмінь і навичок. А тому найважливіше завдання процесу навчання – знайти ефективні способи керівництва пізнавальною діяльністю учнів, що своєю чергою залежать від вибору форм організації навчальною діяльністю. Натомість вибір форм організації навчання зумовлюється завданнями освіти і виховання, особливостями змісту різних предметів та їх окремих розділів, конкретним змістом занять, складом, рівнем підготовки і віковими можливостями учнів [5, 375].

Основний виклад матеріалу. Педагогічна практика нараховує понад тридцять конкретних форм навчання. Основною формою організації навчання серед використовуваних у загальноосвітній школі є урок. Однак у навчально-виховному процесі сучасної школи, крім уроку, використовують позаурочні форми навчання. Як показує практика, під позаурочною роботою переважна більшість педагогів розуміє спеціально практиковані в позаурочний час заходи, які мають свій зміст, не завжди передбачений навчальною програмою, специфічні форми, методи та прийоми проведення і організації на принципі добровільної участі в них [2, 125].

Позаурочна робота тісно пов'язана з класними заняттями. На позакласних заходах учні, як і на уроках, одержують нові знання, повторюють і закріплюють їх, удосконалюють навички [4, 568].

Важливо, позакласна робота позитивно позначається на засвоєнні учнями програмного матеріалу у ході уроку. Участь у позакласних заходах впливає на загальний розвиток учнів, формує моральні цінності та переконання, одне з яких – прагнення бути кращим, освіченим, розширювати і зміцнювати свої знання. Загалом правильно й ефективно організована позакласна робота слугує полегшенню праці вчителя на уроці.

Наші спостереження свідчать, що окремі учителі, методисти шкіл розглядають взаємозв'язок між позакласною роботою і уроками в основному в тематичному плані; підкреслюють, що ступінь такого зв'язку буває різним. Приміром, одні позакласні заходи безпосередньо пов'язані з темою уроків, інші – лише частково. Виділяють навіть форми роботи, перехідні від уроків до позакласних занять.

Проте слід наголосити, що мета позакласної роботи цілком підпорядковується загальним завданням навчання і виховання учнів у школі. Організуючи позакласну роботу, учитель дотримується всіх загально дидактичних принципів навчання. На кожному виховному заході чи занятті в нерозривній єдності здійснюються освітні й виховні завдання [1, 35]. І це зрозуміло, позаяк навчально-виховний процес є цілісним і неперервним і потребує систематичного навчання і виховання підростаючого покоління.

Слід сказати про те, що учителю варто пам'ятати про індивідуальний та особистісно-орієнтований підхід до учнів, бо явища і факти, які аналізуються під час позакласної роботи, повинні відповідати віковим особливостям школярів. Як бачимо, принцип доступності нерозривно пов'язаний з принципом усвідомлення знань та активізацією пізнавальної діяльності учнів.

Важливим є дотримання у позакласній роботі принципу наступності і перспективності. Плануючи позаурочну роботу з учнями відповідного класу, учитель враховує знання й навички, одержані на уроках і позаурочних заходах у попередніх класах, і те, над чим школярі працюватимуть у наступні роки. За такого підходу не можна не сказати й про те, що у процесі позакласної роботи варто пам'ятати про зв'язок теорії з практикою, який передбачає одержання знань і вмінь, необхідних для життя [3, 346].

Крім дидактичних принципів, яких учитель дотримується як на уроках, так і у своїй позаурочній діяльності, виокремлюють спеціальні, властиві позакласній роботі положення, врахування яких забезпечує і гарантує успішне її проведення. Серед них – принцип добровільності. Слід пам'ятати, що учні беруть участь у позакласних заходах, керуючись не тільки цікавістю до питань, а й інших мотивів: бажання додатково працювати і підвищувати свою успішність, бути присутнім на улюблених заняттях, навчатися у педагога, який цікаво проводить уроки, є хорошим організатором незабутніх виховних заходів тощо.

Висновки. Отже, взаємозв'язок урочної на позаурочної діяльності вчителя набуває особливого значення у навчально-виховному процесі школи. Так, на уроці діти отримують основну базу знань, знайомляться з новою інформацією, вчать мислити і працювати. Все це доповнюється формуванням умінь і навичок набутих знань у процесі їх позаурочної роботи: наданні допомоги вчителю у підготовці свят, виставок, конкурсів, виступів, екскурсій, фестивалів, семінарів тощо. Вище означене дає підстави стверджувати, що обидві сторони педагогічної діяльності є взаємозалежними та взаємодоповнюючими, важливими й незамінними у процесі становлення та розвитку особистості школяра.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- 1.Алексюк А. М. Методи навчання і методи учіння/А. М. Алексюк. – К.: Знання, 1980. – 48 с.
- 2.Бондар В. Теорія і технологія управління процесом навчання у школі/В.Бондар. – К., 2000. – 192 с.
- 3.Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/Н.П.Волкова. - К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 576 с.
- 4.Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб./Н. Є. Мойсеюк. – [3-те вид., допов.]. – К.: ВАТ КДНК, 2001. – 608 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: Підручник/М.М.Фіцула. – К.: Знання, 2005. – 350 с.

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ У ШКОЛІ І СТУПЕНЯ

Голюк Р., Шкрабальюк С., студенти 2 курсу Інституту педагогіки, психології і мистецтв

Науковий керівник: Голюк О.А., кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

З переходом до гуманістичної парадигми освіти, спрямованої на підтримку дитини в її розвитку і саморозвитку, на порядок денний виходять якісно нові вимоги до особистості вчителя: здатність розуміти й приймати внутрішній світ дитини, прагнення до організації взаємостосунків на основі діалогу, володіння уміннями будувати відкриті відносини, готовність до адекватного педагогічного спілкування з дитиною у процесі спільної діяльності. Така професійна гуманістична позиція має забезпечуватись віддзеркаленням певних світоглядних поглядів педагога. В даному контексті все більша увага надається педагогічній взаємодії, яку гуманістична педагогіка визнає найефективнішим засобом досягнення взаєморозуміння, узгодженості позицій учасників навчально-виховного процесу, де базовою формою комунікації виступає саме діалог.

У науковій літературі питанням діалогу надавалася і надається значна увага. Для сучасної теорії і практики велике значення мають: філософська концепція діалогу (М.Бубер, М.Бахтін, В.Біблер); соціально-психологічні теорії співвідношення спілкування і діяльності (Б.Ананьєв, М.Каган, С.Рубінштейн та ін.); психолого-педагогічні концепції взаємодії в процесі навчання (І.Котова, Є.Шиянов та ін.); дослідження проблем культури педагогічного спілкування, комунікативної компетентності педагога (Н.Волкова, О.Даніленко, В.Кан-Калік, Н.Кузьміна, О.Мудрик, Н.Шуркова та ін.); ідеї гуманістичної особистісно-орієнтованої педагогіки (Є.Бондаревська, В.Серіков, І.Якиманська та ін.). Науковий інтерес має концепція А.Валицької, в основі якої – ствердження принципу діалогічності як вищої форми міжсуб'єктного спілкування, оптимального типу відносин між учителем і учнем.

Широке коло зазначених досліджень дозволяє стверджувати, що дана проблема є значущою для сучасної педагогічної науки і освітньої практики. Проте не можна сказати, що в педагогічному процесі початкової школи взаємовідношення в діаді «вчитель – учень» зазнають радикальних змін. Дотепер вчитель у своїй роботі нерідко орієнтується на знеособлений характер і регламентованість навчально-виховного процесу, що обумовлено недостатньою сформованістю в учителів комунікативної компетентності в контексті гуманістичної парадигми освіти, ціннісними установками якої є: емпатія, педагогічна підтримка школяра, висока культура спілкування, здатність до співпраці з дитиною з позиції діалогу, співтворчості.

Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження показав, що серед науковців, педагогів-практиків, представників управлінської сфери немає єдиного підходу до тлумачення понять «діалог», «діалогічне спілкування», «діалогічна взаємодія», «навчальний діалог». Це призводить до неоднозначного розуміння одних і тих же педагогічних явищ, розбіжності в їх трактуванні і, як результат – низька ефективність впровадження наукових досягнень щодо зазначеної проблеми в практику сучасної початкової.

Так, М.Бахтін, В.Біблер та ін. діалог визначають як основу людського взаєморозуміння; Е.Сайко, А.Пилипенко та ін. – як засіб спілкування і відтворення суб'єктів культури; С.Белова – як спосіб вирішення гуманітарних проблем, в результаті чого відбувається співвідношення різних точок зору, різних контекстів мислення. Ми розуміємо діалог як бажання і здатність вчителя вийти за межі власної культури і вжитися в чужий контекст сприйняття світу, відчути його.

Ми підтримуємо позицією Є.Бондаревської та С.Кульневича, які стверджують, що використання діалогу в навчальному процесі дозволить досягнути найвищого рівня самоорганізації – переходу об'єктів навчання в статус суб'єктів при умові, якщо: діалог стане дійсно обміном інформації (змісту культури), а не насадженням «правильних» позицій; знання трактуватимуться як частина культури, а не репродуктивне відтворення прочитаного матеріалу;

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

буде мати місце взаємодоповнення думок, а не орієнтир на «єдино вірну» відповідь; вчитель буде спонукати учнів мислити, критично оцінювати, мотивувати, використовуючи при цьому опосередковані механізми управління (ініціювання, структурування, мотивацію, міжособистісні відносини, мораль, м'яке регулювання тощо) [1, 327].

Окрім того, вважаємо слушною позицію Є.Галицьких, який вважає, що діалог у навчанні є адекватним засобом виховання оптимальної толерантності, оскільки є процесом дискусійного спілкування з метою відновлення, передачі, тлумачення, зіставлення різних точок зору, що сприяє ідентифікації, забезпечує саморозуміння через розуміння «іншого», стимулює емпатію, рефлексію і актуалізує світоглядну толерантність [2].

При визначенні поняття «діалогічне спілкування» за основу ми взяли трактування М.Бахтіна. Науковець під даною категорією розуміє визнання рівності позицій усіх учасників діалогу (в його широкому розумінні), повагу до протилежної думки, сприймання різних смислових позицій як діалогічної норми, підтримку у співрозмовника почуття власної гідності, значущості. Діалогічна взаємодія розглядається дослідниками як спосіб організації взаємостосунків суб'єктів спілкування у навчально-виховному процесі, який спрямований на формування комунікативної культури особистості в ході вирішення поставлених педагогічних завдань (С.Батракова, А.Волинець, Л.Долинська, І.Зязюн, О.Черних та ін.).

Проведене дослідження дозволило нам узагальнити розуміння поняття «навчальний діалог», який є особливою формою суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя і учня в навчально-пізнавальній діяльності, яка припускає зіткнення поглядів, оцінок, ідей, позицій, активне емоційне спілкування, прагнення до співпраці у вирішенні навчальних і творчих завдань, що сприяють розвитку творчого мислення, особистісних якостей дитини в цілому [3, 211].

Результати аналізу шкільної практики свідчать, що учитель не завжди готовий будувати свої стосунки з учнями на принципах діалогічного спілкування, взаєморозуміння, співробітництва й співтворчості. Деякі педагоги вважають навчальний діалог лише формою організації, а не педагогічною цінністю, важливим засобом взаємодії вчителя й учнів у навчальному процесі.

Відомо, що основною компетенцією, якою має оволодіти молодший школяр – це «навчитися вчитися». Однак, як зазначає Г.Цукерман, багато вчителів занурюють дитину в сумісну дію і навчають діяти власним прикладом, виховуючи в результаті «колегу», а справжній вчитель має «розривати щільну тканину дії, вивільняючи фазу чистого навчання – попереднім орієнтуванням у тому, навіщо, що і як треба робити. Він учить не стільки діяти, скільки задалегідь вчитися діям», в результаті чого формує не колегу, а школяра, «здатного учити самого себе чому завгодно» [4; 23-24]. Проте, в сьогоdnішній початковій школі доволі часто навчальний діалог, який використовують вчителя у фронтальній, парній і груповій роботі, призводить до того, що діти ведуть його, або наслідуючи вчителя, копіюючи його способи, або змінюючи вчительські засоби тими, які приносять з сім'ї або з вулиці. Нерідко навчальний діалог з обговорення перетворюється не в полеміку (дискусію), а в сварку, оскільки в основі діалогу – здатність домовлятися, поважати права іншого, що має розвиватися у молодших школярів цілеспрямовано і поступово.

Використання навчального діалогу в навчально-виховному процесі початкової школи, на нашу думку, можливо лише в тому випадку, якщо вчитель буде виявляти інтерес до діалогічного навчання, прагнути зайняти творчу позицію на кожному уроці; володіти знаннями про сутність та особливості навчального діалогу та відповідними вміннями: комунікативними (доцільно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування; добирати такі запитання, відповіді та твердження, що стимулюють дитину до дискусії; встановлювати довірливі контакти, проявляти активність, ініціативність; емоційно реагувати на висловлювання співрозмовника тощо), організаційними (самостійність, творчість, ініціативність), гуманістичними (вміння слухати і чути співрозмовника, вміння співпереживати), рефлексивними; володіти здатністю відстоювати свою думку, здійснювати самоконтроль, гнучко реагувати у змінній ситуації.

Ефективному впровадженню навчального діалогу в практику роботи початкової школи сприятиме комплекс методів і прийомів, спрямованих на забезпечення активної позиції молодшого школяра: створення неочікуваних моментів, що породжують подив, емоції, інтерес дитини до знань та до самої дискусії; створення моментів, що надають можливість кожному із учнів висловити свою думку за умови, що до неї прислухаються; створення проблемних ситуацій, що наближають її учасників до максимально природних умов спілкування; створення сприятливого емоційно-психологічного клімату на уроках; використання міні-діалогів; позитивна оцінка дій, вчинків та досягнутих результатів діяльності дітей; робота з книгою;

самостійна робота молодших школярів. Причому, що дуже важливе, відправною точкою вивчення будь-якого предмету має стати особистісний досвід дитини, її розуміння, її контекст.

Таким чином, ефективне використання навчального діалогу в школі I ступеня забезпечить особистісно-смысловий розвиток суб'єктів взаємодії, де вступають в дію механізми саморозвитку, самореалізації, саморегуляції, самовиховання, необхідні для становлення особистості молодшого школяра. Саме під час навчання в школі дитина має оволодіти навичками міжособистісної взаємодії, способами, формами і культурою організації діалогу, набути досвіду діалогічного спілкування, щоб надалі реалізовувати його в своєму подальшому становленні.

1. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учеб. пособие для педвузов / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – М. – Ростов н/Д: Учитель, 1999. – 560 с.
2. Галицких Е. О. Диалог в образовании как способ становления толерантности: учебно-методическое пособие / Е. О. Галицких. – М.: Академический проект, 2004. – 240 с.
3. Коновалова Е. В. Диалоговое взаимодействие в процессе обучения / Е. В. Коновалова // Мониторинг качества образования и творческого саморазвития конкурентноспособной личности : материалы XIV Всероссийской научной конференции. – Казань, 2006. – С. 211-212.
4. Цукерман Г.А. Виды общения в обучении / Г. А. Цукерман. – Томск: Пеленг, 1993. – С.23-25.

ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Злотнік Я., студент 3 курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Тарасенко Г.С., доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

На сьогоденнішньому етапі розвитку суспільства коли метою сучасного освітнього процесу є не тільки формування необхідних компетентностей, здобуття ґрунтовних знань з різних предметів, а й формування громадянина-патріота, інтелектуально розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової протистояти негативним впливам, вправлятися з особистими проблемами, творити себе і оточуючий світ, перед педагогами постає проблема пошуку нових методів навчання та виховання.

Адже розвиток творчої особистості потребує впровадження зовсім інших, відмінних від традиційних, дидактико-методичних систем, що допомагають моделювати і корегувати навчально-виховний процес, виходячи із поставленої мети.

Також велике значення в процесі формування особистості надається колективу, тому що успішний розвиток та формування особистості можливий лише в колективі.

Саме тому, на нашу думку, одним з ефективних методів, який за своєю природою вимагає поєднання творчості та колективних зусиль є театралізація.

Проблемі використання театралізованих форм і методів навчання та виховання школярів присвячені теоретико-методичні розробки В. Букатова, Є. Воропаєва, Є. Ганеліна, В. Давидова, М. Дергач, Л. Зімакової, О.Комаровської, І.Кругленко, Н. Миропольської, Г.Тарасенко, С.Соломахи, К.Чухман, В.Шахрай та ін.

Театральне мистецтво (слово «театр» з грец. «місце для видовищ» – «вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою драматичної дії, виконуваної автором перед глядачами») відображає дійсність у всіх її проявах (духовному й практичному) воно «діє переконливо» тому що залишаючись у рамках справжнього життя воно разом з тим виходить і за його межі[3, 654].

Характер впливу сценічного мистецтва на людину свідчить, що театр – це не тільки відображення дійсності, але й художня творчість, особлива практично-духовна діяльність людей. Ось чому на думку К.Станіславського, «театр є надзвичайнішим з усіх видів мистецтва»[4, 384].

Звідси випливає, що театральне мистецтво в школі – це унікальний за своїм характером педагогічний чинник, взаємопов'язаний із іншими видами мистецтв, який формує ставлення учнів до природи і соціуму [6].

Театралізація – пристосування літературного матеріалу до вимог театального мистецтва, переведення його у дійове видовище, використання у показі різних технічних засобів та елементів оформлення [7, 20]

Театралізація у початкових класах – це ще одна можливість учнів виявити себе, показати аспекти свого всебічного розвитку. Діти народжуються з певними нахилами, які є не лише біологічним продуктом й продуктом суспільно-історичного розвитку. На їх основі

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

виникають різні психічні якості, відчуття, сприймання, уявлення, пам'ять, мислення, почуття. Та ці якості виникають не самі по собі. Вони формуються у процесі творчого розвитку дитини, у процесі її діяльності, стосунків із зовнішнім світом. Важливе значення у цьому процесі відіграє вільне володіння мовою. У дитини виникають нові вищі форми взаємовідношень з об'єктивною дійсністю, а разом з ними нові потреби, інтереси, нові види діяльності. «У душі школяра – цілком резонно зазначає Т.Гриббен – під впливом театру можуть пробуджуватися дуже яскраві почуття, які збагачують і формують його моральний, інтелектуальний та естетичний світ [2, 8].

У театралізованій діяльності реалізуються потреби дитини у: самовираженні; спілкуванні; пізнанні себе через відтворення різних образів. Недаремно Л. Виготський визначає театралізацію, або театральну виставу, як найпоширеніший вид дитячої творчості, так як драматична форма відображення вражень у дітей має стихійний характер і проявляється незалежно від бажань дорослих [1, 43]. У відвертому, щирому ставленні до художнього образу, втіленні його у різних формах театралізованої діяльності дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію, певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання.

Театралізовану діяльність молодших школярів можна поділити на види:

–сприймання театального видовища, що сприяє засвоєнню найкращих форм літературного мовлення;

–театралізована гра, спрямована на активізацію словника і зв'язного мовлення, сюжетоскладання;

–підготовка і власне презентація театальної вистави (репетиції, відпрацювання виразності мовлення, жесту, мізансцени тощо).

Знаменно, що В.О.Сухомлинський називав інсценізацію «найвищим етапом роботи над казкою». Інсценізація – це не просто надання твору форми для певної постановки. Це злагоджена дія усіх її учасників – це демонстрування світобачення, поглядів на життя. Ніхто не може мислити так, як хтось інший. Хоч як люди не наслідували б один одного, кожен з них залишається індивідом [5, 76].

Дослідниками визначені основні форми організації театралізованої діяльності дітей:

- театралізація окремих епізодів казок;
- драматизація казки;
- показ настільного театру;
- показ театру іграшок;
- організація ігор-імітацій явищ природи;
- інсценування за ролями віршів діалогічної форми;
- декорування сюжетного поля.

Вплив на дитячу особистість театралізованих форм виховання є значним і різноманітним. Їхні тематика й зміст мають, насамперед, моральне спрямування. Головна вимога: вони мають бути повчальні, щоб діти вчилися об'єктивно оцінювати вчинки персонажів, робили самостійні висновки, набували необхідних знань. Водночас, готуючи разом із дорослими атрибути та декорації, діти виховуються естетично й емоційно.

Таким чином, театралізована діяльність має широкі можливості для залучення дітей до творчої діяльності, що є необхідним чинником успішного розвитку особистості. Театралізація в свою чергу є унікальним, ненав'язливим педагогічним чинником, який дозволяє вирішити багато виховних проблем. Утім керівна функція у процесі її використання в педагогічному процесі відводиться учителю, який має не маніпулювати, а толерантно, педагогічно обдуманно керувати колективною творчістю учнів.

1. Виготський Д.С. Воображение и творчество в детском возрасте: психолог. очерк / Л.С. Виготский – [3-е изд.] – М. : Просвещение, 1991. – 93с.

2. Гриббен Т. Не в пижаме дело, или То, что действительно нужно вашему малышу / Т.Гриббен. – К.: Грант, 1996. – 48 с.

3. Словник іншомовних слів / За ред. О.С. Мельничука. – К.: Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1975. – 775 с.

4. Станиславский К.С. Театр и жизнь / К.С. Станиславский. – Собр. соч.: В 8 т. – М.: Искусство, 1961. – Т. 4. – С. 231-278.

5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1972. – 242 с.

6. Тарасенко Г.С. Паросток. Методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи. 1-4 класи Посібник для вчителя/ Г.С.Тарасенко. – Тернопіль: Навчальна книга–Богдан, 2003. – 144 с.

7. Янц Н. Д. Основи сценарної майстерності соціального педагога : навч. посібник / Янц Н. Д. – Переяслав-

Хм. : СКД, 2010. –194 с.

**ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ І УЧНІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Казакова Ю., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Лазарєв М.О. кандидат педагогічних наук, професор

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Постановка проблеми. Національна доктрина розвитку освіти в XXI столітті провідною метою української освітньої системи проголосила розвиток особистості та забезпечення соціально-педагогічних умов для розвитку і творчої самореалізації дитини в шкільні роки й виховання покоління, здатного ефективно працювати і навчатися впродовж життя. Тому й виникла суттєва необхідність спрямування педагогічних зусиль на творчу самореалізацію сутнісних сил особистості – її мотивів, життєвих цінностей, творчих здібностей, практичних умінь, здатності постійно створювати особистісно й соціально значимі продукти діяльності.

Означена мета стає досяжною за умови підвищення ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. У цій підготовці провідне місце відводиться евристичним технологіям навчання, опануванню діалоговою педагогічною майстерністю. Евристичне навчання, забезпечує зокрема, осмислену, мотивовану, пізнавально-творчу діяльність школярів при освоєнні теоретичного і практичного матеріалу, зменшує долю репродуктивної, механічної, рутинної і непривабливої для дитини діяльності (П. Каптерев, В. Андрєєв, А. Король, В. Соколов, А. Хуторської та інші). Освітній потенціал евристичного навчального діалогу знаходить свій концентрований вираз при проектуванні і реалізації вчителем (і безумовно, учнем) власної освіти, у процесі його творчої самореалізації. Індивідуалізація освіти – це шлях від монологу зовнішнього освітнього середовища до евристичного діалогу з цим середовищем, із зовнішнім світом, перехід від традиційного діалогу «учитель-учень» до діалогу «учень-учитель» і «учень-учень» на всіх рівнях системи освіти особисто орієнтованого типу – смисло-цільовому, змістовному, процесуально-технологічному.

Практично всі дослідники (а нами вивчено близько 90 вітчизняних і зарубіжних теоретичних і методичних джерел з цієї проблеми) підкреслюють і достатньо доказово висвітлюють значення компетентної діалогової взаємодії вчителя й учнів у підвищенні рівня знань та умінь учнів при вивченні різних предметів, зокрема, початкової школи. Однак тільки незначна частина авторів (за нашими даними 5-6) виокремили стрижневу частину такої взаємодії – бажання і володіння учнями вмінням ставити змістовні пізнавальні запитання товаришам, учителю, самому собі, які б були тісно пов'язані з творчим освоєнням конкретним навчальним матеріалом.

Не дивлячись на рівноправну суб'єкт-суб'єктну діалогову взаємодію вчителя й учнів, діалог в освіті досліджувався і продовжує досліджуватися переважно в ракурсі «вчитель-учень», у якому учень йде слідом за логікою вчителя.

Тому *метою* нашої статті є виявлення особливостей діалогу та діалогової взаємодії в середовищі інноваційного евристичного навчання молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. З діалогом як способом пізнання і навчання вперше зустрічаємо в античній філософії, де його розуміли як метод знаходження істини за допомогою певних запитань. Отже проблема діалогу як способу позиційного обміну між суб'єктами освіти йде коріннями в далеке минуле, де діалог виникає в якості способу культивування мистецтва переконання, тобто ефективного управління розумом і почуттями людей за допомогою використання мови і логіки. Це було продиктовано запитамі суспільства ще в античний період, коли софісти, прийнявши при аналізі пізнання за початковий пункт спілкування людини не з природою, а з іншими людьми, відкрили специфічний комунікативний план діяльності розуму.

Найбільш видатними філософами, які займалися проблемами діалогу, були Сократ, Платон, Ксенофонт Афінський, Лессінг.

Становлення евристичного діалогу у навчанні також має глибокі історичні корені, його витоки сягають у Стародавню Грецію. Саме там зародився евристичний діалог як дієвий спосіб пізнання нового і його теорія – евристика. Зародження евристики відноситься, напевне, до того часу, коли у давньогрецькій філософії було сформульовано запитання: «Яким чином ми можемо шукати те, чого не знаємо, а якщо знаємо, що шукаємо, то навіщо нам це шукати?» [1].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Евристичне навчання стає пріоритетним і втілюється у формуванні професійно-творчих умінь за допомогою евристичної діалогової взаємодії. Цей підхід стає провідним у створенні власних творчих продуктів. Зокрема, такими продуктами стають розповідь, евристична бесіда, доповідь, дискусія, диспут, колективно-творча справа (КТС). Цілеспрямований вплив вчителя на процес творчого розвитку особистості можливий у тому випадку, коли педагог спирається на мотиви та інтереси учнів. У цьому випадку взаємодія вчителя з учнями набуває властивостей методу організації самовиховання творчих якостей особистості і активізації її творчого потенціалу [2].

Я. Коменський у першій у світі ґрунтовній праці з теорії навчання «Велика дидактика» слідом за Сократом закликав пізнавати навчальні об'єкти за допомогою внутрішнього зору, практичної діяльності відчуттів і розуму, «а не вбивати в голови учнів зібрану з різних авторів суміш слів, фраз, висловів, думок... А тому слід було б починати навчання не з словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження їх. І тільки після ознайомлення з самим об'єктом говорити про нього і з'ясовувати справу більш всебічно» [3, с. 68–71].

Аналіз психолого-педагогічної літератури (Н. Барбаліч, О. Бодальов, А. Король, М. Лазарев, А. Хугорської та ін.) дозволяє зрозуміти сутність навчального діалогу. Діалог як одна з форм педагогічного спілкування і взаємодії в навчальному процесі привертає до себе науковців та вчителів-практиків через те, що саме у ньому найбільше може розкритися і проявитися рівноправність взаємозалежних суб'єктів. Крім цього, діалог є підґрунтям діалогового навчання, діалогічного підходу до організації навчальної роботи в пізнанні і спілкуванні взагалі. Отже, діалог розуміється в різних ракурсах: як спосіб існування людини; як гуманний засіб взаємодії у навчанні і житті; як вид спілкування, що є засобом самовираження та самореалізації особистості, механізмом саморозкриття індивідуальності учнів, їх неповторних рис; передбачає наявність усвідомленого запиту однієї сторони до іншої і ситуацію, де він буде почутий. [4]

На інтерактивних уроках розвиток комунікативних умінь і навичок учнів здійснюється як в спілкуванні мікрогрупи, так і в діалозі між групами. Ефективність роботи кожної групи залежить від того, наскільки вдасться реалізувати дві основні функції навчання в діалоговому режимі: вирішення навчальних завдань і вияв підтримки членів групи в ході спільної роботи [5, с. 21]. На традиційному уроці вчитель спрямовує свою роботу, в першу чергу, на вирішення навчальної мети. А при організації інтерактивного навчання вже на етапі формування груп вчитель має потурбуватися про емоційний клімат мікрогрупи, бажання і можливість членів групи підтримати один одного. Створення й організація роботи інтерактивних груп не проста проблема. Іноді пропонується учням об'єднатись „за бажанням". Але існують мінуси такого об'єднання: формуються групи, не рівні одна одній за силою, тому результати можуть значно відрізнятись (хоча, це варіант для організації диференційованого навчання). Є думка, що сильних дітей не завжди варто прикріпляти до „слабших", їм потрібен партнер рівної сили. Слід також враховувати і зміст завдання для роботи в групі. Вчитель може в кожному групі помістити учня з відмінними поглядами на проблему, щоб обговорення було „живим" і цікавішим. Зрештою є багато ігрових способів створення груп [6, с. 24.]

У контексті освіти ми бачимо функціонування діалогу в наступних сферах: по-перше, діалог існує як принцип, що пропонує суб'єкт-суб'єктність відносин у педагогічному процесі; по-друге, як спосіб діалогової взаємодії в умовах особистісно-орієнтованої освіти; по-третє, як певна форма навчання.

Таким чином, діалогова взаємодія являє собою спеціально організовану діяльність, у процесі якої суб'єкти взаємодії обмінюються інформацією, світоглядними концепціями і особистісним досвідом (М. М. Бахтін, Е. В. Бондаревська, В. В. Серіков та інші). Вона надає можливості створювати на уроці особистісно-розвивальну ситуацію, що сприяє справжній самостійній діяльності, створенню значимих і якісних освітніх продуктів.

1. Платон. Федр / Платон // Сочинения: В 3т. – М. : Мысль, 1970. – Т. II. – 611с.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – К.: А. С. К., 2004. – 192с.
3. Коменський Я.А. Великая дидактика // Я.А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1989. – 416 с.
4. Лазарев М.О. Основи педагогічної творчості/ М.О. Лазарев.–Суми: Мрія, 1995.–212с., с. 44-47
5. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи: Курс лекцій: модульне навчання / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1993. – 220 с.

б. Аврамчук Л. А. Проблемність навчання як засіб формування продуктивної пізнавальної діяльності студентів аграрного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.А. Аврамчук. – К., 1998. – 203 с.

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНІ ЗАДАЧІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Керницька І., студентка V курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

Державним стандартом загальної середньої освіти передбачається диференційоване навчання учнів початкових класів, а за мету курсу математики ставиться досягнення кожним учнем рівня навченості не нижче обов'язкового.

Вивченню цієї проблеми присвячені праці М. Богдановича, Г. Бевза, В. Бевз, М. Бурди, О. Дубинчук, П. Ерднієва Ю. Колягіна, В. Крупіча, В. Осинської, Д. Пойа, Г. Саранцева, З. Слєпкань, Л. Фрідмана, Т. Хмари, та інших.

Одне з головних завдань, що закладене в Державному стандарті початкової освіти - це орієнтація системи освіти на дитячу особистість та її розвиток. Одна з основних труднощів навчання полягає в тому, що можливості результативної діяльності не є однаковими для всіх.

В організації діяльності учнів щодо розв'язування того чи іншого завдання вчитель завжди ставить певну мету і залежно від неї визначає форму роботи. Зрозуміло, що колективна й індивідуальна форми роботи можуть змінюватись навіть у процесі виконання одного завдання [2, с.316]

Організуючи самостійну роботу учнів, найчастіше застосовують три види диференціації: індивідуалізацію вимог до спільного завдання; надання допомоги в одному з варіантів самостійної роботи (індивідуальна допомога); спрощення одного з двох варіантів самостійної роботи.

Додаткові вправи, дібрані класоводом, можуть включати задачі на знаходження чисел за їх сумою і різницею, задачі на суму і кратне відношення двох чисел, на припущення, на заміну, на порівняння даних. Це завдання підвищеної складності з логічним навантаженням. Розв'язування їх потребує нестандартного творчого підходу [4, с.24].

Ось наприклад, задача “Математика-3”:

Найбільша тварина на землі - голубий кит. Його маса 120 т. У скільки разів маса кита більша за масу слона, що дорівнює 5 т?

Для сильних учнів вчитель може ускладнити цю задачу, змінивши її умову так, щоб були відомі сума та різниця мас голубого кита і слона, а вимагалось знайти масу кожного окремо.

Отже, новий варіант:

Голубий кит важить більше слона на 115 т. Маса голубого кита і слона разом 125 т. Яка маса кожної тварини?

Доцільно запропонувати школярам такі запитання:

Якщо зобразити відрізками маси тварин, який відрізок буде довший і на скільки?

Що означає - 125 т, 115 т?

Після цього можна запропонувати учням задачу на рух.

Наприклад: Катер спустився вниз по річці від пристані А до пристані В зі швидкістю 17 км на год. і повернувся назад зі швидкістю 13 км на год. Чому дорівнює швидкість течії річки і швидкість катера у стоячій воді?

Слід пояснити школярам те спільне, що є у розв'язуванні цих задач, а саме: невідомі числа знаходяться за їх сумою і різницею [1, с.215].

Аналогічно ряд задач з підручника математики для 3 класу вчитель може перетворити в задачі на знаходження невідомих за сумою і кратним відношенням, помінявши відповідно числові дані і умову без зміни сюжету.

Сильним учням можна запропонувати ускладнену задачу:

Першого дня вантажна машина вивезла з поля в два рази менше картоплі, ніж другого дня. Всього за два дні машина вивезла 960 ц картоплі. Скільки картоплі вона вивезла за перший та другий день окремо?

При розв'язуванні подібних задач найбільш поширені помилки у визначенні кількості рівних частин, що містяться у поданій сумі, внаслідок неправильного тлумачення малюнка або неточного його виконання. Можна розв'язати, не виконуючи малюнка, але він допомагає учням уявити умову більш виразно [1, с.145].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Диференційовані завдання використовують на різних етапах уроку. Під час підготовки учнів до засвоєння складного нового матеріалу такі завдання спрямовані на ліквідацію прогалин у засвоєні учнями опорного матеріалу або розширення чи поглиблення знань і вмінь.

На етапі засвоєння нових знань диференційований процес первинного сприймання і первинного закріплення. Цікавим і ефективним тут є прийом багаторазового пояснення. Використовуючи даний прийом, до роботи залучається кмітливих, швидко мислячих дітей, які можуть виступати “співавторами” вчителя на уроці: можуть продовжити пояснення, самостійно ознайомитися з новим матеріалом, попрацювати біля дошки з іншим учнем в ролі вчителя. Розв’язання посиленої задачі стимулює до подальшої діяльності і підвищує самооцінку власних можливостей, створює реальні умови до переходу на вищий ступінь самостійності в роботі [6, с.25–27].

У процесі використання диференційованих завдань здійснює поступовий перехід від колективних форм роботи учнів до частково самостійних і повністю самостійних у межах уроку або системи уроків. Такий підхід дає можливість учням брати участь у виконанні завдань, складність яких зростає [7, с.2-4].

На уроках математики проблеми в учнів спостерігаються здебільшого під час розв’язування задач. Для того, щоб навчити дитину розв’язувати задачі, необхідно, насамперед, навчити її самостійно працювати над умовою задачі. Тому ознайомлення з умовою задачі планують так, щоб дитина повністю засвоїла її зміст.

При диференційованому підході педагогові важливо вміти дібрати різні завдання, які відповідали б рівневі пізнавальної діяльності вихованців, адже навчальний матеріал має відповідати їх загальному розвитку, забезпечити практичну діяльність, котра потребує не стандартних, не стабільних рішень, а творчих, продуктивних.

Диференціація використовується як засіб систематичного і послідовного розвитку мислення учнів, для формування позитивного ставлення до навчання. Розв’язання посиленої задачі стимулює до подальшої праці й підвищує самооцінку школярів.

1. Богданович М.В. Математика. Підручник для 3 класу. - Київ: Освіта, 2003. - 224 с.
2. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. - Тернопіль: Богдан, 2006. - 336 с.
3. Богданович М.В. Математика. Підручник для 4 класу. - Київ: Освіта, 2004. - 159 с.
4. Гусак П.М. Теорія і технологія диференційованого навчання майбутніх вчителів початкових класів.: Автореферат. Дисертація доктора педагогічних наук. - К. - 1999. - 37 с.
5. Запереченко Н. Диференційований підхід до навчання // Початкова школа. - 2000. - № 5. - С.10-12.
6. Коберник Г.І. Диференційоване навчання на уроках математики // Початкова школа. - 1999. - № 9. - С.25-27.
7. Святченко О. Диференціація - умова успішного навчання // Початкова освіта. - 2007. - № 12. - С.2-4.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Король В., студентка V курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник : Кіліченко О.І., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Дитинство – це період розвитку, формування та становлення особистості. Дуже важливо, в цей час створити умови доброзичливості, зацікавленості, ввести дитину у світ ігрових і реальних ситуацій, які б допомогли впізнати довкілля, орієнтуватися у стосунках з людьми, бути активними учасниками суспільних відносин.

У сучасному навчально-виховного процесу притаманні переважання вербальних методів навчання і виховання, недооцінка значення спілкування школярів для розв’язування провідних завдань на уроках. Відсутність цікавих для учнів форм та методів організації навчальної діяльності тощо. Тому нагальною потребою сучасної системи освіти при викладанні матеріалу - є впровадження нових форм та методів навчання і виховання, що забезпечують розвиток особистості кожного школяра.

В. Сухомлинський говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини. [4, с. 7-9]

Проблема застосування інтерактивних методів в навчальному процесі була в центрі уваги таких дослідників, як О. Єльнікова, Г.Коберник, Т. Кравченко, В. Мельник, Л.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Пироженко, О. Пометун та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інтерактиву для посилення ефективності навчання.

Автор книги «Інтерактивні технології навчання у початкових класах» І.І. Дівакова розуміє інтерактивне навчання як організацію вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на: суб'єкт – суб'єктних стосунках педагога і учня, багатосторонній комунікації, конструюванні знань учнем; використанні самооцінки та зворотнього зв'язку; постійній активності учня. [3, с. 7]

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів; учитель і учень є рівноправними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок а вмінь як предметних, так і загально навчальних; виробленню життєвих цінностей; створення атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. [4, с. 39-40]

Інтерактивне навчання відкриває для учнів можливості співпраці зі своїми ровесниками, дає змогу реалізувати природне прагнення людини до спілкування, сприяє досягненню учнями вищих результатів засвоєння знань і формування вмінь. [2, с. 16- 22]

Перевага інтерактивного навчання в тому, що учні засвоюють пізнання (знання, розуміння, застосування, оцінка), в класах збільшується кількість учнів, які свідомо засвоюють навчальний матеріал. Учні займають активну позицію в засвоєнні знань, зростає їхній інтерес в отриманні знань.

Суть інтерактивного навчання: навчальний процес організований так, що всіх учасників залучено до процесу пізнання, формування висновків, створення певного результату, де кожен робить індивідуальний внесок, обмінюється знаннями, ідеями, способами діяльності. Відбувається цей процес в атмосфері доброзичливості та взаємопідтримки. Це дозволяє не тільки отримати нові знання, а й розвиває пізнавальну діяльність, переводить її в більш високі форми кооперації та співробітництва.

Інтерактивне навчання дозволяє розв'язати одразу кілька завдань: розвиває комунікативні вміння й навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учасниками процесу, забезпечує виховне завдання, оскільки змушує працювати в команді, прислухатися до думки кожного. Використання інтерактиву знімає нервові напруження, дає можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання.

З метою розвитку особистості дитини я використовую інтерактивні методи у навчально-виховній діяльності. Ці методи набули поширення в практиці американської школи наприкінці ХХ ст.

Сутність інтерактивних методів полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії учнів. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. На своїх уроках намагаюся бути організатором процесу навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії.

Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення, виховуються почуття толерантності.

До інтерактивного навчання можна ставитися як до універсального засобу викладання і прагнути переведення всього процесу навчання на «інтерактивні рейки». Логічно говорити про застосування інтерактивних методів викладання. Ефект від використання інтерактивних прийомів максимальний буде тільки тоді, коли сам учитель глибоко усвідомить суть і необхідність такої роботи, при цьому врахує вікові особливості та рівень розвитку учнів класу. Проблемаю є також підготовленість, як учителя так і учнів цього виду роботи. Тому необхідно починати з налагодження контакту з учнями.

«Виклад матеріалу у вигляді лекцій не найкращий спосіб встановлення контакту з учнями, - пишуть американські педагоги М. Гендель та І. Фіни, - учнів треба залучати до дискусії й спонукати ставити запитання. Якщо вони надто боязкі, або не можуть сформулювати запитання, викладач мусить сам ставити запитання і стимулювати обговорення»

Отже, метод інтерактивного навчання можна поєднувати з груповою роботою на уроці й застосувати на різних етапах вивчення тем. Його можна застосувати одразу ж після

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

викладу вчителем нового матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або як фрагмент повторювально-загальноючого уроку.

У навчальному процесі початкової школи можна використовувати такі, інтерактивні методи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи — вчуся», «Робота в парах», «Ток – шоу», «Коло ідей», «Акваріум».

Зокрема, у 1-му класі можна використовувати «Знайди когось», «Мікрофон», «Чарівна паличка», «Чарівна подушка», «Робота в парах», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення».

У 2-му класі до вправ, що запропоновані для 1-го класу плюс можна використовувати «Карусель», «Займи позицію», «Робота в малих групах», «Навчаючи – учусь», «2 – 4 – всі разом», «Музичний вулик».

У 3-му та в 4-му класах можна доповнити вправами «Графіті», «Мозаїка».

Головна риса інтерактивного навчання власного досвіду учнями під час розв'язання проблемних питань . Їм надається максимальна свобода розумової діяльності , при побудові логічних ланцюгів .

Використання сучасних інноваційних технологій, зокрема технологій інтерактивного навчання, значною мірою підвищує ефективність навчального процесу, сприяє високому інтелектуальному розвитку учнів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливістю думати, творити.

Отже, використання інтерактивних методів навчання в початковій школі є досить актуальною проблемою. Адже завдяки ним діти стають активними учасниками навчального процесу, а не пасивними слухачами. Саме інтерактивні методи навчання створюють необхідні умови для становлення і розвитку компетентності учнів.

1. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання як засіб формування творчої особистості / І. Гейко // Історія України . – 2002 . - № 37.- С. 7-9
2. Глуценко Л.С. Щоб навчання було цікавим: 3 практики його організації за інтерактивними технологіями / Л.С. Глуценко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2005 . - № 9 . – С. 16 – 22.
3. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт – упор. І.І. Дівакова. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 180 с.
4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. / Олена Пометун. - Київ – 2007. – С. 39-40.
5. Сиротенко Г. Шляхи оновлення освіти : науково – методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. / Г. Сиротенко. - Х.: Видав.гр. «Основа» 2003 . 96 с.

РОЛЬ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНОГО І ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДІВ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УКРАЇНСЬКОЇ (РІДНОЇ) МОВИ

Кравченко Н., студентка 5 курсу Інституту ППОМ

Науковий керівник: Чемоніна Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Бердянський державний педагогічний університет

Загальновідомо, що метою вивчення української мови в початковій школі як рідної є формування в учнів комунікативної компетентності шляхом засвоєння доступного і необхідного обсягу знань із мови навчання, отримання всіх видів мовленнєвої діяльності та набуття певного соціального досвіду.

Успішність і ефективність формування компетентностей учнів залежать від форм і методів організації навчально-виховного процесу. Пріоритетними в цьому сенсі стають сучасні методичні підходи, які забезпечують активні форми діяльності дітей, залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження проблем, формування власної думки та самореалізації.

Ми згодні з думкою вчених (Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Горошкіна, М. Пентилюк та ін.), що до таких доцільно віднести функціонально-стилістичний і текстоцентричний підходи до вивчення рідної мови в 1–4 класах.

Мета пропонованої публікації – висвітлити роль функціонально-стилістичного і текстоцентричного підходів у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів на уроках української (рідної) мови.

Учені-методисти (М. Вашуленко, Є. Гопштер, О. Горошкіна, С. Дубовик, С. Караман, М. Пентилюк, Г. Шелехова та ін.) вважають опору на текст найефективнішим засобом реалізації функціонально-стилістичного і текстоцентричного підходів до вивчення лінгвістичного матеріалу. Нам імпонує думка науковців, що вивчення мовних явищ на основі

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

тексту є методично виправданим, тому що, усвідомлюючи структуру мови (в тому числі і граматичну), молодший школяр оволодіває її найвищими засобами, вдосконалює власне мовлення, надає йому таких якостей як логічність, точність, виразність, доречність тощо. Отже, не можна не погодитись із О. Горошкіною, яка стверджує, що відбираючи навчальний матеріал треба враховувати його функціонально-стилістичну спрямованість і вплив на розвиток зв'язного мовлення дітей [1].

Такої ж думки дотримується С. Дубовик і визначає функціональний підхід як один із ефективних шляхів підвищення рівня знань учнів початкових класів із рідної (української) мови, успішного формування в них відповідних практичних умінь і навичок, розвитку й удосконалення усного й писемного мовлення [2].

В основу текстоцентричного підходу покладено єдність мовної, мовленнєвої та правописної компетенцій, що дозволяє комплексно реалізувати всі завдання навчання української (рідної) мови, як-от:

- формування умінь і навичок точно, доречно, виразно висловлювати свої думки, дотримуючись правил побудови висловлювань, переконувати слухачів у правильності своїх міркувань;
- удосконалення умінь обговорювати різні моделі висловлювань, визначати позитивні сторони та недоліки;
- розвиток культури ведення дискусій, полеміки, диспутів, дотримуючись правил спілкування та культури мовлення;
- формування мовленнєвої компетенції у єдності усного та писемного мовлення [3].

Основними перевагами зазначених підходів до навчання дітей мови є такі :

- підвищення пізнавального інтересу молодших школярів до предмета;
- підвищення якості знань учнів;
- розвиток комунікативних навичок;
- розвиток емоційної й естетичної чутливості дітей 6/7 – 10/11 років;
- розвиток духовної компетенції;
- креативність мислення;
- комфортність навчання.

Тому і структура уроків за умови застосування функціонально-стилістичного і текстоцентричного підходів може зазнавати певних змін, як-от :

- створення умов для сприйняття тексту: будь-яка робота з текстом або його фрагментом починається з того, що він сприймається молодшими школярами на слух або зорово; на цьому етапі важливо створити настрій, який би допоміг зрозуміти текст;
- повторення матеріалу: (на основі вивчених граматичних явищ): у роботі виділяють декілька рівнів (фонетичний, лексичний, морфологічний, словотворчий) і підбираються завдання для кожного з них;
- вивчення нового граматичного матеріалу: новий матеріал розглядається на основі тексту;
- вивчення тексту (його фрагменту) напам'яті: підготовка до письма з пам'яті; цей етап сприяє словниковому запису учнів, розвитку орфографічної грамотності;
- творча робота: дітям пропонується творче завдання на відтворення свого тексту, стилізацію авторського з використанням граматичного матеріалу.

Отже, здійснення функціонально-стилістичного і текстоцентричного підходів під час навчання молодших школярів української мови створює підґрунтя для розвитку та систематизації знань, удосконалення їхніх мовно-мовленнєвих умінь і навичок, що сприяє засвоєнню учнями початкових класів рідної мови як цілісної системи.

1. Вашуленко М. С. методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.
2. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах [колектив авторів за ред. М. І. Пентилюк] – К. : Ленвіт – 2004 – 400 с.
3. Пентилюк М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей / Марія Іванівна Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2011. – 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ МАТЕМАТИКИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

*Курусь Т., студентка IV курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв
Науковий керівник: Коваль Л. В., доктор педагогічних наук, професор
Бердянський державний педагогічний університет*

Актуальність проблеми. Урок був і залишається основною формою організації навчального процесу в початковій школі. За останні роки зроблено чимало спроб для оновлення змісту й методики уроків математики на засадах компетентнісного підходу. Він виступає найважливішим засобом упровадження особистісно зорієнтованого навчання, адже компетентності й компетенції мають бути надбанням кожного учня початкової школи. Його реалізація орієнтує вчителя на організацію навчальної діяльності молодших школярів, спрямовану на успіх за рахунок їхньої власної активності. Тож яким би не був урок за формою проведення або за цільовим призначенням, в основу його слід покласти принцип діяльності, який має спрямовуватися на максимально зорієнтований результат.

Аналіз наукових досліджень, у яких розкриваються проблеми оновлення змісту й методики уроку математики відображені в працях М. Богдановича, Л. Кочиної, Г. Лишенка, Л. Петерсон, С. Царьової та ін.

На сторінках навчального посібника для вчителів М. Богдановича «Урок математики в початковій школі» [1] детально розкривається методика проведення уроків математики. У ньому розглядаються структура, зміст і особливості організації різних типів уроків. Методичні рекомендації конкретизуються спеціально дібраними завданнями, зразками пояснень, планами-конспектами уроків. На нашу думку, цей посібник є «букварем» для вчителя початкової школи з питань підготовки до проведення уроку математики.

Чимало зроблено для вдосконалення методики організації уроку математики авторитетною вітчизняною вченою Л. Кочиною. Вважаючи урок математики в початкових класах здебільшого інтегрованим, Л. Кочина рекомендує розглядати на ньому різні змістові лінії. За її переконанням усі вони мають власну логіку вивчення, методику навчання, систему вправ та їх послідовність і т.д. Крім того, урок, побудований на основі блочної системи, на думку вченої, крім загального, вимагає підведення підсумків після кожного змістового блоку. Таку організацію побудови уроку математики в початковій школі, за нашим переконанням, доцільно розглядати як сучасний підхід до оновлення його змісту й методики [4].

Сучасні дослідження зазначеної проблеми свідчать про подальший пошук нової структури уроку математики в початковій школі (Н. Глузман, Л. Коваль, О. Комар, Н. Листопад, С. Скворцова, С. Стрелець, О. Онопрієнко та ін.). Спробуємо окреслити основні тенденції його оновлення: своєрідне зняття «предметних бар'єрів» між дисциплінами різних циклів, унаслідок чого урок стає інтегрованим; використання «активних» методів навчання, що дозволяють залучати молодших школярів у процес активної навчальної діяльності; «суб'єкт-суб'єктна» взаємодія учнів, діалогічність уроку, можливість прояву власної позиції тощо; технологізація уроку (використання ІКТ та різних навчальних технологій); моделювання й проведення уроку на основі впровадження сучасних навчальних технологій у початковій школі.

Усі ці інноваційні прояви є свідченням того, що компетентнісний підхід змінює зміст і структуру уроку математики, чим започатковує нові підходи до його моделювання й проведення.

Тому мета нашого дослідження полягає у висвітленні процесу моделювання сучасного уроку математики на засадах компетентнісного підходу.

Щоб побудувати сучасний урок математики, слід спиратися на базову модель. На жаль, у психолого-педагогічній літературі бракує єдиної класифікації моделей. Зокрема, Л. Фрідман поділяє їх на три класи: матеріальні (предметні); знаково-символічні та ідеальні (створюються суб'єктом у вигляді образу, уявлення). Модель уроку будемо відносити до класу ідеальних, оскільки вчитель відтворює її у вигляді власного уявлення.

Модель комбінованого уроку математики (вважається найпоширенішим у початковій школі), побудованого на засадах компетентнісного підходу, складається з таких етапів:

1. Стимулювання та мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів.
2. Актуалізація опорних знань учнів і способів дій.
3. Формування нових знань і способів дій.
4. Закріплення вивченого. Формування вмінь і навичок.

5. Рефлексія навчально-пізнавальної діяльності учнів [3].

Уміння педагога моделювати компетентісно-орієнтований урок математики ми визначаємо комплексним, інтегрованим утворенням, що об'єднує його знання та здатність планувати і прогнозувати майбутній проект. Це орієнтує вчителя на результативно діяльнісну складову процесу навчання з метою особистісного надбання кожним учнем ключових, міжпредметних та предметно-математичних компетентностей [2].

Під час моделювання уроку математики вихідним положенням для вчителя є правильне визначення та чітке формулювання навчальної (спрямована на формування у школярів предметно-математичної компетентності та визначається з урахуванням місця уроку в системі та у межах засвоєння певної теми), виховної (передбачає формування позитивного ставлення до математичної науки й розвиток гуманних почуттів дітей) та розвивальної (визначається педагогом у процесі моделювання уроку відповідно до конкретного навчального матеріалу) мети.

Отже, мета уроку незалежно від шляхів її досягнення – це завжди змодельований результат ще не здійсненого плану, що спочатку визначається у свідомості педагога, а потім обов'язково має бути доведений до розуміння учнів таким чином, щоб залучити їх до самостійної навчально-пізнавальної діяльності на уроці.

З метою якісного оновлення уроку математики на основі реалізації компетентісного підходу особливу увагу слід звернути на проблему організації процесу навчання на основі діагностики. Значну роль зазначеній проблемі приділяє відома українська вчена О. Савченко, стверджуючи, що цей процес має спрямовуватися на всебічне вивчення особистості. Поступово слід нагромаджувати дані про фізіологічні і психологічні особливості школяра, емоційну спрямованість, естетичні уподобання тощо [5].

Таким чином, моделюючи будь-який урок математики, учитель має усвідомлювати, що доцільно орієнтуватися не тільки на навчальні можливості учнів, а й урахувати особливості розумової організації пізнавальних процесів, різні канали сприйняття школярами інформації (кінестетичний, аудіальний, візуальний), тип вищої нервової діяльності (активна й інертна динаміка працездатності) тощо.

Акцентуємо увагу ще на одному, на наш погляд, важливому аспекті модернізації сучасного уроку математики в початковій школі в контексті компетентісного підходу – розвиток самооцінної діяльності учнів, яка передбачає побудову та аналіз власних дій, міркування про якість роботи та її результативність.

Визначення вчителем рівнів навчальних досягнень учнів здійснюється не тільки з метою відстеження просування їх у знаннєвому просторі, а й розвитку вмінь, навичок та емоційно-ціннісних орієнтацій.

Отже, можна зробити висновок, що компетентісний підхід у навчанні уроків математики доцільно вважати теоретичною й методичною основою моделювання та проведення сучасного уроку в початковій школі, що дозволяє забезпечити модернізацію початкової математичної освіти й піднятися вчителю на новий рівень професійного зростання.

1. Богданович М. В. Урок математики в початковій школі: навч. посіб. / Богданович М. В., Будна Н. О., Лищенко Г. П. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 208 с.
2. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід : монографія / Людмила Вікторівна Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 330 с.
3. Коваль Л. В. Методика навчання математики в початковій школі: теорія і практика : підруч. / Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. – Х. : ЧП «Принт-Лідер», 2011. – 414 с.
4. Кочина Л. П. Особливості побудови уроку математики в початкових класах / Л. П. Кочина // Початкова школа. – 2006. – № 7. – С. 27-32.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Олександра Яківна Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.

ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЇХ НАВЧАННЯ

Мельничук І., студентка V курсу Коломийського інституту

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема обдарованості стала популярною не лише у вузьких колах науковців (психологів, педагогів), а й серед батьків. Стало очевидним, що найбільших успіхів досягають ті держави, які мають висококваліфіковані кадри працівників. Проблема дитячої обдарованості є проблемою культурного потенціалу нації. Постає питання, як виявити обдарованість дитини та створити належні умови для розвитку їх таланту [5].

Над цією проблемою працювали Б. Ананьєв, Л. Анциферова, Дж. Рензулі, П. Торрес, Ч. Спірмен, Дж. Галлагер, В. Моляко, А. Таннегбаум, М. Холодна, Г. Гарднер, С. Рубінштейн. Питання розвитку обдарованості вивчалось та продовжує цікавити вітчизняних та західних психологів, серед яких В. Дружиніна, В. Клименко, О. Кульчицька, В. Моляко, Я. Пономарьова, Т. Титаренко. Серед західних психологів вагомий внесок у розуміння творчої природи особистості зробили видатні вчені З. Фрейд, К. Юнг, Є. Фромм, Т. Рібо, А. Маслоу, Д. Дьюї, Р. Стернберг, Дж. Гілфорд, Е. де Боно та ін.

Інтелектуальний потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема, розвиток творчих здібностей особистості безпосередньо залежать від стану народної освіти. Обдарована дитина – це дитина, яка виділяється з-посеред своїх ровесників яскравими успіхами в досягненні результатів на якісно вищому рівні, що перевищує певний умовний “середній” рівень. Формування творчої особистості, розвиток індивідуальних здібностей і таланту є пріоритетним напрямом навчально-виховної роботи школи на сучасному етапі її розвитку. Основними показниками творчих здібностей є швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість [2].

Американський професор Керол Текекс [1] вважає, що обдарованість багатогранна у своїх виявах. Насамперед такі діти дуже допитливі, вони, як правило, створюють альтернативні моделі і системи, багаті причинно-наслідкові зв'язки і вміють робити відповідні висновки.

Дослідники переконані, що в обдарованих дітей чудова пам'ять, яка базується на ранньому розвитку мови й абстрактному мисленні. Такі діти мають підвищену концентрацію уваги на будь-чому, наполегливі у розв'язанні завдань, які їм цікаві [4].

Однією з характерних особливостей обдарованих дітей є незвичайно високий рівень експресивної діяльності, вираження назовні сприйнятої та опрацьованої інформації. Дитина трансформує сприйняту інформацію відповідно до свого індивідуального досвіду. Її поведінка є вибірковою – вона підпорядковується певним схильностям.

Обдаровані діти дуже чутливі, тому їх потрібно оберегати від надмірних стресових ситуацій, але слід робити це обережно, щоб не притупити сприйняття дитиною навколишнього світу, не позбавити її радощів самостійного пізнання.

Проблема розвитку дитячої обдарованості останнім часом набула широкої популярності в системі навчально-виховного процесу. Сучасна особистісно-орієнтована тенденція пов'язана з висуванням на перший план цінності розвитку і самореалізації. Такий підхід більшою мірою пов'язаний із принципом гуманізму, що ставить у центр індивідуальну особистість. Робота з обдарованими дітьми виступає одним із варіантів реалізації права особистості на індивідуальність. Обдарованість як проблема, на жаль, є більш розповсюдженим варіантом розвитку дитини в масових освітніх закладах. Досить часто можна зустріти й протилежну реакцію обдарованої дитини на ситуацію придушення її природних проявів і потреб: занурення в себе, у світ своїх фантазій і мрій, апатичність, млявість, незацікавленість у контактах.

Окреслимо головні напрямки роботи з обдарованими дітьми [3].

Про наявність творчої обдарованості роблять висновки на підставі результатів діяльності людини. Тому дослідники насамперед звертають увагу на інтелектуальні та творчі здібності. Останнім часом помітна тенденція розглядати обдарованість як явище, яка не лише враховує здібності, а й охоплює всі структурні компоненти особистості. Відомо, що рівень мотивації, емоційні стани можуть впливати на рівень виявлення здібностей.

Розвивати творчі здібності необхідно ще з ранніх років, використовуючи схильності дитини. Чим раніше розпочати розвиток здібностей і талантів, тим більше шансів на їх розкриття. Обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вчитель підтримає її творчість.

Тому і вчитель має бути творчим, щоб навчальний процес був цікавим, різнобічним, результативним.

Процес творчості посилюється в умовах відсутності критики, оцінок, елементу обов'язку, стресових ситуацій.

Успішному формуванню в учнів досвіду творчої діяльності сприятимуть методи навчання з практичною спрямованістю методів на основі нових підходів до визначення складності творчих завдань, їх систематизації; оптимальним поєднанням методів; забезпечення необхідних педагогічних умов для їх реалізації.

У методах навчання цих учнів мають превалювати самостійна робота, частково-пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь та навичок. Контроль за їх навчанням спрямовується на стимулювання поглибленого вивчення і розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашні завдання для таких учнів мають бути творчими.

Слід також проводити позакласну та позашкільну роботу. Індивідуальні форми позакласної роботи передбачають виконання школярами різноманітних завдань, участь в олімпіадах. Учителі мають налагоджувати контакти з позашкільними закладами, де займаються їх вихованці. Вивчаючи інтереси учнів, вони допомагають їм обрати профіль позашкільних занять. Великого значення набуває система поступового ускладнення творчих завдань. Схема поетапного формування творчих здібностей школярів за М.Скаткіним:

1 етап – учитель формує творчі завдання й сам їх вирішує, а дітям пропонує роль виконавців своїх вказівок,

2 етап – учитель ставить завдання учням, підбиває підсумок роботи,

3 етап – учитель ставить творчі завдання, а учні самостійно проходять усі етапи пошуку аж до висновків.

Виявлені й опрацьовані теоретичні засади проблем обдарованості у сучасному освітянському контексті засвідчують актуальність питань психолого-педагогічних аспектів управління процесом навчання обдарованих дітей, а робота, спрямована на навчання обдарованих дітей – задача, яка вимагає спеціальних дій багатьох спеціалістів, центральне місце серед яких займає педагог.

1. Ванбреннер С. Методи навчання обдарованих дітей в американській школі [Текст] / С. Ванбреннер // Все для вчителя. – 1998. – №18. – С. 15-16.
2. Головин С. Ю. Словарь практического психолога [Текст] / С. Ю. Головин. – Минск – Москва (Харвест-Аст), 2001. – 798с.
3. Концепція загальної середньої освіти. (12-річна школа) [Текст] / Пед. газета. - 2002. - №1.
4. Немов Р. С. Психология: [Текст] В 3 кн. Кн 2. – М. : Гуманитарное издание “Владос”. 1998. – 620с.
5. Форми і методи роботи з обдарованими дітьми [Текст] // Організація роботи з обдарованими дітьми. – Тернопіль, 1998. – С. 6-14.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Мостбауер С., студентка 3 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Хімчук Л.І., кандидат психологічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Розвиток суспільства, тенденції до глобалізації суспільного розвитку вимагають динамічних змін і в роботі вчителя. Згідно із Законом України «Про освіту», Державною національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті, Концепцією загальної середньої освіти, новим Державним стандартом початкової загальної освіти, потрібно здійснити кардинальний перехід від традиційного інформаційно – пояснювального навчання, спрямованого на передачу готових знань, до розвивального, зорієнтованого на формування творчої компетентності у всіх сферах життя особистості. Особливе місце у розвитку молодшого школяра мають уроки трудового навчання. Уроки на котрих розвиваються творчі здібності школярів, їх потенціал до праці.

На жаль, у загальноосвітніх навчальних закладах в наш час існує проблема зі слабкою матеріальною оснащеністю кабінетів трудового навчання та застарілістю обладнання. Відтак, педагоги змушені вдаватися до традиційних, репродуктивних методів навчання. Але як відомо традиційне навчання вже вичерпало себе. [4; 21 – 23].

Мета статті: Теоретично проаналізувати використання інтерактивних методів на уроках трудового навчання у початковій школі.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Аналіз сучасної педагогічної літератури свідчить, що проблема застосування інтерактивних методів в навчальному процесі була в центрі уваги таких дослідників, як О. Сельнікова, Г.Коберник, Т. Кравченко, В. Мельник, Л. Пироженко, О. Пометун та ін., які обґрунтовують доцільність застосування інтерактиву для посилення ефективності навчання.

Ще у 60 – х роках ХХ століття Я. Голант охарактеризував три основні моделі навчання, що існують у сучасній школі: пасивну, активну та інтерактивну.

Основний зміст статті. Завданням на сучасному етапі розвитку освіти є її модернізація. Освіта має набути інноваційного характеру, тобто постійно змінюватися, доповнюватися, удосконалюючи вміння і навички. Адже знання, які здобуває учень, мають велике значення, і це не єдиний критерій. Поряд із цим існує потреба розвитку здатності учня до самостійного засвоєння знань: навчати вчитися, формувати уміння так чи інакше здобуті знання застосовувати у практичній діяльності.[1; 22 – 24].

Термін «Інтерактивна педагогіка» відносно новий. Його у 1975 р. ввів німецький дослідник Ганс Фріц. Лінгвістичне тлумачення слова, що представлено в іншомовних словниках, свідчить, що поняття «інтерактивність», «інтерактив» прийшло до нас із англійської від слова «interact», де «inter» - це «взаємний» і «act» - діяти. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як взаємодію учнів, перебування їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. Дослівно інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчає, є учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, створює це. [9; 2 – 6].

Трудове навчання – обов'язкова умова і складова частина навчання, виховання та розвитку дитини на початковому ступені загальноосвітньої школи реалізується засобами різноманітної урочної та позаурочної діяльності учнів. На уроках трудового навчання у дітей виховується любов та повага до праці та людей праці.

М. Левіна вказує, на те, що на уроках праці в школі або вдома з батьками, а пізніше самостійно діти можуть навчитися безлічі цікавих і корисних речей: роботі з папером і вишивці, шиттю та виготовлення виробів з природного матеріалу, роботі по дереву і ліпленні з пластиліну, можуть навчитися випалювати і шити м'які іграшки, спробувати себе в ролі кухаря або кулінара.

Заняття творчістю допомагають розвивати художній смак і логіку, сприяють формуванню просторової уяви. Крім того, у дітей удосконалюється дрібна моторика рук, що дуже важливо для молодших школярів. Уроки творчості не тільки розвивають фантазію, але і дають дитині безліч практичних навичок. Пришити гудзик, приготувати сніданок, зробити власними руками подарунки рідним і друзям – усе це стане в нагоді дитині. І ще одне дуже важливе доповнення: вміння що-небудь зробити самому дозволяє дитині відчувати себе впевненіше, позбавляє від відчуття безпорадності в навколишньому його світі дорослих. Адже віра в себе, впевненість у своїх силах – необхідна умова для того, щоб дитина була по-справжньому щаслива. [8; 52 - 54]

На основі всього вище викладеного розуміємо, що трудове навчання посідає одне з найважливіших місць серед дисциплін, що вивчаються у молодшій школі. Тому уроки праці повинні бути цікавими для дітей та розвивати у них інтерес до навчання. Урізноманітнити такі уроки та зробити їх більш цікавими для молодших школярів допомагають саме інтерактивні методи навчання.

Використання інтерактивних методів дає змогу молодшим школярам творчо працювати на уроках трудового навчання та у повсякденному житті.

Інтерактивні методи можна використовувати на різних етапах уроку. Наведемо приклад організації уроку з використанням інтерактивних методів.

1. Організаційно-підготовчий етап. Створення позитивного емоційного настрою учнів – вірші-привітання, повідомлення про працездатність та побажання успіху на заняттях , прислів'я ,алгоритм емоційного настрою учнів («Я можу») , вправа «Урок починається з усмішки», вислови видатних людей.

2. Актуалізація опорних знань. Рефлексія «Запитальний ряд» ,ігри «Термінологічний ланцюжок» , «Місткий кошик»,»Вершина успіху» ;вправи «Мозковий штурм» , «Вершина знань», «Незакінчене речення», робота з динамічною таблицею.

3. Мотивація навчальної діяльності. міні – лекції .

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

4. Вивчення теоретичного матеріалу. Читання з позначками, релаксація (руханки), робота з опорними картками, заповнення динамічної таблиці, читання схем узорів, ігрова вправа «Бджолиний вулик», робота з інформаційними картками, слайдові презентації.

5. Закріплення теоретичного матеріалу. Гра «Так чи ні».

6. Практична робота. Робота з опорними картками, релаксація, ігри і вправи з правил безпечної життєдіяльності учнів на уроці, виконання різнорівневих завдань, робота в групах і робота в парах (за різними формами організації учнів).

7. Підбиття підсумків уроків. Вправа «Незакінчене речення», рефлексія, ігрова вправа «Що було б, якби...», вправа «Незакінчене речення» і т.д.[7].

Не рідко при використанні інтерактивних методів виникають певні ускладнення, щоб подолати їх в застосуванні інтерактиву і перетворити їх слабкі сторони на сильні, вчителю треба пам'ятати: – починати потрібно з поступового використання технологій по спеціально розробленому плану. Краще ретельно підготувати кілька інтерактивних занять у навчальному році, ніж часто проводити похапцем підготовлені «ігри». Використовувати потрібно спочатку прості інтерактивні технології: роботу в парах, у малих групах, мозковий штурм тощо. На уроках трудового навчання доцільно використовувати різні форми навчання: індивідуальне, групове, колективне, робота в парах. Для цього можна використати цікаві інтерактивні методи такі як: «Робота в парах», «Робота в групах», «Робота в трійках».

Висновки. В сучасній педагогіці існують різноманітні погляди на використання інтерактивних методів. Але слід пам'ятати, що нетрадиційні методи, які використовуються вчителем у навчальному процесі завжди цікавіші для дітей, особливо молодшого шкільного віку.

1. Васильєва Н.М. Застосування інтерактивних методів навчання / Н.М. Васильєва // Управління школою. – 2005. №34. – С. 22 – 24.
2. Грицюк О.І. Практичне використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі / О.І. Грицюк // Початкове навчання та виховання. – 2011. №27. – С. 2 – 4.
3. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами / О. Комар // Рідна школа. – 2006. №5. – С. 57 – 60.
4. Коротун І. Інтерактивні техніки і технології групової роботи на уроках / І. Коротун // Початкова освіта. – 2007. №4. – С. 21 – 23.
5. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів / О. Саган // Початкова школа. – 2002. №3. – С. 20 – 21.
6. Терещук А. Методи творчої діяльності на уроках трудового / А.Терещук // Трудова підготовка у закладах освіти. – 2006. №1. – С. 19 – 23.
7. Хотіленко О.В. Розвиток особистості засобами інтерактивного навчання / В.О.Хотіленко // Початкова освіта. – 2009. - №5 – 7. – С. 13 – 16.
8. Шостак І.В. Особистісно-орієнтований підхід до трудового навчання / І.В Шостак // Новий колегіум. - 2005. №4. – С.52-54.
9. Ющенко І.В. Упровадження інтерактивних технологій на уроках в початкових класах / І.В.Ющенко // Початкове навчання та виховання. – 2010. №2. – С. 2 – 6.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://gnpu.edu.ua/>

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Негрук С., студентка V курсу, магістрант Педагогічного інституту

Науковий керівник : Червінська І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Початкова освіта – це перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. Тому пріоритетне завдання навчання в початковій школі у світлі реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, концепцій виховання і навчання учнів загальноосвітніх шкіл України полягає не лише у формуванні в учнів певної кількості знань, загальнонавчальних умінь і навичок, а й забезпечення подальшого становлення особистості дитини, розвитку її розумових здібностей, і в першу чергу навчання дітей творчо і самостійно мислити.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання пісенного фольклору в навчально-виховному процесі досліджували О.Аліксійчук, Г.Карась, Ю.Мандрик, А.Петров,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Т. Турсунов, Л.Шемет . Видатні українські мислителі (Т.Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко) неодноразово підкреслювали, що виховання повинно мати яскраво виражений національний характер. Значення пісенного фольклору у формуванні духовного світу молодшої людини розкрито у працях педагогів – К.Ушинського, В.Сухомлинського. На виховне значення народної спадщини, особливо пісенно-обрядової, вказували видатні вітчизняні педагоги-композитори М.Лисенко, М.Леонтович, Я.Степовий, К.Стеценко, що у своїй творчості та практичній педагогічній діяльності спиралися на народні мистецькі традиції. Важливими для нашої роботи є наукові дослідження потенціалу народної музичної творчості та можливості його використання в морально-естетичному вихованні (О.Аліксіючука, Ю.Мандрика, О.Отич).

Виклад основного матеріалу. Фольклор це — частина національної духовної культури, творчою домінантою якої є слово і прийоми його естетичного оформлення, котрим притаманні синкретизм, усне творення і передавання (з уст в уста), імпровізаційність (створення без попередньої підготовки), традиційність (дотримання ustalених норм і форм творення), колективність (поєднання індивідуальної і групової творчості), багатоваріантність побутування тощо. Головна функція фольклору – це задоволення природної потреби у самовираженні й спілкуванні.

С. Макарчук український пісенний фольклор, визначає як невід'ємну складову частину музичної культури загалом, навіть і ширше – всіх культурних та духовних надбань народу. Музична культура усної традиції за походженням поділяється на питому (що витворена і побутує у відповідному народному середовищі чи органічно собі присвоєна) та напливову (запозичену народним середовищем від інших культур – вітчизняної писемної чи іноетнічної усної та писемної тощо).

Серед фольклорних надбань А. Іваницький виокремлює такі групи:

1) автентичний фольклор — усі види творчого спадку народу, що функціонують без ознак будь-яких літературних, композиторських чи режисерських обробок. Носії його безпосередньо пов'язані із середовищем живого побутування народної творчості, отримують фольклорні знання через усну традицію. Це сільські солісти, фольклорні колективи, зрідка ними є представники міської традиції. Професійною реконструкцією автентичного фольклору займаються фольклорні ансамблі, театри, аматори;

2) вторинний фольклор — види й жанри, піддані словесно-музичному, хореографічному, театральному та іншим видам оброблення, які зберігають функції фольклорної першооснови і не є формами професійної творчості. Носії вторинного фольклору — переважно аматори, учасники самодіяльності, любителі народної творчості. Важливе значення у вихованні підростаючого покоління засобами фольклору має трактування народної творчості великим українським генієм, поетом Т.Г. Шевченком. Досить важливе значення фольклору в моральному становленні дітей Т.Г. Шевченко переконливо розкрив на прикладі свого особистого життя [5, с. 38].

К.Д. Ушинський рекомендував знайомити дітей з фольклорними творами, оскільки вони допомагають пізнавати ту чи іншу грань народного життя, є джерелом моральності. Він високо цінував роль народних приказок у вихованні підростаючого покоління, відмічав, що в них, як у дзеркалі, відобразились усі сторони життя народу: домашня, сімейна, польова, лісова, суспільна його потреба звички, його погляд на природу, на людей, на значення всіх явищ життя.

У праці «Серце віддаю дітям» В. Сухомлинський розповідає про той добродійний вплив, який справило на його вихованців виконання українських народних пісень.

Побутують різні жанри українського пісенного фольклору. Так, М. Лановик наводить таку класифікацію: календарно-обрядові пісні, вони включають в себе такі жанри; родинно-обрядові пісні; родинно-побутові пісні; суспільно-побутові пісні; дитячий пісенний фольклор.

Для нашого дослідження необхідним є звернення до змістового аспекту різножанровості у пісенному фольклорі. Розглянемо спочатку календарно-обрядові пісні, вони включають в себе такі жанри: жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості; жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості; жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості; жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості [6].

Усі тексти, якими супроводжувалися магічно-обрядові ритуали, виникли на основі прадавніх замовлянь, ритмічний характер та часті повтори яких сприяли природному їх поєднанню з мелодією. Відповідно до призначення чи зв'язку із конкретним святом, до

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

зимового календарного циклу відносимо такі словесні жанри: колядки, щедрівки, посівальні та водохресні пісні.

Веснянки — це календарно-обрядові пісні весняного циклу, які мають закличний характер і сприймаються як звертання до весни, до істот та речей, що асоціюються з нею. Своєю формою та образно-поетичними компонентами веснянки наближені до замовлянь, в яких до весни звертаються як до живої істоти.

Різновидом веснянок є гаївки — твори усної народної словесності, якими супроводжувались обрядові дієства, весняні ігрища та святкування, що відбувались у гаях, лісах чи поблизу водоймищ. С. Килимник заперечує думку О. Петрицького про те, що термін «гаївка» походить від назви індійського свята весни «гулі» або «голі». Він відстоює думку, висловлену вперше В. Гнатюком, що «гаївка» походить від «гай» — місця проведення язичницьких оргій та забав, звідси — часті рефрени типу «гай-гай», «ой, гай», «гаю-гаю» та інше [7].

Особливого значення у навчально-виховному процесі надається дитячому пісенному фольклору. Тому що діти ще в ранньому віці (з перших днів народження), знайомляться з пісенним фольклором. Твори дорослих для дітей поділяються на дві частини: 1) пісенна лірика для дітей (колискові пісні); 2) поезія пестування (пестушки, утішки, забавлянки).

Пісня є засобом морального виховання дитини, адже під час виконання пісні виникають позитивні почуття або необхідність у аналізі вчинків героїв твору. Так у простих і ласкавих колискових піснях виражено щире любов до дитини.

Коліскові пісні — ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.

Якісна підготовка майбутніх учителів до використання пісенного фольклору вимагає:

- чіткого визначення цілей і завдань, відповідного змістового наповнення професійно-орієнтованих дисциплін на яких можна використовувати пісенний фольклор;
- прогнозування передбачуваних результатів;
- нагромадження навчально-методичного матеріалу для подальшого використання пісенного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи.

Висновки. Зважаючи на величезне пізнавальне і виховне значення фольклору як одного з найважливіших компонентів рідної культури, необхідно постійно підвищувати його статус у вихованні підростаючих поколінь. Фольклорне виховання треба розглядати як високоефективний і нічим не замінний напрям багатогранного виховання в кожній сім'ї та школі

1. Андрієвський Б.М. Професійно-наукова підготовка майбутнього вчителя початкових класів: [монографія] / Б.М. Андрієвський, Л.С. Петухова. — Х.: Айлант, 2006. — 176 с.
2. Бабишкін С.Д. Дитячий фольклор в історико-педагогічному аспекті / С.Д. Бабишкін // Народна творчість та етнографія. — 1990. — № 1. — С. 58-64.
3. Вострікова Л.Д. Роль фольклору в процесі національного виховання особистості / Л.Д.Вострікова // Педагогічні науки. — №34. — 2003. — С. 136-141.
4. Довженок Г.В. Український дитячий фольклор / Г.В. Довженок. — К.: Наукова думка, 1984. — 470 с.
5. Іваницький А.І. Українська музична фольклористика / А.І. Іваницький. — В.: Нова книга, 2004. — 320 с.
6. Лановик М.О. Українська усна народна творчість / М.О. Лановик, З.В. Лановик. — К.: Знання-Прес, 2001. — С. 106—193.
7. Павлюк С.П. Українське народознавство / С. П. Павлюк — К.: Знання, 2006. — С. 187-194.

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРА НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Палєєва І., студентка 3 курсу Інституту педагогіки, психології і мистецтв

Науковий керівник: Імбер В.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

У сучасних умовах інформатизації освіти в Україні проблема створення оптимальних умов впровадження комп'ютера до навчального процесу початкової школи вимагає суттєвої уваги. Комп'ютерні технології розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання — у формуванні цілісного світогляду, навчальних, комунікативних та комунікаційних навичок, основних психічних якостей учнів. Широке застосування цих технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи [2, с. 3].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Висвітлення проблем, пов'язаних із використанням сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі початкової школи, розкрито в роботах вітчизняних та російських дослідників М. Левшина, М. Жалдака, Ф. Ривкінд, М. Гольцмена, Н. Макарової, В. Варченко, Л. Фуксон; зарубіжних дослідників Д. Клементса, К. Хохмана.

Саме використання комп'ютерних технологій дає нам можливість змінити зміст освіти та сприяє:

- кращому сприйняттю й засвоєнню дітьми навчального матеріалу;
- зростанню інтересу до пізнання;
- індивідуалізацію навчання;
- розвитку творчих здібностей учнів;
- скороченню видів роботи, що стомлюють дітей;
- використанню різних аудіовізуальних засобів (музики, графіки, анімації) для збагачення змісту і посилення мотивації навчання;
- більш динамічній подачі матеріалу;
- формуванню в учнів адекватної самооцінки та створенню умов для самостійної роботи;
- самоосвіті й самовдосконаленню особистості учня й учителя;
- засвоєння і учнями, і учителями нових важливих знань, умінь, навичок [2, с.4].

До того ж комп'ютер використовують в усіх видах урочної й позаурочної діяльності, починаючи з 1-х класів, при цьому розширюючи можливості навчально-виховного процесу, забезпечуючи нові шляхи подачі інформації, даючи можливість для випробовування власних ідей і проєктів, для вивчення й викладання предметів у початкових класах (математики, української мови, читання та ін.) [1].

Серед загальних вимог, яким повинен відповідати якісний урок з використанням електронних засобів, педагоги-практики виділяють наступні:

1. Використання мультимедійного супроводу має органічно відповідати побудові уроку на основі закономірностей навчально-виховного процесу.
2. Забезпечення належних умов для продуктивної пізнавальної діяльності учнів з урахуванням їх інтересів здібностей і потреб.
3. Зв'язок з раніше засвоєними знаннями і вміннями, опора на досягнутий рівень розвитку учнів.
4. Мотивація і активізація розвитку всіх сфер особистості.
5. Логічність і емоційність всіх етапів навчально-виховної діяльності.
6. Ефективність використання педагогічних електронних засобів.
7. Зв'язок з життям, особистим досвідом учнів.
8. Формування практично необхідних знань, умінь, навичок, раціональних прийомів мислення і діяльності.
9. Формування вміння вчитися, потреби постійно поповнювати об'єм знань.
10. Ретельна діяльність, прогнозування, проєктування і планування кожного уроку [2, с. 6-7].

Розробляючи уроки з мультимедійним супроводом учителі початкової школи мають враховувати класичні дидактичні принципи. Способи засвоєння навчального матеріалу повинні бути адекватні сучасним науковим способам пізнання (принцип науковості).

Системний підхід до викладу навчального матеріалу, його структуризація і виділення основних понять і зв'язків між ними, є основою для розробки змісту комп'ютерної навчальної програми та одним з методів сучасного наукового пізнання.

Принцип доступності під час застосування комп'ютера переходить від принципу загальної доступності, для певної вікової групи учнів, в принцип індивідуальної доступності розглядається як можливість досягнення мети навчання.

Для реалізації принципу свідомості учневі повідомляються мета і завдання навчання, відомості про наочну діяльність і основні етапи її здійснення.

Наочність, дозволяє візуалізувати ті людські знання, для яких ще не знайдені текстові описи, або які вимагають вищих ступенів абстракції.

Усі ці принципи складають систему успішного засвоєння навчального матеріалу на уроках у початковій школі з використанням комп'ютерних технологій [4].

Правильне використання будь-яких засобів інформаційних технологій на уроках тягне за собою розвиток особистості дитини: інтелекту, пам'яті, уваги і т.д. Використання інформаційних технологій на уроці є потужним мотиваційним стимулом. Але в той же час, необхідно розуміти, що збільшення часу безпосередньої роботи за комп'ютером молодшого

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

школяра ініціює низку негативних наслідків: перезбудження нервової системи, втому очей, статистичне напруження м'язів спини і шиї, загальну стомлюваність організму. Тому, якою б привабливою не була навчальна діяльність з використанням комп'ютера на уроці, необхідно суворо дотримуватися встановлених санітарних норм:

- перед початком уроку необхідно провітрити приміщення, у якому діти будуть працювати.

- щоб запобігти потраплянню на екран прямих сонячних променів та появи відблисків, що значно ускладнює читання тексту з екрана, монітор має бути повернутий у бік від вікна під кутом не менше ніж 90°;

- екран монітора має бути очищений від пилу, оскільки пил спричинює появу шкідливих впливів під час роботи;

- стіл, на якому розміщений комп'ютер, має бути вільний від сторонніх речей;

- щоб запобігти забрудненню клавіатури, миші, системного блока, монітора, перед початком роботи за комп'ютером слід вимити і насухо витерти руки;

- для запобігання забрудненню миші, що може призвести до її виходу з ладу, під неї потрібно покласти спеціальний килимок;

- використовувати ІКТ на уроках протягом тижня не більше 2 – 3 разів;

- індивідуальна робота за комп'ютером має складати не більше 10 – 15 хвилин;

- протягом уроку необхідно проводити фізкультхвилинки і гімнастику для очей [3, с.23-24].

Отже, як показує практика, з усіх існуючих технічних засобів навчання, комп'ютер найбільш повно задовольняє дидактичні вимоги, оскільки володіє цілою низкою додаткових можливостей, які дозволяють керувати процесом навчання, максимально адаптувати його до індивідуальних особливостей учнів і зробити сприймання матеріалу легшим та ефективнішим.

1. Куліченко Наталія Миколаївна. Використання ІКТ на уроках в початковій школі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: klasaocinka.com.ua/uk/article/vikoristannya-ikt-na-urokakh-v-pochatkovii-shkoli.html

2. Книшук, А. В. Комп'ютер як засіб навчання в початковій і середній школі / А.В. Книшук, О.С. Улічев // Інформатика в школі. - 2009. - Травень № 5 (5). - С. 3-10.

3. Лаврентьєва, Г. П. Використання комп'ютера у навчанні молодших школярів очима психолога / Г. П. Лаврентьєва // Комп'ютер у школі та сім'ї. - 2011. - № 8. - С. 21-24.

4. Шакоцько В.В. Методологічні основи застосування комп'ютера у початковій школі / В.В. Шакоцько // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2012. - №2. – С. 45-48.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Пішак М., студентка V курсу Коломійського інституту;

*Науковий керівник: Романишин Р. Я., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВЗН “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”*

Державний стандарт орієнтує на оновлення змісту, форм і методів навчально-виховного процесу початкової школи відповідно до вимог сьогодення. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін у світі – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі розвитку освіти. Аналіз праць сучасних дослідників засвідчує, що висвітленню сутності інтерактивного навчання, особливостей і способів його реалізації присвячені роботи О. Пометун та Л. Пироженко [1, с.15]. Використанню інтерактивних методів навчання безпосередньо в початковій школі присвячені праці В. Мазай, Д. Мазоха, О. Мазур, Н. Мельник, А. Соценко, О. Стребна, та ін.

Інтерактивне навчання – це така форма організації пізнавальної діяльності, яка спрямовується на створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [2, с. 9-11].

Інтерактивні методи поділяються на:

- інформаційні (способи діалогічної взаємодії з метою обміну матеріальними або духовними цінностями);

- пізнавальні (способи пізнавальної взаємодії з метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних умінь та навичок). До них належать: ділові ігри, “мозкова атака”, синектичний метод.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Інтерактивне навчання складається із сукупності технологій, кожна з яких передбачає кооперативну, групову роботу учнів, починаючи з постановки проблеми для пошукової роботи [3, с.9].

Методи інтерактивного навчання передбачають багатосторонню комунікацію. Комунікаційний зв'язок виникає не тільки між учителем та учнями, а й між самими учнями. Взаємодія між учнями базується на принципі кооперативності. Колективна (кооперативна) форма навчальної діяльності учнів – це форма організації навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою [6, с. 29].

Інтерактивні методи потребують багато часу для підготовки. Тому рекомендується починати з поступового використання цих методів.

Ефективність впровадження інтерактивного навчання на уроках математики зростає за умови, що вчитель правильно і доцільно підбирає відповідні методи, керуючись анатомо-фізіологічними, психологічними та особистісними рисами учнів, а також планує урок з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з них (темперамент, розвиток мислення та мовлення, пам'яті, уваги, уяви) [7, с. 34].

Виділяють такі етапи підготовки до занять за груповою формою навчання:

- правильний вибір інтерактивного методу для конкретного заняття, що визначається метою уроку, особливостями матеріалу, який вивчається;
- правильне формування групи учнів;
- ретельне планування структури уроку з використанням групових форм навчальної діяльності;
- вибір проблеми для розв'язання, орієнтовні шляхи її розв'язання;
- визначення інтер'єру аудиторії [5, с. 8–9].

Учні повинні мати умови для того, щоб достатньо вільно рухатися в аудиторії, об'єднуватися у групи. Тому потрібно з'ясувати, чи є можливість в аудиторії пересунути столи, стільці тощо. Застосування інтерактивного навчання на уроках математики допоможе повною мірою реалізувати завдання, які поставлено новим Державним стандартом початкової освіти щодо вивчення освітніх галузей “Математика”, “Мова і література”, “Природознавство” [4, с.22–23].

Впровадження інтерактивних форм та методів у практику на уроках математики та природознавства у початкових класах потрібно починати з простих (“Мозковий штурм”, “Коло ідей”) та поступово переходити до більш складних (“Діалог”, “Метод моделювання ситуації” та ін.). Поєднання пасивних, активних та інтерактивних методів навчання робить навчальний процес ефективнішим та цікавішим, діти набагато швидше та якісніше засвоюють інформацію [9, с.23].

Отже, інтерактивні методи навчання є найбільш цікавими і ефективними. Під час інтерактивного навчання учень стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це формує у школярів внутрішню мотивацію до навчання та спонукає їх до саморозвитку та самостереження. У зв'язку з цим найефективніші уроки, побудовані за традиційною методикою із застосуванням елементів інтерактивного навчання.

Позитивні та негативні сторони інтерактивної моделі навчання

Позитивні	Негативні
1. Розширюються пізнавальні можливості учня.	1. На вивчення певної інформації потрібен значний час.
2. Як правило, високий рівень засвоєння знань.	2. Необхідний інший підхід в оцінюванні знань учнів.
3. Учитель без зусиль може проконтролювати рівень засвоєння знань учнів.	3. В учителя відсутній досвід такого виду організації навчання.
4. Учитель має змогу розкритись як організатор, консультант.	4. Відсутні методичні розробки уроків з різних предметів.
5. Партнерство між учителем і учнями та в учнівському колективі.	

Використання інтерактивних методів навчання в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей, як комунікабельність, співробітництво, уміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси тощо.

Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках математики в початковій школі поглиблюють знання учнів з теми, учні краще засвоюють поняття, розвиваються

навички працювати в колективі, інтерактивне навчання розвиває пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, зв'язне мовлення, вміння відстоювати свою думку. Учні зацікавлені, активні та вмотивовані до навчання математики через що урок стає набагато продуктивнішим.

1. Богданович, М. В. Методика викладання математики в початкових класах : навч. посіб. [Текст] / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с.
2. Вольфовська Т. О. Визначення рівня сформованості інтерактивних умінь особистості на етапах соціалізації [Текст] / Т. О. Вольфовська // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 3/4. – с. 141–148.
3. Гейко І. М. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи [Текст] / І. М. Гейко // Тема. – 2004. – № 3/4. – с. 229–232.
4. Розвиток навичок креативного мислення через спілкування у контексті оновлення змісту освіти та технології навчання. О. Л. Кукла [Текст] / О. Л. Кукла – Нова педагогічна думка (науково-методичний журнал) № 3, 2004. – с. 16–20.
5. Активні та інтерактивні методи навчання [Текст] / Укладач О. С. Кравчина – К.: ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.
6. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. [Текст] / под ред. Е. С. Полат. – м. : Академия, 2001. – с. 123–132.
7. Інтерактивні технології навчання : Теорія, досвід : метод. посіб. [Текст] / Авт.-уклад. : О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : А.П.Н., 2002. – 136 с.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. посібн. [Текст] / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.

РИТМОПЛАСТИКА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ВІД РУХІВ ТА ЕМОЦІЙ ДО СЛОВА

Рихель Ю., студентка 3 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Никорак Н.Ю., викладач кафедри теорії та методики початкової освіти ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Постановка проблеми. Рухова психомоторна активність людини забезпечує її нормальну життєдіяльність. Тому однією із найважливіших потреб сучасної дитини є її потреба у руховій активності. Стан психофізичного розвитку дитини – важливий фактор інтеграції її в суспільство, адекватного реагування на навколишнє, оптимального статусу комунікативної та когнітивної діяльності. Таким чином, актуальною є необхідність запровадження у сучасний педагогічний простір новітніх технологій активізації психомоторної діяльності дитини, які б сприяли відтворенню природного для людини почуття цілісності та гармонії, допомагали учням розслабити м'язи, вивільнити накопичений негатив, зняти стрес, стати сміливішими у спілкуванні з іншими дітьми тощо. Серед таких засобів особливе місце належить **танцювальній терапії (хореотерапії) та ритмопластиці**, які сьогодні отримали широке визнання та популярність у багатьох країнах світу як ефективні психолого-педагогічні технології.

Аналіз останніх досліджень. Розробка понять “естетотерапія” та “арт-терапія” знайшла відгук у працях Ковальова В., Лебедевої Л., Романової Е., Тихонович Л., Федій О. та ін. До особливостей технології використання арт-терапії в початковій школі у своїх наукових розвідках зверталися: Аметова Л. А., Киселева М. В., в тому числі практикум розробили – Грабенко Т. М., Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Киселева М. В., Копитін А. І. Розкриттю теорії та розробці методики танцювальної або хореотерапії присвячені наукові праці Гренлюнд Э. та Федій О.

Мета статті. Охарактеризувати сутність поняття “ритмопластика”, як складової хореотерапії, та визначити особливості її проведення в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. **Танцювальна терапія** (рухова терапія / кінезітерапія) – це психотерапевтичне використання танцю та руху як процесу, що сприяє інтеграції емоційного та фізичного стану особистості (Ю. Бані). Таким чином, **хореотерапія** – використання танцю, пластики та ритміки з лікувальною або профілактичною метою. Отже вона може розглядатися як напрям арт-терапії, складовий елемент музикотерапії та різновид терапії фізичною активністю. Основними завданнями, що розв'язують при використанні хореотерапії є: зайнятість, підвищення рухової активності; комунікативний тренінг та організація соціотерапевтичного спілкування; отримання діагностичного матеріалу для аналізу та самопізнання; “розкріпачення” та зростання людини. У форматі загальноосвітнього навчального закладу, використання танцювальної терапії провадять з

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

метою допомоги у тренуванні розслаблення та концентрування учнів, розвитку креативності внутрішнього “Я” дитини, розвитку творчої уяви, зняття напруженості у відносинах учнів у класі, тренування вміння слухати та чути інших, зняття тілесної напруги; розвитку комунікативності, інтелектуального розвитку у галузі різноманітних видів мистецтва, виявлення та коректування проблем у окремих дітей та класу у цілому. (Н.Оганесян). Отже, заняття хореотерапією це не тільки можливість для дитини добре провести час і виплеснути накопичену енергію, але й освоєння життєво необхідних умінь та навичок, закладка фундаменту майбутнього фізичного та психічного здоров'я, а також створення передумов свідомого ведення здорового способу життя. Серед сучасних форм організації психолого-педагогічного процесу формування та корекції сучасної особистості засобами танцювальної терапії своєю оригінальністю вирізняється **ритмопластика**, яка розглядається як складова театралізованої діяльності та акторської майстерності. Основними завданнями ритмопластики є: розвиток рухових здібностей дитини (рухливість, гнучкість тощо), розвиток пластичної виразності (ритмічність, музичність, координованість рухів тощо), розвиток уяви (здатності до пластичної імпровізації) [3, с.191] У початковій школі вчителі можуть використовувати ритмопластику на перервах між уроками, під час проведення ігор, свят, спортивних змагань, уроків з руханки та праці тощо. Інноваційними рисами позначено її використання на уроках у формі фізкультхвилинок. За допомогою ритмопластики на уроках учні не тільки фізично, а й психічно оздоровлюються, пізнають себе і розкриваються навколишньому світу. Такі фізкультхвилинки схожі до медитативної гімнастики, оскільки діти абстрагуються від світу і перевтілюються в різні образи. Вони можуть бути предметними. Це означає, що дітям пропонується відобразити якийсь предмет, його рух, певну дію чи стан. Приміром, можна запропонувати дітям уявити себе м'ячем, який весело або важко стрибає, пір'їною, яка летить у повітрі, квіткою, яка, розправляючи пелюстки, прокидається вранці, чи деревцем у якого поволі виростають гілочки та розпускаються листки тощо. Це більше вправи на медитацію, оскільки учні повинні відірватись від свого звичного образу і перевтілитись. Однак, абстрагуючись від зовнішніх нашарувань, вслухаючись у свої внутрішні відчуття, діти не тільки відпочивають, а й фантазують, концентруються над співвідношенням задум-втілення, у них розвивається моторика, та пластика. Допомагають у цьому ще й вправи на пантоміму. До прикладу: Плечі говорять: Я пишаюсь! Я здивований. Я не знаю відповіді; Спина говорить: Я втомлена, Я маю крила; Палець говорить: Йди сюди! Стій на місці! Не пустуй! Ніс говорить: Який приємний аромат! Фе, це неприємно пахне. Рот говорить: М-м-м яке солодке варення! Ой, який кислий лимон! Яка смачна цукерка! та ін. З допомогою ритмопластики можна передати характерні особливості пір року, явищ природи, погоди. До прикладу: Покажи, що ти відчуваєш, коли: На вулиці дуже холодно; Йде теплий літній дощ; Світить сонце і стало спекотно; Розпочалася гроза; Віє легкий вітерець; Подув сильний вітер і т.д. Ритмопластика допоможе передати види різноманітної ходьби – тихої, гучної, на носочках, на п'ятках; балерини, старого дідуся, спокійної людини, людини, яка поспішає, дитини з важким портфелем тощо. Для ритмопластики традиційним є використання фітонімічних образів. Так у вправі “Квітковий ярмарок” діти аналізують та імітують такі квіти, як конвалія, троянда, польовий дзвоник, ромашка, нарцис, колюча троянда, плющ та ін. Цікавими для наслідування є зоонімічні образи: хода пихатого півня, мишка біжить, ведмідь перевалюється, лисиця крадеться, зайчик стрибає та ін. Дітям подобаються традиційні, римовані фізкультхвилинки, які супроводжуються віршованими текстами з чітким інструктажем щодо виконання певних дій. Вони їх швидко запам'ятовують і легко відтворюють. Однак з допомогою ритмопластики вчитель дає дітям більшої свободи у виборі жестів, рухів, імітацій, діти можуть рухатись не за шаблоном, а так, як вони відчувають, з елементами медитації. Хореотерапія надає можливість учням у довільній пантомімічній формі відтворювати цілі сюжетні картини: “Галявина прокидається”, “Вітер у лісі”, “Дощ у місті”, “Вокзал”, “Ми їдемо в автобусі”, “Прозоре озеро”, “Море”, “Глибини океану”, “Сині гори” та ін. Отже, жест у ритмопластиці це не тільки рух, емоція, але й слово, яким можна описати, передати, змалювати, втілити... Обов'язковою умовою ритмопластики є наявність музичного супроводу. Музика може виконувати роль ритмічної канви, на яку нанизується жест, а також відігравати роль медитативного фону, який має другорядну роль – підтримує, надихає, допомагає абстрагуватися.

Висновок. Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Тож основним завданням вчителя є не тільки формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань, а забезпечення

повноцінного фізичного розвитку й зміцнення його здоров'я. Тому хореотерапія та ритмопластика, як новітні форми організації психолого-педагогічного процесу формування та корекції особистості дитини, виступають потужними засобами у розвитку та зміцненні фізичної, психічної, соціальної, духовної та інтелектуальної складових здоров'я сучасних молодших школярів.

1. Копытин А. И. Определение арт-терапии / А. И. Копытин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mental.ru/spmat/art/>
2. Словник естетотерапевтичних термінів / [авт.-укл. О. А. Федій]. – Полтава : ПДПУ, 2007. – 38 с.
3. Федій О. А. Естетотерапія. Навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О. А. Федій. – К.: “Видавництво “Центр учбової літератури”, 2012. – 304 с.
4. Федій О. А. Танцювальні засоби естетотерапії в професійній педагогічній діяльності / О. А. Федій // Вища освіта України. Т.V (12) – К.: Гнозис, 2008. – С. 601-608

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Савчин М., студентка 1 курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Гійчук Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. У молодшому шкільному віці важливим засобом ефективної навчальної діяльності залишається дидактична гра. Завдяки їй розвиваються всі сторони психіки дитини, закладається фундамент для її шкільного навчання. Дидактичні ігри відповідають природним потребам молодших школярів, оскільки поєднують у собі елементи навчання, прикладної, репродуктивної та творчої діяльності, що дає змогу розвивати емоційну сферу дитини, її пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби, підвищує навчальну активність учнів, інтенсивність мислення, пам'яті та уяви.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дидактичні ігри є предметом особливої уваги в працях Л. Артемової, Є. Баничевої, Ф. Блехер, Б. Блонського, З. Богуславської, Л. Венгер, Л. Виготського, Н. Гамбург, Р. Жуковської, О. Запорожець, О. Леонтєва, Г. Ляпіної, Д. Менджерницької, К. Радіної, С. Рубінштейна, А. Соноріної, О. Усової, С. Шамової, Г. Щукіної та ін. Ефективність використання дидактичних ігор у навчальному процесі закладів освіти досліджували Л. Артемова, А. Вербицький, А. Деркач, А. Капська, Я. Коменський, А. Макаренко, М. Монтессорі, І. Носаченко, В.Оконь, Ж. Піаже, П. Підкасистий, Ж-Ж. Руссо, В. Семенов, А. Сікорський, М. Скаткін, В. Сухомлинський, Л. Терлецька, С. Щербак, П. Щербань, О. Янковська та ін.

Метою статті є визначити і теоретично обґрунтувати особливості впливу дидактичних ігор на активізацію пізнавальної діяльності молодших школярів та виявити педагогічні умови їх використання у навчальному процесі загальноосвітньої школи I ступеня.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що початок навчання дитини у школі – складний і відповідальний етап у житті, під час якого вони переживають психологічну кризу, пов'язану з необхідністю адаптації в школі. У цей період відбувається зміна провідної діяльності: до навчання діти зайняті переважно грою, а з приходом в школу починають опановувати навчальною діяльністю. Зауважимо, що основна різниця ігрової та навчальної діяльності полягає в тому, що ігрова діяльність є вільною, цілком самостійною – дитина грає тоді, коли хоче, вибирає на свій розсуд тему, роль, буде сюжет тощо. Навчальна діяльність побудована на основі довільних зусиль дитини. Вона зобов'язана виконувати те, що їй часом не хочеться робити. Перехід від ігрової діяльності до навчальної часто нав'язується дитині дорослими, а не відбувається природним шляхом. Звичайно, що допомогти у процесі адаптації дитини до навчання спроможні ігри, які створюють оптимальні психологічні умови для успішного розвитку особистості молодшого школяра [2, 184].

Особливе місце у навчальному процесі початкової школи займає дидактична гра, в якій взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова сторони. Гра як спосіб переробки отриманих з навколишнього світу вражень і знань – найбільш доступний для дитини вид діяльності. Вона грає в уявних ситуаціях, в той же час робота з образом, що пронизує всю ігрову діяльність, стимулює процес мислення, розвиває спостережливість, уяву, пам'ять, мовлення, максимально задіює інтелектуальний потенціал у пізнанні світу і себе. В результаті освоєння ігрової діяльності у дитини поступово формується прагнення до навчальної діяльності. Відповідно до цього учитель одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

навчаються [7, 18].

Дидактична гра включає в себе елемент суперництва та самодіяльність в засвоєнні знань, умінь і навичок, набуття досвіду пізнавальної діяльності і спілкування в процесі ігрового навчання [4, 46]. У шкільній практиці використовують різноманітні види дидактичних ігор, які підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню пізнавальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Так, поширеною є класифікація дидактичних ігор за характером вивчення навчального матеріалу, згідно з якою виокремлюють:

1. Ігри з предметами. У таких іграх використовують дидактичні іграшки, реальні предмети, різноманітний природний матеріал. Під час таких ігор діти ознайомлюються з властивостями та ознаками предметів, порівнюють, класифікують їх. Поступово їхня ігрова діяльність ускладнюється, вони починають вирізняти та об'єднувати предмети за однією ознакою, кольором, формою, призначенням, що сприяє закріпленню знань дітей, формуванню і розвитку мислительних процесів, зокрема аналізу, синтезу, класифікації тощо.

2. Настільно-друковані ігри. Вони передбачають дії не з предметами, а з їх зображеннями. Найчастіше вони зорієнтовані на розв'язання таких ігрових завдань, як добір картинок за схожістю, складання цілого з частин та ін. Завдяки таким діям діти уточнюють свої уявлення, систематизують знання про навколишній світ, розвивають розумові процеси та операції, просторові орієнтації, кмітливість, увагу, формують організаторські здібності та вміння.

3. Словесні ігри. Вони змушують учнів оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими на той час вони не взаємодіють, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках. У молодшому шкільному віці такі ігри спрямовані на розвиток мовлення, уточнення і закріплення словникового запасу, формування вміння рахувати, орієнтуватися у просторі, формують самостійність мислення, активізують розумову діяльність дітей [6, 62].

Вищезазначені види дидактичних ігор використовують у навчально-виховному процесі початкової школи з метою актуалізації досвіду дітей, повторення, уточнення, закріплення набутих знань і уявлень про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них на уроках, у ході спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко дидактичні ігри є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких учитель готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу. Зокрема такими є дидактичні ігри "Урожай", "Рослини", "Сад, город, поле", "Знайди пару", "Три однакових листка", "Збираємо букет", "Орнамент із листя", "Потрібно – не потрібно", "Збираємо урожай", "Що спочатку, а що потім?", "Магазин" та ін. [5, 23].

Розглянемо педагогічні умови використання дидактичної гри у навчально-виховному процесі початкової школи, серед яких: а) наявність мети навчально-виховного процесу, яка має особистісний смисл і забезпечує позитивну мотивацію учнів в процесі навчання з використанням гри на уроках; б) особистісно-зорієнтований характер ігрової діяльності; в) застосування комплексу різноманітних дидактичних ігор на уроках [3].

Ігрова діяльність має мати особистісно-зорієнтований характер, а кожен з учнів повинен сприйматися як особистість окрема і цілісна. До важливих особливостей навчання, орієнтованого на особистість учня відносять: гуманістичну систему стосунків учителя й учнів; активну інтелектуальну працю; визнання вкладу кожного школяра у колективний пошук, навчальний результат, орієнтований на розвиток індивідуальності; особистісно-орієнтовану систему оцінювання; свободу вибору навчальних ролей, завдань та способів їх виконання; ситуацію успіху у розв'язанні пізнавальних проблем; самооцінку особистісних досягнень у навчальному процесі [3, 527].

Для того, щоб повністю використати можливості, які надає застосування дидактичної гри на уроці, слід застосовувати систему різнопланових ігор (розвивальні, навчальні, тренувальні та ін.) [1, 267].

Висновки. Отже, дидактична гра є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки отриманих із навколишнього світу вражень і знань, а тому відіграє велике значення у всебічному розвитку дитини.

1. Аникеева Н. П. Игра в педагогическом процессе / Н. П. Аникеева. – Новосибирск : Наука, 1989. – 322 с.
2. Блехер Ф. Н. Дидактичні ігри та цікаві вправи в першому класі / Ф. Н. Блехер. – М., 1964. – 220 с.
3. Волкова Н. П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К. : Видавничий центр "Академія", 2003. – 575 с.
4. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання / С. Воробйова // Рідна школа. – 2002. – № 10. – С. 46-53.

5. Дидактические игры и познавательные задания в 1 классе четырехлетней начальной школы : пособие для учителей / Н. П. Подгорная, Н. М. Бибик, Н. Ф. Скрипченко. – К. : Рад. школа, 1998. – 63 с.
6. Лазаренко Ю. Особливості використання дидактичних ігор у навчальному процесі / Ю. Лазаренко // Збірник наукових праць студентів. – К., 2009. – Вип. 15. – С. 62-66.
7. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі / П. Щербань // Початкова школа. – 1997. – № 9. – С. 18-23.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сігасва О., студентка VI курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Ніконенко Т. В., старший викладач

Бердянський державний педагогічний університет

Актуальність. Шляхи підвищення ефективності навчання шукають педагоги всіх країн світу. Одне з найважливіших рішень це розробка і впровадження нових педагогічних технологій. Технологічний підхід до навчання передбачає точне інструментальне управління навчальним процесом і гарантований успіх поставлених навчальних цілей [5, с. 3]. Упровадження ігрової технології в практику початкової школи має важливе значення, оскільки це засіб досягнення мети навчально-виховного процесу шляхом цілеспрямованого застосування системи педагогічних прийомів, адекватних особливостям конкретної гри та спрямованих на гармонізацію взаємодії педагог-учень через задоволення актуальної потреби дітей до ігрової діяльності [1, с. 88].

Значний внесок у дослідження проблеми впровадження ігрової діяльності в практику початкової школи зроблено в процесі організації навчання шестирічних першокласників (О. Савченко, Л. Коваль, Н. Скрипченко, Н. Бібік, О. Проскура, Я. Коломінський, В. Мухіна та ін.). Особливості ігрової діяльності молодших школярів у процесі засвоєння окремих предметів описували М. Богданович, В. Коваленко, М. Микитинська, Н. Мацько та інші.

Мета дослідження. Проаналізувати можливість застосування технології організації ігрової навчальної діяльності на уроках математики в початковій школі.

Сутність дослідження. Н. Кудикіна розкриває теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі. Дослідницею визначено основні функції ігрової діяльності: збагачення емоційно-почуттєвої сфери, здоров'язбережувальна, креативна, адаптаційна, діагностуюча, мотиваційна, розвивальна, виховна, навчально-пізнавальна, коригуюча. На думку вченої, кожна конкретна гра водночас виконує декілька функцій, проте певні з них є провідними. Наприклад, дидактичні ігри спрямовані переважно на розв'язання конкретних навчальних завдань, рухливі – сприяють зміцненню здоров'я тощо [4, с. 5].

Н. Кудикіна обґрунтувала структуру розгорнутої ігрової діяльності молодших школярів та запропоновано класифікацію ігор для дітей цього віку. За ознакою особливостей наповнення структурних компонентів їх об'єднано в дві системоутворюючі групи: творчі ігри й ігри за готовими правилами. *Творчі ігри* – це креативна діяльність дітей, яка розгортається за їхньою власною ініціативою. *Ігри за готовими правилами* передбачають реалізацію дітьми попередньо створеної дорослими змістової й процесуальної основи. Дії та поведінка гравців обумовлюються правилами, які сформульовані в описі гри. Ця група ігор охоплює такий різновид, як *дидактичні*.

У початковій школі дидактичні ігри впроваджуються на уроках різних типів та в їх системі. Так, на уроці пояснення нового матеріалу в процесі ігрової діяльності можна практикувати дії дітей з групами предметів або малюнками. На уроках закріплення матеріалу використовувати ігри на відтворення набутих знань, елементарних умінь. У системі уроків з теми слід добирати ігри на різні види діяльності, які поширені в початковій школі: виконавську, репродуктивну, конструктивну, пошукову [3, с. 114].

Використання гри з метою оптимізації навчання зумовили необхідність створення відповідної технології. Тому *ігрову технологію* доцільно розглядати як системний засіб організації навчання, спрямований на оптимальну побудову навчально-виховного процесу та реалізацію його завдань [1, с. 90].

У навчальному процесі ігрова технологія може запроваджуватися таким чином:

- весь урок будується як сюжетно-рольова гра;
- структурний елемент уроку;
- багаторазове створення ігрових ситуацій під час уроку [1, с. 91].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Плануючи використання ігрової навчальної технології на уроці, вчитель насамперед має визначити навчальну, розвивальну та виховну мету, кожна з яких спрямовується на розв'язання завдань, визначених програмними вимогами.

Навчальна мета забезпечує процес ознайомлення, поглиблення, розширення та закріплення знань учнів.

Паралельно з навчальною метою визначається *розвивальна й виховна*. *Розвивальна мета* спрямовується на розвиток логічного мислення, активізацію розумових дій і способів пізнавальної діяльності.

Виховний вплив зумовлюється взаємодією двох факторів: перший з них – це засвоєння моральних норм і правил поведінки особистості (чуйності, доброти, турботливості, взаємодопомоги тощо), другий пов'язувався зі специфікою навчального предмета.

Застосування ігрової навчальної технології на будь-якому уроці передбачає використання ігрового обладнання. Наприклад, на уроках математики це можуть бути іграшки, геометричні фігури, предметні малюнки, образні моделі з паперу, картону, картки з математичною символікою. Так, застосування дидактичних ігор на уроках математики з метою вивчення складу чисел від 3 до 5 має відбуватися переважно на предметній основі, тобто під час гри типу «Знайди свою пару» треба використовувати картки не з зображенням чисел, а з відповідними множинами предметів [1, с. 91-92].

Передумовою ефективності педагогічного керівництва ігровою діяльністю є врахування вчителем структурних складових дидактичної гри. О. Савченко визначає їх так: дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила дидактичної гри та підбиття її підсумків.

Дидактичне завдання має відповідати програмним вимогам з урахуванням вікових особливостей учнів. Навчальна мета в грі, як правило, постає перед учнями у вигляді цікавого ігрового задуму – наступного обов'язкового структурного елемента, від усвідомлення й прийняття якого вона набуває для учнів особистісного значення. *Створюючи ігровий задум*, учитель робить його цікавим та спонукальним до обміну думок, вражень, що дає учневі можливість проявити себе.

На створення ігрової атмосфери впливає *ігровий початок*, який має бути цікавим, інтригуючим, захоплюючим, несподіваним, з яскравими позитивними емоціями.

Ігрові дії – це засіб реалізації ігрового задуму, а також здійснення поставленого вчителем завдання.

З правилами дидактичної гри вчитель знайомить дітей до її початку. Граючи, вони усвідомлюють, що дотримання правил прискорює досягнення основної мети. Умови формулюються чітко і, як правило, в усній формі та слугують орієнтиром не тільки для вчителя, але й для учнів. *Підведення підсумків* гри відбувається відразу після її закінчення. Це визначення досягнень кожного учня та встановлення команди переможців, які показали найкращі результати. З цією метою наприкінці гри вчителю слід звертатися до учнів з такими запитаннями: «Чи сподобалась вам, діти, ця гра?», «Як ви вважаєте, де втрачений нами час, де треба було б прискорити темп?» [6, с. 23-24].

Отже, ігрова навчальна технологія – це системний, заснований на особистісно-діяльнісному підході засіб організації діяльності учнів початкової школи, який передбачає цілеспрямований педагогічний вплив з метою створення позитивної мотивації до навчання. Водночас реалізація ігрової технології сприяє якнайповнішому розкриттю індивідуальних особливостей кожного учня, дає змогу вчителю привернути увагу учнів і протягом досить тривалого часу підтримувати їхній інтерес до важливих ознак і складних питань теми, що вивчається [1, с. 94].

1. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» [2-ге вид., допов. і переробл.] / Л. В. Коваль, С. О. Скворцова. – Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. - 414 с.
2. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. / Л. В. Коваль. - Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. - 225 с.
3. Кудыкина Н. В. Дидактические игры и занимательные задания для первого класса / Н. В. Кудыкина. – К.: Рад. Школа, 1989. – 142 с.
4. Минич О. А., Хаткевич О. А. Педагогические игры / О. А. Минич, О. А. Хаткевич. - М., 2005. - С. 3.
5. Савченко О. Сучасний урок у початкових класах. / О. Савченко. - К., 1997. - 256 с.

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. ВИМОГИ ДО ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Федорович В., студентка 2 курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник : Копчук-Кашицька М. С., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Урок - це основна організаційна форма навчання в школі. Він є не тільки важливою організаційною, але і, перш за все педагогічної одиницею процесу навчання і виховання. На уроці принципи, методи і засоби навчання отримують реальну конкретизацію і знаходять своє правильне рішення і втілюються в життя. Кожен урок вносить свій специфічний, властивий лише йому, внесок у вирішення завдань

Метою нашої статті є дослідження значущості нестандартних уроків у підвищенні інтересу школярів до навчання та вивчення ефективності нестандартних форм проведення уроків.

Аналіз наукових досліджень. З середини 70-х рр. у вітчизняній школі знайшлася небезпечна тенденція зменшення інтересу школярів до занять. Відчуження учнів від пізнавальної праці педагога намагалися зупинити різними способами. На загострення проблеми масова практика відреагувала так званими нестандартними уроками, які мають головною метою порушення і утримання інтересу учнів до навчального предмета.

Нестандартний урок - це імпровізоване навчальне заняття, нетрадиційну (не встановлену) структуру .

Нетрадиційні уроки в початковій школі, як і раніше займають значне місце. Це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів, ігровою основою даних уроків, оригінальністю їх проведення [3, с.323].

Особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б інтерес в учнів, сприяло їх оптимальному розвитку і вихованню [2, с.333].

Деякі методисти схильні вважати, що не традиційність – зовсім не нове явище у вітчизняній початковій школі, адже ще К. Д. Ушинському шляхом не традиційності письма і читання вдалося створити синтетичний метод навчання грамоти [4, с. 260].

Блискучим прикладом проведення нестандартних уроків був досвід В.О. Сухомлинського, його «уроки мислення в природі», які він проводив у Павлівській школі для 6-річних учнів. [4, с. 260].

Зрозуміло, ніхто не вимагає скасування традиційного уроку, як основної форми навчання і виховання дітей. Мова йде про використання в різних видах навчальної діяльності нестандартних, оригінальних прийомів активізують всіх учнів, підвищують інтерес до занять і разом з тим забезпечують швидкість запам'ятовування, розуміння і засвоєння навчального матеріалу з урахуванням віку і здібностей школярів.

Багато творчо працюють вчителі стали використовувати незвичайні різновиди уроку, нові побудови навчальних занять, в корені відрізняються від так званих нестандартних уроків класичного зразка [4, с. 261].

До таких уроків треба ретельно готуватися: давати попередні завдання, пояснювати побудова уроку, роль і завдання кожного учня; готувати наочні посібники, карти, дидактичний матеріал. Передбачається хід занять з урахуванням рівня та особливостей як класу в цілому, так і окремих школярів, характеру і здібностей учнів, які отримали конкретне завдання, послідовність операцій [4, с. 262].

Основний зміст статті. Нетрадиційний урок – це перш за все результат творчого пошуку вчителів, і на питання, як сконструювати такий урок на будь-яку тему. Яким закономірностям підпорядкований цей процес, які рекомендації можуть допомогти вчителю у вирішенні цієї професійної проблеми може дати відповідь вивчення і ознайомлення з різними видами тих уроків, що розробляються і практично реалізуються самими вчителями [5, с. 283].

Особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликало б інтерес в учнів, сприяло їх оптимальному розвитку і вихованню.

До нестандартних уроків належать:

1. *Уроки змістовної спрямованості.* Їх основним компонентом є взаємини між учнями, засновані на змісті програмового матеріалу – уроки-семінари, уроки-конференції, уроки-лекції;

2. *Уроки на інтегративній основі* (уроки-комплекси, уроки панорами). Їм властиве викладання матеріалу кількох тем блоками, розгляд об'єктів, явищ в їх цілісності та єдності. Проводять такий урок кілька вчителів, один з яких ведучий.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

3. *Уроки міжпредметні*. Мета їх – «спресувати» своєрідний матеріал кількох предметів.

4. *Уроки – змагання* (уроки - КВК, уроки-аукціони, уроки-турніри, уроки-вікторини, уроки-конкурси). Передбачають поділ дітей на групи, які змагаються між собою, створення експертної групи, оцінювання їх результатів, нарахування певної кількості балів.

5. *Уроки суспільного огляд знань* (уроки-творчі звіти, уроки-заліки, уроки-консультації, уроки - взаємонавчання). Особливості цим уроків полягають у опрацюванні найскладніших розділів програми, вони спонукають до активної самостійної пізнавальної діяльності.

6. *Уроки комунікативної спрямованості* (уроки-діалоги, уроки-роздуми, уроки-диспути, уроки - репортажі). Передбачають використання максимально різноманітних мовних засобів, самостійне опрацювання матеріалів, виступи перед аудиторією, обговорення і критика від опонентів.

7. *Уроки театралізовані* (уроки-спектаклі, кіно-уроки). Проводять їх у межах діючих програм, викликають емоції, збуджують інтерес.

8. *Уроки – подорожування, уроки – дослідження* (уроки-пошуки, уроки-розвідки). Пов'язані з виконанням ролей, витівками.

9. *Уроки з різновіковим складом учнів*. Їх проводять з учнями різного віку, спресовуючи в різні блоки.

10. *Уроки – ділові, рольові ігри* (уроки-суди, уроки-імпровазації). Передбачають виконання ролей за певним сценарієм, імітацій діяльності.

11. *Уроки – драматизації* (драматична гра). Спрямовані на розвиток співробітництва і єдності у навчальній групі.

12. *Уроки – психотренінги*. Спрямовані на розвиток і корекцію дитячої психіки [2, с. 333-335].

Отже, існує декілька видів нестандартних уроків, які сприяють виникненню інтересу в учнів, їхньому розвитку і вихованню.

Одним із найцікавіших нетрадиційних уроків упродовж усіх етапів вивчення матеріалу є *уроки – мандрівки*. Метою таких уроків є зацікавлення всіх учнів, створення атмосфери невимуженості на веселого настрою у дітей. Під час таких уроків дуже важливо підбити підсумки заняття, визначити переможця, вказати недоліки. *Віршовані* – це нестандартні уроки, які проводять у віршованій формі, метою яких є розвиток зв'язного мовлення школярів. Проводять такі уроки не частіше як раз на місяць. *Інтегровані уроки* – це уроки, метою яких є «спресування» своєрідного матеріалу кількох предметів навколо однієї теми та систематизація його. *Урок – телепередача* – це урок вивчення нового матеріалу з попередньою підготовкою учнів. У сценарій уроку органічно входять кіно програма, пісня, музична вставка. *Уроки – дискусії* – Використання групових методів навчання, постановка проблемних завдань, розв'язання яких передбачає несподівані точки зору. Уміло проведена дискусія – це поєднання різних позицій для пошуку спільної точки зору. *Урок - брейн-ринг* дозволяє учням відчути себе ерудитом, частиною команди, згуртовує колектив. Основними принципами його є наявність спеціально обладнаних ігрових столів, поділ класу на команди, питання гри йдуть від теми чи розділу. *Уроки – змагання* проходять в нетрадиційній ігровій формі із залучення учнів класу до отримання певної суми знань, умінь та навичок, отриманих на попередніх уроках. Вони швидше покликані узагальнити, систематизувати і перевірити знання учнів. *Уроки – дослідження* – це уроки, завдяки яким діти задовольняють потребу у дослідництві, творчості, що має позитивний вплив на їхнє здоров'я, самовираження. *Уроки-сюжетні замальовки* проводяться у нетрадиційній формі із залучення м учнів до отримання певної суми знань, умінь і навичок. Метою уроку є поповнення словникового запасу учнів, розвитку їх мовленнєвих навичок та набуття досвіду спілкування з аудиторією.

Соціологічне опитування серед учителів середніх загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл показало, що педагогам відома досить велика кількість видів нетрадиційних уроків. Однак за визнанням самих педагогів, у своїй практичній діяльності вони використовують їх недостатньою мірою[4, с.21].

Розглядаючи нестандартні уроки, психологи відзначають дві основні психологічні особливості. По-перше, в процесі таких уроків з'являються нові можливості спілкування за типом «учитель-учень». По-друге, нестандартні уроки, безумовно. Сприяють розвитку пізнавальних процесів у школярів.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Нетрадиційними можуть бути і організаційний момент, і хід уроку, і фізхвилинка. Це залежить від професіоналізму творчого таланту вчителя. Можна використовувати для цього сучасну педагогічну літературу, де рекомендуються

Висновок. Ефективність навчального процесу багато в чому залежить від умінь вчителя правильно організувати урок і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення заняття. Якщо на уроці його традиційні елементи реалізуються нетрадиційними формами, то матимемо нетрадиційний урок. Кожен урок, і нетрадиційний в тому числі, у процесі вивчення розділу, великої цілісної теми займає своє, тільки йому належне місце, тобто є елементом усієї системи уроків з цієї теми. Як показало вивчення даного питання, традиційність звичайного уроку полягає перш за все у традиційності структури уроку.

1. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / Фіцула М.М. – Т.: «Навчальна книга - Богдан», 1997. – с. 293-297.
2. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П. Волкова. – К.: Академія, 201. – 576 с.
3. Мойсеюк Н.С. Педагогіка / Н.С. Мойсеюк. – К., 2001. -608 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я.Савченко. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
5. Малафійк І.В. Нетрадиційні уроки: Навчальний посібник / Малафійк І.В. –К.: Кондор, 2005. – с. 281-308.
6. Єлісеєва С. Про сучасні підходи до організації навчання на уроках української мови та літератури. Частина третя: Нестандартний урок. Види нестандартних уроків / С.Єлісеєва // Українська мова й література в сучасній школі. – 2012.- №2. – с.39-41.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Гончаренко С. - К.: Либідь, 1997. - 376 с.

РОЗВИТОК ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА У ПРОЕКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Чеснова М., студентка V курсу спеціальності «Початкова освіта» Педагогічного інституту
Науковий керівник: Іванюк Г. І., доктор педагогічних наук, доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Діяльність сучасної початкової школи обумовлена суспільними функціями щодо організації освітнього середовища для розвитку особистості. Відтак, модернізуються її навчальна і виховна функції. Актуалізуються завдання соціалізації школяра. Першочерговим є підготовка дитини (учня початкової школи) до життя, формування здатності та готовності до життя в спільноті, збереження родини, Батьківщини, держави, а отже – формування життєвої компетентності.

За словником С.І. Ожегова «компетентна – знаюча, обізнана, авторитетна у певній області людина» [1]. Поняття «компетентність» передбачає здатність приймати морально-відповідальні рішення в умовах мінливого світу й нести відповідальність за їх реалізацію. В сучасному світі існує велика кількість засобів поширення масової інформації, тому дитина, як губка, поглинає її. Так формуються позитивні та негативні психологічні стереотипи людини, що є визначальними у формуванні життєвої компетентності.

Варто зауважити, що вони виникають і закріплюються як результат суджень, що формуються під час співіснування в різних сферах життєдіяльності. Дитина не формує стереотипи самостійно на базі власного досвіду, а переймає їх від родичів, знайомих та із засобів масової інформації.

Важливо сформувати в дитини поняття позитивних дій та вчинків і не сприйняття негативних. Тому це завдання покладається на вчителя початкових класів, адже саме в молодшому шкільному віці необхідно сформувати соціальний імунітет. Ми розглядаємо це явище як здатність і готовність особистості протистояти негативним умовам середовища життєдіяльності та проектувати свою власну життєву траєкторію.

Для формування життєвої компетентності в учнів початкової школи ефективним є метод проектної діяльності. Мета його полягає в тому, щоб:

- заохотити дітей до самостійного здобування знань;
- розвивати дослідницькі вміння (спостереження, аналіз, збір інформації та ін.);
- розвивати комунікативні вміння;
- розвивати вміння користуватися набутими знаннями для вирішення пізнавальних і практичних завдань, значущих для людини, родини та інших соціальних спільнот;
- розвивати системне мислення;

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

- застосовувати набуті знання та способи діяльності в практичній діяльності.

Головним завданням проектної діяльності є допомога дитині зорієнтуватися в суспільному вирі подій та явищ – соціальних, економічних, інформаційних, а також оволодіти досвідом життя в громаді. Все це передбачає розвиток активного самоствердження особистості у суспільстві, готовності до продуктивної діяльності у різних сферах суспільного життя.

Якщо учень зуміє впоратися з роботою над навчальним проектом, можна сподіватися, що в дорослому житті він буде більш адаптивним: зуміє планувати власну діяльність, орієнтуватися в різноманітних ситуаціях, спільно працювати з різними людьми, тобто пристосовуватися до мінливих умов.

Приклад організації та проведення навчального проекту «Я люблю Україну» для учнів четвертого класу однієї з київських шкіл, подаємо нижче:

Тема навчального проекту: «Я люблю Україну»

Гасло: «Наша слава – Українська держава»

Учасники: *вчитель та учні.*

Характеристика проекту:

за кінцевим результатом: *практико-орієнтований;*

за кількістю учасників: *колективний, учні 4-го класі;*

за тривалістю: *середньотривалий;*

за характером контактів: *внутрішній;*

Термін реалізації: *2014-2015 н.р.*

Домінуюча діяльність: *навчально-пошукова.*

Етапи проекту

Пошуковий	Визначення теми, аналіз проблеми, постановка мети, обговорення методів дослідження.	Вересень 2014р.
Аналітичний	Аналіз вхідної інформації, пошук способів дослідження й реалізація мети, завдань проекту, побудова алгоритму діяльності.	Жовтень 2014р.
Практичний	Виконання запланованих кроків.	Жовтень-січень 2015р.
Презентаційний	Оформлення результатів.	Лютий 2015р.

Мета проекту:

- набуття учнями початкової школи соціального досвіду;
- розвиток здатності і готовності до життя у спільноті.

Завдання:

розвиток:

- людської гідності;
- любові до рідної землі, родини, Батьківщини; бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших;
- виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власних світоглядних позицій;
- забезпечення умов для самореалізації особистості.

Очікувані результати:

- покращення морально-духовної вихованості;
- підтримка розвитку особистісних якостей;
- підвищення мотивації до функціональності знань;
- здатність і готовність до самостійного проектування власної діяльності в спільноті.

Структура діяльності вчителя і учнів

Етапи	Учні, вчитель, батьки	Педагог-організатор	Способи організації
Підготовка, визначення теми та мети проекту	Обговорення, пошук інформації	Розповідає про задум, мотивує, допомагає у визначенні завдань	Навчальний діалог
Планування	Формування завдань,	Коригує, пропонує	Навчальний

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

	обговорення їх	ідеї, висуває пропозиції	діалог
Прийняття рішень	Визначення оптимального варіанту	Спостерігає, керує діяльністю	Ситуація вільного вибору, дискусія
Збір інформації	Збирання інформації	Спостерігає, керує діяльністю	Ситуація вільного вибору, дискусія
Аналіз інформації, створення виховного продукту	Аналіз інформації, репетиція	Спостерігає, коригує, радить	Вільний вибір, репетиція
Захист проектів	Презентація проекту. Оцінка зусиль, використаних можливостей, творчого підходу	Обговорює	Організація свят, конкурсів, змагань, обговорення.

Планування завдань і реалізація

Назва заходу	Термін виконання
Виховні години «Рідний край – це рідні люди» «Дивись, не забудь: людиною будь» «Рідну землю, де живем, Україною зовем» «Великдень – велике свято!» «Моя мова веселкова» «Неси радість людям»	Вересень – грудень
Родинні свята «Бабусю, рідненька, ти все на світі знаєш» «Шануй батька й матір своїх» «Мій рід – моя родина» «Свято матері» «День родини»	Жовтень – листопад
Відновлюємо народні традиції Свято «День соборності України» «Рідна мова – пісня солов'їна» – пісенний конкурс «Ой роде наш красний»	Грудень – січень
Інтегровані виховні заходи «Мій край – моя історія жива» – літературний журнал «Струни серця» – конкурс читців «Українські народні ігри» – практичне заняття «Козацькі розваги» Виставка книг та дитячих малюнків «Українська я дитина, моя ненька – Україна!»	Вересень січень

Як засвідчує практика, завдяки проектній діяльності в учнів формуються цілісні уявлення про українську державу, національні традиції українського народу, суспільство, красу української мови, народної культури. Учасники проекту оволодівають вмінням успішної взаємодії з вчителем, батьками, представниками творчих професій, завдяки чому розвиваються комунікативні вміння.

Загалом, охарактеризувавши проект, можна прийти до висновку що завдяки поставленим завданням, обраною системою заходів, проект направлений на розвиток життєвої компетентності учнів.

Використовуючи метод проектів, вчитель втілює поставлені завдання в життя, а саме: соціалізації школяра, підготовки дитини до життя й формування здатності та готовності до життя в спільноті, збереження родини, Батьківщини, держави, а отже – формування життєвої компетентності.

1. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова – М., 2010 г.

2. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики : наук.-метод. посіб. / за ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя : ЦентрІон, 2005. – 431 с.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

3. Галицький О. Навчаємо і виховуємо / Проектна діяльність у школі / О. Галицький. – К. : Шк. світ, 2007. – С. 79-86.

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шатіло Д., студентка IV курсу, Інститут психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Володько Т. К., старший викладач

Бердянський державний педагогічний університет

Одним із стратегічних напрямків реформування освіти в Україні є гуманістична спрямованість педагогічного процесу, що ґрунтується на засадах глибокої поваги до особистості учня, врахування особливостей його індивідуального розвитку, а також створенні особливого психологічно комфортного навчального середовища в загальноосвітньому навчальному закладі. Цим зумовлений інтерес науковців до пошуку нових методів, спрямованих на самовизначення особистості, розвиток у неї здібностей до рефлексії, що дає змогу знаходити зовнішні та внутрішні механізми для активізації особистісного зростання і творчого саморозвитку.

Правомірно вказати, що одним із найефективніших засобів гармонізації розвитку особистості є мистецтво, застосування якого з терапевтичною метою знаходить втілення в арт-терапії.

Актуальність і ефективність використання арт-терапії в навчально-виховному процесі освітнього закладу з метою творчого розвитку особистості, вільного самовираження і самопізнання підтверджується науковими працями в ізотерапії (О. Вознесенська, О. Деркач, А. Захаров, С. Харченко та ін.).

В енциклопедії освіти арт-терапія визначається як «лікувально-профілактична й корекційна діяльність з використанням мистецтва; складова психотерапії, складний синтез галузей наукових знань - педагогіки, психології, мистецтва, медицини, ергономіки» [2, с. 29].

Терапія за допомогою мистецтва виникла в 30-х роках ХХ століття. Уперше термін «арт-терапія» запровадив англійський лікар і художник Адріан Хілл у 1938 р. в описі своєї роботи з туберкульозними хворими в санаторіях. Він уважав, що завдяки можливості створювати нові образи людина відволікається від переживань з приводу своїх фізичних вад і зосереджує увагу саме на тому, що допомагає їй звільнитися від страждань [3, с. 217].

Бурхливий розвиток арт-терапії розпочався у другій половині ХХ століття в європейських країнах. Основною ознакою прогресування цього методу є відкриття перших професійних об'єднань арт-терапевтів. Так, у 1963 році була створена Британська арт-терапевтична асоціація, у 1969 році – Американська арт-терапевтична асоціація. Метою діяльності цих об'єднань було сприяння збереженню психічного і фізичного здоров'я громадян за допомогою образотворчого мистецтва та інших видів творчості як психотерапевтичного інструменту

У процесі розвитку арт-терапії увага психотерапевтів переважним чином була спрямована на символізм продуктів образотворчої діяльності, оскільки цінність використання мистецтва з психотерапевтичною метою полягає в тому, що з його допомогою можна на символічному рівні безпечно вивчати найрізноманітніші почуття та давати можливість їх вияву.

Види арт-терапії, представлені у психології та медицині, відповідають існуючим видам мистецтв. Виділяють власне арт-терапію, музикотерапію, танцювальну терапію, драмотерапію, казкотерапію, бібліотерапію, маскотерапію, етнотерапію, ігротерапію, кольоротерапію, фототерапію, куклотерапію, оригамі тощо. Крім того, кожний із цих видів має безліч арт-терапевтичних технік, які застосовуються для вирішення внутрішніх і міжособистісних конфліктів, кризових ситуацій, вікових криз, травм, невротичних і психосоматичних розладів тощо.

Наведемо деякі техніки арт-терапії, які можуть бути використані під час роботи з дітьми:

- *малювання* – одна з основних технік арт-терапії. Малювати можна чим завгодно, але слід пам'ятати, що нервовій людині краще використовувати крейду, тому що акварель, яка розтікається, може спровокувати тривогу. Крейду легше контролювати, і людина переносить це відчуття на життя. А якщо людина закомплексована, то краще малювати аквареллю - це допоможе їй відчути себе розкутою

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

- **колаж** робиться з газетних і журнальних вирізок, природних матеріалів, фотографій, кольорового паперу. При виготовленні колажу не виникає напруги, пов'язаної з відсутністю художніх здібностей, саме тому він дозволяє кожному одержати успішний результат.

- для **ліплення** використовуються пластилін, глина, тісто. Учасники групи можуть виліпити свій страх, подивитись і поламати, а потім створити протилежний стан - радості, щастя.

- **маскотерапія**. Маска ліпиться на обличчі. Спочатку на шкіру наноситься крем, на який викладається перший шар паперу, а зверху приклеюється другий. Потім вона знімається й висушується, а далі розмальовується.

Відповідно до досліджень О. Федій, арт-терапія, як визначальна складова естетотерапії, є «системою психолого-педагогічних впливів, яка базується на використанні мистецьких засобів у навчально-виховному процесі з метою подолання негативних емоційно-чуттєвих станів та створення особливих умов у освітньому просторі для творчого розвитку особистості» [4, с. 162].

Сучасний науковець О. Деркач, вивчаючи проблему використання арт-терапевтичних технік у професійній діяльності вчителя початкових класів, акцентує увагу на актуальності питання адаптації першокласників до умов навчально-виховного процесу школи засобами арт-терапії. Контроль за процесом адаптації учнів перших класів до шкільного життя здійснюється з боку шкільного психолога та вчителя. О. Деркач визначає, що результатами шкільної дезадаптації є труднощі в навчанні аж до стійкої неуспішності; ускладнення стосунків з однокласниками чи вчителями; небажання ходити до школи; симптоми соматичних захворювань; емоційні порушення [1, с. 16].

Стабільне зростання показників тривожності, шкільної та соціальної дезадаптації учнів поставила нас перед необхідністю пошуку оптимальних засобів та методів діагностики та психологічної корекції, якими змогли б скористатися вчителі початкових класів у своїй повсякденній практиці. При використанні арт-терапевтичних технік у виховному процесі початкової школи одним із оптимальних методів корекції дитячих страхів та тривожності вважаємо метод перетворення.

Основні закономірності його застосування можна розглянути на прикладі техніки «Долаємо свій страх», що передбачає зображення дітьми власного страху із подальшим моделюванням свого ставлення до нього. Таким чином, на думку психологів, долається внутрішній психологічний бар'єр – страх перед страхом. Зазвичай дітям надзвичайно важко конкретизувати свій страх, що виникає від самого лише уявлення і не має словесного визначення.

Найголовніша перевага мистецтва у терапії полягає в тому, що дозволяє людині відокремити себе від того, з чим вона працює. Ми створюємо матеріальний еквівалент існуючої проблеми, що дозволяє поглянути на неї під іншим кутом зору: тепер ми можемо її розглядати, перевертати, відкласти убік, а потім знову повернутися до її вирішення, можемо навіть змінити чи повторити, бо вона стала цілком реальною субстанцією.

Таким чином, на думку психологів, долається внутрішній психологічний бар'єр - страх перед страхом. Прийняти рішення малювати означає знову безпосередньо зіштовхнутися зі своїм страхом і вольовими зусиллями втримувати його у пам'яті доти, доки він повністю не буде зображений на малюнку. Після закінчення роботи, коли умовність цього страху вже усвідомлена, дитина здатна доволі спокійно говорити про свій страх, описувати його, шукати причини його виникнення, а отже, - і шляхи його подолання.

Арт-терапія є найбільш давньою та природною формою корекції емоційного стану, якою можна користуватись для зняття накопиченої психічної напруги, для того, щоб заспокоїтись чи просто зосередитись. Творчість як дитини, так і дорослого, реалізована у процесі арт-терапії, дає можливість висловити та відтворити внутрішні почуття, переживання, сумніви, конфлікти та сподівання, у символічній формі переживши ще раз важливі події, адже спонтанна образотворча діяльність здатна виражати неусвідомлюваний зміст психічного життя. Символічна мова є однією з основ образотворчого мистецтва і допомагає точніше висловити свої переживання, по-новому поглянути на життєві проблеми та знайти шлях до їх розв'язання.

1. Деркач О. Малюємо школу : діагностика шкільної дезадаптації першокласників засобами арт-терапії / О. Деркач // Мистецтво та освіта. - 2010. - № 4. - С. 15-18.
2. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. - К. : Юрінком інтер, 2008. - 1040 с.
3. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам. - СПб. : Питер Ком, 1999. - 384 с.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

4. Федій О. А. Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії : теорія і практика : [монографія] / О. А. Федій. - Полтава : ПНПУ 2009. - 404 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Яременко І., студентка III курсу, спеціальність «Початкова освіта»

Науковий керівник: Мірошніченко Л.В., викладач вищої категорії, викладач-методист

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище імені А.С.Макаренка»

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. [1]

В Державному стандарті базової та повної середньої освіти більшість загально навчальних умінь, навичок, засобів пізнання пов'язані з компетентністю, як показує практика, формування їх у школі є слабкою ланкою. Навчання в школі, перш за все, спрямовано на надання учням певної кількості фактичних знань, формування у них предметних умінь і навичок. Школа сьогодні не навчає дітей на достатньому рівні приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні технології, критично мислити, вирішувати конфліктні ситуації, орієнтуватися на ринку праці. [2]

Сьогодні існує три підходи (три моделі), на основі яких можна аналізувати й розбудовувати освітній процес у сучасній школі, це підхід з погляду на зміст, навчання, результат.

- Підхід з погляду змісту, де важливим є те, «що вивчається учнями в школі», і навчальний план (навчальні програми) є набором «знаннєвих» можливостей учня, які можуть бути реалізовані на уроках і в позаурочний час.
- Підхід з погляду навчання, за якого суттєвими питаннями є: що відбувається під час навчання? Як учні вчаться? Що насправді вони засвоюють з викладеного? Аналізу підлягають «реальні» явища та процеси.
- Підхід з погляду результатів, який спрямовує навчально-виховний процес на формування та розвиток в учнів комплексу компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими вони оволодіють, закінчуючи школу.

Ідея компетентісного підходу - одна із відповідей на запитання, який результат освіти необхідний особистості і затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня на сьогоднішній день є однією із актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити цю проблему традиційним шляхом.

Проблема формування ключових, загально предметних та предметних компетентностей учнів завжди була у центрі уваги українських науковців – Т.Байбари, Н.Бібік, О.Біди, С.Бондар, М.Вашуленка, І.Гудзик, Л.Коваль, О.Локшиної, О.Онопрієнко, О.Овчарук, О.Пометун, К.Пономарьової, О.Савченко, С.Трубачевої та ін. Вченими визначено зміст основних дефініцій «компетентність» та «компетенція», здійснено порівняльну характеристику ключових компетентностей в європейських освітніх системах та розглянуто методичні аспекти формування в молодших школярів компетентностей та компетенцій.[3] Втілення компетентісного підходу – це найважливіша умова підвищення якості освіти.

Компетентісний підхід у навчанні пов'язаний з особистісно зорієнтованим і діючим підходом до освіти, оскільки торкається особистості учня та може бути реалізований і перевірений лише в процесі виконання конкретним учнем визначеного комплексу дій. Набуття учнями компетенцій у процесі навчання – це завдана вимога, норма освітньої підготовки учнів не лише у нашій школі. На нашу думку, першочерговим у навчальному процесі дітей є розвиток того типу їх мислення, що дає змогу їм адекватно оцінювати нові обставини та формувати свою стратегію подолання проблем, що можуть виникнути. А

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

реалізувати це завдання без використання сучасних інформаційних технологій та засобів вже просто неможливо.

На своїх уроках ми намагаємося діяти так, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, розв'язували, заперечували, співставляли, інтерпретували та дебатували за його змістом, тобто формували свою компетентність. В цьому нам надзвичайно допомагає використання мультимедійних презентацій різного типу. Це забезпечує швидке і міцне опанування маленькою людиною навчального матеріалу, розвиває здібності та розумові якості учнів, сприяє активізації їх пізнавальної діяльності.

Саме тому вважаємо, що організація повноцінної розумової навчально-пізнавальної діяльності учнів максимально забезпечує їхню активність, стає в більшій мірі можливою завдяки доцільному використанню комп'ютерних технологій у поєднанні з різними навчальними, які ми застосовуємо на уроках читання, української мови, математики, природознавства та інших. Усвідомлюючи це і працюючи над темою компетентнісного підходу до навчально-виховного процесу в початковій школі, ми за основу своєї діяльності взяли виконання чотирьох основних принципів, на яких базується сучасна освіта: навчити дітей жити разом, навчити дітей отримувати знання, навчити дітей працювати, навчити дітей жити змістовно, гідно. А ще обов'язково навчаємо дітей орієнтуватися в інформаційно-комп'ютерному світі. [4]

Вважаємо, що креативно-аналітичному мисленню школярів сприяють і нетрадиційні або нестандартні уроки. Серед таких найчастіше використовуємо уроки-подорожі, екскурси, уроки-змагання, естафети, уроки-вікторини, ринги, уроки-КВК, уроки-конференції. Для цих уроків характерна така структура змісту і форм, що викликає у молодших школярів захоплення та інтерес до навчання, сприяє їх оптимальному розвитку і вихованню. На таких уроках, важливо, щоб кожна дитина виконувала посильне завдання і відчувала радість успіху. Тобто, індивідуальний підхід є одним з ефективніших для навчання і виховання дітей і на нестандартних уроках. Для цього завжди намагаємося добре продумувати, що робитиме кожен учень на такому уроці. Добираємо для кожної дитини таку роботу, яка б обов'язково принесла їй успіх. А успіх дає моральне задоволення, позитивні почуття, впевненість у собі, компетентність у виконанні зрозумілого завдання.

Важливу роль в реалізації компетентнісного підходу мають технології саморегульованого навчання, розвиваючі технології, активні методи навчання, прийоми та різні форми роботи. До них відносяться:

- когнітивно-орієнтовані технології (діалогічні методи навчання, проблемне навчання, тренінги тощо);
- діяльнісно-орієнтовані технології (проекти, контекстне навчання, рольові та ділові ігри, дидактичні завдання, технологічні карти тощо);
- особистісно зорієнтовані технології (інтерактивні та імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика тощо);
- модульна технологія, яка дозволяє створити відносно уніфіковану модель вивчення кожної теми, до якої входять (на прикладі математики) такі заняття: «Вступне заняття», «Навчання вирішування завдання», «Самостійне рішення задач», «Урок-ярмарка знань», та «Підсумковий контроль». [5]

На різних етапах заняття учні є не пасивними слухачами, що відтворюють дії вчителя, а активними учасниками процесу пізнання. Сформованість у особистості ключових компетентностей дає можливість: розв'язувати найрізноманітніші життєві проблеми, отримувати й критично аналізувати інформацію, приймати рішення, оцінювати соціальні наслідки дій, працювати в групі, включатись у проекти, організувати безперервну самоосвіту, використовувати нові інформаційні технології, проявляти стійкість перед труднощами, знаходити нові рішення. Іншими словами – сформувані такі особистісні якості, які допоможуть дитині знайти своє місце у житті, визначитися з колом своїх інтересів та уподобань, розвинути їх, стати активним членом суспільства, компетентною, упевненою у власних силах людиною.

1. Гудзик И. Ф. Компетентносно ориентированное обучение русскому языку в начальных классах (в школах с украинским языком обучения) / И. Ф.Гудзик. - Чернівці: Видавничий дім "Букрек", 2007. - 496 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти

Rozwitek osobistosci mladshogo shkoljara: suchasni realii ta perspektivi

3. Паршукова Н. Б. Создание и использование виртуальной лаборатории как средства формирования предметной компетенции по геометрии у учащихся основной школы: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И. Б. Паршукова. — Екатеринбург, 2009.-205 с.
4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод, посіб. / О. І. Пометун. - К. : АСХ, 2004.-192с.
5. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн /О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [б-ка з освітньої політики]; під заг. ред. О. В. Овчарук. - К.: К.І.С., 2004. - С. 16-25.

Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку

AGRESJA WERBALNA W SZKOLE I JEJ PRZYCZYNY ORAZ FORMY DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH OGRANICZAJĄCYCH TO ZJAWISKO

Buda Katarzyna, Student III roku Pedagogiki Społeczno- Opiekuńczej z Terapią Pedagogiczną

Opiekun naukowy: Beata Zięba – doktor

(Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie – I miejsce pracy, PWSZ im. S. Pigoń w Krośnie – II miejsce pracy

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigoń w Krośnie (POLSKA)

Współcześnie agresja werbalna jest zjawiskiem bardzo powszechnym. W dużej mierze dotyczy ona również młodzieży szkolnej. Coraz więcej młodych ludzi staje się nie tylko ofiarami, ale też, co bardzo przerażające, sprawcami agresji werbalnej. Często dla młodych ludzi tego rodzaju agresja nie jest niczym złym. Tymczasem agresja werbalna niesie za sobą poważne konsekwencje zarówno dla ofiary jak i dla agresora, pozostawiając w psychice ślad na długie lata. Niestety z agresją werbalną możemy się spotkać niemal wszędzie: na ulicy, w pracy, w środowisku szkolnym, w środowisku rodzinnym czy w mediach. Dlatego tak ważne jest, aby podejmować działania, które mają na celu ograniczenie lub wyeliminowanie agresji werbalnej.

Jak wynika z najnowszych badań Instytutu Badań Edukacyjnych agresja werbalna jest największym problemem w szkołach. Doświadczyło jej aż 66% chłopców i 60% dziewcząt.¹ Warto więc bliżej przyjrzeć się temu zjawisku.

Agresja to zachowanie skierowane na wyrządzenie krzywdy innym osobom, którego nie można usprawiedliwić.² Jedną z jej form jest agresja werbalna czyli słowna reakcja, która ma na celu wyrządzenie krzywdy drugiemu człowiekowi lub uzyskanie nad nim przewagi.³

Agresja słowna może przybierać różnorakie formy. Wyróżniamy zarówno agresję bezpośrednią, jak i pośrednią. Do agresji werbalnej bezpośredniej zaliczamy:

- wulgaryzmy,
- obrażanie,
- ośmieszanie,
- wyzwiska,
- brutalne dokuczanie i szyderstwa

Natomiast mówiąc o agresji pośredniej mamy na myśli:

- nakłanianie do obrażania i wyzywania
- rozsiewanie złośliwych plotek
- wysyłanie obraźliwych wiadomości (sms, e-mail)⁴

Aby móc skutecznie walczyć z agresją werbalną wśród młodzieży należy znać jej przyczyny. Może ona mieć podłoże w środowisku rodzinnym, w środowisku szkolnym, w środowisku rówieśniczym, jak i również w mediach.

Przyczyny tkwiące w środowisku rodzinnym mogą dotyczyć zaburzonych relacji w rodzinie, sytuacji ekonomicznej lub niewłaściwych metod wychowawczych. Do przyczyn tych zaliczamy m.in. :

- brak jednego z rodziców,
- kłótnie pomiędzy rodzicami,
- brak wzajemnego szacunku,

¹ <http://www.ibe.edu.pl/pl/media-prasa/aktualnosci-prasowe/381-przemoc-w-polskiej-szkole-jak-naprawde-wyglada> dostęp z dn. 04.03.2015r

²W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, Wydawnictwo akademickie ŻAK, s. 15

³M. Peisent, *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s.24

⁴ K. Rigby, *Przemoc w szkole*, Przeł. R. Mitoraj, Kraków 2010, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s.32

- niekorzystne warunki ekonomiczne rodziny,
- patologie w rodzinie np. alkoholizm,
- zbyt surowe lub zbyt liberalne metody wychowawcze.⁵

Kolejnym źródłem są przyczyny tkwiące w środowisku szkolnym. Dotyczą one głównie systemu szkolnego. Możemy tu zaliczyć m.in. :

- zbyt duża ilość uczniów w klasie,
- częste zmiany kadry pedagogicznej,
- anonimowość uczniów i nauczycieli w szkole,
- nieprawidłowa kontrola uczniów,
- ogólne warunki budynku i otoczenia,
- niesprawiedliwe ocenianie.

Następnym podłożem agresji werbalnej są przyczyny związane ze środowiskiem rówieśniczym. Przyczyny te dotyczą relacji w grupie. Młodzież potrzebuje akceptacji rówieśników. Dlatego też, grupa rówieśnicza ma na młodego człowieka bardzo duży wpływ. Wśród tych przyczyn możemy wyróżnić m.in. :

- naśladowanie zachowań liderów grupy,
- zmniejszenie odpowiedzialności za wyrządzone krzywdy (dyfuzja odpowiedzialności),
- chęć zdobycia popularności w grupie.⁶

Bardzo duży wpływ na młodzież mają również media, w których bardzo często prezentuje się agresje. Telewizja, internet są nieodłączną częścią życia większości ludzi, w związku z czym młodzi ludzie na co dzień spotykają się z agresją, co powoduje, że staje się ona dla nich czymś „normalnym”.

Przyczynami tkwiącymi w mediach są:

- naśladowanie, identyfikowanie się z bohaterami filmu,
- podżeganie do agresji przez media,
- ciągłe stykanie się z agresją w mediach sprawia, że człowiek staje się nieczuły na krzywdę ludzką.⁷

Zjawisko agresji werbalnej obejmuje bardzo szeroką skalę i jest zagrożeniem dla uczniów. Dlatego ważne jest wczesne podjęcie działań profilaktycznych, mających na celu ograniczenie lub nawet wyeliminowanie agresji ze szkoły. Można wyróżnić trzy podstawowe nurty profilaktyki:

1. Edukacyjny – polega na przekazaniu uczniom wiedzy dotyczącej agresji, a także na temat sposobu radzenia sobie w sytuacji kiedy mają do czynienia z zachowaniami agresywnymi.
2. Oparty na uczestnictwie – koncentruje się na konkretnych osobach, które są agresywne w stosunku do innych ludzi.
3. Środowiskowy – opiera się na zmianie otoczenia, aby wyeliminować czynniki sprzyjające występowaniu agresji.⁸

Działania profilaktyczne w szkole będą skuteczne tylko wtedy, gdy wystąpi współpraca pomiędzy kadrą pedagogiczną, uczniami i ich rodzicami. Każda z tych osób ma przypisane do wykonania zadania oraz metody, którymi ma się posłużyć, aby przeciwdziałać agresji.

Agresja werbalna nie jest zjawiskiem nowym. Jednak współcześnie stała się dużym problemem dotyczącym zwłaszcza dzieci i młodzież szkolnej. Myślę, że zadaniem każdej szkoły jest próba ograniczenia jej występowania poprzez prowadzenie działań profilaktycznych.

1. Guerin S., Hennesy. E, *Przemoc i prześladowanie w szkole*, Gdańsk 2008, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne.
2. Izdebska J., *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizją*, Białystok 2001, Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie
3. Kołodziejczyk J., *Agresja i przemoc w szkole*, Kraków 2004, NODN SOPHIA
4. Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2001, Wydawnictwo akademickie ŻAK
5. Peisent M., *Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
6. Rigby K., *Przemoc w szkole*, Przeł. R. Mitoraj, Kraków 2010, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
7. Wolińska J.M., *Agresywność młodzieży, problem indywidualny i społeczny*, Lublin 2010, Wydawnictwo UMCS

⁵ . M. Wolińska, *Agresywność młodzieży, problem indywidualny i społeczny*, Lublin 2010, Wydawnictwo UMCS, s. 47

⁶ J. Kołodziejczyk, *Agresja i przemoc w szkole*, Kraków 2004, NODN SOPHIA., s. 12 - 13

⁷ J. Izdebska, *Rodzina, dziecko, telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizją*, Białystok 2001, Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie, s.37-38

⁸ S. Guerin, E. Hennesy, *Przemoc i prześladowanie w szkole*, Gdańsk 2008, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, s. 48

ЛІВОРУКІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Безверхня В., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Росенко Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасна педагогіка виділяє проблему навчання ліворуких дітей у школі як одну із серйозних і актуальних. Хоча останніми роками школа відмовилася від практики переучування ліворуких дітей, це не вирішує проблему. І не тільки тому, що педагогічній практиці зустрічаються з труднощами при навчанні ліворуких дітей (дзеркальне читання та письмо, дисграфія, порушення фонематичного сприйняття), а і тому, що існують діти з прихованою ліворукістю, яка не має видимих зовнішніх ознак, але виявляється в специфіці латеральної організації мозку.

Проблема ліворукості сприймається багатьма дослідниками як би вершиною айсберга, у вигляді якого можна уявити величезну галузь морфології і фізіології білатеральних відмінностей організму (у тому числі і міжпівкульної асиметрії головного мозку).

Встановлено, що велика частина людства - праворукі і тільки 5-12% - ліворукі. Але слід розуміти, що і праворукі, і ліворукі - це не однорідні групи. Серед них є сильно ліворукі і сильно праворукі, але є й ті, хто виконують однієї чи іншої рукою тільки деякі дії, серед них і люди, однаково добре володіють і правою, і лівою рукою. Зарубіжні вчені відзначають, що кількість ліворуких зростає: у 1928 р. серед дорослих було виявлено 3,3% ліворуких жінок і 4,7% ліворуких чоловіків. У 1973 р. число ліворуких жінок збільшилося до 8,8%, а чоловіків до 10,4%, а в 1979-1988 рр. досягало 12,4% серед жінок і 13,9% серед чоловіків. Цифри за кількістю ліворуких, які представляють дослідники з різних країн, дуже різняться і варіюють від 5 до 30%. Звичайно, ліворуких меншість і ще менше їх стає у міру дорослішання. Ліворукість не зникає, просто агресивність праворукого середовища змушує ліворуких - часом з величезними труднощами - пристосовуватися, переучуватися, ставати як усі.

За даними вітчизняних авторів, кількість ліворуких людей серед здорових дорослих не перевищує 5,5%, і це не дивно, оскільки протягом багатьох десятиліть ліворуких дітей у нашій країні переучували, не дуже піклуючись про те, чи корисно це. За даними нейрофізіолога А. А. Айрапетянц, в 1987 р. виявлено 13,3% ліворуких хлопчиків і 10% ліворуких дівчаток серед школярів 7-9 років, в 14 років їх уже було 4,4% серед хлопчиків і 4,1% – серед дівчаток, тобто в середній школі залишається мізерно мала кількість дітей, які відстояли своє право на ліворукість. В останні роки число ліворуких дітей у початковій школі становить 15-23%.

За оцінками зарубіжних дослідників, лівшами є близько 10% дорослих, серед дітей шкільного віку цей відсоток значно вищий. Як результат впливу оточення, цей показник дещо знижується з віком. Т. А. Доброхотова та Н. А. Брагіна вказують, що частота ліворукості знаходиться в межах від 10% до 30% і спостерігається тенденція зростання кількості дітей цієї категорії у початковій школі. Тому важливого значення набувають питання, пов'язані із навчанням дітей-лівш і ліворуких.

Дослідження показують, що діти-лівші та ліворукі потребують дбайливого спостереження і психолого-педагогічного супроводу. Вони є групою ризику. Серед невстигаючих молодших школярів близько 70% лівш та ліворуких, значна кількість лівш також серед підлітків з девіантною поведінкою (А. П. Чупріков).

Проте, ліворукість та лівшество не є безпосередніми чинниками шкільної дезадаптації. Проблеми та труднощі в навчанні цієї категорії дітей підсилюються при некваліфікованому перенавчанні, відсутності адекватної допомоги і психологічного супроводу процесу навчання в масовій школі, традиційно орієнтованого на праворуких учнів. Процес навчання ліворуких дітей і дітей-лівшей у школі, їх адаптація в колективі мають свою специфіку та вимагають спеціального аналізу і особливої організації. Однією з причин цього є недостатня підготовка вчителя до відповідної діяльності.

Хоча останніми роками цією проблемою займаються такі учені, як: А. П. Чупріков, М.М.Безруких, Т. А. Доброхотова, С. Спрінгер, Г. Дейч, М. Г. Князева, В. Ю. Вільдавський, Маслова Н. В., Фефілова Т. В. та ін., це не вирішує питання. Вчителі намагаються самостійно опанувати прийомами навчання письма шкульги, використовуючи хоча б відомі їм методи навчання каліграфічного письма.

Отже, існує суперечність між потребою педагогічної практики у фахівцях, які здатні ефективно навчати дітей цієї категорії адекватно їх індивідуально-психологічним

особливостям, і недостатньою теоретичною і практичною розробкою проблеми підготовки таких фахівців.

Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до відповідної роботи вимагає створення умов для реалізації цілеспрямованої, науково обґрунтованої, поетапної програми підготовки, спрямованої на комплексне формування всіх структурних компонентів готовності до роботи з ліворукими дітьми.

1. Василенко І.Ю. Проблеми навчання дітей - лівшеї і ліворуких дітей у початковій школі / І. Ю. Василенко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С. Д. – К., 2005. – Т. 7. – Вип. 4. — с. 34-45.
2. Чемодурова Л. М. Психологічні особливості адаптації ліворуких дітей молодшого шкільного віку в навчальній діяльності / Л. М. Чемодурова // Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. — К., 2005. — Т. 4, [вип. 26]. — с. 266-270.

ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ В РОБОТІ З ВАЖКОХВОРИМИ ДІТЬМИ

*Лищенко Н., студентка спеціальності «Початкова освіта» Інституту педагогіки і психології
Науковий керівник : Лапченко І. О., кандидат психологічних наук, доцент
Київський національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*

Так кожен вік відрізняється власними віковими можливостями, особливостями та закономірностями здійснення різних видів діяльності, засвоєння знань, реагуванням на ті чи інші події, різні мозкові системи і функції дозрівають з різною швидкістю і досягають повної зрілості на різних етапах індивідуального розвитку. Кожен вік характеризується своєю специфічною для нього «констеляцією» мотивів і особливим характером їх ієрархічної структури. У ранньому дитинстві життя і поведінка дитини визначаються тимчасовим підпорядкуванням безпосередніх афективних тенденцій, що виникають ситуативно, практично поза свідомістю самої дитини. Надалі на основі відносно постійних домінуючих потреб складається більш стійка ієрархія мотивів [1, с. 21]. І так, поступово ця ієрархічна система мотивів набуває максимальної стійкості та свободи від зовнішніх впливів. Це означає, в свою чергу, що кожен віковий етап має свою неповторну психофізіологічну структуру, в значній мірі визначаючи потенційні психологічні можливості даного віку [4, с 12].

Звідси і витікає питання вибору адекватних віку методів роботи практичного психолога. Якщо вже у підлітковому віці для діагностики можна обрати тести, опитувальники, багатофакторні шкали, то для дитячого віку (дошкільного і молодшого шкільного) більш ефективним буде застосування проєктивних методик. Дітям ще важко зосередитися на одноманітній і нецікавій діяльності; навпаки, в процесі цікавої для них гри увага може бути досить стійкою. Крім того, часто вони відчують труднощі, пов'язані з недостатнім умінням усвідомлювати, аналізувати, висловлювати в слові свої труднощі і проблеми [5, с. 78]. Дитина певним чином реагує на ситуацію, тому важливо розуміти не фізичний характер реакції (це не просто "польова взаємодія"), але те, що вона є інтерпретацією дитиною подій, що відбуваються навколо [2, с. 9].

Особливо актуальним питанням стає вибір методик в роботі з дітьми, які знаходяться на стаціонарному лікуванні в клініці, з серйозними захворюваннями, які певним чином впливають на психіку та самопочуття дитини. Як і у дорослої людини, у дітей також є своє ставлення до ситуації та сприйняття хвороби і свого стану пов'язаного з нею, власна внутрішня картина хвороби (ВКХ), яка також впливає на перебіг лікування, одужання та якість життя. ВКХ в одних випадках відіграє роль оптимізатора, визначає поведінку, спрямовану на подолання хвороби, в інших – формує песимістичні прогнози, супроводжувані негативними емоціями. Вимушене хворобою обмеження поведінки, звуження інтерперсональних зв'язків, зниження життєвої перспективи, які можуть створювати додаткові, крім самої хвороби, стресові ситуації, накладають свій відбиток на психологічну структуру особистості хворої дитини, що слід враховувати при її реабілітації [3, с.38].

Для маленької дитини, яка ще не набула певного життєвого досвіду, ще не вмє повноцінно керувати своїми емоціями та поведінкою, це дуже стресова ситуація. Адже вона позбавлена нормальної взаємодії з однолітками, обмежена її провідна діяльність, в якій вона набуває життєвий досвід, формується її особистість під впливом культурних цінностей та традицій.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Завданням психолога в роботі із хворими дітьми стає не тільки діагностика їх особливостей, пов'язаних із впливом хвороби, а й корекція негативних змін, їх профілактика і допомога дитині в розвитку та покращенні якості її життя. В разі тривалих захворювань відбуваються різні трансформації ВКХ, пов'язані не тільки з особливостями перебігу хвороби, але і зі складними процесами адаптації особистості до життєвих ситуацій, пов'язаних з хворобою. В цих умовах особистість формує психологічні структури, що мають адаптивний, захисний характер і вступають у складні відносини з іншими структурами. Будучи активною психологічною формацією особистості, ВКХ здатна активно впливати на систему інтраперсональних та інтерперсональних відносин людини [3, с. 42].

Проективні методи є іншим у порівнянні з опитувальниками засобом дослідження та оцінки особистості, при якому вивченню піддаються результати самовираження або творчої діяльності випробуваного, який зазвичай не підозрює, що досліджується його особистість. При всій різноманітності цієї техніки спільним є те, що випробуваному пред'являється досить невизначений стимульний матеріал, який він повинен доповнити, розвинути, інтерпретувати.

Науковці відзначають велике значення поняття проєкції (Беспалько І. Г., Коган В. М., Роговин М. С., 1964; Мясичев В. П., Гільяшева І. Н., Карвасарский Б. Д., Пемчін Т. А., 1969; Цуладзе С. В., 1969; Савенко Ю. С., 1969, 1978; Соколова Е.Т., 1978, 1980; Бурлачук Л. Ф., 1979; Frank L. K., 1939, 1948; Abt L., Bellak L., 1950; Musrstein B. J., Pryer R. S., 1959) [4, с.116]. У самому широкому сенсі проєкція містить згорнуті діалогічні відносини, може бути визначена як винесення внутрішнього змісту індивіда (того, що він є зараз, а також різних трансформацій уявлень про себе, тобто яким би він хотів чи не хотів бути) зовні. Під час проєктивного процесу виражаються певні критерії організації специфічного діалогу, що надалі мають враховуватися при розумінні отриманого матеріалу. Знімається зовнішній та внутрішній тиски, що створює умови для проєкції образу іншої людини і, в цілому, для роботи з цим образом та образом самої себе. Завданням для психолога в даному контексті стає за можливості зняти пресинг значущого Іншого, який міститься у внутрішній структурі самосвідомості, що і відображається в зовнішньому діалозі.

Будь-яка діяльність, яка здійснюється в проєктивному методі, це спосіб певного перемикавання уваги індивіда з себе самого на Іншого. Вважається, що таким чином полегшується вираз безпосередньої самосвідомості індивіда. Для здійснення цього завдання в проєктивній методиці використовують різні "легенди" для випробуваного (наприклад, вивчення швидкості мови, перевірка творчих здібностей тощо) [2, с. 32].

Таким чином, за допомогою проєктивних методик ми не тільки діагностуємо психологічні особливості та зміни дитини під впливом хвороби, ми ніби граючи з дитиною, не порушуючи її особистісного простору витягуємо назовні її приховані страхи, потреби, акцентуації, потяги, і вмикаючи терапевтичний механізм, коли дитина промовляє в голос те, що її хвилює, коли соціальний тиск і внутрішній діалог виходить зовні, ми допомагаємо їй подолати все те що тисне з середини, таким чином полегшуючи вираз безпосередньої самосвідомості особистості хворої дитини. Застосування проєктивних методик у роботі з важкохворими дітьми дає можливість не лише діагностувати їх особливості, а й проводити коригування тих станів, що порушують процес лікування, розвиваючи адаптаційні можливості особистості на психофізіологічному рівні.

1. Аверін В. А. Психологічна структура особистості /Аверін В. А. - Психологія особистості: Навчальний посібник. - СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. - 89 с.
2. Бурлакова Н. С. Проективные методы: теория, практика применения к исследованию личности ребенка / Бурлакова Н.С., Олешкевич В.И. — М.: Институт общегуманитарных исследований, 2001. — 352 с.
3. Кабанов М. М. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике. / М. М. Кабанов, А. Е. Личко, В.М. Смирнов: Электронный учебник. – Л.: Медицина, 1983. – 311 с.
4. Кагермазова Л.Ц., Возрастная психология (Психология развития). / Кагермазова Л.Ц. – Электронный учебник. – 276 с.
5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога. /Рогов Е.И. -Учеб. пособие: В 2 кн. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. — 384с: ил.

**ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ:
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Радюк А., студентка IV курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Крамаренко А. М., доктор педагогічних наук, доцент

Бердянський державний педагогічний університет

На разі кількість дітей, з відхиленнями у розвитку, на жаль, збільшується. Так, за даними Європейської академії дитячої інвалідності, у будь-якій країні світу 2-3% усіх дітей – це діти-інваліди, ще 10-20% – діти, які не мають ознак інвалідності, але підлягають постійному медико-педагогічному супроводу [2, с. 62]. Українське державотворення на сучасному етапі характеризується глобальним реформуванням усіх сфер соціального життя.

Реалізація інклюзивного підходу до навчання дітей з особливостями психофізичних станів розглядається в контексті перспектив і можливостей подальшого розвитку системи спеціальної освіти. Згідно з Концепцією, інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності [1]. Головний принцип інклюзії: «Рівні можливості для кожного!».

На сьогодні основними державними освітніми закладами для дітей з особливостями психофізичного розвитку є спеціальні дитячі дошкільні заклади, загальноосвітні школи-інтернати, навчально-реабілітаційні центри та спеціальні класи при цих закладах. Спеціальні навчальні заклади для дітей з особливостями психофізичного розвитку реалізують програми початкової, основної та середньої (повної) загальної освіти, складені на основі Державного стандарту спеціальної освіти. Структура спеціальної (інклюзивної) освіти в Україні представлена 8-ми типами спеціальних закладів для дітей з порушеннями слуху, слабочуючих, з порушеннями зору, слабозорих, з тяжкими порушеннями мовлення, для розумово-відсталих, з порушеннями опорно-рухового апарату та затримкою психічного розвитку.

Кожна людина, незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має право на одержання освіти, якість якої не різниться від освіти здорових людей. Не дарма Плутарх говорив: «Якими діти народжуються, це ні від кого не залежить, але щоб вони завдяки правильному вихованню стали хорошими – це в наших силах». Цей принцип, що відбитий у низці міжнародних документів, покладений в основу організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Молодший шкільний вік – це період найбільш інтенсивного формування учбової діяльності. Тому саме з молодших років потрібно привчати дитину з відхиленнями адаптуватися до освітнього простору. Досвід показує, що у дітей із особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички. Корисність інклюзії не вичерпується перевагами для дітей із особливими освітніми потребами, але й інші учні класу вчать цінувати й поважати дітей з відмінностями. Перебуваючи в такому середовищі, вони навчаються бачити людину, а не передусім її ваду, та не помічати пов'язаних із ними соціальних ярликів.

Тому, на даному етапі головною задачею початкових шкіл є реалізація інклюзивного навчання в сучасній системі освіти, тобто підлаштування до освітніх потреб дітей з порушенням, отримання вчителями додаткової кваліфікації, облаштування приміщень, психологічна підготовка учнів і вчителів, з якими будуть навчатися «особливі» діти.

Насамперед необхідно побудувати цілісну систему, яка забезпечуватиме оптимальні умови для адаптації, соціалізації, освіти та повноцінного розвитку всіх вихованців, створити єдине комфортне психологічне середовище. Обов'язковою умовою та запорукою успіху є створення комфортних умов для проведення уроків, позитивної емоційної атмосфери. Сам педагог повинен бути взірцем для дітей.

Для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами за умови їх інтеграції у загальноосвітні навчальні заклади потрібні висококваліфіковані педагоги. Тому ключовим чинником сприяння інклюзивної освіти має бути відповідна *підготовка та перепідготовка спеціалістів* [5].

Основною формою організації навчальної та корекційно-виховної роботи у школі є урок. Крім уроку застосовують й інші форми організації навчальної роботи: екскурсії, практичні і лабораторні роботи, домашню самостійну роботу та виробничу практику. Вони

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

доповнюють і удосконалюють класно-урочну систему. Існують також специфічні форми позакласної навчально-корекційної роботи, такі, як: логопедичні заняття, ЛФК, ритміка, соціально-побутова орієнтація і предметні гуртки.

Методи навчально-виховної діяльності інклюзивної освіти повинні бути зрозумілими та досяжними з точки зору як педагога, так і дитини; орієнтуватися на досягнення успіху для забезпечення оптимальної підтримки розвитку дитини; вирізнятися гнучкістю та застосовуватися педагогами в різних педагогічних ситуаціях.

В умовах інклюзивної освіти важливо пристосовувати середовище навчально-виховного закладу до особливих потреб вихованців та учнів, збільшувати інтенсивність освітлення у класних кімнатах, де є діти з порушеннями зору, для слабчущих зменшувати рівень шуму в класі; трансформувати навчальні підходи; використовувати навчальні програми відповідно до рівня розвитку дитини, унаочнювати навчальний матеріал, залучати асистента вчителя до організації навчально-освітнього процесу; адаптувати навчальний матеріал спеціальних посібників та іграшкового матеріалу; додатково опрацьовувати навчальні плани, корегувати завдання, які необхідно засвоїти конкретній дитині.

Перед тим, як працювати з такою категорією дітей, учителям початкової школи варто дотримуватися таких порад: перед початком роботи ознайомитися з діагнозом дитини, її фізичними та психологічними особливостями, для того, щоб обрати правильні методи, засоби та підходи; встановити зв'язки з батьками учнів, які являються першими радниками та джерелом інформації; дитина не має стати центром уваги у класі, вона просто потребує особливого підходу; потрібно встановити дружні контакти між учнями класу та дитиною з відхиленнями, таким чином, щоб жодна сторона не відчувала дискомфорту; учитель не повинен брати на себе усю роботу з виховання та навчання дитини, цим займаються ще вчитель-реабілітолог, асистент, психолог, соціальний педагог, логопед та ін.

Виходячи з цього, перше і найголовніше завдання, яке стоїть перед учителями, котрі працюють з дітьми з особливими потребами, за В. Маланчій, – це спочатку соціалізувати, а потім уже чогось навчити своїх учнів [2, с. 63].

Педагогові, який працює з дітьми з відхиленнями варто використовувати в своїй роботі методики, прийоми, технології, які підвищуватимуть ефективність викладання матеріалу і засвоєння його учнями. Дітям зазвичай важко підлаштуватися під звичайний ритм навчального процесу, тому вчителю доводиться постійно надавати корекційну допомогу цій дитині. Їй приділяється особлива увага, і це важко для вчителя, адже потрібно дотримуватись вимог програми та стандартів, а також слідкувати, щоб рівень навчальних досягнень учнів всього класу не похитнувся. Тому йому слід чітко розпланувати час та розділити роботу.

Інклюзивне навчання дитини неможливе і без активної, повсякденної участі у цьому процесі батьків. Надзвичайно важливо, щоб між батьками та вчителями склалися довірливі стосунки, щоб батьки мали за обов'язок виконувати вимоги освітнього закладу. Навчання в масовій школі дітей з відхиленнями потребує від педагогів та батьків не лише терпіння і любові до дитини, а й відповідних спеціальних знань [3, с. 50].

Важливим моментом організації інклюзивного навчання в початковій школі, на думку О. Тараненко, є диференційоване викладання, яке розглядається як концептуальний підхід і практичні технології специфічної організації навчального процесу. Такий підхід дає змогу педагогу врахувати відмінності між учнями, забезпечувати оптимальний результативний навчальний процес для кожного з них. Відповідна організація роботи значно спрощує процес навчання, та дає можливість забезпечити дітям з різним рівнем освітніх потреб успішне опанування певними знаннями. І хоча втілення даного підходу на практиці – надзвичайно складне завдання, результат вартує витраченого часу й зусиль. Завдяки поступовому впровадженню цих методів і практик діти з особливими потребами зможуть бути активними учасниками навчального процесу і, найважливіше, досягати своїх найвищих освітніх результатів [4, с. 51–54].

Отже, реалізувати інклюзивне навчання з дітьми початкової школи не просто, але дуже важливо, адже від цього залежить доля дітей з відхиленнями, та наше з вами майбутнє. Ми маємо піклуватися про всіх дітей, а для цього потрібно лише підібрати потрібні методи та набратися терпіння. Саме цим і займається сучасна система освіти.

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/

2. Маланчій В. Організація робіт із дітьми з особливими освітніми потребами / Валентина Маланчій // Початкова школа. – 2014. – № 4. – С. 62–63.

3. Тараненко О. Нові освітні маршрути для дітей з порушеннями слуху: інклюзивні заклади / Оксана Тараненко // Початкова школа – 2013. – № 2. – С. 47–50.

4. Тараненко О. Стратегія сучасного викладання: надання підтримки учням з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання / Оксана Тараненко // Початкова школа. – 2013. – № 4 – С. 51–54.

5. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / За ред.: В. І. Бондаря, В. В. Засенка. – К. : Центр цифрового друку, 2004. – 152с.

PROBLEMY WYCHOWAWCZE I EDUKACYJNE DZIECI DOTKNIĘTYCH MIGRACJĄ ZAROBKOWĄ RODZICÓW

*Jamrozik Sylwia, Studentka III roku Pedagogiki Społeczno- Opiekuńczej z Terapią Pedagogiczną
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. S. Pigoń w Krośnie (POLSKA)*

*Beata Anna Zięba, doktor (Uniwersytet Rzeszowski – I miejsce pracy, PWSZ im. S. Pigoń w Krośnie – II miejsce
pracy)*

Migracje, a szczególnie migracja zarobkowa jak i jej wszelkie konsekwencje stają się coraz częstszym tematem poruszonym na dyskusjach publicznych czy naukowych. Z jednej strony mówi się o jej pozytywnych stronach jak: podnoszenie kwalifikacji, polepszenie statusu ekonomicznego rodziny czy polepszenie gospodarki zbytu państwa polskiego dzięki temu, iż pracujący za granicą zarobione pieniądze inwestują w Polsce, zakupując nowe sprzęty, materiały budowlane itp. Z drugiej wskazuje się negatywne konsekwencje migracji jak: odpływ ludzi nowo wykwalifikowanych, zaburzenia struktury rodziny czy osamotnienie tysięcy polskich dzieci⁹. Ja jednak pragnę w poniższej pracy skupić się wyłącznie na negatywnych implikacjach dotyczących dzieci posiadających rodziców pracujących za granicą. Zjawisko migracji i jej skala szczególnie w ostatnich latach zarówno pośród ludności wiejskiej jak i miejskiej znacznie wzrosła. Jak wynika z badań nad rozmiarami migracji czasowej prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny, w roku 2013 poza granicami Polski czasowo przebywało „około 2196 tys. mieszkańców naszego kraju, tj. o 66 tys. (3,1%) więcej niż w 2012 roku (około 2130 tys.)”¹⁰. Ponadto w Europie w tymże roku „przebywało około 1891 tys. osób (w 2012 roku – około 1816 tys.), przy czym zdecydowana większość – około 1789 tys. – emigrantów z Polski przebywała w krajach członkowskich UE. Liczba ta zwiększyła się o 69 tys. w stosunku do 2012 roku. Wśród krajów należących do UE, nadal najwięcej osób przebywało w Wielkiej Brytanii (642 tys.), Niemczech (560 tys.), Irlandii (115 tys.) oraz w Holandii (103 tys.) i we Włoszech (96 tys.)”¹¹. Niewątpliwie migracja zarobkowa przynosi wiele korzystnych konsekwencji dla rodziny. Szczególnie sprzyja znacznemu zwiększeniu zaplecza finansowego członków danej rodziny, pozawala na życie w godnych warunkach, a co najważniejsze zapewnia stabilność materialną całej rodzinie i możliwość inwestowania w edukację dzieci i ich rozwój umysłowy. Nie mniej jednak mimo tych jakże ważnych dla całej rodziny pozytywnych stron migracji nie należy zapominać o jej negatywnych wpływach.

Znamienne dla migracji zarobkowej rodziców stają się problemy dotyczące dzieci pozostawianych w kraju, które podczas nieobecności rodzica, a co najgorsze obydwojga rodziców na nowo muszą nauczyć się funkcjonować w zaistniałej sytuacji. Większość dzieci nie radzi sobie z takim stanem rzeczy, a ich bezradność odzwierciedla się w problemach w środowisku szkolnym pod względem edukacyjnym jak i wychowawczym. Dlatego nie można zapomnieć, że to właśnie dzieci najdotkliwiej odczuwają rozłąkę z rodzicem. Brak fizycznego kontaktu, miłości, poczucia bezpieczeństwa czy sprawowania kontroli zaburza ich prawidłowe funkcjonowanie, a to z kolei przekłada się na zaniebywanie obowiązków szczególnie tych szkolnych, poczucie bezsensu życia, czy „przedwczesny” młodzieńczy bunt¹². Dziecięce spokojne, niemalże sielankowe życie w momencie migracji jednego rodzica czy obydwojga z nich zostaje zakłócone. Wymaga od dzieci postaw, zachowań, działań, których nie powinny podejmować we wczesnym etapie swojego życia. To właśnie ten nieoczekiwany natłok obowiązków stawianych dziecku w czasie nieobecności jednego bądź obydwojga rodziców sprawia, iż dzieci jak i młodzież nie radzą sobie z kumulacją wymagań, a zmuszenie do szybkiego wkroczenia w dorosłe życie wymusza na nich pewnego rodzaju przymus wyboru rzeczy ważnych i mniej ważnych. W takich sytuacjach dzieci chcąc

⁹ B. Walczak, *Dziecko w sytuacji rozłąki migracyjnej*, s. 1, (w:) M. Duszczyk, M. Lesińska (pod red.), *Współczesne migracje: dylematy Europy i Polski*, OBM UW, Warszawa, 2009.

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, *Informacje o rozmiarach i kierunkach czasowej migracji ludności z Polski w latach 2004- 2013*, Warszawa 2014, s. 2.

¹¹ Tamże.

¹² D. Becker Pestka, *Rodzina w obliczu migracji zarobkowej*, Akademia Marynarki Wojennej, (w:) Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych, Kwartalnik 1 (5) / 2012, s. 16.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

zadowolnić i spełnić stawiane im przez rodziców wymagania poświęcają się pomocy w obowiązkach domowych jednemu z rodziców, który pozostał w kraju bądź opiekunowi w razie nieobecności obydwójga rodziców, odstawiając na dalszy plan obowiązki szkolne¹³. Niekiedy choć coraz częściej zdarza się, iż dzieci te czując negatywne konsekwencje braku rodzica w domu, buntują się sprawiając różnego rodzaju zachowania negatywne jak: wulgaryzmy, podnoszenie głosu, bójki chcąc zwrócić na siebie uwagę dorosłych.

Jak podaje E. Winnicka „...wstydlivym efektem ubocznym fali emigracyjnej jest osamotnienie dziesiątek tysięcy dzieci, które nie mieszczą się w planach rodziców i zostają w kraju. Ale i te wywiezione przechodzą dramat wykorzenienia. Emigracja rozrywa rodzinę. Zwłaszcza taką, która wcześniej była krucha...”¹⁴. Niewątpliwie poczucie osamotnienia, wewnętrzna pustka powodują znaczne zmiany w psychice a przede wszystkim w funkcjonowaniu w codziennym życiu dziecka, a szczególnie w tym szkolnym. Badania przeprowadzone przez K. Zajączkowską dotyczące wzrastającej liczby dzieci dotkniętych zjawiskiem migracji zarobkowej i faktem wychowywania się bez jednego bądź obydwójga rodziców dowodzą, iż „na ogólną liczbę 2 752 uczniów dotkniętych „eurosieroctwem” 653 (23, 73%) ma szeroko rozumiane problemy z nauką”¹⁵. Problemy te to m. in.: znacznie niższe niż inne dzieci wyniki nauczania, brak motywacji do nauki, zaniedbywanie obowiązków szkolnych czy nadmierne wagarowanie. Wśród problemów wychowawczych przejawianych przez „662 (24, 06%)” dzieci posiadające rodzica bądź obydwójga rodziców poza granicami Polski to m. in.: posługiwanie się wulgarnym słownictwem, nieobecność na zajęciach, a co za tym idzie brak usprawiedliwienia tych nieobecności¹⁶.

Nie ulega wątpliwości, iż brak fizycznej obecności rodzica, a przede wszystkim obydwójga rodziców negatywnie wpływa na życie dzieci i młodzieży, a w szczególności zaburza ich prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rówieśniczym, szkolnym. Dzieciom w takiego typu sytuacji należy się odpowiednia i pogłębiona pomoc, która nie jest możliwa bez odpowiednio przeprowadzonej diagnozy, poznania sytuacji dziecka i jego potrzeb. Przed tak ważnym zadaniem stają wszelkiego rodzaju instytucje opiekuńczo-wychowawcze, a nade wszystko współczesna szkoła, która niekiedy jest bezsilna w zetknięciu się bezmyślnością i brakiem współpracy ze strony rodziców dziecka.

Becker Pestka D., *Rodzina w obliczu migracji zarobkowej*, Akademia Marynarki Wojennej, (w:) Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych, Kwartalnik 1 (5)/ 2012.

Informacje o rozmiarach i kierunkach czasowej migracji ludności z Polski w latach 2004- 2013, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa 2014.

Milkowska G., *Wychowawcze i społeczne skutki emigracji zarobkowej dla rozwoju dzieci (na przykładzie regionu częstochowskiego)*, (w:) *Smak emigracji. Dramaty dzieci*, M. Janukowycz (pod red.), Wydawnictwo Sciptum, Kraków 2009.

Walczak B. , *Dziecko w sytuacji rozłąki migracyjnej*, s. 1, (w:) M. Duszczyk, M. Lesińska (pod red.), *Współczesne migracje: dylematy Europy i Polski*, OBM UW, Warszawa, 2009.

Winnicka E., *Eurosieroty – raport*, „Polityka”, 2007, nr 46.

Zajączkowska K. (oprac.), *Wyniki diagnozy problemowej zjawiska zwanego „eurosieroctwem”, wynikającym z rosnącej fali emigracji zarobkowej do krajów wspólnoty europejskiej rodziców uczniów szkół podstawowych i gimnazjów województwa zachodniopomorskiego*, Kuratorium Oświaty w Szczecinie, czerwiec, Szczecin 2008.

¹³ G. Milkowska, *Wychowawcze i społeczne skutki emigracji zarobkowej dla rozwoju dzieci (na przykładzie regionu częstochowskiego)*, (w:) *Smak emigracji. Dramaty dzieci*, M. Janukowycz (pod red.), Wydawnictwo Sciptum, Kraków 2009, s. 104.

¹⁴ E. Winnicka, *Eurosieroty – raport*, „Polityka”, 2007, nr 46.

¹⁵ K. Zajączkowska (oprac.), *Wyniki diagnozy problemowej zjawiska zwanego „eurosieroctwem”, wynikającym z rosnącej fali emigracji zarobkowej do krajów wspólnoty europejskiej rodziców uczniów szkół podstawowych i gimnazjów województwa zachodniopomorskiego*, Kuratorium Oświaty w Szczecinie, czerwiec, Szczecin 2008.

¹⁶ Tamże.

Діагностичні методики вивчення особистості молодшого школяра

ДІАГНОСТИКА ШКІЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Жученко В., студентка IV курсу спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Михайленко Н. В., викладач вищої категорії, старший викладач, магістр педагогіки вищої школи

Вищий комунальний навчальний заклад Сумської обласної ради «Лебединське педагогічне училище ім. А. С. Макаренка»

Сучасна школа має бути школою швидкого і гнучкого реагування на стрімкі, динамічні зміни в житті суспільства; має допомогти дитині вижити в нестабільному суспільстві, виробити захисні механізми, навчити самостійно вирішувати життєві проблеми.

Та на превеликий жаль, навчально-виховний процес у сучасній загальноосвітній школі спрямований здебільшого на формування інтелекту як такого, що становить визначену суму знань. Це не сприяє саморозвитку особистості, особистісному становленню індивіда. Навчально-виховний процес здійснюється без конкретного адресата, не враховуються зміни, що відбуваються у розвитку сучасного школяра. Саме тому у багатьох учнів намітилася небезпечна тенденція зниження мотивації, як наслідок, виникають проблеми з успішністю. Часто це пов'язано не з працездатністю дитини або її інтелектуальними можливостями, а з різким падінням інтересу до навчання, зниженням навчальної мотивації. Вчителю необхідно знати найбільш і найменш усвідомлювані мотиви навчання для того, щоб боротися з неуспішністю у навчанні. [7]

Мотиваційному аспекту навчання уже порівняно давно приділяли велику увагу в психологічній і педагогічній літературі (С.Рубінштейн, О.Леонтьєв, Л.Божович, О.Ковальов, Г.Костюк, В.Мерлін, В.Сухомлинський, М.Алексеева, С. Максименка, І.Синиця та інші).

Мотив (від латинського *moveo* - штовхаю, рухаю) - спонукальна причина дій, вчинків людини (те, що штовхає до дії). В учінні — це пробудження, які спрямовують діяльність учнів. Ступінь навчальної активності школяра є наслідком сильної або слабкої мотивації навчання (мотивація — це система мотивів). Можна сказати, що мотиви учіння — це активізуючі сила, одна з основних умов навчальної діяльності. У загальному вигляді проблема мотивації навчання є проблемою причин, які наперед визначають різні форми виявлення активності тих, хто навчається.

Як же відрізнити, коли дитина не бажає вчитися, а коли — неспроможна засвоїти програмовий матеріал? Оскільки мотивація школярів до навчання є однією з основних складових навчально-виховного процесу, то спрямованість дій будь-якого вчителя визначається його прагненням і життєвою необхідністю підвищити рівень мотивації навчання учнів, а для цього необхідно діагностувати і формувати мотивацію учня [6, 23]

Діагностування мотивації - це виявлення її реального рівня і можливих перспектив, зони її найближчого розвитку у кожного учня і класу в цілому. Результати діагностики є базою для подальшого прогнозування процесу формування мотивації. Формування мотивів навчання - це створення в школі умов для появи внутрішніх спонукань (мотивів, цілей, емоцій) до навчання, усвідомлення їх учнем і подальшого саморозвитку ним своєї мотиваційної сфери.

Здійснювати діагностику шкільної мотивації учнів початкових класів вчитель може за допомогою системи діагностичних методик: «Анкета оцінювання рівня шкільної мотивації», «Проективна методика «Школа звірів», «Методика «Бесіда про школу», «Проективні методики діагностики мотивації навчання молодших школярів (методика малювання)», завдяки яким вчитель може робити досить достовірні висновки, намічати і коригувати шляхи формування. [5, 21]

Вивчення і формування мотивації навчання повинні мати об'єктивний характер, з одного боку, і здійснюватися в гуманній, толерантній формі з іншого. Після того як за допомогою різних методів будуть отримані певні факти, вчителю важливо вміти їх правильно трактувати, інтерпретувати. Для цього при оцінці окремих проявів мотивації треба мати деякі точки відліку, еталони. Вони містяться в теоріях мотивації, вікових особливостей навчання.

Висновок, судження про учня, його характеристика повинні формулюватися вчителем у м'якій формі, з опорою на позитивні сторони і можливості дитини. Відомості про причини відсутності мотивації повинні, мабуть, повідомлятися не будь-якій людині в школі, а

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

заінтересованим особам - вчителям, які працюють з цим учнем, батькам і не бути предметом балачок, бо це може викликати негативні переживання дитини і ускладнити його негативне ставлення до школи. У відомому сенсі відомості про внутрішні процеси становлення особистості учнів, у тому числі їх мотивації, повинні бути предметом професійної таємниці вчителя.

У ході вивчення мотивації навчання школярів вчителю треба мати психологічну грамотність. Вона включає поряд з психологічною інформованістю (обізнаність у віковій і педагогічній психології, в її методах) ще й особистісні якості, інтерес до іншої людини, оптимістичну переконаність у можливостях іншої людини, високу терпимість до несхожості людини на інших. Після проведення діагностики аналізуються отримані результати, приймаються заходи з регулювання і корекції. [5, 15]

Під час проходження переддипломної педагогічної практики ми мали змогу переконатися у ефективності вищезазначених діагностичних методик. Так, методика «Бесіда про школу» (за Т. Нежновою) дозволила з'ясувати, що 67% учнів класу виявляють позитивне ставлення до школи, навчання, їм подобається відвідувати уроки, спілкуватися з однолітками.

Провівши «Анкету для оцінювання рівня шкільної мотивації» (за Н. Лускановою) ми виявили, що близько 40% учнів класу мають гарну шкільну мотивацію, 58% дітей відзначаються позитивним ставленням до школи, але цих дітей здебільшого цікавить позаурочна діяльність (вони добре почуваються у школі, однак відвідують її переважно заради спілкування з друзями, однокласниками на заняттях гуртків, секцій, факультативів), 0.7% учнів класу проявили низьку шкільну мотивацію (неохоче відвідують заняття з окремих навчальних дисциплін, на уроках займаються сторонніми справами, бешкетують).

Таким чином, мотивація - це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування в учнів знань, слугує для них джерелом отримання нової інформації та осмислення її, розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу. Систематичне діагностування мотиваційної сфери сприятиме налагодженню взаємин між учнями і педагогом, а також допоможе зацікавити школярів навчальним процесом.

1. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – М.: ВАЛДОС, 2000. – С. 123-130, 224-227 (Наведена без вказівки автора методики), 371.
2. Освітні технології. Навч.-метод. посіб / За заг. ред. О.М. Пехоти - К.: А С К, 2001. - С. 111-114
3. Подмазін С. Психологія особистісно-орієнтованого навчання // Сучасні шкільні технології Ч 1- К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. - С. 77.
4. Педагогіка: навч. посіб./ Н. П. Волкова. - 4-те вид., стереотип. - К.: Академвидав, 2012.- С. 144-154
5. Усе про мотивацію / уклад. А. Г. Дербеньова. — Х. : Вид. група «Основа», 2012. - С. 45-47
6. Учні з проблемами у навчанні: діагностика і допомога. Газета „Завуч”, 2005, № 1. - С.23
7. <http://osvita.ua/school/method/technol/1415>
8. <http://pidruchniki.com/1429071/>

ДІАГНОСТИКА СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН З ВИКОРИСТАННЯМ МАЛЮНКОВИХ ТЕСТІВ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Овсянникова О., студентка 3 курсу, парктична психологія
Науковий керівник: Малихіна Т.П., кандидат психологічних наук
Бердянський державний педагогічний університет

Вивчення сімейних стосунків було і залишається актуальною проблематикою як в науковому, так і практичному плані, особливо на сучасному етапі розвитку освітянського простору. Сімейні стосунки суттєво впливають на здатність дитини до навчання, а також на поведінку у школі.

Проблема залежності формування особистості дитини від стилю виховання в родині, батьківського ставлення до дитини, способів родинного спілкування розглядалася в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, зокрема, М. Боришевського, Г. Варги, В. Гарбузова, Т. Говорун, Е. Ейдемілера, О. Захарова, А. Лічко, В. Століна, Т. Яценко та інших.

Тому важливим завданням шкільного психолога є психологічний аналіз батьківсько-дитячих відносин, особливо в молодшому шкільному віці.

Вивчення взаємостосунків в родині неможливе без застосування конкретних методів

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

психологічної діагностики. Як свідчать дослідження, комунікативний потенціал усного й писемного мовлення дитини у віці від 5 до 10 років є недостатньо розвиненим, щоб висловити всю різноманітність вражень від речей, інформації, ситуацій і подій реального й фантастичного змісту, з якими вона стикається. Тому проєктивні графічні методики для дітей молодшого шкільного віку є найбільш прийнятними. Проєктивні методики орієнтовані на вивчення неусвідомлюваних або не цілком усвідомлених форм мотивації, і є чи не єдиним власне психологічним методом проникнення в найбільш інтимну сферу людської психіки.

Суттєвий інтерес до дитячого малюнку, ще на початку XX століття виник у дослідників В. Воронова, Ф. Чада, О. Кучаська, І. Єрмакова, П. Коропова, Я. Когана, М. Рибнікова. А в кінці XX століття проблемі застосуванням малюнкових технік для дослідження особистості присвячені праці багатьох відомих вчених, зокрема, Ю. Савченко, Г. Хоместаускас, В. Мухіної, О. Романової, О. Потьомкіна, Т. Яценко та інших.

Мета дослідження: обґрунтувати ефективність застосування малюнкових тестів для діагностики сімейних відносин.

Проєктивні методики – один з класів суб'єктивних методів, характерною рисою яких є невизначеність та неоднозначність стимульного матеріалу, який досліджуваний повинен або пояснити, або завершити, або доповнити. Проєкція – процес і результат, який виявляється в свідомому і несвідомому перенесенні суб'єктом власних якостей або станів на зовнішні об'єкти.

Використання проєктивних методів потребує ґрунтовної теоретичної підготовки психолога та наявності практичного досвіду з реалізації методик конкретного типу. Малюнок сім'ї, створений дитиною, підкаже досвідченому психологу, чи страждає хтось в родині від насильства та взагалі наскільки в ній комфортні стосунки. Для правильної інтерпретації потрібні уважність та досвід, також, не буде зайвим додаткове використання інших методів. Психолог-професіонал зробить остаточні висновки лише після бесіди з самою дитиною, її батьками, класним керівником, після з'ясування соціальних умов, у яких мешкає школяр[2].

Особливе значення як об'єкт психодіагностики мають сімейні стосунки та конфліктні ситуації, що в них виникають. О. Бодальов і В. Столін[4] запропонували наступну схему вивчення проблем дитини з оточуючими :

- виявлення зони конфлікту в бесіді з батьками і дитиною, а також за допомогою тестових методик («незавершених речень», «малюнок сім'ї» та інших проєктивних методик);
- з'ясування змісту конфлікту під час бесіди з дитиною, а також за допомогою психодіагностичних методик, спрямованих на
 - виявлення індивідуальних особливостей дитини, її психічного, і насамперед емоційного, стану (настрій, рівень тривожності, страхи тощо), характеру взаємодії з оточуючими;
 - визначення особливостей поведінки дитини в конфлікті на основі безпосереднього спостереження за нею, а також на підставі даних при застосуванні тесту Томаса, проєктивних методик, бесіди з дитиною про її проблеми.

Визначити міжособистісні стосунки, що склалися між членами родини, дозволяє проєктивна методика «Малюнок сім'ї». Малюнок сім'ї, створений дитиною, підкаже психологу, чи потерпає хтось в родині від насильства та взагалі наскільки в ній комфортні стосунки. Для правильної інтерпретації потрібні уважність, досвід та додаткове використання інших методів.

У проведеному нами дослідженні міжособистісних стосунків, що склалися між членами родини взяли участь першокласники віком 6-7 років у кількості 20 осіб.

На початку та наприкінці діагностики міжособистісних стосунків, що склалися між членами родини ми проводили бесіди з дітьми. В результаті чого було з'ясовано, що більшість дітей добре знають чим займаються їх батьки, можуть пояснити чому саме такий вийшов малюнок.

З попередніх бесід нами було отримано інформацію про реальний склад сімей та характер стосунків очима дитини. В подальшому ця інформація дала можливість правильно інтерпретувати малюнки.

Аналіз малюнків показав, що поширеною особливістю є зображення неповного складу сім'ї. При цьому найчастіше дитина не малює того члена родини до якого відчуває негативні емоції. Були малюнки на яких дитина не зображувала себе або, навпаки, малювала лише себе.

Якщо дитина не малює когось зі членів родини, то це означає, що вона звинувачує у

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

сімейних проблемах саме його, виражає агресію до нього. Дитина, яка відмовляється або «забуває» намалювати себе, дуже ймовірно, почувається винною у несприятливій сімейній ситуації. Зображуючи себе меншою по відношенню до батьків дитина відчуває свою незначущість для батьків та має низьку самооцінку.

Розглянемо конкретний приклад діагностики дитини на предмет сімейних відносин (Див. малюнок 1)

З попередньої бесіди було отримано наступну інформацію: дитина має повний склад сім'ї. Дівчинка найменша в родині (центральна фігура на малюнку). Мама, тато та сестра працюють. У дівчинки із старшою сестрою дуже велика різниця у віці. Малювати свій малюнок піддослідна почала з матері (фігура зліва). Деталізація та акцентуація уваги на матері свідчить про високу прив'язаність дитини до неї. Фігури на малюнку зображені з широко розкинутими руками, що свідчить про певні проблеми у стосунках, наявність психологічної відстані між членами родини. Фігури частково перекривають одна одну, що

говорить або про те, що у дитини є потреба у тісних зв'язках між членами

родини, або, що дитина просто не розрахувала простір на аркуші. На питання «Чому намалювала сестру поза всіма?» Інна відповіла: «Я забула про неї, а потім вирішила домалювати». Це свідчить про байдужість сестри до молодшої та часту її відсутність у житті дитини, що, на наш погляд, обумовлено великою різницею у віці.

Слід зауважити, що малюнкові тести не є самоціллю, їх слід використовувати у комплексі з іншими методами.

Узагальнюючи результати нашого дослідження ми можемо стверджувати, що частіше за все психологічні труднощі дитини виходять з сім'ї і обумовлені ставленням до них батьків.

Рис. 1. Малюнок сім'ї (Інна Б., 6 р.)

1. Гришин В.В. Методики психодіагностики в учебно-воспитательном процессе. / В .В. Гришин, П.В. Лушин – М. : ИКА «Москва». 1990. – 168с.
2. Прошанский Г.М. Проективная психология / Г.М. Прошанский Гришин . – М. : Апрель Пресс, 2000. – 258 с.
3. Ребер А. Большой толковый психологический словарь / Артур Ребер. – М. : Вече, 2003. – 559 с.
4. Семья в психологической консультации: Опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина – М. : Педагогика, 1989. – 208 с.

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

*Лукас О., студентка III курсу Педагогічного інституту
Науковий керівник: Новик І. М., викладач кафедри педагогіки і психології
Київський університет імені Бориса Грінченка*

Актуальність. Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні спрямований на пошук нових фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу в початковій школі. Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державним стандартом початкової загальної освіти визначено, що особливої ваги набуває єдність виховних впливів на дитину протягом тривалого періоду становлення особистості. Молодший школяр характеризується готовністю до навчальної діяльності, що визначається рівнем фізіологічного (анатомо-морфологічного) і інтелектуального розвитку, що забезпечує можливість дитині вчитися. Це в свою чергу потребує формування у дитини стійких суспільно значущих способів поведінки, здатності до самостійного критичного мислення, уваги, уяви тощо. Тому одним із пріоритетних напрямків освіти є діагностування розумового розвитку молодших школярів, яке спрямоване на отримання достовірної інформації для побудови ефективного навчально-виховного процесу в початковій школі.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблема розумового розвитку займає чільне

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

місце, зокрема окремим аспектам присвячені наукові розвідки П. Болконського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, І. Герберта, Я. Каменського, А. Козлова, А. Макаренка, С. Максимюк, М. Марусинець, Й. Пестолаці, К. Ушинського тощо. Діагностичні методики вивчення розумового розвитку дітей розкриті у працях І. Архіпової, О. Істратової, С. Максименка, С. Мартиненко, М. Осолової, С. Поліщук та багатьох інших учених.

Психологічна енциклопедія (за редакцією О. Степанова) розумовий розвиток трактує як «процес становлення та вдосконалення інтелектуальної сфери людини, зокрема її пізнавальних здібностей» [7, с. 306].

У «Педагогічному словнику» (за редакцією С. Гончаренка) розумовий розвиток визначено як «процес розвитку, вдосконалення інтелектуальної сфери й пізнавальних здібностей людини» [1, с. 290]. Основними показниками розумового розвитку є пізнавальні процеси особистості, а саме: увага, пам'ять, мислення, уява тощо.

У наукових джерелах існує низка методик діагностування пізнавальних процесів, тому вважаємо за необхідне визначити ті, які доцільно використовувати у роботі з молодшими школярами.

За результатами теоретичного пошуку виокремлюємо та пропонуємо вчителям початкової школи каталог діагностичних методик вивчення розумового розвитку учнів молодшого шкільного віку, який подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Каталог діагностичних методик вивчення розумового розвитку учнів молодшого шкільного віку

Пізнавальні процеси	Назва методики	Автор	Мета	Джерело
Увага, уважність	«Коректурна проба»	Б.Бурдон	Виявлення швидкості розподілу і переключення уваги, її обсягу і стійкості в учнів	[2, с. 77].
	«Переплутані лінії»	А.Рея	Оцінка ступеню концентрації і стійкості уваги	[3, с.143].
	«Постав знаки»	Р.Немов	Оцінка переключення та розподілу уваги	[3, с.138].
Пам'ять	«Запам'ятовування 10 слів»	А.Лурія	Визначення обсягу короткочасної та довготривалої пам'яті	[2, с. 75].
	«Смислова пам'ять»	К.Бюлер	Визначення об'єму смислової слухової пам'яті	[8, с. 19].
	«Запам'ятай малюнки»	А.Палій	Визначення обсягу короткочасної зорової пам'яті	[6, с.135].
Мислення	«Четвертий зайвий»	Н.Белопольська	Дослідження процесів словесно-логічного мислення, розумових операції аналізу та узагальнення	[3, с.183].
	«Початкові математичні уявлення»	С.Мартиненко	Виявлення рівня сформованості словесно-логічного мислення	[4, с. 40].
	«Лабіринт»	А.Венгер	Визначення рівня розвитку образного мислення	[2, с. 61].
Уява	«Художник»	С.Нагорна	Визначення рівня розвитку уяви	[5, с. 42].
	«Де чие місце»	А.Палій	Визначення рівня розвитку уяви	[6, с.201].
	Метод музично-образної графіки	А.Палій	Визначення рівня розвитку творчої уяви	[6, с.207].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

На основі підібраних методик діагностування розумового розвитку було проведене експериментальне дослідження серед дітей молодшого шкільного віку у ЗНЗ № 252, м. Києва.

Результати дослідження подаємо в таблиці 2.

Таблиця 2

Рівень розумового розвитку дітей молодшого шкільного віку

<i>Пізнавальний процес / назва методики</i>	<i>Високий рівень</i>	<i>Середній рівень</i>	<i>Низький рівень</i>
Увага / «Коректурна проба»	40%	50%	10%
Пам'ять / «Запам'ятай малюнки»	30%	65%	5%
Мислення / «Лабіринт»	50%	27%	3%
«Четвертий зайвий»	10%	60%	30%
Уява / «Де чие місце»	65%	28%	7%

Висновки. Отже, за допомогою запропонованих діагностичних методик учитель початкової школи матиме змогу визначити рівень розумового розвитку учнів молодшого шкільного віку з метою побудови їх індивідуального освітнього маршруту, що є підґрунтям для подальшого успішного навчання в середній та старшій школі.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Готовність дитини до школи / Упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос-СВС, 2003. – 112 с.
3. Истатова О.Н. Психологическое тестирование детей от рождения до 10 лет /О. Н. Истратова. – Изд.3-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2011. – 317с.
4. Мартиненко С. М. Вивчення особистості молодшого школяра засобами педагогічної діагностики : навч.-метод. посіб. / С. М. Мартиненко, М. Д. Осколова. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 144с.
5. Нагорна С. Методика визначення готовності дітей до школи / С. Нагорна, І. Храпова. – К.: Редакції загальнопед. Газет, 2013. – 120с.
6. Палій А.А. Дитяча психодіагностика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1431890/>
7. Психологічна енциклопедія / Авт.-упоряд. О. М. Степанов. – К.: „Академвидав”, 2006. – 855 с.
8. Сборник психологических тестов. Часть II: Пособие / Сост. Е.Е.Миронова – Мн.: Женский институт ЭНВИЛА, 2006. – 146с.

Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «Я І УКРАЇНА»

Аркуша І., студента спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Кравчук О. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Визначальною особливістю змін, які відбуваються в освіті України, є перехід до навчання, спрямованого на формування у суб'єктів навчання здатності творчо діяти, застосовувати знання і досвід на практиці. Зміна цілей навчання визначає необхідність коригування змісту і методик навчання, спрямованого на забезпечення формування світогляду, ціннісних орієнтацій, умінь самостійно вчитися, критично мислити, користуватись сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема персональним комп'ютером (ПК); здатності до самопізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності.

Актуальність цієї проблеми для початкової школи визначається тим, що в молодшому шкільному віці здійснюється пропедевтика навчання більшості навчальних предметів загальноосвітньої школи та закладаються основи позитивного відношення учнів до певних видів діяльності. Формування в учнів основ цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей відбувається в процесі засвоєння системи знань про природу, людину,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

суспільство, культуру, виробництво, оволодіння засобами пізнавальної і практичної діяльності.

Важливою складовою початків світогляду, основи якого мають бути закладені у початковій школі, є знання про природу та суспільство, закони, яким підкоряються природні й суспільні явища та відповідні методи пізнання. Зазначені об'єкти вивчення не завжди можна відтворити і дослідити безпосередньо — це пояснюється прихованістю процесів, що відбуваються, їх багатовимірністю в просторі й часі. З урахуванням зазначеного незамінними в навчанні є сучасні (аудіовізуальні, мультимедійні) засоби унаочнення, електронні щоденники спостережень, календарі природи та інші електронні засоби навчального призначення (ЕЗНП), які забезпечують нові можливості формування в молодших школярів основ наукового світогляду та є засобами діяльності навчального середовища нового покоління.

Аналіз професійної діяльності вчителя початкової школи показав, що для ефективного використання ІКТ у професійній діяльності, учитель повинен сам мати уявлення про особливості комп'ютерної техніки, про можливості, які забезпечує ПК як засіб навчання, знати основні вимоги до ЕЗНП (дидактичні, психолого - ергономічні, технічні), вміти використовувати ПК у повсякденній діяльності, визначати місце конкретного ЕЗНП у навчально-виховному процесі.

Як показують результати аналізу наукової літератури та доробку педагогів-практиків, присвячених науково-методичному забезпеченню розвитку навчально-виховного процесу, зокрема, із впровадження інформаційних технологій у початкову школу та відповідної підготовки вчителів (Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, І. М. Богданова, Н. М. Бібік, Г. П. Волошин, І. В. Гавриш, М. С. Гордійчук, Р. С. Гурін, С. О. Гунько, М. І. Жалдак, О. П. Кивлюк, В. В. Лапінський, М. М. Левшин, Т. І. Лугова, Л. Л. Макаренко, Н. В. Морзе, Н. В. Панченко, І. П. Підласий, Н. С. Полька, Ю. С. Рамський, І. В. Роберт, С. В. Ратовська, Ф. М. Ривкінд, О. Я. Савченко, Н. В. Семенюк, І. М. Смирнова, О. М. Снігур, О. В. Суховірський, Є. О. Співаковська-Ванденберг, О. Є. Трофімова, О. М. Царенко, В. В. Шакоцько, О. В. Шиман, К. К. Шахова та ін.). Разом з тим, поза увагою дослідників досі залишаються питання застосування наявних та розроблених нових електронних засобів, призначених для навчання суспільствознавчо-природознавчих дисциплін у початковій школі, зокрема навчальної дисципліни «Я і Україна» та навчання вчителів методики їх використання.

На сьогодні існує соціально-обумовлений попит на вчителів початкових класів, які вміють використовувати ІКТ у професійній діяльності певних професійних галузей, але система підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах не повністю його задовольняє.

Основними шляхами інформатизації ВПНЗ на сучасному етапі обрано:

- оволодіння студентами базовими ІКТ (ПК, операційними системами, офісними програмами) та спеціалізованими ІКТ (професійними комп'ютерними навчальними пакетами з окремих навчальних предметів);
- оволодіння студентами базовими та спеціалізованими (з окремих навчальних предметів) програмними засобами: пакетами для підготовки та адміністрування з комп'ютерного навчання, тестування та електронних курсів, пакетами для проведення аналізу результативності навчання;
- оволодіння студентами методикою використання ІКТ у навчально-виховному процесі.

Отже, отримані у педагогічному експерименті дані та результати їх статистичного опрацювання вказують на суттєві позитивні зміни професійної підготовленості майбутніх учителів початкової школи до використання комп'ютерно-інформаційних технологій внаслідок застосування розробленої і впровадженої у процес професійної підготовки моделі, що дає підстави зробити висновок стосовно її ефективності

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Атаманова Л., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Грітченко Т. Я., кандидат педагогічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Екологічна освіта повинна здійснюватися упродовж всього життя людини і диференціюватися залежно від її віку, рівня і профілю навчання, характеру роботи і суспільного стану. Реалізація цих нагальних завдань визначається статтями 9-12 Закону України про «Про охорону навколишнього природного середовища».

Найважливішою ланкою в екологічній освіті стає професійно-екологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи, оскільки система екологічних цінностей і екологічна культура вчителя є важливою умовою екологічної освіти молодого покоління.

Зупинимося на тих недоліках теорії і практики екологічної освіти в вищому педагогічному навчальному закладі, що знижують її ефективність.

По-перше, зміст екологічних аспектів різних навчальних дисциплін розробляється на різних підставах, відсутня цілісна координуюча концепція, яка вказала б природу соціально-екологічних функцій, властивих учителеві незалежно від його профілю.

По-друге, при визначенні екологічного змісту навчальних дисциплін більшість дослідників орієнтуються на навчальний план вищої педагогічної школи, що вже склався, апріорі вважаючи, що цей склад, послідовність і композиція навчальних предметів цілком відповідають соціальним функціям школи, у якій належить працювати вчителіві.

Визначимо у найзагальнішому вигляді зміст екологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Пріоритетне місце займає навчальна робота, регламентована навчальними планами і програмами, яка включає вивчення навчальних дисциплін, польові і педагогічні практики. Зокрема це:

1. Дисципліни, предметом вивчення яких є природа і людина (основи природознавства, землезнавство і краєзнавство, анатомія і фізіологія людини, методика викладання природознавства). Ці дисципліни відіграють найважливішу роль у формуванні екологічної культури студентів.

2. Дисципліни суспільного і психолого-педагогічного циклів. Найзагальніше завдання, яке покликані вирішувати суспільні науки в екологічній сфері.

3. Дисципліни математичного циклу створюють умови для розвитку вміння давати кількісну оцінку стану природних об'єктів і явищ, позитивних і негативних наслідків діяльності людини у природному і соціальному оточенні.

4. Дисципліни гуманітарно-естетичного циклу сприяють розвитку ціннісних орієнтації, естетичних і етичних відносин, грамотній поведінці у природі; творчій активності і прояву свого особистісного ставлення до навколишнього природного і соціального середовища засобами мистецтва.

Таким чином, серед усіх циклів, природознавчі дисципліни несуть основне навантаження у плані підготовки майбутніх учителів до формування екологічної культури молодших школярів.

Проте, природознавчі дисципліни самі по собі можуть і не нести соціально-екологічного навантаження, якщо природа розглядається поза зв'язком із людиною. Кількості годин, що відводиться за навчальним планом на дисципліни природознавчого циклу недостатньо, щоб у повному обсязі вивчити питання взаємин людини і природи, суспільства і природи.

Навчальний план не завжди відображає основний дидактичний принцип систематичності і послідовності. Наприклад, за планом всі природознавчі дисципліни вивчаються на 1 курсі, а методика викладання природознавства – на 4 курсі. При такій розстановці предметів немає міцної опори на природничі знання при вивченні методики. Еколого - педагогічна підготовка вчителів початкової школи не повністю задовольняє постійно зростаючим потребам сучасного суспільства.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПОЧАТКОВОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

Бурдейна О., студентка спеціальності «Початкова освіта»

Науковий керівник: Комар О.А., доктор педагогічних наук, професор

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасні вимоги суспільства до якості освіти активізують пошук шляхів розвитку інноваційного потенціалу початкової школи, модернізаційні процеси, що акумулюються у педагогічній системі освітніх закладів, суттєво змінюють вимоги до професійної компетентності вчителя.

Проте якість освіти в початковій школі залежить від багатьох чинників, серед яких, як зазначає О. Савченко, особливий вплив «на досягнення якіснішої і доступнішої для всіх дітей початкової освіти» мають такі:

- 1) забезпечення реальної доступності й обов'язковості масової початкової освіти для всіх дітей молодшого шкільного віку, незалежно від місця проживання, етнічного походження і матеріального становища батьків;
- 2) якнайповніше використання досягнень дошкільного періоду дитинства; створення й «окультурення» освітнього середовища на засадах загальнолюдських і національних цінностей;
- 3) системоутворювальним чинником якості шкільної освіти є якість її змісту;
- 4) повноцінна реалізація ідей особистісно зорієнтованої освіти;
- 5) сформованість у молодших школярів ключових компетентностей;
- 6) технологічність методики початкового навчання;
- 7) моніторинг як інструмент управління якістю початкової освіти;
- 8) особистісна і професійна підготовка вчителя [2, с. 1].

Реалізацію у практиці початкової школи визначеної сукупності чинників може забезпечити тільки особистісно зорієнтована освіта, важливим інструментом якої є компетентнісний підхід до цілей, змісту освіти, організації освітнього процесу й оцінювання досягнень учнів.

За останні роки в Україні взято курс на формування життєвої та соціальної компетентності особистості, плекання високодуховних людей, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозуючи їхні можливі наслідки, здатні до співпраці, вирізняються мобільністю, динамізмом, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям відповідальності за долю України.

В умовах переходу країни до інформаційного суспільства обов'язковим стає впровадження нової моделі освіти, яка ґрунтується на компетентнісному підході.

Наблизити до життєвих реалій і особистісних потреб соціалізації дитини ХХІ століття результати вивчення всіх освітніх галузей, а передусім математики. Удосконалити структуру опису навчальних досягнень з метою підвищення технологічності й об'єктивності їх оцінювання. Продовжити умотивоване розвантаження як змістової, так і результативної частин.

Отже, у проект Державного стандарту початкової загальної освіти, який опубліковано для обговорення у липні 2010 року, внесено зміни, корективи щодо вдосконалення його змісту, зокрема й з упровадження компетентнісного підходу в початкову математичну освіту:

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України «Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи» зазначено, що навчальна діяльність «у кінцевому підсумку повинна не просто дати людині суму знань, умінь і навичок, а сформувати її компетентності, як самоздатність до оптимальних дій». У методичних рекомендаціях виділені такі групи компетентностей: соціальні, полікультурні, комунікативні, інформаційні, саморозвитку та самоосвіти.

Про те, як саме мають формуватися компетентності, розробники методичних рекомендацій не вказують, лише відзначають, що компетентності як інтегрований результат навчальної діяльності формуються передусім на основі опанування багатокомпонентного змісту загальної освіти. Узагальнені рекомендації спрямовують учителя на перевірку предметних знань та умінь учнів (наприклад, «уміти знаходити значення числового виразу», «знати співвідношення між одиницями довжини» та ін.). Предметні знання, без сумніву, важливі, але не вичерпують мінімального обсягу компетентностей молодшого школяра.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

При розробленні проекту державного стандарту був урахований процес формування нової дидактичної моделі освіти, заснованої «на особистісно зорієнтованому і компетентісному підходах, що зумовлює чітке визначення результативної складової процесу навчання молодших школярів».

- У результативній складовій кожної освітньої галузі Державного стандарту визначено державні вимоги до навчальних досягнень учнів, які відповідають структурі предметних компетентностей (учень знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює тощо).

- Мета початкової галузі «Математика» полягає у формуванні в учня математичної і ключових компетентностей, необхідних для його самореалізації у швидкозмінному світі.

- Предметна математична компетентність є поліфункціональним особистісним утворенням, яке характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних і практично зорієнтованих задач [1].

Таким чином, упровадження у практику початкової школи оновленого Державного стандарту початкової загальної освіти актуалізує питання компетентісно зорієнтованого навчання математики молодших школярів, яке можуть реалізувати вчителі з достатнім рівнем сформованості технологічної компетентності.

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. — 2006. — № 2. — с. 22–47.
2. Савченко О. Якість початкової освіти : сутність і чинники впливу / О. Савченко // Початкова школа. — 2009. — [№ 8]. — с. 1 – 6.

АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гусак А., студентка 4 курсу Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв

Науковий керівник: Малицька О.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Бердянського державного педагогічного університету

Сучасний зміст освіти спрямований не тільки на оволодіння знаннями, придбання навичок, умінь, досвіду творчої діяльності, але й на нагромадження досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу. Тобто, вчитель початкової школи є суб'єктом як педагогічної, так і художньої діяльності. А отже здійснення його професійної діяльності вимагає знання специфіки художньої діяльності, зокрема, художньої діяльності молодших школярів, її осмислення з позицій педагогіки, дидактики й педагогічної психології, а це, в свою чергу, передбачає оволодіння навичками організації художньо-педагогічного процесу.

Аналіз навчально-виховного процесу підготовки вчителів початкової школи виявляє недостатність засобів, що адекватно формують їх готовність до художньо-педагогічної діяльності. Наслідком цього є те, що педагоги початкової школи не завжди володіють способами організації адекватного педагогічного процесу, що сприяє формуванню відповідного новоутворення.

Останнім часом в педагогічній науці отримав визнання та розповсюдження новий напрямок – художня педагогіка, основоположником якого є Б.Неменський. Він запропонував будувати процес освіти на основі поєднання раціонально-логічного й емоційно-образного пізнання. Підсумком пізнання такого навчального процесу є емоційно-ціннісні орієнтири особистості.

Низку спільних для художньої й педагогічної діяльності процесуальних характеристик, вплив відповідної синкретичної (художньо-педагогічної) діяльності на творчий розвиток особистості педагога виявлено в сучасних дослідженнях (В.Кан-Калік, Р.Гільман, Г.Шевченко).

У художньо-педагогічній діяльності синтезуються особливості художньої творчості й педагогічної діяльності. Предметом художньо-педагогічної діяльності можна вважати організацію такого педагогічного процесу, в якому відбувається проживання, переживання соціально-культурного досвіду, відбитого в художніх творах, осмислення й усвідомлення сприйнятого, а результатом діяльності – безпосередній розвиток емоційно-ціннісного й творчого ставлення до світу.

Суб'єкта художньо-педагогічної діяльності характеризують якості, властиві художнику: здатність до створення задуму й втілення його на практиці, здатність до імпровізації,

володіння рефлексивними механізмами, усвідомлення власної індивідуальності, здатність до емоційно-образного діалогу.

Невід'ємними властивостями художньо-педагогічної діяльності є особливий емоційно-образний характер дій педагога в художньо-педагогічному процесі. Якщо цей процес організований таким чином, що викликано емоційний відгук учнів, то це буде сприяти створенню реальних умов для формування особистого способу ставлення до світу, інших людей, самого себе.

Якщо визначати специфіку художньо-педагогічної діяльності з позиції синтезу в ній художньої й педагогічної складових, то це дає можливість трактувати її як організований творчий процес взаємодії суб'єктів, спрямований на їх самореалізацію.

Ситуація співтворчості сприяє опануванню найважливішими соціальними навичками та активізує розвиток рефлексивних моментів діяльності.

Вважається, що формування готовності майбутніх учителів початкової школи до художньо-педагогічної діяльності в процесі професійної підготовки буде більш ефективним, якщо:

– визначити структуру й зміст художньо-педагогічної діяльності, які синтезують властивості художньої й педагогічної діяльності й створюють особливий тип організації й керування навчальною діяльністю;

– забезпечити формування мотиваційного, операційного й рефлексивного компонентів готовності до художньо-педагогічної діяльності.

1.Зязюн І.А. Наукове осмислення освітнього простору культури у педагогічній теорії / І. А. Зязюн // Імідж сучасного педагога: науково-практичний освітньо-популярний часопис. – Полтава, 2006. – № 5–6. – С. 12–16.

2.Неменский Б.М. Эмоционально-образное познание в развитии человека / Неменский Б.М.. – М.: Экос, 1999. – 273 с.

3.Отич Олена Миколаївна. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія / О.М. Отич. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.

4.Ціннісні орієнтації: аналіз соціально-філософських концепцій заходу 80-90-х рр. / за ред. В.М.Русанівського; [уклали: Р.М.Русанова, М.М.Шевчук, Д.В.Рогозан, Г.М. Ярун] – К.: Наукова думка, 2005.- 189 с.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ АВТОРИТЕТУ ПЕДАГОГА

Ковач М., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. Усталила думка про те, що в успішному вирішенні складних завдань навчання і виховання молодших школярів велику роль відіграє особистість вчителя, його моральна позиція, професійна майстерність, ерудиція, культура. Досвід переконує, що вплив вчителя на учня, успішна його педагогічна діяльність напряму залежить від авторитету вчителя. Чим вище авторитет педагога, то більш позитивною є реакція учнів на вимоги, зауваження наставника. тим вагомішим стає кожне його слово.

Аналіз літературних джерел. Перші наукові дослідження суті авторитету знаходимо у працях Г. Гегеля, Ф. Ніцше, М. Вебера, М. Шелера. Цінними, на наш погляд, є дослідження українських вчених – Г. Сковороди, В. Антоновича, М. Драгоманова, М. Грушевського, М. Хвильового та інших.

Дана проблема є актуальною й сьогодні, про що засвідчують праці сучасних науковців Л. Завірюхи, С. У. Гончаренка, В. С. Богданова, Є. А. Гудзя, І. А. Зязюна та інших.

Метою даної статті є розкриття сутності авторитету вчителя, його структури, рівнів та вагомості в навчально-виховному процесі.

Основний виклад матеріалу. Звернемося до визначення авторитету, поданого С. Гончаренком в Українському педагогічному словнику: «Авторитет учителя — загально визнана учнями та їхніми батьками значущість достоїнств учителя й заснована на цьому сила його виховного впливу на дітей. До таких достоїнств належать висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, високі моральні якості, педагогічна майстерність. Професійний авторитет учителя значною мірою залежить також від його становища в суспільстві» [1, 14].

Розглянемо основні структурні компоненти авторитету вчителя. Так, умовно можна виділити два головних компоненти педагогічного авторитету – особистісний та

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

професійний. Особистісний компонент педагогічного авторитету включає в себе такі *якості вчителя*, як-от:

а) любов до дітей і педагогічної професії. Педагог не лише повинен любити свою професію, але й зобов'язаний з повагою ставитися до дітей;

б) педагогічний авторитет багато в чому залежить від загальної культури поведінки вчителя (знання рідної мови та уміння володіти нею, мімікою і жестами; охайність в одязі тощо).

Щодо професійного компоненту педагогічного авторитету, то варто зазначити, що до нього належать професійні знання, педагогічний такт, стиль взаємодії вчителя і учнів тощо. Варто сказати, що авторитетний учитель – це той педагог, який добре володіє знаннями свого та інших предметів; методикою викладання; вміє його добре, цікаво й доступно пояснити. Важливо, педагогічний такт є необхідною умовою для завоювання вчителем авторитету серед учнів. Наші спостереження свідчать про те, що серед окремих учителів панує думка про те, що посада педагога сама по собі забезпечує йому авторитет серед учнів. Проте ми свідомі того, що справжній авторитет можна заслужити лише шляхом чесної й самовідданої праці, систематичної самоосвіти та самовиховання й, як правило, у процесі самореалізації себе як професіонала.

Слід виокремити декілька рівнів авторитету вчителя: позиційний, функціональний та особистісний.

Позиційний авторитет – формальний рівень, який визначається владними повноваженнями та правами учителя. На цьому рівні авторитету вчитель досягає бажаного, переважно опираючись на визнання вагомості його посади і тих владних повноважень, які йому надано. Відтак, авторитет посади не є надійним, бо він швидкоплинний, якщо не підкріплюється владою особистості.

Функціональний авторитет – неформальний рівень, який визначається ступенем професійності, можливостями вирішувати дидактичні та розвиваючі завдання. Повага і визнання гідності вчителя відбувається в основному через сферу його знань і можливостей.

Особистісний авторитет – це неформальний рівень. До уваги береться не тільки професіоналізм учителя, але і його особистісні якості. Саме на цьому рівні авторитету вчитель володіє можливістю впливати на формування учнів і ефективно вирішувати завдання підростаючого покоління [3, 36-37].

Отже, кожен педагог повинен прагнути бути авторитетним. Як показує практика, окремі учителі схильні до так званого «хибного» авторитету. Це пояснюється тим, що, по-перше, не в кожного вчителя за плечима є ґрунтовний досвід роботи у школі. По-друге, учитель не лише виступає в ролі наставника, а й, передовсім, взірця для наслідування, а отже, його особистості повинні бути притаманні такі якості і характеристики як доброта, щирість, відвертість, що дуже важливо, особливо в початковій школі. По-третє, набуття авторитету вчителем, вважаємо, напряму пов'язаним з рівнем професіоналізму, знанням індивідуальних та вікових особливостей школярів, його комунікабельністю, умінням та бажанням спілкуватися та співпрацювати з дітьми.

За такого підходу варто пригадати видатного педагога А.Макаренка, який засуджував гонитву за дитячою любов'ю, бо вона – для задоволення честолюбства педагога, а не на користь дітям [4, 127]. Зокрема видатний педагог вперше авторитет вчителя поділив на істинний і помилковий. Практик показував, що в учителів найчастіше зустрічаються такі *види помилкового авторитету*.

Так, авторитет пригнічення притаманний, в більшості випадків, вчителям, які більш схильні до авторитарного стилю спілкування. Він завойовується шляхом демонстрування вчителем своєї переваги у правах і можливостях над учнями.

Авторитет відстані характеризується тим, що вчитель тримає дітей на дистанції від себе і вступає з ними лише у офіційні стосунки.

Авторитет педантизму виявляється в тому, що вчитель постійно прискіпується до дітей, причому його причіпки безглузді. Це призводить до того, що учні втрачають впевненість у своїх силах та можливостях й загалом зневажливо ставляться до свого наставника.

Авторитет резонерства характеризується тим, що вчитель постійно любить повчати дітей, вважаючи, що нотації – головний засіб виховання.

Авторитет уявної доброти є найбільш характерним для молодих учителів, які, не маючи достатнього досвіду, помилково вважають, що діти оцінять їх доброту і у відповідь будуть більш слухняними та уважними.

Истинний авторитет – повага, шанобливе ставлення учнів до вчителя, яке спонукає їх до співпраці. Отже, основою авторитету є довіра, яка своєю чергою ґрунтується на щирості, толерантності, обізнаності, цікавості до педагога як особистості [2].

Висновки. Наше дослідження показало, що авторитет учителя є важливою передумовою ефективності навчально-виховного процесу, слугує реалізації нестандартних рішень, створює комфортне освітнє середовище. Справжній авторитет вчителя опирається не лише на посадові та вікові привілеї, а передовсім особисті та професійні якості.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Завірюха Л. Авторитет учителя: аналіз соціологічного дослідження / Л. Завірюха // Соціальна психологія. – 2005. – № 5 (13). – С.124 – 136.
3. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід / Автор-упорядник О. І. Кіліченко. – Івано-Франківськ, 2012. – 206 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ТАКТУ

Кос Л., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Гоцуляк К. І., викладач кафедри теорії та методики початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Сьогодні сучасне суспільство потребує не вузьких спеціалістів – носіїв окремих виробничих функцій, а всебічно розвинених соціально активних особистостей. Для будь-якого кваліфікованого спеціаліста необхідні глибокі знання, а для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно значущі особистісні якості. Становлення вчителя – це в першу чергу формування його як особистості і лише потім – як професійного працівника, що володіє спеціальними знаннями в певній галузі педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Якісно новий етап у розвитку етики і педагогічної моралі ми знаходимо в працях В. Сухомлинського. Ним неодноразово підкреслювалося, що навчання - це насамперед живі людські відносини між педагогом і дітьми. Значний внесок у розробку теоретичних і практичних питань педагогічної моралі, вивчення рівня моральної свідомості вчителя, ми знаходимо у працях І. О. Синиці [6], Кузьміна, Гришина, Согомонова, В. А. Слатьонова [8], В. М. Чорнокозової, І. І. Чорнокозова.

Мета статті: дослідити які морально-психологічні якості особистості вчителя є передумовою педагогічного такту.

Основний зміст статті. Успішне вирішення завдань національного виховання безпосередньо пов'язане з удосконаленням підготовки педагогів, їх професійної майстерності, ерудиції і культури. Жодна інша професія не ставить таких вимог до людини, як професія педагога, вчителя. І. В. Страхов вважає, що такт учителя виявляється в його діях і вчинках у процесі навчально-виховної діяльності, у формі спілкування з учнями, в методах і прийомах, за допомогою яких відбувається виховний вплив на них. При цьому загальний тон і стиль спілкування вчителя з учнями характеризується доброзичливістю, повагою до гідності учня, вимогливістю. [5, с. 30-31].

В.О. Сухомлинський все своє педагогічне життя мріяв, щоб усі діти потрапляли до рук хороших педагогів. У фундаментальній праці "Павлиська середня школа" педагог писав: "Що означає хороший учитель? Це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сам він був дитиною.

Хороший вчитель — це, по-друге, людина, що добре знає науку, на основі якої побудований предмет, котрий він викладає, закохана в цю науку, знає її горизонт найновіші відкриття, дослідження, досягнення.

Хороший учитель — це, по-третє, людина, яка знає психологію і педагогіку, розуміє і відчуває, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо". [9]

Я. А. Коменський присвятив чимало своїх праць особистості педагога. Учитель, писав він, повинен бути чесним, діяльним, наполегливим, живим зразком чеснот, які він має

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

прищеплювати учням, бути людиною освіченою. Він повинен безмежно любити свою справу, будити інтерес учнів до знань. [3, с. 39]

Педагог зауважував, що "...вчителі повинні піклуватися про те, щоб бути для учнів в їжі та одязі зразком простоти, у діяльності - прикладом бадьорості і працьовитості, у поведінці - скромності і доброзвичайності, в промовах - мистецтва розмови імовчання, словом, бути зразком розсудливості у приватному і громадському житті". [2, с. 155] Для учнів вчитель повинен бути живою бібліотекою. "Малознаючий учитель – хмара без дощу, лампа без світла, джерело без води, тіло без душі". [11, с. 45]

Професійна діяльність вчителя школи вимагає наявності певних особистісних якостей, соціально-психологічних рис і властивостей. обов'язкова для вчителя якість — *гуманізм*, тобто, ставлення до розвиваючої особистості як до вищої цінності на землі. Гуманні стосунки складаються з інтересу до особистості учня, співчуття до учня, особистостей його розвитку, з високої вимогливості до його навчальної діяльності. Учні бачать ці прояви і спочатку наслідують їх несвідомо, а потім поступово набувають досвід гуманного ставлення до людей.

Професійно необхідними якостями учителя є *витримка* і *самовладання*. Професіонал завжди зобов'язаний зберігати за собою провідне становище в навчально-виховному процесі. Ще А.С.Макаренко відзначав, що учитель без гальма - зіпсована, некерована машина. Це потрібно пам'ятати завжди, контролювати свої дії і поведінку, не нервувати з дрібниць. [4, с. 152]

Душевна чуйність у характері вчителя – своєрідний барометр, що дозволяє відчувати стан учнів, своєчасно прийти на допомогу тим, хто її найбільше потребує. Природний стан педагога — професійна турбота за сучасне і майбутнє своїх вихованців. Такий учитель усвідомлює свою особисту відповідальність за долю підростаючих поколінь.

Невід'ємна професійна риса вчителя — *справедливість*. За родом своєї діяльності вчитель змушений систематично оцінювати знання, вміння, вчинки учнів. Тому необхідно, щоб його оціночні судження відповідали рівню розвитку школярів. Саме ці судження свідчать про об'єктивність вихователя. Ніщо так не зміцнює моральний авторитет педагога, як його вміння бути об'єктивним.

Вчитель зобов'язаний бути *вимогливим*. Це найважливіша умова його успішної роботи. Високі вимоги повинен пред'являти, перш за все, до себе, бо не можна вимагати від інших того, чим не володієш сам.

Ще одна з найважливіших професійно-психологічних властивостей педагога — *практичне мислення*. Завданням практичного мислення є застосування знань у конкретних ситуаціях педагогічної діяльності. Тому такий тип мислення можна назвати також педагогічним мисленням (так його, зокрема, називає Р. П. Скульський та ін.). [7, с. 93]

Педагог повинен бути *творчим*. Це проявляється в тому, як він будує архітектуру і композицію свого уроку; яким чином організовує самостійну роботу учнів, включаючи їх у рішення навчально-пізнавальних завдань; як знаходить контакти і потрібний тон для спілкування з учнями. В. О. Сухомлинський наголошував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань. [10] Ш. О. Амонашвілі під творчістю розглядав натхнення в роботі з учнями. [1] Отже, вчитель не повинен пасивно адаптуватися до заданої йому професійної ролі, а, навпаки, зробити свій індивідуальний внесок у здійснення педагогічного процесу та його розвиток.

Любов до своєї професійної праці — якість, без якої не може бути педагога. Складовими цієї якості є добросовісність і самовідданість, радість при досягненні виховних результатів, постійно зростаюча вимогливість до себе.

Вище перелічені якості особистості вчителя є передумовою педагогічного такту. Кіліченко О. І. вважає: «Педагогічний такт – це моральна поведінка вчителя, що включає передбачення всіх об'єктивних наслідків учинків, передбачення їх суб'єктивного сприйняття, виявлення високої гуманності, чуйності, турботи про учня, найкращий засіб установлення доброзичливих стосунків з ним у будь-яких ситуаціях. Носієм такту може бути лише зріла, духовно багата, інтелігентна особистість». [5, с. 31]

Висновок. На нашу думку, морально-психологічні якості особистості вчителя дають змогу безконфліктного спілкування педагога з учнем, можливість вирішити будь-яку педагогічну ситуацію позитивно, а це вже є педагогічний такт. Адже, ще І. О. Синиця стверджував, що педагогічний такт – це «ряд таких характерологічних властивостей і якостей учителя, як любов до учнів, ввічливе ставлення до них, повага до їх людської

гідності, чуйність, уважність, доброзичливість, лагідність, щирість, витримка, самовладання, поміркованість, завбачливість».[6, с. 31]

1. Амонашвили Ш. А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников: Экспериментально-педагогическое исследование / Ш. А. Амонашвили. – М.: Педагогика, 1984. – 297 с.
2. Альт П. Прогресивний характер педагогіки Коменського / П. Альт. - М., 1959. - 176с.
3. Кратохвіл М.В. Життя Яна Амоса Коменського / М. В. Кратохвіл. - М., 1991. - 154с.
4. Макаренко А.С. "Про виховання" / сост. І авт. вступить. статті В.С. Хелемендик - М: Политиздат, 2007. - 615 с.
5. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід / Автор-упорядник О. І. Кіліченко. – Івано-Франківськ, 2012. – 206 с.
6. Синиця І. О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. – К. : Рад. шк., 1972. – 167 с.
7. Скульський Р. П. Навчатися бути вчителем // Педагогічна творчість і майстерність: Хрестоматія / Укл. Н. В. Гузій. – К.: ІЗМН, 2000. – С. 86-98.
8. Слостенин В.А. Педагогика: Учеб. пособ. для студ. вышш. уч. завед./В. А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов. – 3-е изд. стереот. – М.: ИЦАкадемия, 2004. – 576с.
9. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 4: Павлицька середня школа. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк., 1977. – 640с.
10. Сухомлинский В. А. Разговор с молодым директором школы / В. А. Сухомлинский. - 2-е изд. - М.: Просвещение, 1982. – 206 с.
11. Шилина З.М. Классный руководитель: искусство воспитания / З. М. Шилина. – М., 1997. – 250 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СПІЛКУВАННЯ ТА СПІВПРАЦІ ВЧИТЕЛЯ

Кувік М., студентка III курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Актуальність проблеми. Інформування супроводжує всі дії педагога. З іншого боку, обмін інформацією є одним з найбільш складних моментів у спілкуванні вчителя.

В основі спілкування лежить слово, якому В. О. Сухомлинський надавав особливого значення у праці вчителя, оскільки був переконаний, що вчителя має вміти створити такий психологічний контакт, без якого не може бути продуктивної взаємодії. [5, 310].

Аналіз літературних досліджень свідчить про наявність наукових досліджень з питань теорії і практики спілкування педагогів. Зокрема, вона знайшла своє відображення у працях Л. Савенкова, С. Мартиненко, Н. Кипиченко, Г. Товканець, В. Киричок та ін.

Мета даної статті полягає у виявленні ролі та місця педагогічного спілкування у процесі формування особистості молодшого школяра; окреслення стратегій спілкування вчителя початкової школи з учнями.

Основний виклад матеріалу. Професійне педагогічне спілкування передбачає, насамперед, високий рівень розвитку культури мовлення педагога. Культура мовлення є не лише одним із показників духовного багатства людини, її культури мислення, а й могутнім засобом формування особистості. Так, В.Мацько вказує, що сучасна риторика як наука переконання засобами мови виходить далеко за межі публіцистичних промов; має широке застосування в найрізноманітніших ситуаціях мовного спілкування як усього соціуму, так і окремих мовців. А це, зрозуміло, є вкрай важливим для сучасного вчителя [6, 50]. Майстерність вчителя у спілкуванні з учнями базується на дотриманні певних вимог, як-от:

1) інтонаційна виразність - вираження почуттів і емоцій за допомогою голосу. Передусім, потрібно звертати увагу на такі засоби інтонаційної виразності мовлення як темп мовлення, паузи, логічні наголоси;

2) мускульна мобілізованість;

3) педагогічна імпровізація стає необхідною тоді, коли потрібно якнайшвидше знайти вихід із непередбаченої педагогічної ситуації, привернути увагу аудиторії.

I етап педагогічної імпровізації – педагогічне осяяння. Це виражається в появі нової незвичної думки, ідеї у відповідь на репліку чи запитання аудиторії.

II етап – миттєве осмислення педагогічної ідеї та швидкий вибір способу реалізації. Тобто на цьому етапі педагог вирішує, якою за своєю суттю має бути імпровізація.

III етап – публічне втілення педагогічної імпровізації у практику спілкування з аудиторією.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

IV етап – миттєвий аналіз процесу втілення педагогічної ідеї, моментальне вирішення, продовжувати чи прийняти педагогічну імprovізацію. [3, с.6-7]

Заслужовує на увагу особистість вчителя та його творчий потенціал, які впливають на спілкування. Розглянемо стилі спілкування:

Авторитарний — стиль диктату, коли підлеглий розглядається тільки як пасивний виконавець, обділений правом на самостійність та ініціативу.

Демократичний — стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до іншого, довірі.

Ліберальний — стиль, що характеризується відсутністю стійкої педагогічної позиції; виявляється у невтручанні, низькому рівні вимог до себе та учнів, формальному розв'язанні проблем учителем [1, 124; 4, 50].

Розвиток комунікативності вчителя залежить від вибору стратегії спілкування, яку розуміють як загальну схему дій учителя під час спілкування з учнями. Вона залежить від конкретної ситуації, власних інтересів і переконань педагога. На відміну від стилів спілкування стратегія охоплює мотиваційну, змістову й операційну складові. Задля характеристики стратегії спілкування необхідно з'ясувати мету, яку визначає педагог; характер побудови спілкування (співвідношення діалогічного та монологічного мовлення) тощо.

Аналіз психолого-педагогічних джерел засвідчив, що в педагогіці не існує єдиної класифікації стратегій спілкування. Увагу привернула класифікація, яка базується на співвідношенні здатності педагога відверто ділитися з учнями власними думками, переживаннями, емоціями та здатністю відчувати й адекватно реагувати на зміни в їхньому емоційному стані під час розмови. Виокремлюють такі стратегії: «Фасад», «Арена», «Сліпа зона», «Мертва зона».

Розкриваємо окремі з них. Так, особливостями стратегії «*Фасад*» є те, що у стосунках вчителя й учнів спостерігається формалізм, стереотипно-рольова взаємодія, відсутність довіри до учнів. Педагог, для якого ця стратегія пріоритетна, надміру вимогливо ставиться до дисципліни. Уроки вчитель будує в монологічній формі, намагається уникати відвертих діалогів з учнями. Водночас він байдужий до всього, що не стосується уроку. Педагоги, яким властива стратегія спілкування «Арена», властиво те, що вони без зайвих зусиль встановлюють довірливі контакти з учнями, щиро цікавляться справами своїх вихованців, намагаються врахувати їхні індивідуальні особливості, інтереси та здібності. Педагог прагне висловлювати власну думку і заохочує до цього дітей. Вчителі, які безперервно демонструють як позитивні, так і негативні емоції, переймаються лише реалізацію своїх цілей, не зважаючи на реакцію учнів, обирають стратегію «*Сліпа зона*». Вони не застосовують покарань, але й не вдаються до частих заохочень; перебувають осторонь від учнівського життя. Особливою стратегією є «*Мертва зона*», яка характеризується відсутністю взаємодії вчителя й учнів. Дослідження засвідчують, що таке спілкування педагоги застосовують досить рідко [2, 45].

Безумовно, в процесі професійної діяльності кожен педагог виробляє власний стиль, який може бути притаманний лише йому. Проте слід пам'ятати, що мова учителя – не лише засіб подання нової інформації, а засіб спілкування, взаємодії з кожною дитиною. Правильне апелювання кожним своїм словом дозволить педагогу проникнути у найпотаємніші куточки дитячих сердець, а отже, зробить школяра його вірним другом, співрозмовником, колегою.

Висновки. Отже, спілкування – це взаємодія двох або більше людей, що проявляється в обміні інформацією, взаємовпливі, взаєморозумінні, взаємопереживанні. Учні потребують взаєморозуміння, поваги, участі у вирішенні всіх проблем; поваги від свого наставника, прагнуть щоб педагоги прислуховувалися до їх думки, знали їх інтереси та прагнення. А тому вчитель повинен в процесі педагогічного спілкування здійснювати свої соціально-рольові і функціональні обов'язки. Важливе місце у педагогічному спілкуванні належить професійним і особистим якостям учителя. поспішати

1. Зязюн І.А. Основи педагогічної майстерності / І.А. Зязюн. — К.: Вища шк., 2004. — 422 с.
2. Мартиненко С, Кипиченко Н. Діагностична методика визначення стратегії спілкування вчителя початкової школи з учнями/С.Мартиненко, Н.Кипиченко // Початкова школа. – 2009. – № 3. – С. 45 – 47.
3. Савенкова Л. Ініціатива педагога в спілкуванні з учнями/Л.Савенкова // Початкова школа. – 2010. – № 5. – С. 6 – 8.
4. Савенкова Л. Комунікативність вчителя /Л.Савенкова // Початкова школа. – 2007. – № 8. – С. 49 – 51.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю/В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1988. – 310 с.
6. Товканець Г. Культура професійного спілкування / Г.Товканець // Рідна школа. – 2008. – № 6. – С.50 – 53.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Кунка А., студентка V курсу, магістр Педагогічного інституту
Науковий керівник : Кіліченко О.І. кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми. Педагогічні умови праці вчителя завжди були, є і будуть такими, що вимагатимуть від педагога вміння бути другом та авторитетом і для учнів, і для їх батьків. Пройшовши декілька навчальних практик та працюючи вже на педагогічній ниві, нами виявлена проблема, яка, на нашу думку, потребує негайного вирішення. Проаналізувавши навчальні дисципліни та спецкурси, які викладаються в університеті протягом п'яти років навчання, ми виявили, що спеціального спецкурсу, який би готував студентів до роботи з батьками, немає. В той же час є дисципліни, в яких присутні теми, що допомагають студентам засвоїти поняття «сімейне виховання», «форми взаємодії вчителя та батьків». Наша стаття присвячена саме аналізу програм, які дають студентами знання, щоб правильно організувати роботу з батьками.

Аналіз останніх досліджень. Для того, щоб детально дослідити проблему взаємодії школи та сім'ї, ми звернулися до педагогічних джерел. Розв'язанню проблеми авторитету вчителя перед батьками присвячено дослідження сучасних філософів, психологів, педагогів, соціологів, зокрема теоретико-методологічні засади сформульовано у працях Г.С. Батищева, М.О. Бердяєва, Ф.В.Бемера, О.О.Бодальова, Г.С. Кагана; суб'єкт-суб'єктивний, особистісно-орієнтований підхід до виховання висвітлено в роботах І.Д. Беха, А.М.Богущ, О.В.Запородця, І.С.Кона, О.Л.Кононко, В.В. Рибалка, О.Я. Савченко; вплив внутрішньосімейних взаємин на розвиток та формування дитячої особистості розкрито в працях О.І. Вишневського, М.М.Володкевича, М.Г.Стельмаховича, В.О. Сухомлинського; сутність і закономірності взаємодії батьків та дітей у сучасних умовах стали предметом наукових пошуків О.М. Докукіної, К.О.Журби, Т.В.Кравченко, В.Г. Постового.

Мета статті – визначити особливості підготовки майбутніх учителів до взаємодії з батьками.

Основний зміст статті. Школа, сім'я і суспільство формують дитину як майбутнього активного члена суспільства. Більш того, особистість дитини формується під впливом суспільних відносин, в яких безпосередньо проходить його життя і діяльність. На рівень вихованості дітей значний вплив мають умови сімейного виховання. Сім'я, школа та суспільство – це три інститути, які безпосередньо впливають на формування особистості. Вони тісно взаємопов'язані та взаємодоповнюють, але не рідко зустрічаємо, що дані інститути суперечать один одному. При організації навчально-виховної діяльності важливим є фактор взаємодії педагогів та батьків. Правильно організована співпраця школи та сім'ї у процесі навчально-виховної діяльності – запорука якісного виховання дитини [5,123].

У сучасних умовах координацію виховних дій сім'ї покладено на освітній заклад і від того, як організована і реалізована робота з батьками учнів, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей. Важливим завданням є широке залучення батьків, усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті навчального закладу, класу. Встановлення і підтримання педагогічної взаємодії «діти-батьки-педагоги» необхідно вибудовувати на принципах взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства. Основою такої взаємодії має стати єдність у ставленні до дитини як до найвищої цінності [1,13-14].

Підготовку студентів до роботи з батьками учнів потрібно розглядати як соціальний вплив, який повинні вміти здійснювати педагоги на переконання та поведінку батьків з метою покращення якості сімейного виховання. Таку підготовку майбутнього вчителя до роботи з батьками учнів ми розглядаємо як підсистему цілісної системи професійної підготовки вчителя. Плануючи зміст та основні форми і методи такої підготовки, потрібно орієнтуватись на специфіку організації роботи з батьками учнів у сучасній загальноосвітній школі, яка має здійснюватись за такими основними напрямками:

- ✓ вивчення сімей учнів, їх виховного потенціалу;
- ✓ включення батьків, усіх дорослих членів родини у навчально-виховний процес як рівноправних учасників,
- ✓ інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу і батьківської громадськості в створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу;

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

- ✓ формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті;
- ✓ корекція виховної діяльності родин з різним типом сімейного неблагополуччя [6,59-61].

Система підготовки студентів педагогічного інституту до роботи з батьками учнів початкових класів має переслідувати мету надати студентам, майбутнім учителям початкових класів, систематизовані знання про специфіку організації виховного соціально-педагогічного процесу, технології постановки та здійснення виховних цілей, засобів щодо соціально-педагогічної роботи з сім'ями різних типів для покращення сімейного виховання, якості співробітництва та взаєморозуміння з батьками учнів. За час навчання студенти повинні, на наш погляд, ознайомитися з :

- ✓ особливостями сучасних українських сімей, їх виховним потенціалом;
- ✓ обґрунтувати наукові засади сімейного виховання;
- ✓ довести значення сім'ї, родини у вирішенні завдань формування гармонійно розвиненої особистості школяра;
- ✓ проаналізувати провідні напрями педагогічної діяльності, спрямованої на взаємодію з батьками учнів та створення оптимальних умов для успішної соціалізації особистості;
- ✓ виховати в собі культури спілкування у процесі взаємодії з батьками учнів і ін. [7, 16-18].

У вирішенні проблеми цілеспрямованої підготовки майбутнього вчителя до повноцінної роботи з батьками учнів прослідковується певна поетапність роботи викладачів. Кожен із етапів передбачає поглиблення, узагальнення і систематизацію професійних знань, поступове формування професійних умінь, розвиток та саморозвиток якостей особистості майбутнього класовода-вихователя [8, 4-6].

Спробуємо проаналізувати дану поетапність. На початковому етапі підготовки майбутнього вчителя до роботи з батьками при вивченні курсу «Вступ до спеціальності» викладачі знайомлять студентів зі специфікою вчительської професії, розкривають її суспільну значимість, спонукають до аналізу основних функцій педагога, змісту його діяльності.

На II-III курсах студенти вивчають психолого-педагогічні дисципліни, метою яких є цілеспрямована професійна підготовка до майбутньої педагогічної діяльності. На цьому етапі здійснюється фундаментальна теоретична підготовка студентів до роботи вчителя-вихователя з батьками учнів. Під час лекцій у студентів формуються теоретичні знання про сім'ю та зміст роботи вчителя початкових класів з батьками.

Особливу увагу приділяємо формуванню у студентів умінь та навичок роботи з батьківським колективом в процесі вивчення дисципліни «Методика виховної роботи». Проаналізувавши програму даного курсу, нами виявлено тему: «Методика педагогічної взаємодії вчителів, батьків, громадськості та учнів у виховному процесі». На опрацювання даної теми на денній формі навчання відведено 7 год, з них по 2 год лекційні і практичні, а 3 год – самостійне вивчення. Що стосується заочної форми навчання, то в даному випадку така важлива, для ефективної роботи вчителя, тема вивчається 6 год, при цьому жодної лекції чи практичного заняття, тільки самостійне опрацювання студентами.

Проаналізувавши навчальні програми дисциплін та спецкурсів, які пропонують студентам для вивчення на протязі п'яти років навчання в педагогічному інституті, ми вважаємо є достатнім для того, щоб студенти засвоїли поняття «сімейне виховання», «співпраця з батьками», «форми роботи з батьками».

На жаль, провівши експериментальне дослідження на I, III та V курсах, нами виявлено, що значний відсоток студентів не готовий до взаємодії з батьками. На нашу думку, потрібно більше практичних занять, які б дали студентам ґрунтовні знання та навички щодо організації форм роботи з батьками. Наприклад, рольові ігри, які б моделювали спілкування з батьками, оскільки студенти повинні відчувати себе і вчителем, і батьками. Хоч, звісно, всі педагогічні ситуації, які можуть трапитись в процесі роботи передбачити неможливо, проте слід більше уваги приділити, власне, формуванню у студентів знань, вмінь та навичок, які б допомогли будь-яку ситуацію повернути в потрібне русло, навчили студентів уникати конфліктів.

На нашу думку, процес налагодження взаємодії з батьками ефективний за дотримання педагогом психолого-педагогічних правил та вимог. До них належать: використання заходів, спрямованих на підвищення авторитету батьків, довіра до виховних можливостей батьків,

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні, педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї.

Висновок. Підготовка студентів до роботи з батьками в умовах педагогічного університету повинна здійснюється впродовж усього періоду їх навчання і характеризується цілеспрямованістю, послідовністю, систематичністю, єдністю всіх навчально-виховних впливів.

Співпраця між батьками та школою тільки на перший погляд здається легкою, на практиці ж наявні фактори, що перешкоджають ефективній організації роботи з батьками: очікування швидкого і легкого успіху (бажання швидко знайти легкі відповіді на важкі запитання), відсутність досвіду групової взаємодії, закритість батьків, надмірні очікування від взаємодії з учителем [3, 262-268].

Із власного досвіду, можемо стверджувати, що при правильній організації взаємодії з батьками, можна досягти бажаних результатів.

1. Абдулліна О.А. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в системі вищої педагогічної освіти. / О.А. Абдулліна. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Акімова О.В. Теоретико-методичні засади формування майбутнього вчителя в умовах університетської освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В. Акімова. – Тернопіль, 2010. – 44с.
3. Кочерга О.М. Підготовка студентів до роботи з батьками як важлива складова професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах модернізаційних змін / О.М. Кочерга // Педагогічний дискурс. – 2011. – № 10. – С. 262-268.
4. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка у запитаннях і відповідях: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 311с.
5. Мартиненко С.М. Діагностика діяльності майбутнього вчителя: теорія і практика: монографія / С.М. Мартиненко. – К.:КМПУ ім.Б.Д.Грінченка, 2008. – 434 с.
6. Мартиненко С.М. Особливості співпраці вчителя початкових класів з родинами учнів / С.М. Мартиненко // Початкова школа. – 2009. – №4. –С. 59–61.
7. Мороз О.Г., Сластьонін Н.І., Філіпенко Н.І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: навчальний посібник. – К., 1997. – 168 с.
- Н.В. Казакова // Рідна школа. – 2004. – №11. – С.16-18.
8. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті : Проект // Педагогічна газета. – №7. – 2001. – С. 4-6
9. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка. / М.Г.Стельмахович. – К.: Рад. школа, 1997.–312 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОВИХОВАННЯ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Луканюк І., студентка III курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

*«Найбільша перемога — це перемога над самим собою»
(В.Сухомлинський)*

Актуальність проблеми. Професійне становлення вчителя початкових класів, безумовно, є довготривалий складний процес із властивими йому закономірностями та особливостями. Самовиховання вчителя починається з усвідомлення різниці між уявленням про себе як професіонала зі своїми реальними можливостями. Його рушійною силою і джерелом є потреба в самовдосконаленні, самоствердженні та самореалізації, яка виникає з протиріччя між вимогами, що висуває суспільство, та наявним рівнем професіоналізму педагога, підтримуючись власними джерелами активності *Аналіз літературних джерел.* Теоретичним підґрунтям вирішення цієї проблеми слугують наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників як-от: Б. Ананьєва, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Максименка, В. М'ясищева, С. Рубінштейна. Цінними, на наш погляд, є окремі педагогічні аспекти проблеми у наукових дослідженнях С. Архангельського, В. Андреева, М. Піскунова та ін., якими встановлено, що рушійні сили самовиховання майбутнього вчителя визначаються як зовнішніми соціальними вимогами, до нього та його професійної діяльності, так і власним ставленням учителя до цих вимог. Тому самовиховання розглядається науковцями, з одного боку, як діяльність, а з іншого - як вища форма активності особистості. Суттєвим результатом сучасних досліджень (І. Бежа, С. Гончаренка, В. Гриньової І. Зязюна, І. Прокопенка, Н. Тарасевич та ін.) є доведення правомірності й можливості формування

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

потреби у професійному самовихованні як невід'ємної та органічної складової професійної підготовки майбутнього вчителя.

Метою статті є теоретичне обґрунтування поняття «самовиховання», виокремлення організаційно-педагогічних умов формування в учителів потреби в професійному зростанні.

Основний виклад матеріалу. Щоб відповідати високому званню вчителя кожен юнак чи дівчина, які вирішили присвятити себе педагогічній професії, повинні розвивати в собі готовність до складної і багатогранної діяльності. Успішність педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, раціонально організувати власну діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, знімати емоції і психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом [1]. Ці якості не даються від народження чи у вигляді додатку до диплома про вищу педагогічну освіту, а є результатом довготривалої і кропіткої роботи над собою.

Як засвідчують наші спостереження, серед частини студентів панує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант є вродженим, через що інколи нехтується роль самоосвіти і самовиховання. Натомість ряд дослідників відзначають (Д.М.Грішин, В.А.Кан-Калик, Н.Д.Нікандров, Л.І.Рувінський і ін.), що запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який проявляє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і проявити талант у професійній діяльності [3]. Відомий український педагог А.С.Макаренко неодноразово підкреслював: «Майстром може стати кожен, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме».

Твердження видатного вітчизняного педагога К.Д.Ушинського про те, що учитель живе до того часу, поки вчиться, в сучасних умовах набуває особливого значення. Так, на часі – потреба неперервної педагогічної освіти як важлива умова підвищення загального культурного, професійного та наукового рівня. Німецький педагог А.Дістервег писав, що для вчителя святим обов'язком є «виховання себе як завдання власного життя». В.О.Сухомлинський наголошував: «...Підліток стає справжньою людиною лише тоді, коли він навчиться пильно вдивлятися не лише в світ, що оточує його, а й в самого себе, коли він прагне пізнати не тільки речі, явища навколо себе, а й свій внутрішній світ, коли сили його душі спрямовані на те, щоб зробити самого себе кращим, досконалішим». Отже, самовиховання бере свій початок із самоусвідомлення, усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей. Теорія цілеспрямованого самовиховання складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених процесів: 1) *самопізнання*; 2) *самостримування* від негативних думок, дій, вчинків, поведінки; 3) *самопримування* до здійснення позитивних дій, вчинків, добрих справ.

Самовиховання включає такі компоненти (за С.Б.Єлкановим) як-от: 1) цілі самовиховання; 2) зміст і завдання самовиховання; 3) засоби самовиховання; 4) результати самовиховання – ті зміни, які відбулися в особистості в результаті самовиховання. Професійне самовиховання спрямоване на більш повну реалізацію педагогом себе як особистості [5, 19]. Натомість особливе місце у професійному рості вчителя посідає оволодіння передовим педагогічним досвідом [2; 4], у результаті ознайомлення з яким учитель краще осмислює закономірності навчально-виховного процесу, вчиться педагогічно правильно сприймати кожен вчинок дитини, знаходити причини конфліктів і шукати способи їх розв'язання. Важливим для педагога є систематичне вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури, законодавчих актів держави про освіту, участь у різних методичних об'єднаннях, семінарах, конференціях, педагогічних читаннях і т.д.

Важливо, що самовиховання і самоосвіта майбутнього вчителя передбачають ознайомлення з національною системою виховання, що втілює виховну мудрість нашого народу, його кращих наукових традицій родинного виховання, виховне значення українських народних звичаїв, традицій, свят, обрядів тощо, бо не можна творити щось нове без знання минулого світового народу. Варто додати, що у процесі професійного самовиховання майбутній учитель повинен відчути свободу самовираження. Педагогічну діяльність не можна регламентувати і втиснути у тверді рамки інструкцій. Лише за умови утвердження професійної свободи вчителя можлива ефективна організація процесу професійного самовиховання, професійний ріст учителя. Професійний ріст педагога можна назвати пошуком свого шляху, набуття «власного голосу», «власного почерку».

Висновки. Отже, самовиховання - це один із різновидів людської діяльності, складна робота над собою. Її ефективність залежить насамперед від цілеспрямованості, наявності

стійкої мотивації, позитивних установок, правильного вибору методів самовдосконалення, систематичності зусиль і постійного самоконтролю. Саме тому майбутні педагоги повинні пильно працювати над собою, удосконалювати свої уміння й навички, набуті у ВУЗі, формувати необхідні якості педагога-майстра.

1. Завірюха Л. Авторитет учителя: аналіз соціологічного дослідження / Л. Завірюха // Соціальна психологія. – 2005. – № 5 (13). – С.124 – 136.
2. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом/О.І.Мармаза. – Х.: Основа, 2004. – 219 с.
3. Основи педагогічної майстерності: модульно-рейтинговий підхід / Автор-упорядник О. І. Кіліченко. – Івано-Франківськ, 2012. – 206 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Педагогічний пошук/Упорядн. І.М.Баженова. – К., 1998. – 324 с.

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Марфієвич М., студентка V курсу, магістрант Педагогічного інституту
Науковий керівник : Червінська І.Б., кандидат педагогічних наук, доцент
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На початку XXI століття відбувається стрімкий розвиток політичних, економічних, наукових та культурних галузей країн світу, зростають сфери комунікації, наповнюючи новим змістом процес розвитку особистості, зокрема, в комунікативно-культурному вимірі. Посилюється увага до гуманітарних проблем, людини як найвищої цінності планетарного масштабу, відбуваються зміни в галузі освіти, висувуються нові вимоги до педагога, його культури як культури особливого гуманістичного типу.

У зв'язку з цим необхідно приділяти особливу увагу формуванню свідомого ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності, вихованню професіоналів, котрі володіли б високим рівнем педагогічної культури, фахової компетентності, одним з найважливіших компонентів якої є комунікативна культура. Високий рівень комунікативної культури педагога є професійною вимогою до педагогічної професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Проте розвиток комунікативної культури та її основи – діалогової взаємодії суб'єктів освіти – не завжди передбачається в умовах професійної підготовки майбутніх педагогів. Останні, як виявляють проведені дослідження (М. Кларін, Г. Ковальов, О. Кондратюк, О. Кузьменко, А. Король, В. Лозова, І. Проценко, П. Фрейре, А. Хуторський) недостатньо володіють культурою навчального діалогу, що заважає досягати в умовах сучасної школи достатніх результатів у навчанні і вихованні.

Проблемою формування комунікативної культури майбутніх педагогів займалися багато вчених, серед них можна зазначити С. Ануфрієнко, І. Богданова, Е. Гришина, В. Кан-Калика, Л. Мітіню, І. Риданову, Л. Савенкову, І. Тимченко, А. Капську, П. Лепіна, Є. Мішину, та інших.

Мета статті: розкрити особливості формування комунікативної культури, як складової професійної компетентності сучасного вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Поняття “комунікативна культура” з'явилося на початку 90х років XX століття, коли у дослідженнях з проблем педагогічного спілкування став виділятися культурологічний аспект комунікації. У педагогічній, лінгводидактичній літературі культура мовлення розглядається як система ознак та властивостей, що свідчать про комунікативну досконалість мовлення, як система знань і навичок, які забезпечують доречне та невимушене використання мови з метою спілкування. І.А. Зязюн дає наступне визначення терміну “культура мовлення”: “відповідність індивідуального мовлення нормам використовуваної мови, уміння використовувати мовленнєві засоби в різних умовах спілкування згідно з метою і змістом мовлення; сфера мовознавства, що досліджує проблеми нормалізації літературної мови. Культура мовлення вимагає дотримуватися норм мови, слововживання, складання та побудови речень. Нормативність мовлення передбачає такі якості, як точність, чіткість, чистота” [2].

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Як зазначає Н.М. Бібік, установка на співпрацю та діалог, уміння організувати спільну діяльність; уміння користуватись інформацією; розуміння унікальності культур, поглядів, звичаїв; навчання співпраці та діалогу на рівні взаємодії окремих людей, носіїв різних поглядів і культур надзвичайно важливою для майбутнього педагога [1, с.64].

Комунікативна культура вчителя розглядається як компонент педагогічної культури, як особистісний компонент професійної майстерності, як умова успіху педагогічного процесу та комфортності педагога у його професійній діяльності і є однією з найважливіших складових професійної компетентності педагога.

Вона постає як інтегральна якість особистості, що виконує функцію адаптації й адекватного функціонування людини в соціумі, містить у собі установки, стереотипи, позиції спілкування, ролі, цінності та творчий потенціал особистості [7]. Отже, високий рівень комунікативної культури є запорукою формування професійної компетентності педагога та ефективності його діяльності.

Термін «професійна культура особистості» у понятійному апараті педагогіки порівняно новий. Уперше із широким використанням поняття професійної культури ми зустрічаємося в дослідженнях, пов'язаних з виробничою педагогікою. Г. М. Мачуська провела системний аналіз співвідношення професійної культури, культури праці й культури виробництва, виділивши такі функціональні рівні.

Соціотехнічний - являє собою гармонізацію елементів у системі «людина - техніка». Культура на цьому рівні являє собою сукупність соціально-економічних законів розвитку технічних нормативів, що відбивають рівень розвитку техніки й технології, тип виробництва, ступінь механізації й автоматизації праці.

Соціонормативний - припускає гармонізацію відносин у системі «людина - людина» і включає сукупність норм, що відбивають рівень організації праці та зрілість внутріколективних відносин [4].

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок: педагогічна культура суспільства, локальної освітньої системи і професійна культура педагога творять категоріальну систему, яка співвідносяться між собою як єдність загального, особливого й одиничного.

У структурі професійної культури можна виділити два блоки: професійно-організаційний (знання, уміння, досвід, майстерність) і соціально-моральний (ціннісні орієнтації, морально-вольові якості, що визначають ставлення до предмета, процесу, суб'єктів, засобів і результатів діяльності). Професійна культура взаємопов'язана з усіма компонентами особистісної культури, у першу чергу з моральною, правовою, розумовою, естетичною, екологічною тощо. На її становлення і прояв впливає весь комплекс соціальних, економічних, педагогічних чинників. Звичайно, педагогічна культура суспільства не може не впливати на розвиток професійної культури педагога. Ставлення до освіти на конкретному етапі соціально-історичного розвитку, престиж учительської праці, матеріально-економічне благополуччя вчителя стимулюють особистісне зростання педагога та його професійної культури.

Відомий фахівець в галузі культури педагогічного спілкування В. Кан-Калік уводить навіть особливе поняття «комунікативна діяльність педагога». Беручи до уваги стадії педагогічного процесу, він визначає і специфіку змісту комунікативної діяльності на кожному етапі її формування.

Цілеспрямоване формування культури і техніки мовлення можливе шляхом проведення таких тренінгових вправ ("Я – очима учнів і колег", "Вибір тактики спілкування", "Невербальна взаємодія" та ін.), комунікативно-лінгвістичних ігор ("Маскування", "Метафора", "Шифрування", "Підберемо фразеологізм" та ін.), ділових та рольових ігор ("Перші збори батьків першокласників", "Початок роботи з новим учнівським колективом" та ін.). Навчальні дискусії, диспути ("Комунікативна культура вчителя – гарантія безконфліктності?", "Типові помилки вчителів початкової школи у спілкуванні з батьками невстигаючих школярів" та ін.) [7]. Часто перед учителем можуть стояти проблеми розвитку словникового запасу, особливостей свого професійного мовлення: виховання культури дихання, покращення дикції, навичок виразного читання і емоційності мови, робота над силою, висотою, темпом мовлення. У вчителя завжди є можливість розвивати свої комунікативні уміння, вдаючись до тренінгів спілкування, індивідуальної та групової роботи.

Висновки. Таким чином, педагогічну культуру ми можемо розглядати на трьох рівнях: як культуру взаємин держави й освіти, як показник рівня розвитку педагогічної культури на регіональному рівні, як культуру конкретного фахівця у сфері освіти. Професійна культура

на відміну від педагогічної культури характеризує рівень педагогічної культури конкретної особистості.

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: Монографія / Н.М. Бібік – К. : Основа ,1998. – 200 с.
2. Дусь Н. А. Формування культури педагогічного спілкування у студентів гуманітарно-педагогічного коледжу : дис.. канд. пед. наук: 13.00.04 / Дусь Наталія Анатоліївна. – Вінниця, 2008. – 200 с.
3. Зязюн І.А. Гуманістична парадигма в освіті / І.А. Зязюн // Концепція гуманізму в становленні та розвитку професійної освіти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.1–2 жовтня 1997 р. – Одеса: Астропринт, 1998. – Т. 1. – С. 6–11.
4. Мачуська Г.М. Формування культури спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу // Педагогіка і психологія . – 2009. – №3.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
6. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К.: Магістр-S, 1998. – 200 с.
7. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Ужгород: Вид. ЗППО, 2007. – 384 с

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЯЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Нагорна А., магістрант Інституту педагогіки, психології та мистецтв

Науковий керівник: Більська О.В., кандидат педагогічних наук,

Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського

Аналізуючи міжнародні тенденції розвитку суспільства та сучасні акценти освітньої політики європейських держав, можна визначити основні професійні вимоги, які дозволять викладачу стати повноправним громадянином Європи Знань, бути конкурентоспроможним фахівцем в педагогічній галузі і реалізувати свій творчий потенціал в будь-якій з Європейських чи світових держав. Серед цих вимог головними є: європейська ідентичність, європейські знання, європейська полікультурність, європейська мовна компетентність, європейський професіоналізм, європейський рівень якості. До цього переліку увійшли лише найбільш важливі і загальні якості, які, на нашу думку, мають бути визначальними при формуванні загальноєвропейської моделі викладача.

Сьогодні на перший план повинні висуватися загальнолюдські цінності і питання збереження, розбудови та гармонійного розвитку планети Земля на засадах гуманізму і ноосферного мислення. Адже як писав академік М.М.Моїсеєв, - "Лише та нація, яка сьогодні зуміє створити більш досконалу систему "Вчитель", стане лідером ХХІ століття! ... Не та, де сьогодні найвищий рівень життя і найдосконаліша електроніка, а той народ, який зуміє забезпечити передачу естафети знань та культури і сформувати ті взаємостосунки з навколишньою природою, які відповідають сучасним потребам" [1, с. 5].

Сучасний розвиток суспільства вимагає інтенсивного вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників. У Концепції педагогічної освіти зазначено, що педагогічна освіта покликана забезпечувати формування вчителя, який здатний розвивати особистість дитини, зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в закладах освіти різного типу. Саме освіта покликана сприяти формуванню інтелектуального потенціалу нації, всебічному розвитку кожного члена суспільства як громадянина з активною життєвою позицією. Усвідомлення цього потребує від викладачів вищої школи якісної підготовки майбутнього вчителя, яка залежить від вирішення основного завдання вищої школи: не лише оволодіння студентами знаннями, вміннями та навичками майбутньої професійної діяльності, а й оволодіння вміннями здобування нових знань, неперервного професійного зростання.

Необхідною умовою професійної діяльності сучасного вчителя є формування і розвиток вмінь творчо застосувати у роботі отримані знання, а також вміння здобувати нові впродовж всієї професійної діяльності, і особливо вміння передавати ці знання учням. Це у свою чергу вимагає розробки нових підходів до навчання та їх впровадження у процес професійної підготовки у вищій школі. Однією з основних умов такої підготовки є активізація пізнавальної діяльності студентів.

Проблема активізації пізнавальної діяльності у процесі навчання у педагогічній теорії і практиці не нова. На всіх етапах розвитку педагогічної думки до неї зверталось багато вчених, педагогів-практиків. Одним із перших звернув увагу на необхідність "вчити дітей мислити" видатний вчений-педагог Я.А.Коменський. Ідею активізації навчання за

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

допомогою наочності, шляхом активного спостереження і узагальнення та самостійного підведення підсумків висловлювали педагоги І.Г. Песталоцці та Ф.А. Дістервег. Різноманітні засоби активізації пізнавальної діяльності учнів були обґрунтовані у працях багатьох українських педагогів, таких як О.І. Білецький, О.Ф. Музиченко, Б.Г. Грінченко, С.Ф. Русова, О.П. Потєбня, В.І. Помогайба. Суттєві положення і висновки з проблеми активізації діяльності учнів містяться і у працях С.Т. Шацького, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського.

Вивченню різних аспектів процесу активізації пізнавальної діяльності студентів присвячені праці багатьох відомих педагогів і психологів: А.М. Алексюка, С.І. Архангельського, В.М. Вергасова, В.М. Володька, С.І. Зінов'єва, В.Я. Ляудис, Р.А. Нізамова, В.А. Семиченко та інших.

Вивчення досягнень педагогічної науки та практики, досвіду активізації пізнавальної діяльності, дані експериментальних робіт надало можливість визначити вимоги до активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі їх загальнопедагогічної підготовки. Процес активізації пізнавальної діяльності повинен відбуватися систематично, охоплюючи усі можливі напрямки. Так, принципове значення має те, яку мету ставить перед собою викладач при активізації пізнавальної діяльності студентів. Найбільш повно процес активізації відбувається тоді, коли педагог:

- робить акцент на виробленні у студента бажання пізнати нове, що дасть поштовх його подальшій пізнавальній діяльності і врешті решт виведе студента до стабільності у пізнавальній діяльності;
- озброює студентів новими знаннями, пов'язаними з професійною діяльністю, уміннями і навичками їх творчого застосування (в свою чергу це приведе студентів до оволодіння майстерністю у майбутній педагогічній діяльності);
- забезпечує надбання нових знань, оволодіння новими уміннями та навичками, що сприяє виникненню новоутворень у особистій сфері розвитку студента, виводить його на творчий рівень мислення, вирішення практичних завдань (студент виходить у професійній діяльності на педагогічну творчість).

Аналіз численних наукових досліджень педагогів і психологів довів, що професійна підготовка майбутніх вчителів здійснюється переважно як процес навчання студентів змісту педагогічних дисциплін, засвоєння необхідних знань, удосконалення умінь на педагогічній практиці. Результатом такої підготовки є оволодіння студентами певним рівнем змістовно-процесуальних та наукових основ педагогічної діяльності, формування у них цілісного комплексу загальнопедагогічних знань, умінь, навичок. Саме цикл педагогічних дисциплін визначає суцільну педагогічну спрямованість і складає основу професійної підготовки вчителів. Проте найбільша увага приділяється аудиторній роботі, а потенціал самостійної роботи студентів з окремої дисципліни майже не використовується. Ми ж вважаємо, що найбільш ефективним засобом активізації студентів до пізнання є їхня самостійна робота. Результати аналізу стану проблеми організації самостійної пізнавальної діяльності студентів показав певну невідповідність між соціальною значимістю організації самостійної пізнавальної діяльності студентів та рівнем теоретичного і практичного вирішення цієї проблеми.

У процесі нашого дослідження було доведено, що сучасний арсенал методів і засобів самостійної роботи необхідно розширювати. Без цього неможливе вирішення завдань раціональної організації самостійної пізнавальної діяльності студентів. При підборі методів самостійної роботи ми спирались на такі критерії: узгодженість методів з цілями та завданнями самостійної роботи, з навчальними "можливостями" студентів, а також навчальними "можливостями" викладачів та ін. У свою чергу ми вбачаємо таким засобом Щоденник самовиховання, який може не тільки виконувати роль путівника для студента на шляху до майбутньої професійної діяльності, але й стимулюватиме його інтерес до пошуку нового.

1. Моисеев Н. Н. Система "Учитель" и современная экологическая обстановка / Н.Н. Моисеев // Экология и жизнь . – 2010. – № 2. – С. 4-7.
2. Олексюк О.Є. Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі загальнопедагогічної підготовки : Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. — К., 2005. — 22 с.
3. Сметанський М.І. Методичні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / М.І.Сметанський // Шлях освіти. – 2000. – №4. – С. 9-13.

АВТОРИТЕТ УЧИТЕЛЯ: ЗАСАДНИЧІ ПІДВАЛИНИ

Обідняк У., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. Учитель – носій наукових знань тієї чи іншої галузі науки у навчальному процесі. Разом з тим у навчальному процесі вчитель виступає також і як моральна особистість. Авторитет педагога – це, перш за все, засіб виховного впливу на учня, бо, як відомо, авторитетній особі забезпечений успіх. З іншого боку, авторитет вчителя – складний феномен, який якісно характеризує систему відносин педагога.

Аналіз літературних джерел. Проблемою авторитету вихователя, вчителя займалися І.П.Андриаді, М.Ю.Кондратєв, А.С.Макаренко, Д.Ф.Самуйленков, М.І.Станкін, В.О.Сухомлинський та інші. Вони наголошували на необхідності бути учителю своєрідним, цікавим, важливим у життєдіяльності вихованців. Існують спеціальні наукові дослідження про авторитет учителя і його виховну роль (Н. Петров, М. Кондратьєв, С. Єлканов, Л. Мітіна та ін.). Зауважимо, що останнім часом авторитет учителя дослідники оцінюють не так однозначно позитивно, як зовсім нещодавно. Існують також інші погляди й оцінки.

Метою даної статті є визначення шляхів становлення авторитету вчителя, складових змісту педагогічного авторитету.

Основний виклад матеріалу. Суть педагогічного авторитету полягає в постійному розвитку педагогом у собі цивільної, творчої, духовної особистості, та інтелігентності. Справжній авторитет не можна отримати та узаконити «зверху», його можна тільки заслужити чесною й завзятою працею. У наш складний час посадовий авторитет повністю замінений авторитетом особистісним. Через це розрізняють авторитет ролі, тобто авторитет влади, і владу авторитету. Якщо перший дається посадою вчителя, то другий є результатом тривалих взаємин. Авторитет посади не є надійним, він швидкоплинний.

Наші спостереження свідчать про те, що кожний педагог намагається завоювати авторитет. На жаль, не існує певних правил та вказівок для завоювання авторитету. Проте ми спробуємо виокремити основні шляхи досягнення авторитету вчителя: 1) *я-взірець* для наслідування: слова не повинні розходитися зі справою. Якщо щось забороняєш дітям, то й сам не повинен цього робити. 2) *повага до особистості учня*, його гідності. Якщо вимагаєш поваги до себе, то тобі слід навчитися поважати також дітей. 3) завжди й скрізь використовуй під час роботи з дітьми *гру*. Адже гра - це провідний вид діяльності дошкільника й молодшого школяра. 4) *будь чесним* із дітьми. Діти - це живі «детектори неправди» [5].

У психологічній літературі відзначається, що *авторитет* (від лат. auctoritas - влада, вплив) - це загально визнаний вплив особистості (групи) на оточуючих; підтримка її ідей та діяльності громадською думкою; прояв поваги, довіри до неї (у її розум, волю, моральність; здатність творити добро та віддати всі сили спільній справі, засновані на знаннях, моральних чеснотах, заслугах, життєвому досвіді) [2; 3]. Носій авторитету впливає, запевняє і здатний спрямовувати думки, почуття, учинки, дії інших, не застосовуючи примушування.

Загально відомо, що авторитетом користуються вчителі високоморальні, з гуманістичною спрямованістю, милосердні, емпатійні, які вміють співчувати іншим, зрозуміти їх і, в той же час, є діловими, справедливими, принциповими, працьовитими, оптимістично налаштованими. Серед професійних особливостей авторитетного вчителя важливе місце посідає педагогічна майстерність, під якою розуміємо комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності. Авторитетний педагог має ерудицію в широкому діапазоні: це досконале знання свого предмета й інших; поінформованість у різних галузях мистецтва, володіння мовами, заняття спортом тощо [4, 45]. Такого педагога називають ерудитом, що досягається постійною самоосвітою. Природно, авторитетний учитель - комунікабельний, висококультурний; розуміє й сам використовує жарт, гумор, розкутий, активний співрозмовник [1].

Існує думка, що педагог спочатку працює на авторитет, а потім авторитет працює на нього. Психологи визначають явище іррадіації авторитету (від лат. irradiare - сяяти, променіти: поширення процесів збудження або гальмування в центральній нервовій системі): поширення на ті сфери діяльності, де людина ще себе не проявила і поки сама себе не вважає авторитетною. А якщо фахівець у якійсь конкретній галузі знань або діяльності виявиться некомпетентним, то інші оцінять його як необізнаного, отже, взагалі неавторитетного. Це також явище іррадіації, тільки спрямоване проти авторитету.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Виховна сила авторитетного педагога полягає у ненавмисному впливі на оточуючих, в упередженому сприйнятті його впливу учнями тільки як позитивного. Авторитетний учитель може стати прикладом, еталоном поведінки, зразком для наслідування й навіть ідеалом для учнів. Як показує практика, за такого підходу авторитет як фактор впливу набуває не тільки позитивного впливу, але може мати й негативний ефект. Негативний бік авторитету потенційно можливий з причини так званої не ідеальності учителя («і на сонці є плями»), але цього іноді не помічають (ефект іррадіації) і наслідують від нього також і погане. Отже, авторитетний педагог зобов'язаний вимогливо ставитися до самого себе.

Із феноменом авторитету пов'язане близьке до нього поняття «авторитарний», що має негативний зміст: заснований на беззаперечному підпорядкуванні авторитету, владі. Так, В. Слущкий зазначає, що вплив на учня авторитетного вчителя «є своєрідним гіпнозом, і цей вплив досить часто заважає йому (учневі) правильно орієнтуватися в житті». Вплив авторитету, на думку автора книги, є рівнозначним примусу. Результат виховання, заснованого на авторитеті, як вважає В. Слущкий, полягає в тому, що діти «привчаються підпорядковуватися сильному й знущатися зі слабкого». Розглядаючи негативний вплив авторитету, В. Слущкий відводить йому лише обмежену роль, «поки вихованець ще не вміє користуватися власною волею». На нашу думку, автор уникає твердження, що сформований авторитет впливає на оточуючих стихійно, незалежно від наміру й бажання його носія. Управляти цим впливом практично неможливо. Крім того, навіть зі шляхетною виховною метою вчителі, які мають авторитет, не руйнуватимуть його навмисно.

Висновки. Авторитет формується у вчителя морально чистого, ерудованого, який опановує педагогічну майстерність, володіє високою культурою спілкування й педагогічною етикою. Кожен учитель повинен прагнути стати взірцем для наслідування, високопрофесійним фахівцем, добропорядною людиною.

1. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність/І.А.Зязюн. – К.: Вища школа, 2004. – 421 с.
2. Овсянецька Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма/Л.Овсянецька//Соціальна психологія. – 2004. - № 2(4). – С. 140 – 145.
3. Стрельников В. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості/В.Стрельников//Психологічна підтримка творчості учня. – К., «Редакції загально педагогічних газет», 2003. – С. 9 – 17.
4. Стрельников В.Ю. Професійна компетентність вчителя//Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи: Збірник статей/За ред. С.В.Крисяка. – К., 1992. – С. 44 – 45.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю/В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 303 с.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Олексюк С., студентка III курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Професійне становлення вчителя – довготривалий складний процес із властивими йому закономірностями та особливостями. Глобальні зміни в сучасному суспільстві, в тому числі й освіті, вимагають перегляду питань щодо удосконалення підготовки майбутнього педагога. Відтак, нині акцентується увага на підготовці педагога нового ХХІ століття – висококваліфікованого, компетентного, культурного, творчого, результатом педагогічної діяльності якого буде розвиток здібностей його вихованців.

Мета статті – акцентувати увагу на значущості самовиховання у професійному становленні майбутнього педагога.

Аналіз літературних джерел. Видатний педагог В.Сухомлинський стверджував: «Учитель – це перший і головний світоч в інтелектуальному житті школяра, і він продовжує в дитині жаждою знань, повагу до науки, культури, освіти. Але для цього він сам має навчатися постійно...». Морально-духовний розвиток учителя, його краса, фізична досконалість і всебічна гармонійна освіченість визначає його фахову підготовку. Як відомо, майстерність педагога проявляється у його діяльності, засвідчуючи рівень його освіченості, вихованості, любові до праці. Питання ролі учителя у розвитку не лише однієї особистості, а

й всього суспільства неодноразово піднімали у своїх працях М.Красовицький, С.Крисюк, Л.Протасова, С.Руссол, О.Савченко та інші педагоги сучасності. І це зрозуміло.

Шлях від учителя до учителя-майстра нелегкий. Він передбачає цілеспрямований рух уперед фахівця, що має на меті реалізувати потребу виробити у собі такі особистісні якості й індивідуальні особливості, які б у результаті забезпечували успіх його у діяльності й житті взагалі, уможлилювали досягнення професійного ідеалу.

Основний виклад матеріалу. Майбутні педагоги повинні прагнути до кращих змін в собі, вдосконалювати, дізнаватися щось нове, корисне, цікаве. Ми, як майбутні педагоги, поступили у вищий навчальний заклад для того, щоб отримати вищу освіту, і в подальшому, плідно працювати на освітній ниві. На часі – потреба у творчих учителях, тих, які б приходили на роботу, як на свято, насолоджуючись своєю працею; які б систематично прагнули самовдосконалення. З іншого боку, саме такий учитель заохочував би дітей до навчання, створював нові методи навчання та виховання, використовував різноманітні прийоми та засоби в навчально-виховному процесі. Зрозуміло, щоб досягти прогресу в нелегкій педагогічній діяльності потрібне самовиховання. Так, майбутнім педагогам варто не тільки акцентувати увагу на доцільності планування роботи над собою, а й надавати дієву допомогу щодо здійснення самоаналізу, самоосвіти, самовиховання, самореалізації.

За такого підходу не можна не виокремити програми самовиховання, наприклад, К.Ушинського, В.Сухомлинського. Приміром, Костянтин Дмитрович Ушинський, який ще в юності склав план самовиховання, включав такі його складові:

1. Спокій абсолютний (зовнішній).
2. Відвертість у словах і вчинках.
3. Поміркованість дій.
4. Рішучість.
5. Не говорити про себе без потреби жодного слова.
6. Не проводити час безглуздо, робити те, що хочеш, а не те, що доведеться.
7. Витрачатися тільки на необхідне або приємне, а не за пристрастю витрачатися.
8. Кожен вечір добросовісно давати звіт у своїх вчинках.
9. Ні разу не хвалитися ні тим, що було, ні тим, що буде.
10. Нікому не показувати цього журналу.

Як засвідчують наші спостереження та вивчення актуалізованих джерел, запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який має середні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і виявити таланти у професійній діяльності. "Майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме", - зауважував А. Макаренко. Важливо, що те, чи стане студент справжнім педагогом, залежить від його вміння працювати над собою, установок, інтересів, потреб, активності в оволодінні науковими знаннями і вміннями, а також від того, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо він працює над розвитком у собі тих якостей, які формують особистість фахівця. Загалом психолого-педагогічний аналіз самовиховання майбутнього вчителя дає підстави розглядати його як систему, що характеризується цілісністю, взаємозв'язками всіх частин. Структура виховання охоплює (за С. Єлкановим): 1) цілі самовиховання (їх регулюють суспільні цілі, які мають такий самий напрям - моральний, естетичний, фізичний та ін.); 2) зміст і завдання самовиховання (передбачають таку поведінку і діяльність, які сприяють досягненню мети самовиховання, що істотно залежить від психічних якостей особистості, її інтелектуальної, емоційної і вольової сфер); 3) засоби самовиховання (є своєрідними способами впливу на самого себе). Серед них - ознайомлення з різними видами мистецтва, читання наукової та художньої літератури, власна педагогічна діяльність і т. д.;

4) результати самовиховання (ті зміни, які відбулися в особистості внаслідок самовиховання) [1, 24]. Професійне самовиховання передбачає вибір особистісно значущих цілей і завдань самовиховання; планування діяльності і створення програми самовиховання; вибір методів і прийомів самовиховання; зіставлення досягнутих результатів з очікуваними; корекція програми самовиховання з урахуванням результатів самоконтролю і самооцінки. Зокрема *вибір особистісно значущих цілей і завдань*. Метою мають бути не поодинокі цілі, а загальні, які сприятимуть розвитку власної індивідуальності. Загалом серед *цілей* самовиховання виокремлюють: 1) досягнення згоди із самим собою; 2) досягнення гармонії з найближчим оточенням; 3) усунення поганих звичок. Необхідно намагатися позбутися їх якомога швидше, адже деякі з них можуть блокувати досягнення певної життєвої мети; 4) контроль власних потреб та керування ними; 5) розвиток педагогічних здібностей та умінь [2]. Майбутній педагог повинен прагнути як можна краще підготуватись до майбутньої

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

професійної діяльності. За твердженням В. О. Сухомлинського: «Самовиховання потребує дуже важливого, могутнього стимулу – почуття власної гідності, поваги до себе, бажання стати сьогодні кращим, ніж був учора. За самою своєю суттю самовиховання передбачає віру людини в людину...» [3, 117].

Висновки. Оволодіння технологією професійного самовиховання і саморозвитку допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності.

1. Максименко С.Д. Психологія особистості/С.Д.Максименко. – К.: Вид-во ТОВ «КММ», 2007. – 296 с.
2. Стрельников В.Ю. Професійна компетентність вчителя//Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи: Збірник статей/За ред. С.В.Крисяка. – К., 1992. – С. 44 – 45.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю/В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 303 с.

ДИФЕРЕНЦІОВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Підлуцька О., студентка III курсу Педагогічного інституту

*Науковий керівник: Гоцуляк К. І., викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Ідея диференційованого підходу до учнів у процесі навчання належить до вічних проблем школи і є найважливішим із загально-дидактичних принципів, необхідність реалізації якого в шкільній практиці зумовлена тим, що забезпечити формування особистості дитини, засвоєння нею знань з усіх навчальних дисциплін та вироблення в неї практичних умінь і навичок, розвиток її здібностей та обдарувань можна лише шляхом індивідуалізації навчання. Особливого значення набуває індивідуалізація навчально-виховного процесу в початковій школі.

Актуальність проблеми полягає в тому, що процес засвоєння знань індивідуальний, але багато в чому однаковий у дітей окремої групи чи навіть класу. Враховуючи їх загальні психологічні особливості, ми тим самим забезпечуватимемо розуміння матеріалу кожним учнем. Але досягти цього нелегко, оскільки здібності до навчання в дітей різні. Велику допомогу тут надають диференційовані завдання.

Метою роботи є дослідження особливостей використання диференційованого підходу вчителем у навчанні молодших школярів.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття») передбачено створення різноманітних типів навчальних закладів і забезпечення всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, її здібностей і обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури; формування громадянина України, здатного до свідомого суспільного вибору. [5,6].

У руслі поставлених завдань особливої ролі набуває організація диференційованого навчання молодших школярів, у яких найбільші помітні відмінності у загальному розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми індивідуалізації та диференціації навчання в усі часи привертала увагу відомих українських педагогів, учених, практиків (А.І.Волошин, Б.Д.Грінченко, М.П.Гузик, О.В.Духнович, О.А.Захаренко, В.О.Сухомлинський та ін.).

Диференціація (від. лат. differentia – різниця, відмінність) передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня в умовах групування дітей в межах одного класу за певною ознакою: рівень засвоєних предметних знань, умінь, навичок; нахили і здатність до навчання, рівень розвитку загальних розумових здібностей (научуваність); готовність до здійснення самостійної пізнавальної діяльності – наявність відповідних інтелектуальних умінь, елементів мнемічної культури.[15]

Реалізація диференційованого навчання дає змогу вчителю оперативно врахувати готовність дитини до вивчення нового матеріалу, забезпечити для кожного учня оптимальний характер пізнавальної діяльності на всіх етапах навчання. В основу диференціації покладені дидактичні принципи розвивального навчання.[8]

Елементи диференційованого підходу простежуються ще у братських школах (ХVI-ХVIII ст.), в яких урізноманітнювалися не лише зміст чи форми навчання, а й диференціювався час на засвоєння визначеного навчального матеріалу.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

Видатний український філософ, письменник і педагог Г.С.Сковорода висунув і розвинув ідею “нерівної рівності”, відповідно до якої розвиток кожного суб’єкта залежить від його природних здібностей (“нерівність”), однак держава повинна створити всім дітям рівні можливості для їх навчання і розвитку.

Основоположником теоретичного обґрунтування індивідуального і диференційованого навчання можна вважати великого педагога минулого сторіччя К. Д. Ушинського. Він довів теоретично і практично, що головна умова якісного навчання — це врахування вікових і інших особливостей учнів, їх індивідуальності. К.Д.Ушинський перший серед учених-практиків довів, що діти за своєю природою «...занадто індивідуальні». Йому належить ідея інтеграції індивідуального і диференційованого підходу до учнів в умовах колективного навчання класу, що сьогодні є основоположною ідеєю в класно-урочній системі навчання. [11,16].

Він писав, що розподіл класу на групи, з яких одна сильніша за іншу, не тільки не шкідливий, а й потрібний, якщо наставник вміє, працюючи з однією групою, дати іншим корисну самостійну вправу [7, 12, 13, 14].

На нашу думку, зміст диференційованого навчання вчитель визначає відповідно до змісту і конкретних завдань кожного уроку. З метою організації практичної діяльності учнів слід широко застосовувати індивідуальний роздатковий матеріал, диференційоване завдання на уроках математики [2,9]. Найповніше реалізувати диференційований підхід можна на етапі закріплення матеріалу під час виконання самостійних робіт [3, 4, 10].

Розглянемо приклад організації диференційовано-групової роботи на уроці математики за підручником Богдановича М. В. (4 клас).

1. За 1 год велосипедист проїжджає 12 км. Турист за 6 год пройшов стільки кілометрів, скільки велосипедист проїхав за 2 год. Скільки кілометрів проходив турист за 1 год? [1,159]

Картка 1

1. Прочитай задачу.
2. Розглянь скорочений запис і повтори зміст задачі.

	Відстань за 1 год	Кількість годин	Загальна відстань
Велосипедист	12 км	2	Однакова
Турист	?	6	

3. Користуючись схемою, склади до задачі вираз і розв’яжи його.

4. Запиши відповідь.

Картка 2

1. Прочитай задачу.
2. Склади план розв’язування і розв’яжи її.
3. Запиши відповідь.
4. З’ясуй додатково, за скільки годин велосипедист проїде 84 км.

Картка 3

1. Прочитай задачу.
2. Розв’яжи задачу, склавши вираз.
3. Запиши відповідь.

Додаткове завдання

1. Зміни запитання задачі так, щоб вона розв’язалася трьома діями. Обчислення і відповідь запиши.

Вчитель роздає дітям кружечки різного кольору: першій групі – червоні, другій – рожеві, третій – зелені. Відповідно на дошці подається такий запис:

Картка 1 – рожевий, Картка 2 - зелений, Картка 3 – червоний.

Диференційовано-груповою формою організації роботи сприяє підвищенню інтересу до навчальної діяльності, розвитку. Учні не повинні знати про поділ їх на різні групи. Вчитель повідомляє, що робота за картками проводиться для того щоб кожен мав можливість працювати самостійно. Він не вказує, що в тій чи іншій групі завдання більш важкі.

Висновок. Саме в початкових класах відбувається формування особистості школяра, закладаються базові вміння і навички, зокрема й основи грамотності. Від того, наскільки успішно триватиме цей процес, залежатиме подальша грамотність дитини. Звідси впливає необхідність диференційованого підходу в навчанні. Завдяки диференціації дітям цікаво на уроці, вони отримують завдання, які їм під силу. Кожен працює нарівні з усіма і переживає почуття успіху

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

1. Богданович М.В. Математика. Підручник для 4 класу / М.В.Богданович. – Київ. Освіта, 2004. – 159 с.
2. Богданович М.В. Урок математики в початковій школі / М.В.Богданович. - К.: Радянська школа, 1990. – 192 с.
3. Братанич О. Реалізація диференційованого навчання в умовах комбінованого уроку / О. Братанич // Рідна школа. - 2000. - № 11- С.49-52.
4. Дудко Л.М. Диференційована робота над задачами / Л.М.Дудко, В.М.Московченко // Початкова школа. – 1994. - № 3. - С.16-17.
5. Закон України «Про освіту». – 1991.
6. Закон України про «Загальну середню освіту». – 1991.
7. Запереченко Н. Диференційований підхід до навчання / Н. Запереченко // Початкова школа. – 2000. - № 2. - С.5-7.
8. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання / С.Іванішена // Початкова школа. - 2006. - № 3. – С. 9-11.
9. Кочина Л.П. Навчання математики в підготовчих класах / Л.П.Кочина. - К.: Радянська школа, 1982. - 152 с.
10. Логачевська С.П. Диференційований підхід до навчання / С.П.Логачевська // Початкова школа. - 1987. - № 5. - С.33-36.
11. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я.Савченко. – К.: Академія, 1999. – 360 с.
12. Сікорський П.І. Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання: Монографія / П.І.Сікорський. - Львів: Каменяр, 1998. -196 с.
13. Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання / П.І.Сікорський. – Львів: В-во “Сполом”, 2000. –421 с.
14. Сікорський П.І. Підготовка вчителя до праці в умовах диференційованого навчання / П.І.Сікорський // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти: Наук.-метод. зб.- К. -1994. -С. 137-140.
15. Сучасний тлумачний словник української мови для школярів, абітурієнтів, студентів, викладачів / Уклад. Олексієнко Л.П., Шумейко О.Л. – Київ: Кобза, 2002 –544 с.
16. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М.Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1997. 192 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Прихідько В., студентка V курсу магістрант Педагогічного інституту

Науковий керівник: Русин Г.А., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми. Українському суспільству потрібні сучасні, високоосвічені, креативні, дійові люди, що здатні самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, бути мобільними, динамічними, професіоналами своєї справи. Такі вимоги посилюють акцент на проблемі професійної готовності до педагогічної діяльності. В цьому розрізі, важливі значення мають професійні здібності вчителя, оскільки вони зумовлюють стійку здатність діяти у педагогічній ситуації відповідно до моральних та професійних принципів, самостійно розв'язувати навчально-виховні завдання, творчо втілювати професійні знання та вміння.

Метою статті є визначити особливості формування професійних здібностей майбутніх учителів початкових класів.

Аналіз наукових досліджень: Вітчизняна педагогічна психологія накопичила низку досліджень в області психології педагогічної праці. П.П. Блонський, Л.С. Виготський, Ф.Н. Гоноболін, В.А. Кан-Калик, С.В. Кондратьєва, В.А. Крутецкий, Н.В. Кузьміна, Ю.М. Кулюткін, Н.Д. Левітін, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна, А.В. Петровський, В.А. Сластенін, І.В. Страхов, Г.С. Сухобская, А.І. Щербаков - ось далеко не повний перелік дослідників, до фундаментальних праць яких можна звернутися.

Фундамент у вивченні педагогічних здібностей був закладений в працях С.Л. Рубінштейна та Б.М. Теплова. Надалі їх ідеї були розвинені іншими вітчизняними дослідниками. Так, у Н.В. Кузьміної розкрито такі здібності, як педагогічна спостережливість, педагогічна уява, педагогічний такт, розподіл уваги, організаторські здібності. Ф.Н. Гоноболін перераховує і розкриває такі здібності, необхідні вчителю початкових класів: здатність розуміти учня; здатність доступно накладати матеріал; здатність розвивати зацікавленість учнів; організаторські здібності; педагогічний такт; передбачення результатів своєї роботи та ін..

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

У найбільш узагальненому вигляді педагогічні здібності були представлені В.А. Крутецьким, які утворюють чітку структуру в залежності від виконуваної діяльності і особистісних характеристик самого вчителя [7].

Майже у всі підручники психології увійшло визначення здібностей, дане Б.М. Тепловим і підтвержене Н.С. Лейтесом. Професійні здібності визначаються як індивідуальні властивості особистості, які є умовою успішного виконання одного або декількох видів діяльності

Здібності — індивідуально стійкі психічні властивості людини, що визначають її успіхи в різних видах діяльності. [10].

Б.М. Теплов особливу увагу приділяв включенню трьох обов'язкових ознак здібностей:

- індивідуально-психологічні особливості, що відрізняють однієї людини від іншого;
- здібностями називають не різні індивідуальні особливості, а лише такі, які мають відношення до успішності виконання будь-якої діяльності або багатьох видів діяльності;
- поняття «здібність» не зводиться до тих знань, навичок чи умінь, які вже вироблені в даної людини. «природженими можуть бути лише анатомо-фізіологічні особливості, тобто задатки, які лежать в основі розвитку здібностей, самі ж здібності завжди є результатом розвитку». «Не в тому річ, - пише він, - що здібності виявляються в діяльності, а в тому, що вони створюються в цій діяльності» [9, с.120].

Н.Д. Левітін під педагогічними здібностями розумів ряд якостей, що мають відношення до різних сторін особистості вчителя початкових класів, що є умовами успішного виконання педагогічної діяльності, а саме:

- 1) здатності до передачі дітям знань в короткій і цікавій формі;
- 2) здатність розуміти учнів, що базується на спостережливості;
- 3) самостійний і творчий склад мислення;
- 4) винахідливість або швидке і точне орієнтування;
- 5) організаторські здібності, необхідні як для забезпечення системи роботи самого вчителя, так і для створення гарного учнівського колективу [5, с.160].

Ф.Н. Гоноболін, виконуючи своє дослідження під керівництвом Б.М. Теплова, поділяв якості вчителя на власне педагогічні здібності і властивості, які супроводжують їх. У структуру власне педагогічних здібностей він включав: здатність робити навчальний матеріал доступним учням; розуміння вчителем учня; творчість у роботі; педагогічно вольовий вплив на дітей; здатність організувати дитячий колектив; інтерес до дітей; змістовність і яскравість мови; її образність і переконливість; педагогічний такт; здатність зв'язувати навчальний матеріал з життям; спостережливість; педагогічну вимогливість (психологічний аналіз педагогічних здібностей) [1, с.144].

У найбільш узагальненому вигляді педагогічні здібності були представлені В.А. Крутецьким, який і дав їм відповідні загальні визначення: 1) Дидактичні здібності 2) Академічні здібності 3) Перцептивні здібності 4) Мовні здібності 5) Організаторські здібності 6) Авторитарні здібності 7) Комунікативні здібності 8) Педагогічна уява (або прогностичні здібності) 9) Здатність до розподілу уваги одночасно між декількома видами діяльності. [7, с.158].

У відповідності з опрацьованим визначенням здібностей, **педагогічні здібності** – це індивідуальні здібності стійкі властивості особистості, що складаються в специфічній чутливості до об'єкта, засобів, умов педагогічної праці і створенню продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості учня.

Згідно Л.С. Виготському, здібності розвиваються спочатку як імітація культурного зразка мислення і діяльності; потім відбувається зміна вихідного зразка з наступною рефлексією і фіксацією відмінностей свого способу діяльності і культурного [6].

Професійне становлення майбутніх учителів, їх професійних здібностей на етапі неперервної підготовки у педуніверситеті здійснюється на основі нарощування знань і формування на їх основі професійних умінь і навичок у відповідності з вимогами кваліфікаційної характеристики професії: формування психологічної готовності студентів до розуміння суті діяльності вчителя; розвиток умінь функціонально-організованої діяльності; формування навичок застосування технологій навчального процесу, адаптованого до умов майбутньої професійної діяльності; складання індивідуально-орієнтованих програм, що сприяють розвитку професійних здібностей майбутнього вчителя; формування методологічної культури майбутнього вчителя, його готовності до інноваційної діяльності, проведення різних видів практик.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Результат оволодіння студентами досвідом педагогічної роботи; утворення в структурі їх особистої системи професійно значимих якостей, відношень і соціальних дій в їх єдності як основу професійної майстерності; формування готовності до нової соціальної ролі [6, с.65].

Формування професійно-педагогічних здібностей майбутнього вчителя початкових класів досягається шляхом ускладнення способів навчальної діяльності, при якому теоретичні знання і практичні уміння й навички, сформовані на етапі неперервної підготовки в процесі навчання. Нарощування знань, умінь і навичок на етапі підготовки у педуніверситеті передбачає збільшення їх об'єму, накопичення відомостей про специфіку професійної підготовки і особливостей її реалізації у педагогічному процесі початкової школи. Нові знання, уміння і навички про особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів призводять до підвищення вихідного рівня їх професійної підготовки [3, с.130].

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів повинна будуватися так, щоб передача нових знань і формування умінь і навичок здійснювалась із урахуванням наявних у студентів уявлень про специфіку і особливості професійної діяльності у початковій школі [2, с.159].

Висновки: Педагогічні здібності майбутніх учителів початкових класів формуються виявляються в динаміці оволодіння знаннями, вміннями і навичками, необхідними для успішного виконання професійної діяльності.

Саме в процесі подолання професійних та особистісних труднощів відбувається розвиток (як спонтанна зміна) педагогічних здібностей, а їх формування (як цілеспрямована зміна) здійснюється у спеціально організованих умовах системи вузівської та післявузівської підготовки педагогів.

1. Гоноболін Ф.Н. Психологічний аналіз педагогічних здібностей. - В зб.: Здібності та інтереси / Под ред. Н.Д. Левітова, В.А. Крутецкого. М., 2002, с. 232-274.
2. Жучева Є.М. Способи компенсації здібностей у продуктивній діяльності педагога. - В кн.: Удосконалення науково-практичної роботи викладача у вищій школі. Казань, 1998. - 198с.
3. Засобіна Г.А. Особливості формування у студентів професійних умінь у конструюванні навчальної роботи: Автореф. канд. дис. - Л., 2001. - 189 с.
4. Кузьміна Н.В. Формування педагогічних здібностей. - Л., 2007. - 98 с.
5. Левітів Н.Д. Дитяча та педагогічна психологія. - М., 2011. - 478 с.
6. Максимова Е.А. Структурні компоненти педагогічних знань вчителя та їх роль в організації процесу навчання. - В кн.: Сучасні психолого-педагогічні проблеми вищої школи. Вип. 2. Л., 2000, с. 168-172
7. Питання психології здібностей / Под ред. В.А. Крутецкого. - М., 1973. - 216 с
8. Рубінштейн С.Л. Основи загальної психології. - М., 2005. - 703 с.
9. Теплов Б.М. Здатність і обдарованість. // В кн.: Вчені записки Інституту психології. М., 1999, т. II, с. 3-56.
10. Теплов Б.М. Проблеми індивідуальних відмінностей. - М., 2013. - 536 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЧАСТКОВО-ПОШУКОВОГО МЕТОДУ В МЕТОДИКО-МАТЕМАТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Степаненко О., студентка 6 курсу Інституту педагогіки і психології

Науковий керівник: Васько О.О., кандидат педагогічних наук,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Проблема якості підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах реформування вищої і загальної середньої освіти є надзвичайно актуальною. Зміни, які відбуваються в Україні, зумовлюють створення адекватних соціально-педагогічних умов, викликають необхідність проектування і впровадження нової моделі навчання, розробки і практичної реалізації ефективних методів навчання. Такими є методи проблемного навчання.

Вдосконалення та оновлення способів та методів професійної методико-математичної підготовки майбутніх учителів початкової школи розкриваються в працях М.В. Богдановича, М.А. Бантової, Н.Б. Істоміної, Л.В. Коваль, Я.А. Король, С.О. Скворцової, М.І. Моро, І.Я. Романишина.

Сутність і специфіку проблемного навчання розкрито в дослідження І.Я. Лернера і М.М. Скаткіна (класифікація методів проблемного навчання), О.М. Матюшкіна (роль проблемних ситуацій), М.І. Махмутова (етапи проблемного навчання та шляхи вирішення навчальних завдань). Дидактичні аспекти використання проблемного навчання висвітлено

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

такими науковцями як М.О. Алексєєв, С.П. Бондар, С.І. Бризгалова, О.Я. Савченко, А.В. Фурман, А.В. Хуторський. Не зважаючи на численні дослідження щодо сутності і специфіки використання проблемного навчання, проблема його реалізації в умовах вищої школи, зокрема в методико-математичній підготовці майбутніх вчителів початкових класів залишається актуальною.

Мета статті – розкрити сутність і специфіку реалізація частково-пошукового методу навчання на лекційних заняттях з методики викладання математики в початкових класах.

Одним із методів проблемного навчання є частково-пошуковий метод. М.М. Скаткін називає три варіанти частково-пошукового (евристичного) методу. Перший варіант полягає в тому, що з метою поступового наближення учнів до самостійного розв'язання проблем їх необхідно спочатку вчити виконувати окремі кроки розв'язання, окремі етапи дослідження, формуючи їх уміння поступово. Прикладом такої організації може бути: 1) для того щоб учні побачили проблему, пропонується поставити питання, наприклад, до картини, документа, викладеного змісту; 2) побудувати самостійно знайдене доведення; 3) зробити висновки із запропонованих фактів; 4) висловити здогадки; 5) побудувати план перевірки здогадки тощо [2, с. 199].

Другий варіант цього методу – розбиття складеної задачі на серію доступних, кожна з яких полегшує наближення до розв'язання основної задачі [2, с. 200].

Третім варіантом є побудова евристичної бесіди, яка складається із серії взаємопов'язаних питань, кожне з яких є кроком на шляху до розв'язання проблеми і більшість яких потребує від учнів не лише відтворення знань, але і здійснення невеликого пошуку [2, с. 200].

Найбільш поширеною формою цього методу є евристична бесіда. І.П. Підласий виокремлює такі головні особливості методу евристичної бесіди [3]: знання не пропонуються у готовому вигляді, а їх треба здобувати самостійно; учитель організовує не повідомлення чи викладання знань, а їх пошук за допомогою різних засобів; учні самостійно доходять висновків під керівництвом учителя.

У якості основних ознак евристичної бесіди С.І. Бризгалова визначає: кожне питання є логічним кроком пошуку; усі питання взаємопов'язані; пошук відбувається за часткової самостійності учнів під керівництвом учителя: вчитель спрямовує шлях пошуку, а учні розв'язують часткові задачі, тобто кроки цілісної задачі; пошук зорієнтований на здобуття знань і способів отримання знань або на доведення істинності останніх; успіх пошуку забезпечується наявністю запасу вихідних знань [1, с. 57].

Отже, важливою складовою евристичної бесіди є запитання. Запитання повинні утворювати логічний ланцюжок так, щоб відповідь на перше запитання дала можливість поставити друге запитання. Запитання в евристичній бесіді виконує функцію спонукального мотиву до перетворення знання про незнання у знання сутності. Кожне питання в евристичній бесіді є кроком у досягненні мети.

При вивченні теми «Методика вивчення нумерації і арифметичних дій над числами в межах тисячі», для ознайомлення з алгоритмом порозрядного додавання круглих трицифрових чисел застосовано евристичну бесіду.

Студентам запропоновано розглянути два вирази:

$$24 + 43 \qquad 240 + 430$$

–Прочитайте 1-й вираз. $(24 + 43)$

–Скажіть, якими способами можна усно обчислити цю суму? (Способом порозрядного, послідовного додавання, а також способом укрупнення розрядних одиниць).

– Обчислимо суму чисел 24 і 43 способом порозрядного додавання. (Один зі студентів коментує розв'язання: для знаходження суми, розкладаємо числа на розрядні доданки. 24 – це 20 і 4, 43 – це 40 і 3. Додаємо десятки до десятків, а одиниці до одиниць. Одержані результати додаємо. $20 + 40 = 60$. $4 + 3 = 7$. $60 + 7 = 67$. Сума чисел 24 і 43, дорівнює 67.)

Після пояснення студентом алгоритму розв'язання, викладач записує структурний запис на дошці.

– Погляньте на 2-й вираз, прочитайте його. $(240 + 430)$

– Чим схожі ці два вирази? (Це вирази на знаходження суми. У другому виразі кількість десятків першого доданку така сама як перший доданок першого виразу, аналогічно і з другим доданком.)

– Чим різняться? (Другий вираз представляє собою додавання круглих трицифрових чисел, а перший – додавання двоцифрових чисел.)

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

– Чи можемо ми обчислити суму чисел 240 і 430, міркуючи так само як і в попередньому випадку? (Так, можемо.)

Викладач викликає одного зі студентів для коментування: для знаходження суми круглих трицифрових чисел розкладаємо числа на розрядні доданки: 240 – це 200 і 40, 430 – це 400 і 30. Додаємо спочатку сотні до сотень, десятки до десятків. Одержані результати додаємо. $200 + 400 = 600$. $40 + 30 = 70$. $600 + 70 = 670$. Сума чисел 240 і 430, дорівнює 670.

– Отже, давайте сформулювати алгоритм додавання круглих трицифрових чисел? (Студенти формулюють алгоритм. Алгоритм додавання круглих трицифрових чисел: для того щоб додати круглі трицифрові числа способом порозрядного додавання, потрібно розкласти їх на розрядні доданки, додаємо спочатку сотні до сотень, десятки до десятків, а потім отримані результати додаємо.)

Отже, використання частково-пошукового методу в методико-математичній підготовці майбутніх вчителів початкових класів забезпечує формування позитивної мотивації до предмета; сприяє підвищенню якості знань; закладає навички для здійснення самостійної діяльності.

1. Брызгалова С.И. Проблемное обучение в начальной школе : учеб. Пособие / С.И. Брызгалова / Калининград. Ун-т. – [2-е .]. – Калининград, 1998. – 91 с.
2. Дидактика средней школы: Некоторые проблемы современной дидактики : учеб. Пособие [для слушателей ФПК, директоров общеобразоват. Школ и в качестве учеб. Пособия по спец. Курсу для студ... Ин-тов] / М.Н. Скаткина]. – [2-е изд.]. – М. : Просвещение, 1982. – 319 с.
3. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс : учеб. [для студ. Высш. Учеб. Заведений] : в 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : Гуманитар. Центр ВЛАДОС, 2004. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 574 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Столярова О., студентка 6 курсу Педагогічного інституту,
Науковий керівник: Дубовик С. Г., кандидат педагогічних наук, доцент
Київський педагогічний університет імені Бориса Грінченка*

Відтак, актуальним постає питання обґрунтування змісту та шляхів формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах освітнього середовища навчального закладу.

Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти пропагують особистісний розвиток вчителя як найвищу цінність суспільства. Цьому присвячені наукові дослідження у галузі філософії освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); професійної підготовки фахівців у вищій школі (А. Алексюк, С. Гамараш, С. Гончаренко, А. Гуржій, А. Капська, В. Козаков, М. Лазарев, П. Підкасистий, В. Семиченко, С. Сисоева та ін.); теорії компетентнісного підходу до навчання (В. Байденко, Є. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Овчарук, О. Пометун та ін.).

Метою даної доповіді є узагальнення досліджень, що розкривають зміст та особливості формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи та обґрунтування умов дієвості освітнього середовища професійної підготовки майбутнього вчителя у цьому напрямі. [3].

Вітчизняні дослідники В. Олійник, Я. Болюбаш, Л. Даниленко, І. Єрмаков, С. Клепко вважають, що професійна компетентність педагога є інтегральною якістю особистості, що має свою структуру, яка дає змогу фахівцеві найбільш ефективним способом здійснювати свою діяльність, а також сприяє його саморозвитку і самовдосконаленню як у системі підвищення кваліфікації, так і в процесі самоосвітньої роботи.

У сучасних дослідженнях, професійна компетентність визначається як об'єднуюча ланка інваріантних ознак спеціаліста: здатність до професійної рефлексії; володіння системою професійно-моральних цінностей і пріоритетів (готовність до співпереживання, толерантність, відповідальність); мотивоване бажання до безперервного професійного самовдосконалення; здатність до системного бачення педагогічної реальності й системної дії в професійно-педагогічній ситуації; вміння знаходити нестандартні рішення професійно-педагогічних задач. Тобто професійна компетентність включає в себе певні складові.

На мою думку, до складу професійної компетентності вчителя початкової школи належать: психологічна, комунікативна, методична, дидактична, самоосвітня, управлінська

та інші компетентності. Кожна зі складових професійної компетентності вчителя має ряд ознак.

За різними джерелами фахову компетентність визначають як спеціальну, предметну, як сукупність якостей фахівця, професіонала в своїй галузі діяльності і відносять до складу професійної компетентності.

Л. Волошко зазначено, що «фахова компетентність – це особливий тип організації спеціальних знань, умінь і навичок фахівця, що забезпечує йому можливість приймати ефективні рішення в процесі професійної діяльності. Фахова компетентність віддзеркалює сутність спеціальності, яку опановує студент, тому може бути схарактеризована як концептуальна основа підготовки фахівця. Вона відображає рівень сформованості професійних знань, умінь і навичок, його професійну ерудицію, що дозволяють успішно вирішувати три класи задач професійної діяльності: стереотипні, діагностичні та евристичні, що передбачені нормативно-правовими документами вищої школи»[1, с. 24].

В сучасних дослідженнях фахову компетентність обґрунтовують як у складі професійної, так і проводячи між ними аналогію. Досліджуючи професійну компетентність, В. Петрук обов'язково її складовою визначає фахову, трактуючи її як складову підготовленості особистості майбутнього фахівця, що проявляється в його здатності та готовності до здійснення конкретного виду професійної діяльності. Мало мати фундаментальну теоретичну і практичну складові підготовки щоб бути компетентним фахівцем, на думку дослідника, треба бути особистісно, професійно та психологічно готовим і здатним до ефективного застосування набутих фахових знань у професійній діяльності.

Дослідниця І. Онищенко проводячи аналогію між професійною та фаховою компетентністю вчителя початкової школи досить вдало, на нашу думку, обґрунтовує основні компоненти даної компетентності, зокрема авторка виокремлює:

1. Мотиваційний компонент забезпечує позитивну мотивацію учителя-початківця до прояву і розвитку професійно-педагогічної компетентності, що виражається в інтересі до педагогічної діяльності, бажанні працювати вчителем початкових класів, потребі у самоосвіті, саморозвитку.
2. Змістовий компонент охоплює такі елементи компетентності, як володіння науковими професійно-педагогічними знаннями (психолого-педагогічними, методичними, спеціальними, загальноосвітніми, управлінськими, інформаційно-технологічними), здатність педагогічно мислити на основі системи знань та досвіду пізнавальної діяльності.
3. Операційно - діяльнісний компонент фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів охоплює операційно – діяльнісні основні компетентності: уміння практично вирішувати педагогічні завдання, фаховий досвід, творчі здібності, володіння педагогічними технологіями та педагогічним менеджментом, фахове мислення.
4. Особистісний компонент професійної компетентності майбутнього учителя початкових класів представлений такими особистісними та професійно важливими якостями особистості, як любов до дітей, доброта, альтруїзм, емпатійність, толерантність, моральна чистота, комунікабельність, конгруентність, активність, самостійність, ініціативність, креативність, гнучкість мислення.
5. Рефлексивний компонент професійної компетентності реалізується у рефлексивних уміннях особистості, що дозволяють ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, реалізовувати рефлексивні здібності, забезпечувати процеси самопізнання, саморозвитку й самовдосконалення [2, с. 98–99].

На мою думку, дані компоненти в повній мірі розкривають структуру фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи та сприяють чіткому виокремленню шляхів її розвитку.

Формування фахової компетентності як інтегрального результату педагогічної освіти вчителя здійснюється в умовах врахування мотиваційної сфери його особистості; самоосвіти, виховання та самовиховання; індивідуалізації й диференціації навчання, оптимізації змісту навчального процесу; професійно-орієнтованого характеру процесу навчання; відповідності змісту навчання особистим інтересам студентів; міжпредметності зв'язків; стимулювання їх потреб у розширенні кругозору тощо. Це загальновизнані шляхи формування компетентності, що стають підґрунтям для пошуку нових інноваційних умов для досягнення поставленої мети освіти.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

В останні роки все більше уваги приділяється оновленню технологій та методик формування компетентності фахівців різного профілю. Особливе місце серед цих досліджень посідають наукові роботи, що розкривають можливості освітнього середовища навчального закладу та середовища професійної підготовки у формування компетентного фахівця.

Отже, формування фахової компетентності майбутнього учителя початкових класів представляє собою цілісний безперервний процес, який реалізується в умовах освітнього середовища професійної підготовки даних фахівців та є дієвим за умов: комплексного підходу до проектування освітнього середовища, тобто врахування змін, що відбуваються в соціальних умовах, у самій особистості, яка розвивається; системного підходу, з яким пов'язана єдність і різноманітність педагогічних процесів, їх взаємовплив, взаємозв'язок; безперервності в організації педагогічного проектування середовища; постійного вдосконалення, введення додаткових умов, які б дозволяли покращити систему, виключивши з неї умови, що створюють перешкоди розвитку; оптимальності, що визначає врахування пріоритетів у процесі проектування, визначення основної ланки на тому або іншому етапі, орієнтацію на кінцевий результат – формування фахової компетентності; нелінійного розвитку освітнього середовища, що спричиняє динамічність, різноманіття педагогічних явищ та процесів.

Обґрунтування основних компонентів дієвого освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є наступним завданням дослідження.

1. Волошко Л. Б. Професійна компетентність студентів як предмет психолого-педагогічного аналізу /Л. Б. Волошко // Наука і сучасність: зб. наук.пр. Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. –К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. –Том 48. – С. 22–32.
2. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів / Ірина Онищенко // Навчання і виховання обдарованої особистості: теорія та практика. –2012. –№ 8. – С. 94–101.
3. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект /Н. С. Побірченко // Education and Pedagogical Sciences» («Освіта та педагогічна наука»). –2012. –№ 3. – Режим доступу : <http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2012/N3/article/>

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ

Щербюк Ю., студентка IV курсу Педагогічного інституту

Науковий керівник: Матвеева Н.О., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність проблеми. У наш час відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження в світовий освітній простір. Зміни, яких потребує освіта в Україні, викликають необхідність проектування і впровадження нової моделі навчання, розробки і практичної реалізації інноваційних технологій у процесі навчальної діяльності. А, отже, це потребує вчителів з аналітичним стилем мислення, спрямованістю на вдосконалення навчального процесу, знанням широкого спектру педагогічних технологій, умінням обирати найбільш ефективні з них, враховуючи особливості учнів класу та власні можливості.

Аналіз літературних джерел. Життєві реалії нового часу вимагають глибокого аналізу педагогічних набутоків видатних діячів минулого.

Мета нашої статті – виокремити роль та значення педагогічної техніки як в житті самого учителя, так і загалом у процесі підвищення якості навчання та виховання учнів.

Основний виклад матеріалу. У XVII ст. видатний чеський педагог Я. А. Коменський зазначав, що вчитель має володіти мовою і собою, застосовувати дисципліну без гніву, збудження, ненависті, з простотою та щирістю. Видатний вихователь "важких" підлітків В.М.Сорока-Росинський писав: "Багато хто вважає, що якщо педагог володіє хорошими знаннями, а крім того, всіма тими якостями, на перелік яких у підручнику педагогіки відведено цілих 5 сторінок, то цього цілком достатньо, щоб стати... таким, так би мовити, наочним виховним посібником..." Відомий український педагог А.С. Макаренко одним з перших звернув увагу на те, що діти потребують складної тактики і техніки, що вчителю слід уміти керувати своїм настроєм, стилем і тоном спілкування, інтонацією, посмішкою, поглядом, мімікою, рухами, ходом... Іноді жест буває красномовнішим за слова, а міміка в найкоротшу мить доводить те, на що знадобилися б монолози. Отже, хороший учитель — завжди яскрава особистість, що має власну техніку впливу, взаємодії, спілкування,

саморегуляції. Педагогічну діяльність А.С. Макаренка вважаємо справою творчою, а педагога – особистістю творчою.

Поняття "техніка" походить від гр. *technikos* — вправний, і означає сукупність прийомів та пристосувань. *Педагогічна техніка* – вміння використовувати власний психофізичний апарат як інструмент виховного впливу; вправне володіння комплексом прийомів, які дають можливість глибше, яскравіше, талановитіше виявити свою позицію і досягти успіхів у навчально-виховній роботі. Поняття «педагогічна техніка» містить дві групи складників. Перша група пов'язана з умінням педагога керувати своєю поведінкою; керування емоціями, настроєм для зняття психічного напруження, збудження творчого самопочуття; опанування умінням соціальної перцепції; техніка мовлення. Друга група пов'язана з умінням впливати на особистість і колектив: техніка організації контакту, управління педагогічним спілкуванням; техніка навіювання. Натомість А.С. Макаренко увів поняття «педагогічна техніка», яке має нагадувати педагогові про необхідність дбати не лише про сутність діяльності, а й про форму вияву своїх намірів, духовного потенціалу. Саме тому А.С. Макаренко вказує на *основні шляхи формування педагогічної техніки сучасного вчителя*: розвиток уміння «читати за обличчям» своїх вихованців, за їхніми жестами, внутрішнім станом, намірами тощо; формування вміння керувати своєю мімікою, жестами, пантомімікою та поведінкою; формування мовної техніки, постановки голосу; розвиток емоційно-вольових якостей і комунікативних умінь.

Педагогічна діяльність є емоційно напруженою, тому багато вчителів зазнають істотних труднощів, пов'язаних з нездатністю оперативно приймати рішення у стресових ситуаціях; припускаються грубих помилок. Педагогічна втомленість, надмірні витрати енергії послаблюють працездатність, призводять до роздратованості, авторитаризму, конфліктів. Це не може не відобразитися на учнях [3]. Загалом наслідки авторитарного тиску, пережитого в дитинстві, залишаються на все життя. Саме тому вважаємо, що вчитель справляє не тільки педагогічний, а й оздоровлюючий (психотерапевтичний) вплив на інших. Доречними, на наш погляд є твердження педагога-майстра Є.М. Ільїна про те, що сьогодні недостатньо бути викладачем і артистом, потрібно бути ще й лікарем. Учитель-лікар гуманізує і відносини з учнями, і самі знання.

У поняття «педагогічна техніка» прийнято включати дві групи компонентів: 1)уміння педагога управляти своєю поведінкою; управління емоціями, настроєм; уміння соціальної перцепції; техніка мови; 2)уміння впливати на особистість і колектив [1, 76]. Проте, як показали наші спостереження, у педагогічній практиці зустрічаються помилки педагогічної техніки. До них належать: погане володіння мовою, прояви надмірної суворості, страх доброзичливого тону, почуття страху перед аудиторією; у поставі таких учителів діти помічають сутулість, опущену голову, безпорадні рухи рук, що вертять різні предмети; монотонність, безживність мови, відсутність навиків виразного читання [2, 123].

Оволодіння технікою, перетворення її в тонкий інструмент рішення важливих педагогічних задач вчителем є одним з першочергових завдань самого учителя, всього педколективу закладу. Задаємося питанням: «З чого слід починати педагогу роботу над педагогічною технікою?» Мабуть, з техніки мови, відпрацювання міміки і пантоміміки, із зовнішнього вигляду. Педагогічна техніка має базуватися на психічному стані педагога, бути яскравим виразом його внутрішніх почуттів, намірів, переживань. Це – «не мертва гра, техніка, а справжнє відображення тих процесів, які є в нашій душі» [5]. Важливо, існують певні *умови* для формування цих якостей, а саме: розуміння соціальної ролі своєї професії, розвинуте почуття обов'язку, педагогічна культура, емоційна чуйність, самоаналіз та самооцінка, професійне педагогічне мислення [4, 44; 6].

Елементами зовнішньої техніки вчителя є вербальні й невербальні засоби. Досягнення виразності педагогічної техніки – лише одна зі сходинок до педагогічної майстерності. Техніка без усвідомлення завдань педагогічної дії, без розуміння мотивів діяльності учнів, істинної суті результатів взаємодії залишиться порожньою формою, беззмістовною непрофесійною дією. Опанування її прийомами має здійснюватися в контексті підвищення загальної педагогічної культури вчителя.

Висновки. У ході нашого дослідження ми з'ясували, що: У процесі використання прийомів педагогічного впливу учителю необхідно враховувати індивідуальні, вікові особливості кожного школяра. Варто розвивати свої творчі сили, самоудосконалюватися, самостверджуватися систематично.

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб./Н. Є. Мойсеюк. – [3-те вид., допов.]. – К.: ВАТ КДНК, 2001. – 608 с.
3. Стрельников В. Методики оцінювання інтелекту та критерії творчої особистості/В.Стрельников//Психологічна підтримка творчості учня. – К., «Редакції загально педагогічних газет», 2003. – С. 9 – 17.
4. Стрельников В.Ю. Професійна компетентність вчителя//Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи: Збірник статей/За ред. С.В.Крисяка. – К., 1992. – С. 44 – 45.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю/В.О.Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1988. – 303 с.
6. Фіцула М.М. Педагогіка: Підручник/М.М.Фіцула. – К.: Знання, 2005. – 350 с.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ДУХОВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Яблінська Т., студентка В курсу, магістрант Педагогічного інституту

Науковий керівник: Кіліченко О. І., кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Актуальність дослідження. У сучасному світі ми спостерігаємо занепад духовності, який як пояснюють деякі науковці пов'язаний із багатьма причинами соціально-економічного характеру, пропагандою насилля та аморальності зі сторони телебачення, інтернету, ЗМІ, діяльністю людини щодо природи та навколишнього середовища. Тому виникає необхідність в залученні морально-духовних цінностей до процесу виховання. Такими цінностями є уявлення про добре і зло, про роль людини у цьому світі, її призначення, людську ідеали та ін. Реалії часу говорять нам, що мусимо формувати духовність учнів молодшого шкільного віку, бо якщо в школі турбуватимемося про духовний світ дитини, то сформуємо рушійну силу нашої країни. Таким чином матимемо молодь та дітей з духовними та культурними цінностями, які дотримуються моральних принципів та чеснот. Формування духовності в дітей молодшого шкільного віку – це непросте завдання, яке повинне стояти у центрі уваги вчителів. Для ефективної праці у духовному вихованні дітей, найперше ми повинні подбати за добре підготовлених вчителів, котрі усвідомлюють це і розуміють всю цінність цього аспекту виховання. А, як ми знаємо, майбутні вчителі, формуються і виховуються у студентських педагогічних лавах.

Тому це є важливою педагогічною проблемою, вирішуючи яку, і шукаючи шляхи вирішення якої, ми зможемо стати кращим, добрішим і світлішим.

Аналіз останніх досліджень. Питання духовності та духовного виховання неодноразово торкалися О. І. Іванова, Н. С. Скок, А. Богуш, О.В. Сухомлинська, Г. П. Шевченко, Ганна Скоромаха, М. В. Савчин, Т. В.Алексеева, І. Д. Бех, Ж. Юзвак, С.П. Максим'юк та ін.

Метою статті є показати важливість підготовки майбутніх вчителів до формування духовності учнів молодшого шкільного віку.

Основний зміст статті. Ми, як ніколи, бачачи проблеми, які сколихнули світ, а зокрема нашу країну, говоримо про важливість виховання наших дітей та молоді, про виховання справжнього громадянина з національною свідомістю. Але це перш за все починається з формування духовної особистості.

Згідно філософського словника, духовність - є тим ідеальним початком, з якого походить творча сила, яка удосконалює і підіймає людину у світ чистий і цінний, де існує любов, добро, співчуття творчість, справедливість, свободу.

У психологічному словнику читаємо – це вищі сторони внутрішнього світу, які виявляються у людяності, сердечності, доброти, відвертості, відкритості до інших людей. В основі духовності – широта поглядів, ерудиція, культура, загальний розвиток особистості [5, с. 80]. Тлумачного словник української мови подає нам, що духовність — це те, що стосується внутрішнього, морального світу людини, її часто пов'язують з релігійністю і вірою в Бога. Тож людину, для якої важливі духовні чи релігійні цінності, можна назвати духовною.

Кожен із науковців по-різному трактують значення духовності та те від чого вона стає кращою, чи гіршою. Так, Ю. Табачук вважає, що розвиток духовності залежить від батьків, їхнього прикладу, звичаїв, бесід, які проводяться з дітьми. Подібної думки дотримується і М.В.Савчин, роблячи акцент на генах та спадковості.

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

О. Вишневський вважає, що духовність складають естетичні почуття та властивості душі; Памфіл Юркевий – що серце; Колексник Ю.Л. – морально-екологічне виховання; Г.П. Шевченко – що внутрішнє багатство, гармонія душі.

В. О. Сухомлинський писав: «...ми включаємо в поняття “духовний світ”, “духовне життя” такий смисл: сфера духовного життя людини – це розвиток, формування і задоволення її моральних, інтелектуальних та естетичних запитів і інтересів у процесі активної діяльності.

М. В. Савчин зазначає, що «духовність – це вищий момент людської індивідуальності. Духовне є те в людині, що завжди може заперечити, сказати «ні». Духовність покликана ошляхетнювати, прикрашати і біологічне (тілесне), і соціальне в людині, надавати їм гуманістичного змісту».

Науковець Джура О. Д., аналізуючи різних авторів, що досліджували питання духовності, узагальнив такі її риси: «духовність як якість особистості, її основи, потяг до досконалості, перевагу у неї духовних, моральних, інтелектуальних цінностей над матеріальними; духовність як орієнтацію особистості на діяльність для інших; пошук нею моральних абсолютів; духовність як постійну духовно-практичну діяльність особистості, направлену на зміну та удосконалення існуючого оточення (світу, людства, себе); духовність як потребу в пізнанні, знаннях, прагненні до добра, співпереживання, вміння розбиратись у соціумі, житті, світі, собі; духовність як прагнення особистості діяти у відповідності з вищими релігійними цінностями, смислами, Богом, присутність духу Божого в людині; духовність як самореалізацію особистості на основі вищих соціальних та людських цінностей» (Джура, с. 138).

Софія Русова говорила, що найбільшим скарбом народу, є його діти, тому наголошувала на істині, що культура і свідомість народжується біля колиски немовляти, де звучить рідна пісня та слово. Тому, всі ми, хто причетний до виховання дітей, повинні сіяти в їхніх серцях ті добрі, світлі почуття, прищеплювати любов до прекрасного, дбайливе ставлення до живого, формувати доброзичливість. Вона пропонувала ще з раннього дитинства виховувати духовні цінності, використовуючи вроджений «інстинкт релігії».

В. О. Сухомлинський виділяє такі завдання, які вчитель повинен ставити перед собою, це формування, виховувати та розвивати морально-духовні звички та риси, які допоможуть вихованцям стати кращими, вміти поступатися своїми амбіціями, бажаннями, навчать їх правильно ставитись до інших, до своєї праці.

Велику роль християнському вихованню, християнській моралі як основі родини і суспільства приділяє Г. Г. Ващенко у своїх працях. Він виділяє такі моральні цінності як національні інтереси, громадські, сімейні цінності, цінності особистого життя та найголовніше – абсолютні цінності (доброта, справедливість, мудрість, чесність, гідність, любов, тощо). Християнські цінності він називає вічними, які педагог має ставити на перше місце.

З точки зору І. Беха, для того щоб розвивати духовність сьогоденної молоді та дітей, необхідно повернутися до традиційних моральних цінностей, віри в Бога, християнських чеснот віри, надії, любові, виховувати в любові до Бога та ближніх.

Виховуючи дітей в духовному плані, можна використовувати різні напрямки для цього: знайомити з історією релігійних свят, християнськими традиціями та обрядами, моральними чеснотами.

Ми пропонуємо такі форми праці зі студентами для підготовки їх до формування духовності в учнів молодшого шкільного віку:

виховні бесіди (готують викладачі для студентів і студенти для студентів); проведення духовних вечорів та виховних заходів за участю студентів; проведення студентських круглих столів та конференцій на духовно-моральні теми; організація акцій милосердя; конкурс колядників; майстер-клас з писання писанок; екскурсії та паломництва до духовних святинь нашого краю та України в цілому; зустрічі з духовними постатями; перегляд фільмів, де порушуються духовно-моральні питання, з обговоренням; студентську стінгазету в духовно-моральному аспекті; розробка проєктів; створення в педінституті духовно-естетичного гуртка, де могли б поглиблено ознайомлюватись з духовними традиціями нашого народу, вивчати Біблійні історії, християнські основи сімейного життя, духовні пісні, святині нашого краю; проведення вікторин, що залучають питання духовного плану; проведення духовних (одно чи дводенних) реколекцій для студентів; обговорення проблемних ситуацій; відвідування театрів, музеїв; знайомлення з релігійними святами,

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

підготовка повідомлень про них (кожного разу про свято, яке вказане в календарі – загальновідоме).

Висновок. На нашу думку, педагог повинен спочатку сам добре володіти певними знаннями, бути моральною особою, щоб працювати з учнями в духовному напрямі, тобто майбутній педагог повинен сам володіти тими рисами, які хоче прищепити дітям.

1. Богуш А. Концепція духовного виховання дітей С. Ф. Русової / А. Богуш. // Херсонський державний педагогічний університет : зб. наук. пр.: Педагогічні науки. - Херсон : Айлант, 1998. - Вип. 2. – С. 6-9.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал. Т.1. / Григорій Ващенко. – Л.: Камула, 2006. -278 с.
3. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів Видання друге, доопрацьоване і доповнене. / Омелян Вишневський. – Дрогобич:Коло, 2006. - с.
4. Джура О.Д. Життєтворча функція освіти: монографія / О.Д. Джура. – Івано-Франківськ : НАІР, 2014. – 284 с.
5. Іванова О. І. Духовність особистості в контексті сучасного наукового знання про людину / О.І. Іванова // Духовність особистості : методологія, теорія і практика. – 2013. – № 5 (58). – С.111-118.
6. Колесник Ю.Л. Морально-екологічне виховання – складова духовності особистості / Ю.Л. Колесник // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2012. - № 3(50) – С. 79-85 .
7. Маценко Ж. М. Духовність: феномен психології та об'єкт виховання./ Ж. М. Маценко. - К., Освіта України. 2010. — 100 с.
8. Савчин М.В. Духовний потенціал людини / М.В. Савчин. – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2010 . – С.491-502
9. Скок Н. С. Духовність як необхідна складова творчої особистості в ідеальній реальності / Н.С. Скок // Наука. Релігія. Суспільство. – 2008. - № 1. – С.81-84.
10. Словник української мови: в 11 томах. — Том 2, 1971. — 445 с.
11. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа / В.О. Сухомлинський. -К.: Рад. шк., 1977. -Т. 4. -С. 146, 149. с 257.
12. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К.: Рад. шк.,1977. – Т. 3. – С. 304.с.304.
13. Табачук Ю. Духовне виховання як чинник становлення особистості молодшого школяра: [Електронний ресурс] / Юлія Табачук // Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/547>
14. Шевченко Г.П. Духовність та духовна культура особистості / Г. П. Шевченко // Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва : [монографія]. – Луганськ: Вид-во СНУ ім.. В.Даля, 2006. – С. 3–38.
15. Юркевич П.Д. Серце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням Слова Божого: [Електронний ресурс] / П.Д. Юркевич // Режим доступу:http://pidruchniki.com/1501092237760/filosofiya/pamfil_yurkevich_1826-1874

Зміст

**Сучасні проблеми навчання, виховання та розвитку
учнів початкової школи**

1	Батерук І. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у навчальному процесі початкової школи.....	1
2	Башико Р. Формування культури поведінки молодших школярів.....	3
3	Бенза С. Моральні цінності та ідеали дітей молодшого шкільного віку.....	4
4	Бережна Ю. Формування читацьких інтересів молодших школярів.....	6
5	Бігун І. Педагогічні засоби розумового виховання в сучасній початковій школі.....	8
6	Богдан Н.В. Виховання в учнів початкової школи культури міжнаціонального спілкування...	10
7	Босик О. Усні обчислення – ефективна форма організації роботи учнів на уроках математики	12
8	Візнович Я. Особливості морально-духовного виховання молодших школярів на уроках музики	14
9	Гелега Г. Стимулювання навчальної діяльності молодших школярів – провідна проблема сучасної школи.....	16
10	Григоренко Т. Формування лексичних умінь майбутніх учителів початкової школи засобами мовно-мовленнєвих вправ.....	17
11	Гут Х. Розвиток творчих здібностей на уроках математики за допомогою інтеграції.....	19
12	Данчук С. Формування духовних цінностей засобами музики.....	21
13	Дарвай В. Принципи етноестетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.....	23
14	Дзудзило Л. Формування моральних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства на уроці літературного читання.....	25
15	Дробаха І. Особливості розвитку математичних здібностей молодших школярів.....	28
16	Дряшкаба А. Шляхи формування моральних якостей молодших школярів засобами українських народних традицій.....	29
17	Загребельська В. Шляхи художньо-естетичного виховання молодших школярів: характеристика, принципи реалізації.....	31
18	Загрійчук М. Моральне виховання молодших школярів засобами народної педагогіки.....	33
19	Зварич Н. Формування комунікативних умінь першокласників у процесі проектної діяльності	35
20	Іваниців І. Екологічне виховання учнів у початковій школі.....	37
21	Кикоть Н. Формування культури спілкування учнів початкової школи засобами мовленнєво-ситуативних вправ.....	39
22	Коваль Н. Система аналітичних умінь учнів на уроках літературного читання.....	41
23	Костюк В. Науково-методичні засади здійснення пропедевтики професійної орієнтації молодших школярів.....	44
24	Костюк О. Розвиток творчих здібностей в учнів початкових класів на уроках математики.....	46
25	Курищук О. Формування предметної математичної компетентності в учнів початкової школи	48
26	Лабенська Н.В. Театралізована гра як засіб розвитку творчих умінь молодших школярів.....	50
27	Лехенко Р. Змістовий аспект проблеми національної свідомості молодших школярів.....	52
28	Люттик О.І. Екологічне виховання молодших школярів засобами усної народної творчості	53
29	Макара І. Формування читацької самостійності молодшого школяра.....	55
30	Малкович М. Вплив комп'ютерних ігор на поведінку молодших школярів.....	57
31	Марченко Ю. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови.....	59
32	Матвеева Ю. Інтелектуальний розвиток молодших школярів у процесі вивчення іноземної мови.....	61
33	Мініє Т. Підготовка дитини до навчання в школі.....	63
34	Поліщук О. Інтерактивне навчання на уроках української мови в 3–4 класах.....	66
35	Петрів І. Родинне виховання як основа становлення та розвитку учнів молодшого шкільного віку.....	68

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

36	<i>Пронюк В.</i> Виховання моральних цінностей молодших школярів у позаурочній діяльності....	71
37	<i>Ріхтер О.</i> Теоретичні основи гендерного виховання молодших школярів.....	72
38	<i>Романишин Н.</i> Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках в початковій школі	74
39	<i>Рошко Л.</i> Розвиток пізнавальної активності учнів молодших класів.....	76
40	<i>Рубель М.</i> Формування готовності молодших школярів до спілкування.....	78
41	<i>Руда К.</i> Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів шляхом впровадження інтерактивних технологій.....	80
42	<i>Савчин Я.</i> Значення казки у процесі морального виховання дітей молодшого шкільного віку	82
43	<i>Саєнко А.</i> Гендерне виховання молодших школярів як наукова проблема.....	84
44	<i>Сіщук О.</i> Розвиток особистості: основні чинники і важелі впливу.....	86
45	<i>Смик (Роменець) З. Т.</i> Психолого-педагогічні закономірності соціального становлення особистості в молодшому шкільному віці.....	88
46	<i>Сташенко А.</i> Формування естетичного ставлення до природи у молодших школярів.....	89
47	<i>Сторожук К.</i> Патріотичне виховання молодших школярів як науково-педагогічна проблема	91
48	<i>Топольницька О.</i> Оцінювання першокласників як психологічне погладжування.....	93
49	<i>Фалатюк Т.</i> Шляхи розвитку алгоритмічного мислення молодших школярів на уроках у початковій школі.....	95
50	<i>Хімчук В.</i> Формування основ правової свідомості в учнів молодшого шкільного віку.....	96
51	<i>Чайка А.</i> Формування екологічних цінностей молодших школярів у контексті освіти сталого розвитку.....	99
52	<i>Шевченко А.</i> Естетичне сприймання художньої дійсності як засіб розвитку особистості молодших школярів.....	101
53	<i>Шило І.</i> Формування загальнокультурної компетентності молодших школярів засобами театральної педагогіки.....	103
54	<i>Шкіль М.</i> Підготовка дітей до навчання в школі як педагогічно-психологічна проблема.....	105
55	<i>Шпирун О.</i> Формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами українського народознавства.....	107
56	<i>Штогрин І.</i> Формування в молодших школярів пізнавального інтересу засобами усної народної творчості.....	108

Історія освіти: ретроспективний погляд на інновації в навчально-виховному процесі початкової школи

57	<i>Бегметюк М.</i> Соціально-педагогічні ідеї М. Монтесорі у сучасній вітчизняній школі.....	110
58	<i>Вольська О.</i> поширення ідей Марії Монтесорі у світовій педагогіці ХХ століття.....	112
59	<i>Макогін В.</i> Вплив спадковості на розвиток особистості (історико-педагогічний аспект)	114
60	<i>Николин Л.</i> Використання ідей української родинної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи.....	116

Теоретичні та методичні основи розвитку інноваційних процесів в освітньому середовищі початкової школи

61	<i>Зієба А.</i> Zasob internetu w rozwijaniu pozalekcyjnych zainteresowan dziecięcych.....	117
62	<i>Власик Н.</i> Інноваційні педагогічні технології в початковій школі: теорія та практика.....	118
63	<i>Гутник Н.</i> Використання інформаційних технологій навчання на уроках в початковій школі.....	120
64	<i>Данків І.</i> Формування предметної математичної компетенції молодших школярів за допомогою інтерактивних технологій навчання.....	122
65	<i>Караянова Ю.</i> Застосування технології організації диференційованого навчання на уроках математики в початковій школі.....	126
66	<i>Козинець Ю.</i> Технологія організації навчальної проектної діяльності на уроках математики в початковій школі.....	128
67	<i>Комар Л.</i> Використання елементів пісочної терапії в навчально-виховному процесі початкової	

Матеріали студентської науково-практичної інтернет-конференції. Випуск 1

школи.....	130
68 <i>Лоїк О.</i> Розвиток читацької культури молодших школярів.....	132
69 <i>Минай Ю.</i> Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі.....	134
70 <i>Настішин В.</i> Інновації у застосуванні засобів театральної педагогіки в навчально-виховному процесі зош і ступеня.....	136
71 <i>Пащуля Ю., Смилова О., Юрчук Я.</i> Інноваційні форми презентації індивідуальної навчально-дослідної роботи студентів із «історії педагогіки»	139
72 <i>Празеник Г.</i> Використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.....	141
73 <i>Рішко Л.</i> Використання інформаційних технологій у початковій школі.....	143
74 <i>Федорів Н.</i> Використання інтерактивних технологій на уроках трудового навчання в початковій школі.....	145
75 <i>Шандрацька К.</i> Роль інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні учнів початкової школи української (рідної) мови.....	146

Компетентнісний підхід до організації навчально-виховного процесу початкової школи

76 <i>Абрашкін Є.</i> Здоров'язберігаюча організація навчально-виховного процесу на уроках математики в початковій школі.....	148
77 <i>Бабченко Ю.</i> Сучасні підходи до організації навчання.....	151
78 <i>Бойчук О.</i> Роль групових форм роботи в розвитку комунікативної культури молодших школярів.....	153
79 <i>Большакова Х.</i> Особливості поєднання урочної і позаурочної форм роботи вчителя.....	154
80 <i>Голюк Р., Шкрабалик С.</i> Використання навчального діалогу в контексті компетентісного підходу до навчання дітей у школі і ступеня.....	156
81 <i>Злотнік Я.</i> Театралізація як ефективний метод організації творчої діяльності молодших школярів.....	158
82 <i>Казакова Ю.</i> Діалогова взаємодія вчителя і учнів у навчальній діяльності початкової школи.....	160
83 <i>Керницька І.</i> Диференційовані задачі на уроках математики.....	162
84 <i>Король В.</i> Особливості використання інтерактивних методів навчання в початковій школі.....	163
85 <i>Кравченко Н.</i> Роль функціонально-стилістичного і текстоцентричного підходів у навчанні молодших школярів української (рідної) мови.....	165
86 <i>Курусь Т.</i> Особливості моделювання сучасного уроку математики на засадах компетентісного підходу.....	167
87 <i>Мельничук І.</i> Проблема обдарованих дітей та організація їх навчання.....	169
88 <i>Мостбауер С.</i> Застосування інтерактивних методів на уроках трудового навчання у початковій школі.....	170
89 <i>Негрук С.</i> Використання українського пісенного фольклору в навчально-виховному процесі початкової школи	172
90 <i>Палєєва І.</i> Дидактичні основи використання комп'ютера на уроках у початковій школі.....	174
91 <i>Пішак М.</i> Використання інтерактивних методів навчання у початковій школі.....	176
92 <i>Рихель Ю.</i> Ритмопластика в початковій школі: від рухів та емоцій до слова.....	178
93 <i>Савчин М.</i> Педагогічні умови використання дидактичних ігор у навчальному процесі початкової школи.....	180
94 <i>Сігасєва О.</i> Застосування технології організації ігрової навчальної діяльності на уроках математики в початковій школі.....	182
95 <i>Федорович В.</i> Нестандартні уроки в початковій школі. вимоги до їх проведення.....	184
96 <i>Чеснова М.</i> Розвиток життєвої компетентності молодшого школяра у проектній діяльності.....	186
97 <i>Шатіло Д.</i> Використання арт-терапевтичних технік у виховному процесі початкової школи.....	189
98 <i>Яременко І.</i> Реалізація компетентісного підходу в навчанні молодших школярів.....	191

Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи

Особливості організації інклюзивної освіти з учнями молодшого шкільного віку

99	<i>Buda Katarzyna.</i> Agresja werbalna w szkole i jej przyczyny oraz formy działań profilaktycznych ograniczających to zjawisko.....	193
100	<i>Безверхня В.</i> Ліворукість як психолого-педагогічна проблема.....	195
101	<i>Лищенко Н.</i> Проективні методики в роботі з важкохворими дітьми.....	196
102	<i>Радюк А.</i> Інклюзивна освіта з учнями молодшого шкільного віку: особливості організації....	198
103	<i>Jamrozik Sylwia.</i> Problemy wychowawcze i edukacyjne dzieci dotkniętych migracją zarobkową rodziców.....	200

Діагностичні методики вивчення особистості молодшого школяра

104	<i>Жученко В.</i> Діагностика шкільної мотивації учнів початкових класів.....	202
105	<i>Овсянникова О.</i> Діагностика сімейних відносин з використанням малюнкових тестів у молодшому шкільному віці.....	203
106	<i>Пукас О.</i> Діагностичні методики вивчення розумового розвитку молодших школярів.....	205

Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи

107	<i>Аркуша І.</i> Методичні основи підготовки майбутніх учителів до впровадження інформаційних технологій у процесі вивчення курсу «я і Україна»	207
108	<i>Атаманова Л.</i> Підготовка майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів.....	209
109	<i>Бурдейна О.</i> Підготовка майбутніх учителів до здійснення початкової математичної освіти.....	210
110	<i>Гусак А.</i> Аспекти підготовки майбутніх учителів початкової школи до художньо-педагогічної діяльності.....	211
111	<i>Ковач М.</i> До питання формування авторитету педагога.....	212
112	<i>Кос Л.</i> Морально-психологічні якості особистості вчителя як передумови педагогічного такту..	214
113	<i>Кувік М.</i> Шляхи формування навичок спілкування та співпраці вчителя.....	216
114	<i>Кунка А.</i> Підготовка студентів до взаємодії з батьками учнів молодшого шкільного віку.....	218
115	<i>Луканюк І.</i> Формування навичок самовиховання у майбутніх вчителів початкових класів.....	220
116	<i>Марфієвич М.</i> Комунікативна культура як складова професійної компетентності вчителя початкових класів.....	222
117	<i>Нагорна А.</i> Самостійна робота студентів як засіб стимуляції пізнавальної активності майбутніх учителів.....	224
118	<i>Обідняк У.</i> Авторитет учителя: засадничі підвалини.....	226
119	<i>Олексюк С.</i> Формування умінь і навичок самовиховання майбутнього вчителя.....	227
120	<i>Підлуцька О.</i> Диференціювання навчальної роботи вчителя початкових класів.....	229
121	<i>Прихідько В.</i> Формування професійно-педагогічних здібностей майбутнього вчителя початкових класів.....	231
122	<i>Степаненко О.</i> Використання частково-пошукового методу в методико-математичній підготовці майбутніх вчителів початкових класів.....	233
123	<i>Столярова О.</i> Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи....	235
124	<i>Щербюк Ю.</i> Особливості розвитку педагогічної техніки молодого вчителя.....	237
125	<i>Яблінська Т.</i> Підготовка майбутніх учителів до розвитку духовності учнів молодшого шкільного віку.....	239